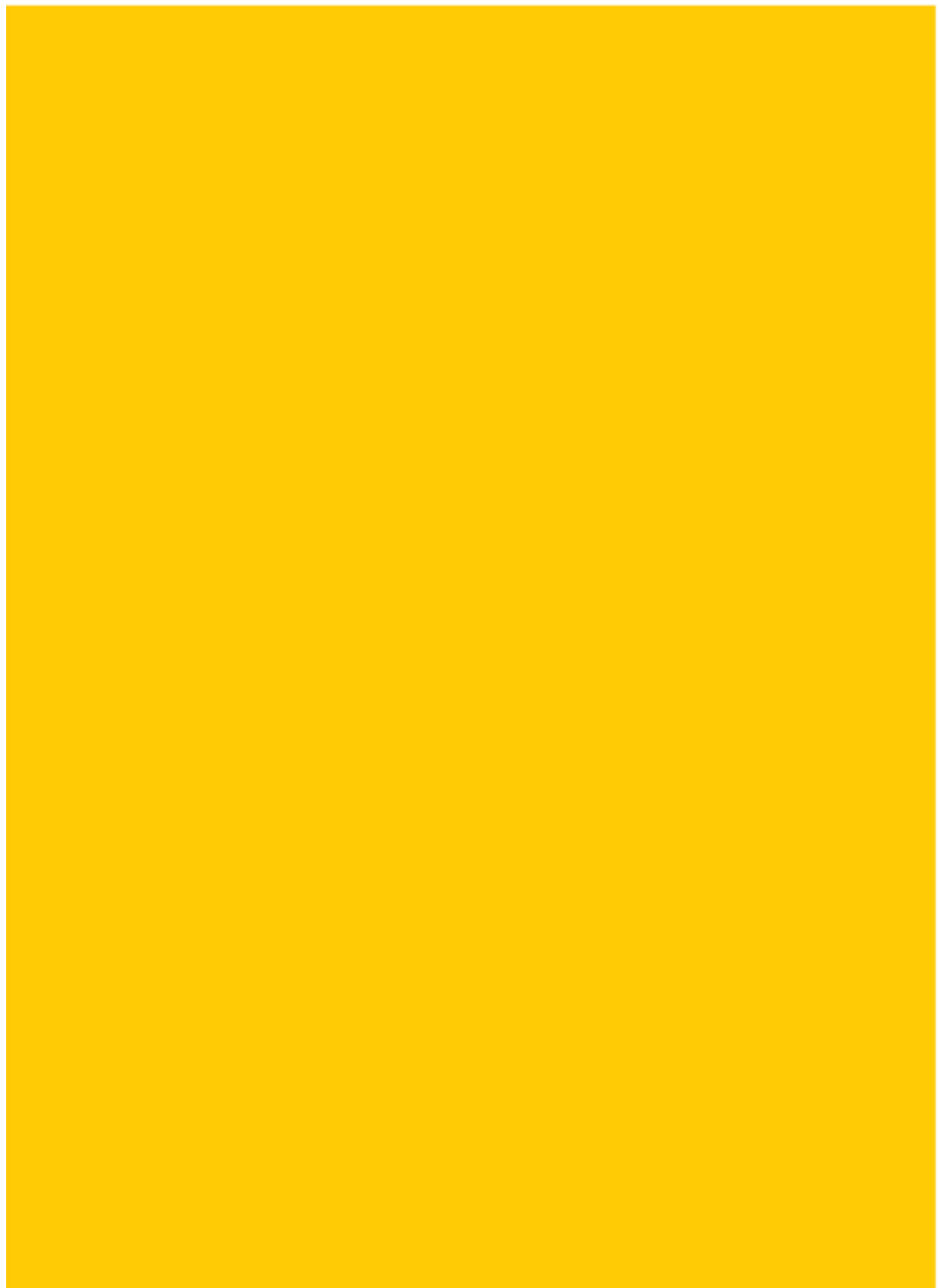
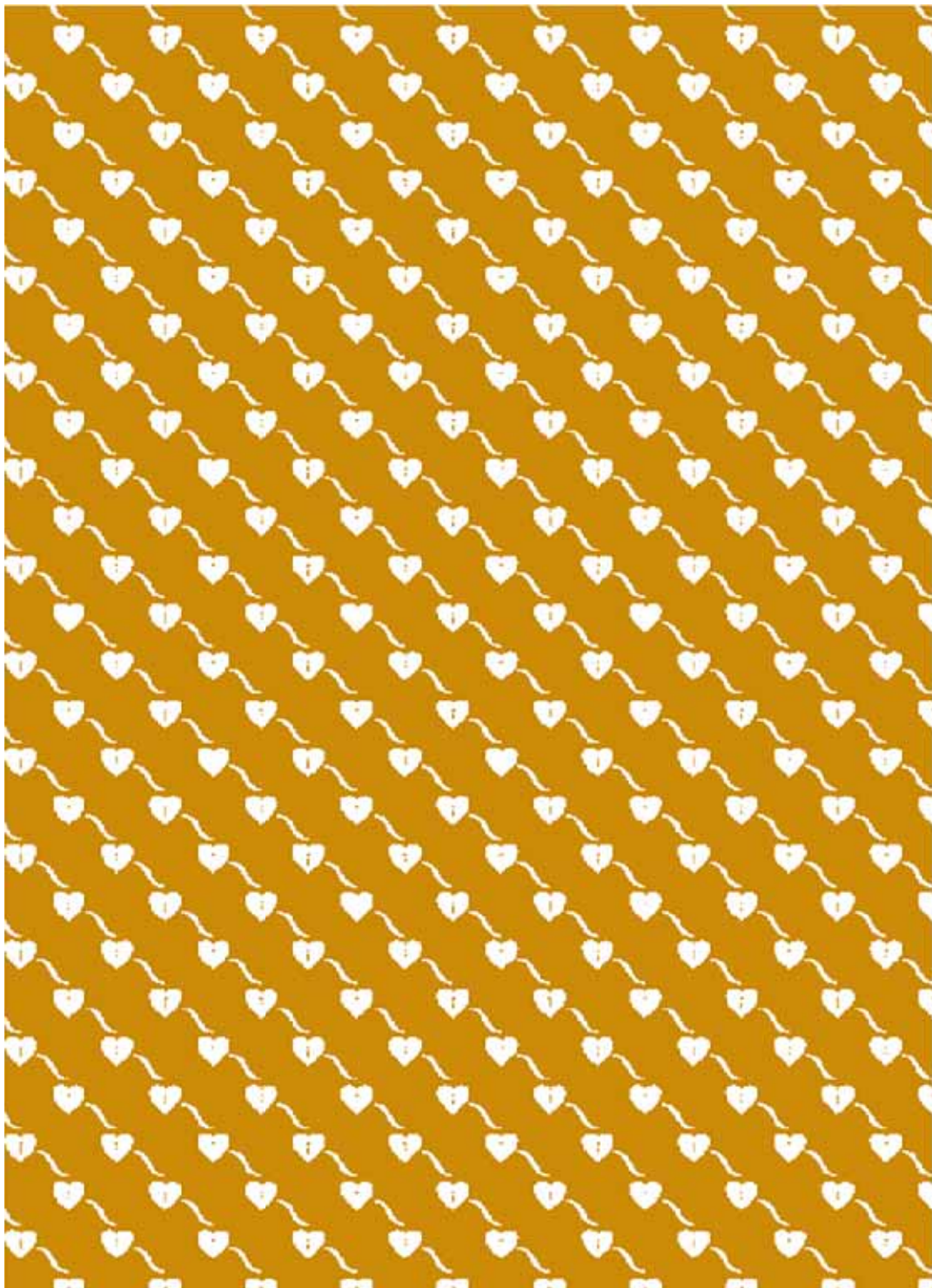

๘๐ พรรษา
ปวงประชาเป็นสุขสันต์

๘๐ พรรษา ปวงประชาเป็นสุขสันต์

เนื่องในโอกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
และมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา
๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สำนักงาน กปร

คำนำ

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ ที่ทรงมีต่อประชาชนชาวไทยและประเทศชาติ มาโดยตลอดระยะเวลาอันยาวนานกว่า ๖๐ ปี แห่งการครองสิริราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่หาไม่การ ทรงยึดมั่นใน ทศพิธราชธรรม ด้วยพระวิริยอุตสาหะสร้าง ความร่มเย็นเป็นสุข และความอุดมสมบูรณ์ แก่ประเทศไทย ด้วยทรงมีพระราชปณิธาน อันแน่วแน่ที่จะระงับทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน ทรงริเริ่มโครงการอันมีผลมาจากพระราชดำริ ในทุกภูมิภาค ซึ่งผลสำเร็จของโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ส่วนทำให้ ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี ประกอบอาชีพ เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียง และยั่งยืนควบคู่กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติที่นับวันจะเสื่อมโทรมลง ให้สามารถนำกลับมาใช้ได้อย่างสมบูรณ์ ลดการพึ่งพาจากภายนอก ซึ่งผลสำเร็จ เหล่านี้ได้ประจักษ์แก่สายตาของประชาชน ชาวไทยและนานาชาติทั่วโลก

ปี ๒๕๔๙ และ ๒๕๕๐ เป็นปี มหามงคลอันยิ่งใหญ่ที่ประชาชนชาวไทยทุก

หมู่เหล่าต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และแสดงความจงรักภักดี เนื่องด้วยเป็น ปีแห่งการครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี (๙ มิถุนายน ๒๕๔๙) และปีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา (๕ ธันวาคม ๒๕๕๐) สำนักงานคณะกรรมการ พิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมา จากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร) ในฐานะ หน่วยงานกลางในการสนองพระราชดำริ และประสานหน่วยราชการทั้งภาครัฐและ เอกชน สนองพระราชดำริให้ไปในไปตาม พระราชประสงค์ในโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ รวมทั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๖ แห่ง ทั่วประเทศที่ได้สร้างคุณูปการให้แก่ประชาชน อย่างหาที่สุดมิได้ ตั้งแต่วันเวลาอันสำคัญนี้ สำนักงาน กปร. จึงจัดทำหนังสือเฉลิม พระเกียรติ ๘๐ พรรษา ปวงประชาเป็น สุขสานต์ ขึ้น เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสทรง ครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และมหา มงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ ให้ปรากฏแผ่ไพศาลต่อไป

เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษ
เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

บทนำ

ตลอดช่วงเวลา ๖๐ ปี แห่งการครองราชย์ ต่างประจักษ์ทั่วกันว่าพระองค์ทรงเป็นพ่อแห่งแผ่นดินอย่างแท้จริง เป็นภาพที่สร้างความปีติ ปลอบปลื้ม และตื้นตันใจอย่างมิรู้ลืมเป็นภาพแห่งช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชชนชาวไทย เสด็จออกมหาสมาคม ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๔ อันเป็นวันที่พระองค์ทรงครองราชย์มาครบ ๖๐ ปี โดยเฉพาะขณะที่พระองค์

ทอดพระเนตรไปยังประชาชนด้วยสายพระเนตรที่ทรงแสดงออกซึ่งความรัก ความเมตตา ความห่วงใย ด้วยความรู้รักผูกพันอย่างลึกซึ้ง พร้อมกับทรงโบกพระหัตถ์ชี้ๆ ณ ที่นั้นเอง ที่ผู้คนหลายแสนคนน้ำตาเอ่อท่วมใบหน้า และจำนวนมิใช่น้อยที่เฝ้าตาไหลพรากอาบแก้ม ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เฝ้าติดตามภาพข่าวทางสถานีโทรทัศน์ หรือ พลกนิกรที่มีโอกาสได้เฝ้าฝ่ามือถวายพระพรชัยมงคลอย่างล้นหลามอยู่เต็มบริเวณลาน

พระราชวังดุสิต แลเนื่องแน่นตลอดไปตามแนวถนนราชดำเนินนอกจนถึงสะพานผ่านพิภพลีลา โดยเกือบทุกคนสวมเสื้อสีเหลือง อันเป็นสีประจำพระชนมวาร

ช่วงเวลาอันสำคัญยิ่งนี้ได้รับการจารึกไว้แล้ว มิใช่เฉพาะในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทยเท่านั้น หากแต่ยังได้รับการจารึกไว้ในหน้าประวัติศาสตร์โลกอย่างสมบูรณ์ด้วยทุกภาพที่มีคำอธิบายอยู่ในตัวเองถึงความผูกพันอันลึกซึ้งระหว่างพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งที่ทรงรักราษฎรอย่างยากจะหาผู้ใดเปรียบได้กับเหล่าอาณาประชาราษฎร์ที่มีมั่นคงจงรักภักดีต่อองค์พระประมุขของพวกเขาอย่างชนิดที่แม้ชีวิตพร้อมถวายเป็นราชพลี

เหตุการณ์ครั้งนี้จะไม่มีวันลบเลือนไปจากความทรงจำของคนไทยได้เลย

เดือนมิถุนายน ๒๕๖๔ จึงเป็นช่วงเวลาแห่งเกียรติภูมิที่คนไทยทั้งประเทศควรจารึกไว้ในความทรงจำ มิใช่เพียงเพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการเฉลิมพระเกียรติไปทั่วสากลว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาและมีพระประมุขหรือผู้แทนพระองค์ของประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้เดินทางมาร่วมในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี เท่านั้น หากแต่ยังเป็นช่วงเวลาที่ชาวโลกได้ประจักษ์แล้วว่าวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น คือแนวทางที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์เป็นที่สุด

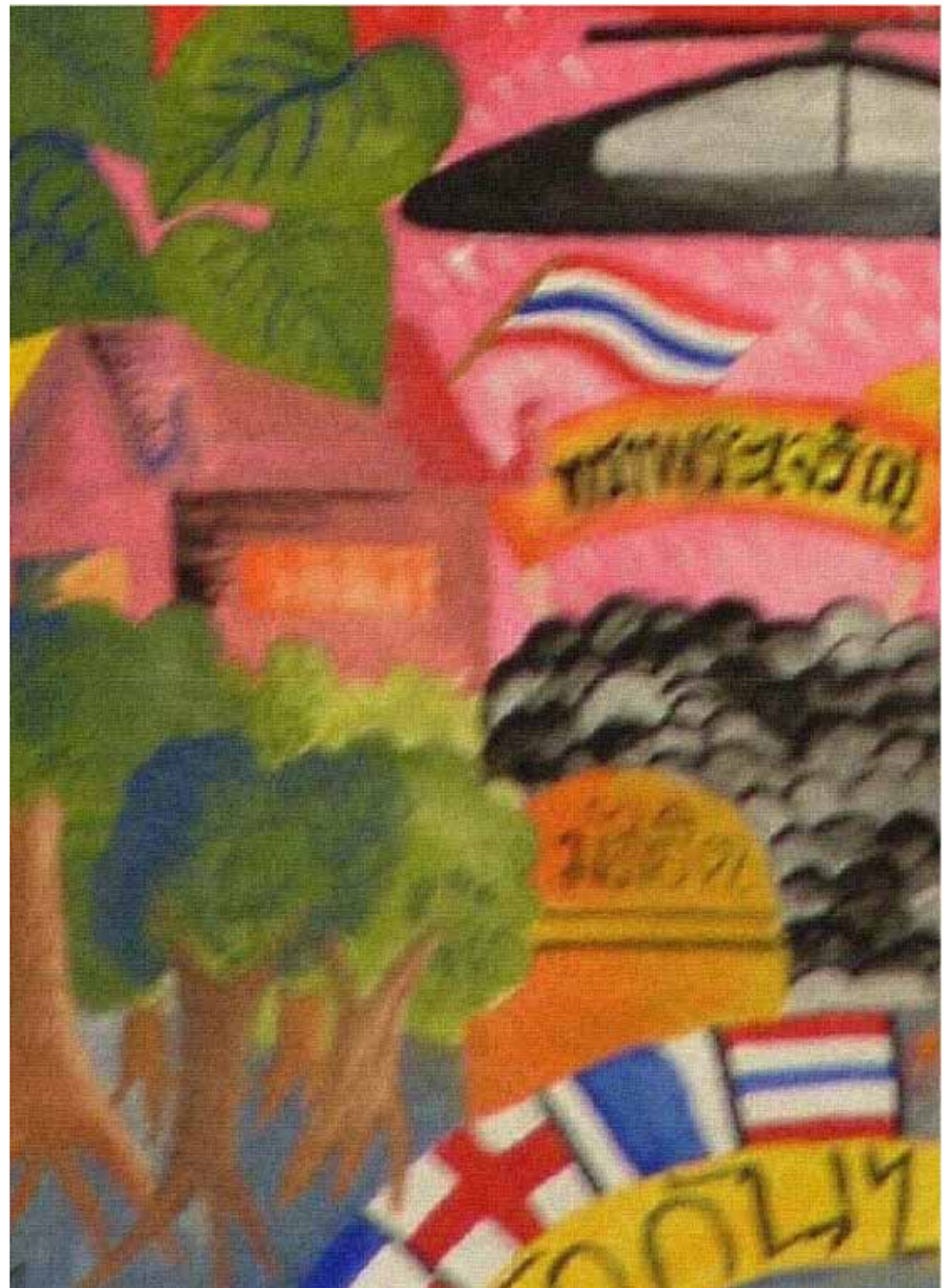
หากย้อนเวลากลับไปยังจุดเริ่มต้น จะพบว่ามิใช่เป็นเรื่องง่าย ในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงฝ่าฟันอุปสรรคนานัปการมายาวนาน เพื่อทรงสร้างความยุติธรรมให้กับราษฎรของพระองค์ โดยต้องทรงนำทัพออกต่อสู้กับสงครามแห่งความยากจน สงครามทางเศรษฐกิจและสังคม แทนสงครามอาวุธที่พระมหากษัตริย์ในครั้งอดีตเคยทรงเผชิญมา แม้ทรงเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าสักเพียงใด เฝ้ามองทรงย่อท้อทรวงก้าวนำไปข้างหน้าในทุกสถานการณ์ ไม่

ว่าหนทางที่เสด็จพระราชดำเนินไปนั้น จะ
แสนทรมันการปานใด สายฝนและเปลวแดด
ที่แผดกล้า มีอาจหยุดพระองค์ หากทรงทราบ
ว่ามีผู้เดือดร้อน ผู้ที่ทุกข์ยาก กำลังรอคอย
ความช่วยเหลือ จะมีทรงทำให้ประชาชน
ผู้รอคอยต้องผิดหวัง และในการคลี่คลาย
ปัญหาเพื่อปลดเปลื้องทุกข์ออกไปจากเรือน
ครัวของราษฎร พระองค์จะทรงศึกษาข้อมูล
เพื่อให้ทรงทราบถึงสาเหตุของปัญหาอย่าง
แท้จริง ทรงพิสูจน์ข้อเท็จจริง และพัฒนา
แนวคิดจนทุกสิ่งทุกอย่างมีความชัดเจนว่า
หนทางที่ทรงเลือกจะเป็นคุณประโยชน์แก่
ราษฎร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
ข้าราชการบริหารและข้าราชการในหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง นำเอกเขมยแพร่แก่เหล่าอาณา
ประชาราษฎร์เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
อย่างยั่งยืนสืบไป

กาลเวลาที่ผ่านไปยาวนานถึง ๘
ทศวรรษ ได้พิสูจน์ให้เห็นที่ประจักษ์ทั่วกัน
ถึงน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงรักและทรงห่วงใย
ราษฎรของพระองค์อย่างประภคณาธิบดี นับ
เป็นความโชคดีอย่างที่สุดของคนที่เกิดบน
แผ่นดินไทยภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร
แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของ
ปวงชนชาวไทย พระองค์ผู้ทรงลงนามด้วย
“มหาดิราชธรรม” จึงทรงเป็นยิ่งกว่า
“บิดา” และทรงคุณเหนือคำว่า “พระมหากษัตริย์” นี้
เป็นพระมหากษัตริย์คุณดี
เหล่าพลกนิกรชาวไทยที่ได้พระราชทาน
พระราชดำริด้านการพัฒนาทั้งคุณภาพชีวิต
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การ
พัฒนาและส่งเสริมอาชีพ และการบริหาร
จัดการเชิงบูรณาการ จนส่งผลให้ปวงประชา
เป็นสุขสานต์

๑๑๑๑

พระมหากษัตริย์คุณ

พระมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทย

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์
ประธานองคมนตรี

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๑ เป็นมหามงคลสมัยที่มีความสำคัญ และนำความปลาบปลื้มปีติโสมนัสมาสู่ปวงชนชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง นับแต่ที่พระองค์ทรงครองสิริราชสมบัติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๙๑ ตราบจนปัจจุบัน พระองค์ทรงปกครองแผ่นดิน

โดยทศพิธราชธรรมตลอดมา และทรงทำเพื่อพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ด้านต่างๆ นานัปการ เพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์ โดยเฉพาะราษฎรผู้ประสบปัญหาความยากจน ที่เป็นเหตุให้ขาดคุณภาพชีวิตที่ดี ขาดเสถียรภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม เป็นผลกระทบถึงประเทศชาติโดยส่วนรวม สมดังพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางปฏิบัติไว้ โดยทรงมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาคือพื้นฐานของชนบท คือ ปัญหาเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น การจัดหาแหล่งน้ำ การปรับปรุงคุณภาพดิน การส่งเสริมราษฎรในท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพ รวมทั้งให้รู้จักนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ควบคู่กันไปกับ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระราชดำริที่พระราชทานไว้เป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนานี้ ได้ช่วยแก้ไขปัญหาคะตกรกรมได้มาก ทำให้ปัญหาความยากจนของราษฎรในชนบทลดน้อยลงมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากแนวพระราชดำรินี้ดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้นับกว่า ๓,๐๐๐ โครงการ ทำให้ประเทศไทยพัฒนาก้าวหน้ามาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เมื่อปี ๒๕๒๔ รัฐบาลในขณะนั้นมีผมเป็นหัวหน้าคณะได้ริเริ่มแต่งตั้งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานของหน่วยงานต่างๆ ที่ดำเนินงานสนองพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศให้เป็นไปโดยสอดคล้องกัน

จะเห็นได้ว่า แนวพระราชดำริที่พระราชทานไว้ในทุกด้าน ทุกเรื่องล้วนแต่มีคุณค่าอันเกื้อหนุนดี เปรียบเสมือนประทีปนำทางให้ประเทศไทยพัฒนาก้าวหน้าสามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ ไปได้ด้วยดี เช่น เมื่อเกิดวิกฤตการณ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ พระองค์ได้มีพระราชดำริสั่งให้คนไทยตระหนักถึงการนำหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญาดำเนินชีวิต โดยทรงเน้นหลัก “ทางสายกลาง” ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ อันจะทำให้ชีวิตตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคง สมดุลพึ่งพาตนเองและประสบความสำเร็จที่ยั่งยืนในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ในโอกาสอันเป็นมหามงคลสมัยสำคัญยิ่งนี้ ผมใคร่ขอเชิญชวนพลกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้สำนึกไว้ในพระมหากรุณาธิคุณอันเกล้าอันกระหม่อม และได้พร้อมใจกันสนองพระมหากรุณาธิคุณ โดยเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท ประพฤติตนเป็นพลกนิกรที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความจงรักภักดี เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลและถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้มีพระสุภาพชนามัยแข็งแรง เสด็จดำรงในมโหฬารวัย สมบัติที่ยั่งยืนนาน และทรงเป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทยตลอดไป

๒๒๒

พระอัจฉริยภาพด้านการพัฒนา

นายจุลมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
องคมนตรี

ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองสิริราชสมบัติ ๖๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใยพลกนิกรทุกหมู่เหล่าโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในทุกภูมิภาคของประเทศ พระราชทานพระราชดำริเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหาคือ และการพัฒนาในด้านต่างๆ

ไว้อย่างมากมาย โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ต่างๆ เหล่านี้ ได้ก่อประโยชน์สร้างความสำเร็จให้แก่ประชาชนและประเทศไทยอย่างยั่งยืน เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไป

ในการตามเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทุรกันดาร

ราษฎรยากจนและขาดแหล่งน้ำ ทางเข้าไปยังพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นทางเกวียน บางแห่งรถเข้าไม่ถึง ต้องเสด็จพระราชดำเนินต่อไปอีกสักระยะหนึ่ง พื้นที่บางแห่งกว่าจะเสด็จพระราชดำเนินถึงก็มีดคำแล้ว ต้องเสด็จพระราชดำเนินโดยมีมหาดเล็กสองทางให้ ส่วนพวกเกวียนเดินตามพร้อมทั้งมีไฟฉายขนาดเล็กติดตัว แต่เป็นที่น่าปลื้มใจท่ามกลางความมืดนั้น มีราษฎรนับร้อยคนมากอยเฝ้าพระบารมี เมื่อเสด็จฯ ถึงกลุ่มราษฎร พระองค์จะทรงสอบถามรายละเอียดจากราษฎรก่อนถึงความต้องการซึ่งส่วนใหญ่ต้องการแหล่งน้ำ จากนั้นจึงทรงเรียก

เจ้าหน้าที่ที่รลประทานมาดูแลพื้นที่ซึ่งพระองค์ทรงศึกษามาบ้างแล้ว โดยใช้แสงจากไฟฉายและพระราชทานคำแนะนำว่า ควรที่จะสร้างแหล่งน้ำบริเวณไหน อย่างไร ให้กับเจ้าหน้าที่ไปศึกษารายละเอียดถึงความเป็นไปได้และผลได้ผลเสีย

เป็นที่น่าสังเกตว่า ทุกจุดที่ตั้งใจจะเสด็จพระราชดำเนิน ไม่ว่าจะเขตจะร้อนจัดเพียงใด หรือฝนตกหนักแค่ไหน พระองค์จะเสด็จฯ ไปถึงที่หมายทุกแห่ง แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขความทุกข์ของราษฎร โดยไม่เห็นแก่ความยากลำบากตรากตรำพระวรกาย ทั้งนี้เพื่อ

บรรเทาและแก้ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรมาอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง ๖๐ ปี

นอกเหนือจากการที่มีพระราชดำริแก้ไขความเดือดร้อนของราษฎรดังกล่าวแล้ว ยังโปรดให้แก้ไขปรับปรุงพื้นที่โดยรอบอีกด้วย เช่น แก้ไขดินเปรี้ยว ดินเค็ม ปลูกแฝกเพื่อป้องกันสารพัดถลายของดิน เป็นต้น จากพระอัจฉริยภาพในการพัฒนางานต่างๆ ทำให้ราษฎรได้พื้นที่เพาะปลูกที่ดี อุดมสมบูรณ์ขยายออกไปอีกมาก

เมื่อกาลเวลามานับระยะหนึ่ง ได้ติดตามงานต่างๆ ที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริไปแล้ว เห็นได้ว่าพื้นที่เหล่านั้นมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น พื้นที่ที่เคยแห้งแล้งเป็นฝุ่นไม่มีต้นไม้ขึ้น กลับมีความ

ชุ่มชื้น ต้นไม้ที่ขึ้นตามธรรมชาติ รวมทั้งต้นไม้ที่ราษฎรปลูกก็เจริญเติบโตเป็นอย่างดี บางแห่งป่าไม้ที่เสื่อมโทรมกลับกลายมาเป็นป่าเบญจพรรณ บางแห่งที่เคยว่างเปล่ากลายเป็นสวนผลไม้ เช่นที่แม่ขาว จังหวัดลำพูน เป็นต้น ราษฎรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น บางแห่งสามารถจัดตั้งเป็นสหกรณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าราษฎรมีความเป็นอยู่ดีขึ้นมาก

ดังนั้น ในโอกาสอันเป็นมหามงคลนี้ เพื่อเป็นการน้อมรำลึกและสำนึกถึงในพระมหากรุณาธิคุณ พระจึงขอให้ราษฎรผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ชั่วคนตลอดมาจงรักษาให้ยั่งยืนสืบไป ให้สมกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรากตรำพระวรกาย จนเกิดความสำเริงดังกล่าว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับการพัฒนาชาติ

นายอำพล เสนาณรงค์
องคมนตรี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ ในราชวงศ์จักรี เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ ซึ่งจะครบ ๖๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ ตลอดระยะเวลาต่อเนื่องอันยาวนาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจใหญ่ น้อยเป็นจำนวนมาก เพื่อมาบัดทุกข์มาบำรุงสุขของพสกนิกรและเพื่อการพัฒนาสภาพของบ้านเมือง ทั้งนี้ ด้วยพระอัจฉริยภาพ พระคัมภีร์ภาพ พระปรีชาญาณอันล้ำเลิศ

และพระวิริยะอุตสาหะอย่างแรงกล้า พระราชกรณียกิจเหล่านี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับโครงการพระราชดำริและโครงการตามพระราชประสงค์จำนวนมากที่ได้ทรงริเริ่มขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากและความลำบากในการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพของพลกนิกรทั่วทุกหนทุกแห่ง ทั้งที่ชอยู่ในเมืองและในชนบทห่างไกลทั่วราชอาณาจักร ซึ่งพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนเกือบทุกหย่อมหญ้าเพื่อสัมผัสถึงอุปสรรคปัญหาด้วยพระองค์เอง

โครงการพระราชดำริและพระราชประสงค์เหล่านี้ส่วนใหญ่ถึงแม้จะเกี่ยวข้องกับปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ป่า ดิน น้ำ ชายฝั่งทะเล และอาชีพของประชาชนในชนบท แต่พระองค์ก็มิได้ทอดทิ้งปัญหาของประชาชนในด้านอื่นๆ เช่น การแพทย์ การสาธารณสุข การศึกษา การกีฬา การดนตรี การวาดภาพ การช่าง การสื่อสารและเทคโนโลยีด้านสารสนเทศ เป็นต้น

ผมได้เริ่มรับราชการเป็นครั้งแรกที่กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ปี ๒๕๑๙ ซึ่งเป็นปีที่ ๑๑ ของรัชกาลปัจจุบัน แต่ในระยะแรกเป็นข้าราชการผู้น้อยอยู่ในกองพิธีไร้ จึงไม่ค่อยมีโอกาสได้ทำงานเกี่ยวข้องกับโครงการพระราชดำรินัก จนกระทั่งในปี ๒๕๒๐-๒๕๒๓ ได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ

กองพิธีไร้ และในปี ๒๕๒๔-๒๕๓๔ ได้ทำหน้าที่รองอธิบดีที่เกี่ยวข้องกับโครงการพระราชดำรินิภาคเหนือ และในปี ๒๕๓๕ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมวิชาการเกษตร และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตามลำดับ ดังนั้น ในช่วงระยะเวลา ๒๕ ปีหลังของชีวิตข้าราชการ จึงได้มีโอกาสรับใช้สนองเบื้องพระยุคลบาทอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะโครงการพระราชดำรินิภาคเหนือ และต่อมา ก็ขยายไปยังภาคต่างๆ ตามหน้าที่ที่เห็นสมควรตามลำดับ ถึงกว่านั้น ในวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๓๗ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ดำรงตำแหน่งองคมนตรีและปฏิบัติหน้าที่มาจนถึงปัจจุบัน ยิ่งความปลื้มปิติยินดีและเป็นสิริมงคลอันสูงสุดแก่ชีวิตของผมและครอบครัวอย่างหาที่สุดมิได้

ในช่วงระยะ ๑๐ ปีที่ปฏิบัติหน้าที่องคมนตรีที่ผ่านมา นอกจากปฏิบัติหน้าที่ตามปกติขององคมนตรีแล้ว ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ผมทำหน้าที่พิเศษอีกหลายงาน เช่น กรรมการมูลนิธิชัยพัฒนา กรรมการมูลนิธิอานันทมหิดล และกรรมการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริน เป็นต้น ซึ่งบางวาระทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ติดตามงานบางโครงการและบางงานเป็นพิเศษ ซึ่งผมก็ได้รับตำแหน่งให้ส่งผ่านไปโดยเร็ว และนำความ

ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาเพื่อทรงทราบผลการปฏิบัติการทุกครั้ง เช่น โครงการทฤษฎีใหม่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง โครงการพัฒนาหนองใหญ่ชุมพร โครงการนาแก้วแก้ว โครงการน้ำท่วมบริเวณมหาวิทยาลัยรามคำแหง โครงการฝนหลวง โครงการหญ้าแฝก เป็นต้น

นอกจากนี้ ในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมาไม่นานนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสดการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงงานในพื้นที่ที่น้อยลงแต่เมายังได้พยายามติดตามงานตามรอยเบื้องพระยุคลบาทต่อไปอย่างสม่ำเสมอ บางโครงการก็ได้ถวายรายงานในเรื่องที่คิดว่าทรงสนพระราชหฤทัย เช่น โครงการมะกอกน้ำมัน โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ โครงการพัฒนาในภาคใต้ โครงการปลูกหญ้าแฝกในจังหวัดราชบุรีและกาญจนบุรี โครงการผลิตกระแสไฟฟ้าจากขยะ โครงการศึกษาดูงานฟาร์มเลี้ยงกุ้งวิถีใหม่ และการศึกษาดูงานในภาคอีสาน-ภาคใต้-ภาคเหนือ อีสานฤดูแล้งปี ๒๕๔๘ เป็นต้น

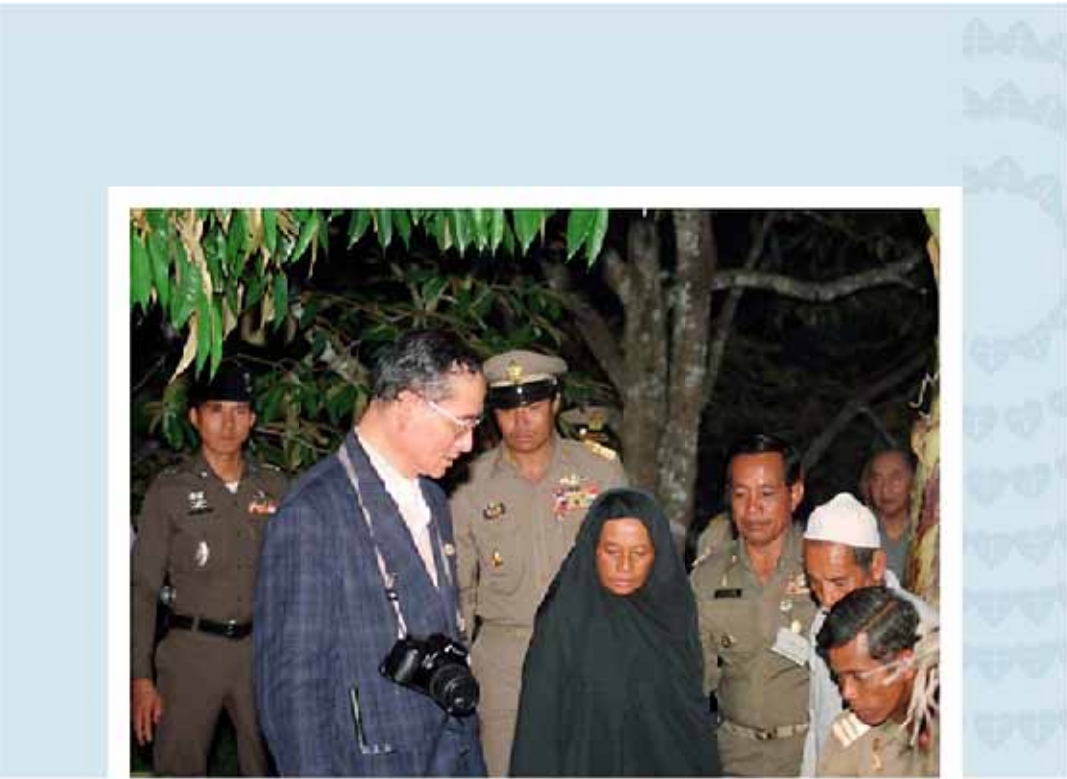
พระมหากษัตริย์คือมโนองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่ผมและครอบครัวนี้ได้ปกเกล้าปกกระหม่อมอยู่ตลอดเวลา มากถึงจนสุดที่พระพรณามและมีสิ่งใดที่อาจทดแทนได้ จึงได้แต่ตั้งปณิธานและปฏิญาณว่าจะพยายามตั้งใจถวายรายงานทุกอย่าง อย่างสุดความรู้และความสามารถเท่าที่ร่างกายและสังขารจะ

อำนวยได้ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จะถวายความจงรักภักดีและถวายพระเกียรติ อันสูงสุด ตราบจนชีวิตจะหาไม่

ในมหามงคลโรกาสนี้ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๕๙ ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระราชวโรกาสนี้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระพรชัยมงคล ขอฮานุกาพแห่งศุภระพีรัตนศรัยจงสถบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเกษมสำราญ พระชนมพรรษาช้านาน สถิตเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าฯของปวงข้าพระพุทธเจ้าและประชาชนชาวไทยสืบไปชั่วนิรันดร์

๑๑๑

มหาราชนักพัฒนา

นายพลทศ สุวรรณรัฐ องคมนตรี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตราครุฑรำบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนมาโดยตลอด สมดังพระปฐมบรมราชโองการที่พระราชทานไว้ว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** นับตั้งแต่เสด็จขึ้นเสวยสิริราชย์

ราชสมบัติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน จวบจนกระทั่งถึงปัจจุบันเป็นเวลา ๖๐ ปีมาแล้ว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เพียบพร้อมด้วยทศพิธราชธรรม งดงามด้วยพระราชจริยวัตรเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป ซึ่งในท่ามกลางพลกนิกรชาวไทยและในระดับสากล เมื่อกษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนประเทศ

ต่างๆ หรือยามเมื่อเสด็จออกให้แขกต่างประเทศเฝ้าฯ ในโอกาสที่มาเยือนประเทศไทย

ตลอดระยะเวลา ๖๐ ปีที่ผ่านมา ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยือนราษฎรทั่วทุกท้องถิ่นของประเทศไม่ว่าใกล้ไกล ภูเขาสูง หรือพื้นที่ทุรกันดารเพียงใดก็ตาม ดั่งนั้นจึงทรงทราบปัญหาของราษฎรในพื้นที่ต่างๆ เป็นอย่างดี ทุกข์ของราษฎรประจวบคั่งทุกข์ของพระองค์เองทรงใช้พระราชวังสวนจิตรลดาคือเป็นสถานที่ศึกษาทดลองเบื้องต้นในการแสวงหาแนวทางการพัฒนาและได้พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวนนับพันโครงการ

โดยเฉพาะศูนย์ศึกษาการพัฒนาทั้ง ๖ แห่ง ซึ่งเป็นต้นแบบความสำเร็จของการพัฒนาในภูมิภาคต่างๆ เพื่อช่วยเหลือราษฎรผู้ยากไร้ภายใต้ร่มพระบารมีให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถทำกินในที่ดินของตนเอง พร้อมหน้าครอบครัวอย่างอบอุ่น เป็นอิสระพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มชุมชนเป็นสหกรณ์ที่เข้มแข็งในสังคมที่สันติสุขสมานฉันท์และเอื้ออาทร มีความตระหนักรู้ในการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยที่ในที่สุดแล้วอย่างยั่งยืนด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมตามแนวพระราชดำริ รวมทั้งได้พระราชทานพระบรมราชาณูเคราะห์ได้พระราชทานความเป็นธรรมให้แก่ราษฎรที่

มีปฏิการร้องทุกข์บิหนึ่งหลายร้อยเรื่อง

ในยามที่บ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ทรงเตือนสติและพระราชทานแนวทางแก้ไขปัญหาของชาติให้สามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์ไปได้ด้วยพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม ทรงเป็นแบบอย่างของความประหยัด เรียบง่าย การปฏิบัติในทางสายกลาง การเรียนรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก และทรงเป็น “พ่อของแผ่นดิน” ให้คำเฝ้ามอง รอยพระยุคลบาทในการดำรงชีวิตด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในโอกาสอันเป็นมหามงคลยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และโอกาสที่ทรงมีพระชนมายุ ๘๐ พรรษา ได้นำความปลื้มปิติยินดีมาสู่ทลชนิกกรอย่างสิ้นพัน ด้วยรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ และพร้อมใจกันถวายพระพร ถวายความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “มหाराชนักพัฒนาผู้ยิ่งใหญ่” ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐและพระมหากษัตริย์อันเป็นที่รักยิ่งของปวงชนชาวไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับการพัฒนาแหล่งน้ำ

นายสวัสดิ์ วัฒนมาการ
ชกวมณี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานหนักมาตลอด ๖๐ ปี เพื่อประโยชน์สุขของพลสกนกร ก่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่อาทิ โครงการด้านสาธารณสุข ด้านการแพทย์ ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ ด้านป่าไม้ ด้านการส่งเสริมอาชีพ และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรทั่วทุกหนทุกแห่ง โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารทางไกล จากการแปรพระราชฐานไปยังทุกภูมิภาคของประเทศ ทรงตรวกรตราพระวรวงกาย ทรงเห็นความทุกข์ยากแสนสาหัสของราษฎรยากจนกล่าวได้ว่า ในโลกนี้คงไม่มีพระประมุขที่รักพระเจ้าแผ่นดินของ

ประเทศไทย ตรวกรตราพระวรวงกายช่วยเหลือราษฎรอย่างพระองค์

ผมขอกล่าวถึงโครงการพระราชดำริเมื่อประมาณปี ๒๕๒๓ ครั้งที่มิได้ผู้เฒ่าเข้ากรุงเทพมหานคร ทำให้กรุงเทพและธนบุรีจมอยู่ใต้น้ำ ต้องใช้เรือเพื่อการสัญจร แต่ปัจจุบันเมื่อเข้าฤดูฝนน้ำจะตกรวดหนกอย่างไร น้ำก็ไม่ท่วม เนื่องจากพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างคันกันน้ำทั้งขึ้นในและขึ้นนอก แล้วระบายนอกทะเลด้านสมุทรปราการ จึงเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพฯ ทั้งยังพระราชทานพระราชดำริอีกหลายประการให้เร่งระบายน้ำออกสู่ทะเลเพื่อไม่ให้ราษฎรที่อยู่นอกคันกันน้ำต้องเดือดร้อนจากน้ำท่วมขัง

นอกจากนี้ยังมีโครงการที่สำคัญอีก

หลายโครงการที่เอื้อประโยชน์คุณูปการให้กับประเทศไทยและประชาชน เช่น โครงการชุนด้านปราการชล โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง และโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ที่สร้างคุณประโยชน์มหาศาลแก่ประชาชนในลุ่มน้ำป่าสัก และลุ่มน้ำเจ้าพระยาโดยเฉพาะกรุงเทพฯ ให้รอดพ้นจากปัญหาน้ำท่วมและยังสามารถเพิ่มพื้นที่ทางการเกษตรด้วย ซึ่งโครงการนี้ผมมีความประทับใจและภูมิใจอย่างที่สุด นั่นเพราะพระองค์ได้มีพระราชดำริความตอนหนึ่งว่า

“อธิบดีสร้างเขื่อนป่าสักให้สำเร็จอย่าให้ผู้หนึ่งผู้ใดมาแสวงหาผลประโยชน์อย่าทำให้ราษฎรของฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉโครงการป่าสักนี้อย่าให้มีการทุจริตคอร์ปชั่นเด็ดขาด”

เมื่อได้ฟังแล้วรู้สึกตื่นต้นใจมากและคิดว่าประเทศไทยของเราโชคดีที่มีพระมหากษัตริย์นักพัฒนาที่ทรงห่วงใยราษฎรอย่างแท้จริง

พระปรีชาสามารถเป็นที่ประจักษ์กับทุกคนที่ได้ทำงานถวาย คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีอัจฉริยภาพด้านแผนที่ประเทศไทยเป็นพิเศษ แผนที่ประจำที่พระองค์ทรงใช้เรียกว่า แผนที่มาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐ เป็นแผนที่ที่บอกพิกัดและมี

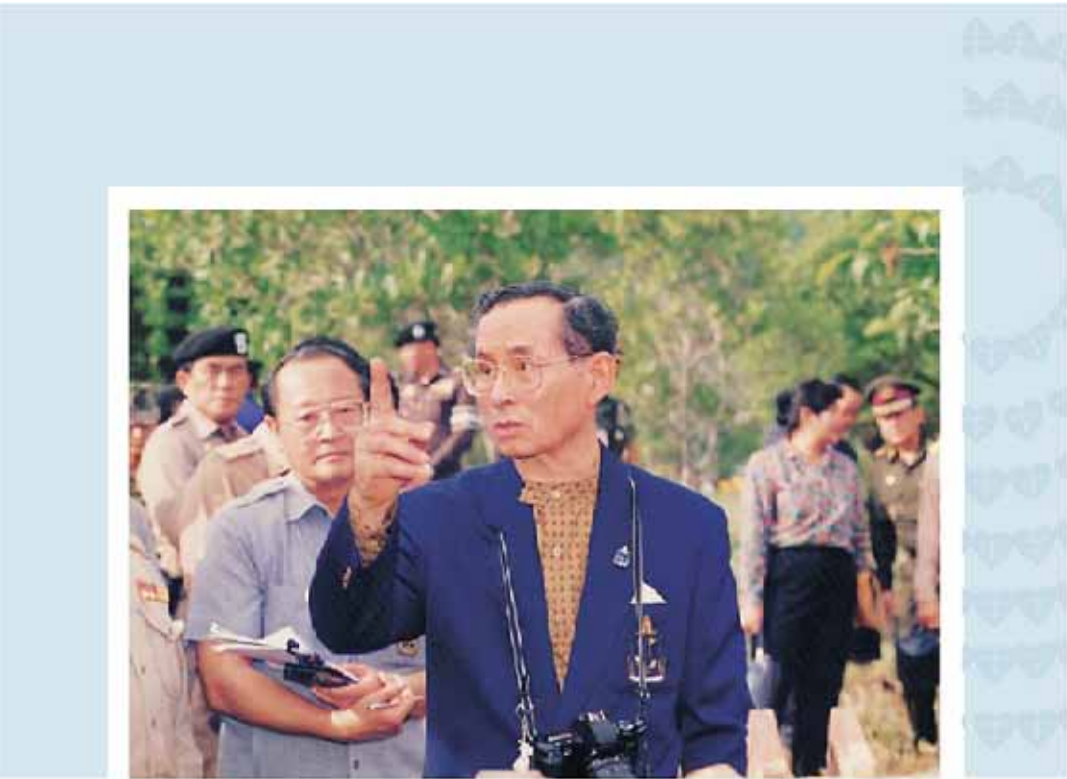

เส้นบอกระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางทุกจุดในประเทศไทยและทั่วโลก ซึ่งสร้างจากภาพถ่ายทางอากาศ เพียงแต่การทอดพระเนตรแผนที่ พระองค์ทรงสามารถกำหนดจุดที่เหมาะสมที่จะสามารถสร้างเขื่อนหรือฝายเพื่อเก็บกัก โดยทรงสามารถวางโครงการในเบื้องต้นได้ทันทีว่าเขื่อนหรือฝายควรจะสูง ยาวเท่าใด เก็บน้ำได้กี่ล้านลูกบาศก์เมตรส่งให้พื้นที่การเกษตรได้เท่าใด ราวกับว่าทอดพระเนตรแผนที่ ๑: ๕๐,๐๐๐ ได้เป็นภาพสามมิติ โดยมิต้องไล่เรียงตัวเลขที่บอกระดับความสูงของหุบเขาต่างๆ

แม้ในช่วงเวลาที่ผ่านมาพระองค์จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่ต่างๆ ลดน้อยลง แต่ทุกคนที่ได้ทำงานถวายทราบกันดีว่า พระองค์ไม่เคยหยุดพักการทำงาน

พระองค์ทรงสอบถามความก้าวหน้าของโครงการต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ในสนามกอล์ฟทุกซัปดาห์สูง และแปรพระราชฐานไปยังภูมิภาคต่างๆ เฉลิมฉลองสถานที่ทรงปฏิบัติเสมอมาตลอด ๖๐ ปี

ด้วยรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสอันเป็นมหามงคลที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ นี้ พลกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่าพร้อมถวายความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระผู้สร้าง พระผู้ทรงนำความเจริญอย่างยั่งยืนแท้จริงมาสู่หมู่ประชาราษฎร์และประเทศชาติสืบไป

เบื้องหลังพระเจริญที่ยั่งยืน

นายสุเมธ ตันติเวชกุล
เลขาธิการมูลนิธิหรือพัฒนามะที่ปรึกษาสำนักงานปร.

ปี ๒๕๕๔ เป็นปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช อันเป็นที่เคารพรักรยิ่งของปวงชนชาวไทย ได้ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และปี ๒๕๕๐ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ซึ่งพระองค์ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ทรงสร้างความ

สมบูรณสุขและ ความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับชาติของเรา สิ่งที่เป็นมงคลสูงสุดของชีวิต คือ ผมมีโอกาสถวายงานรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาท โดยรับผิดชอบงานในส่วนหนึ่งของโครงการพระราชดำรินับเนื่องมาจนถึงบัดนี้เป็นเวลา ๒๔ ปีแล้ว โดยเป็นผู้รับผิดชอบงานในการ

จัดตั้งสำนักงาน กปร. และเป็นเลขานุการ กปร. คนแรกตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ ซึ่งเป็นปียุคเริ่มแรกของ กปร. ในฐานะงานฝ่ายของสภาพัฒน์ ต่อมาในปี ๒๕๓๐ ผมได้เลื่อนขึ้นเป็นรองเลขาธิการสภาพัฒน์ ในขณะที่งาน กปร. มีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากจึงได้แยกตัวออกจากสภาพัฒน์มาตั้งสำนักงาน กปร. และผมได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ กปร. ต่อมาเมื่อได้ลาออกจากสำนักงาน กปร. ในปี ๒๕๔๒ ก็ยังคงทำงานถวายในฐานะกรรมการ และเลขาธิการมูลนิธิวิจัยพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

ประสบการณ์การทำงานที่ผมได้รับมา ๒๕ ปี อาจสรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ ได้ดังนี้

๑. การทำงานต้องมุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่เป็นหลัก ต้องทำอย่างผู้จริงจัง ถูกต้องตามเหตุผลหลักวิชา ทำงานด้วยความอดทน มุ่งมั่น ยึดธรรมะและความถูกต้อง และที่สำคัญต้องทำด้วยใจรักด้วยความสนุกและความสุข ต้องเสียสละทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวมตลอดเวลา
๒. ต้องทำงานอย่างรวดเร็ว ต้องไม่ยึดความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง ต้องมีการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง เสร็จแล้ว

ประมวลข้อยุติที่ยอมรับกันได้แล้วให้ดำเนินการทันที หากเมื่อไรมีผิดพลาดบกพร่องก็ต้องแก้ไข ประสานงานกับผู้อื่นและผู้อื่นสามารถและปรารถนาจะประสานกับเราบนฐานของ “รู้ รัก สามัคคี”

๓. ต้องมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน เรียบง่าย ประหยัด การคุยโวใช้ยศ เปงใจ อำนาจในการสั่งการเป็นสิ่งที่ไม่ต้องห้าม ต้องให้ผู้คนเขารักชอบเราอย่าอิงจารียามือคต จะส่งผลกระทบตงานและสถาบันในที่สุด

๔. ต้องทำงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง การทำงานต้องมีสติและ

ระมัดระวัง เป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่นและหน่วยงานอื่นๆ ด้วย กระทั่งจួយโอกาสก็ไม่พึงกระทำ

๕. การพัฒนาใดๆ คงต้องยึดหลักสภาพภูมิศาสตร์เป็นสำคัญ และยึดลักษณะของมนุษย์หรือคนในสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม โดยเน้นปรัชญาวัฒนธรรม จารีตประเพณี ด้วยโครงสร้างทางสังคมและธรรมชาติจะเป็นหลักใหญ่ในการปฏิบัติการพัฒนา โดยการพัฒนาดึง “ระเบิดจากข้างใน” และต้องสอดคล้องกับ “ภูมิสังคม”

๖. บิดหลัก รู้ รัก สามัคคี เป็นหลักปฏิบัติในการทำงานจะเริ่มทำอะไรก็ต้องรู้เรื่องราวต่างๆ รู้ถึงเหตุ รู้ถึงผล รู้วิธีทางแก้ไขอย่างถ่องแท้เสียก่อน มิฉะนั้นจะเป็นการทำอะไรไปตามความรู้สึกหรืออารมณ์ สุดท้ายก็จะหลงในวังวนของปัญหา เพราะเหตุของความอวิชชา เมื่อรู้แล้วก็ต้องมีความรัก คือ ความปรารถนา ความเมตตา ความต้องการที่จะนำความรู้นั้นออกมาใช้ประโยชน์เพื่อตัวเองเพื่อชุมชนและเพื่อประเทศชาติ และก็ควรสั่งวรอยู่เสมอว่าเราเหล่าพหุคนเดี่ยวจะแก่งก้างสามารถสักทียังไงดี พลละกำลังของคนๆ เดี่ยวคงจะไม่สามารถทำอะไรให้เกิดประโยชน์มากมายกว้างขวาง จะต้องมีความสามัคคีธรรมด้วยคือ ทำเป็นหมู่เป็นคณะ รวมพลังเป็นหนึ่งก็จะส่งผลมหาศาล

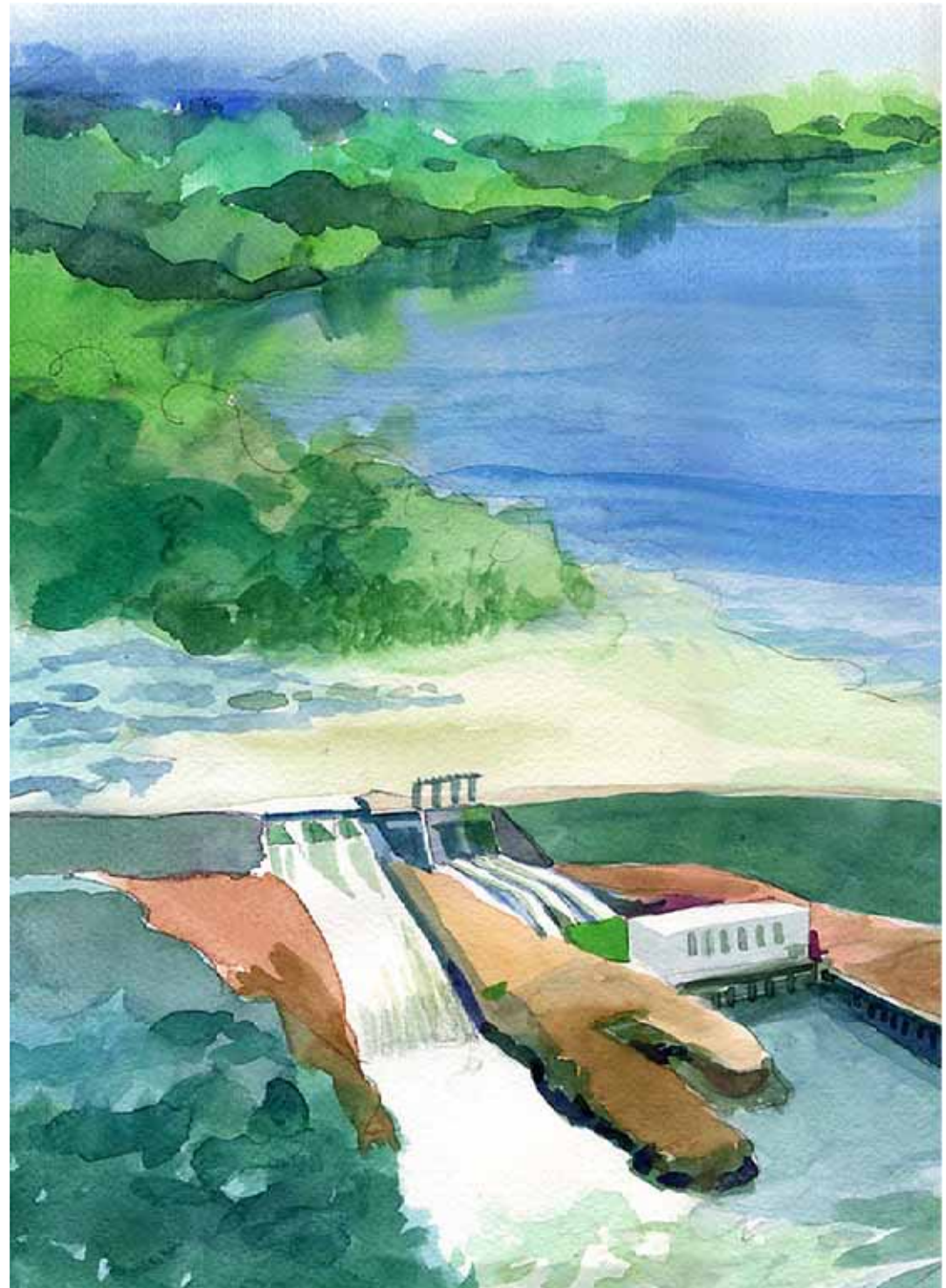
๗. การจะทำอะไรก็ขอให้เริ่มจากเล็กไปหาใหญ่ อย่าได้เกิดความโลภหรือ “คาใจ” ใจร้อนหวั่นกลัวรวดเร็ว ผลสุดท้ายจะพังพินาศ

๘. ทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร ปฏิบัติอะไร ก็ขอให้ยึดความพอดี พอดควรเป็นที่ตั้ง อะไรที่เกินพอดีเป็นสิ่งทำลาย เป็นพิษเป็นภัยทั้งสิ้นของสติปัญญาตลอดเวลาเพื่อสามารถ “หยุดก่อนชน” ได้

๙. และสุดท้ายยึดธรรมะเป็นพื้นฐาน และรากฐานของการปฏิบัติอยู่ทุกขณะและยึดจุดมุ่งหมายสำคัญว่า ผลที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นประโยชน์ที่ให้ความสุข มิใช่อย่างอื่น ตามความหมายของคำว่า “ประโยชน์สุข”

ผมถือว่าเป็นความ โชคดีและเป็นสิริมงคลอย่างสูงสุดแก่ตัวผมเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสทำงานรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาท ได้มีโอกาสรับพระราชทานคำสั่งสอนให้เป็นคนดี ทำดี ประพฤติดี และปฏิบัติดี นับเป็นความภาคภูมิใจและเป็นเกียรติยศอันสูงสุดของชีวิตของผม

เนื่องในโอกาสอันเป็นมงคลทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และทรงเจริญพระชนมายุ ๘๐ พรรษา ขอพระองค์จงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

ภาพประโยชน์สุข

จากความสำเร็จในสนามกีฬา ผู้ที่ได้ถวายงานใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทแต่ละท่านต่างแสดงให้ประจักษ์ถึงความซาบซึ้งประทับใจในน้ำพระราชนฤทัยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่ออาณาประชาราษฎร์ไม่ว่าจะเป็นจากพระราชกรณียกิจ พระเมตตาคุณหรือพระมหากรุณาธิคุณที่ได้พระราชทานวิธีการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ที่จะให้ราษฎร

สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นขั้นเป็นตอน ประหยัดด้วยมรรควิธีที่นุ่มนวล กระชับ และเรียบง่าย ในความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสะดวกต่อการยอมรับ โดยวางทุกอย่างให้สอดคล้องกับภูมิสังคมของแต่ละแห่งหน เพื่อให้มีพื้นฐานที่มั่นคง แล้วความเจริญทางเศรษฐกิจจะตามมา

ในการพระราชทานพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเตรียมพระองค์เป็นอย่างดีทีเดียว ไม่ใช่่ว่าที่จะคิดช่วยเหลือประชาชนจะผลึกลามเข้าไป ทรงมีความระมัดระวัง ทรงตั้งอยู่ในความไม่ประมาท จะทำสิ่งใดนั้น ทรงศึกษาอย่างลึกซึ้ง แล้วถึงจะเริ่มดำเนินการได้

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ...จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่อาณาประชาราษฎร์อย่างแท้จริง ซึ่งทุกโครงการไม่ว่าจะเป็นด้านที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาอาชีพ การบริหารจัดการสิ่งบูรณาการ ตลอดจนรวมถึงไร่ข้าวแคบเศรษฐกิจ

พอเพียง ส่วนก่อให้เกิดคุณูปการแก่แผ่นดินและราษฎรอย่างใหญ่หลวงเป็นอนันต์ด้วยน้ำพระราชนฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระเมตตาต่อพสกนิกร กอปรด้วยพระปรีชาสามารถ พระอัจฉริยภาพและสายพระเนตรที่ยาวไกล ในการที่ทรงนำกำลังจากหน่วยงานราชการต่างๆ ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ออกช่วยเหลือแก้ปัญหาให้กับประชาชน จึงก่อให้เกิดเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวนมากกว่า ๓,๐๐๐ โครงการทั่วประเทศ ประกอบด้วย

ด้านการสาธารณสุข ทรงให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาสุขภาพพลานามัยของประชาชนมาตั้งแต่ต้นรัชกาล ด้านการ

ส่งเสริมอาชีพ เป็นผลมาจากการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งทำให้ราษฎรสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ มีทั้งโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อการเพาะปลูกและอุปโภคบริโภค เพื่อรักษาดินน้ำลำธาร เพื่อการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ รวมทั้งโครงการระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่ม และโครงการบรรเทาอุทกภัย ด้านการคมนาคม / การสื่อสาร จัดเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่นำความเจริญมาสู่ชนบท และช่วยให้ราษฎรสามารถนำผลผลิตไปสู่ตลาดได้สะดวกยิ่งขึ้น อันเป็นหนทางสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ ให้แก่ชุมชนทั้งหลาย ด้านสวัสดิการสังคม เป็นโครงการที่ช่วยให้ราษฎรมีที่อยู่อาศัยที่ทันทึบ และได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในเบื้องต้น

ด้านการเกษตร ที่มุ่งให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ โดยทรงเน้นการปลูกพืชแบบผสมผสานที่ช่วยให้ราษฎร สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยตนเองได้ตลอดปี ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดบำรุงและปรับปรุงสภาพทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยรวมของสภาพสังคมและ

ชุมชนนั้นๆ ได้แก่ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรดิน การบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตร การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรแหล่งน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การบริหารจัดการด้านพลังงานทดแทน ตลอดจนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่ก่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็งในการพัฒนาประเทศ ทั้งหมดนี้บังเกิดขึ้นจากพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งมั่นพัฒนาและช่วยเหลือราษฎรมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

การพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อมูลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทราบจากการที่ได้เสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่างๆ เป็น ประจักษ์ "พระคลังข้อมูลด้านการพัฒนา" ที่ทรงนำมาเป็นฐานข้อมูลอันสำคัญเพื่อ การดำเนินงานด้านการพัฒนา พระองค์ทรง เป็นนักพัฒนาที่เชี่ยวชาญในสหวิทยาการ หลายแขนงวิชา ด้วยพระราชประสงค์ที่จะ ให้ราษฎรได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีใช้ เพียงเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบ

อาชีพเท่านั้น หากแต่ยังทรงมุ่งถึงการ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และการพัฒนาในด้วบุคคลที่จะเสริมช่วย ให้การพัฒนาสภาพแวดล้อมโดยรวมทุกๆ ด้าน มีความก้าวหน้าทันต่อสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การสาธารณสุข สวัสดิการสังคม การคมนาคม หรือการ สื่อสาร

ด้านสาธารณสุข การสาธารณสุขไทยในอดีต

หลังปี ๒๔๘๘ เป็นยุคที่ทุกประเทศ ต่างบอบช้ำจากพิษของสงคราม ทั้งสูญเสีย ชีวิตประชาชน ทรัพย์สิน ไม่มีแหล่งอาหาร ไม่มีที่อยู่อาศัย ประชาชนมีสุขอนามัยที่ แย่แค้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล ความเจริญได้รับความทุกข์ยาก ขาดแคลน สิ่งอำนวยความสะดวกที่ภาครัฐไม่สามารถ จัดบริการให้ได้ ด้วยสาเหตุหลัก ๓ ประการ ได้แก่

- **วิทยาการสาธารณสุขยังไม่พัฒนา** ขาดแคลนทั้งบุคลากรแพทย์ พยาบาลผู้เชี่ยวชาญในการรักษาไม่เพียงพอ และยารักษาโรคต่างๆ หาได้ยาก ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง ทั้ง วัณโรค ไข้ส่าหลังอักเสบ หรือโปลิโอ วัณโรคเรื้อรังหรือโรคทูลูรัง และซิฟิลิสโรค
- **การให้บริการภาครัฐไม่ทั่วถึง** สถานพยาบาล สถานีอนามัย โรงพยาบาล มีไม่เพียงพอทั้งในถิ่นทุรกันดาร การเดินทาง

ไม่สะดวก ความรู้วิทยาการต่างๆ ยังเข้าไปไม่ได้ ขณะที่ประชาชนไม่สามารถเข้ามารับการรักษาในเมืองได้เช่นกัน

- การขาดทุนทรัพย์ ประชาชนไม่มีเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ การดูแลสุขภาพของตนและเข้ารับการรักษาพยาบาล ทำให้ต้องเผชิญกับโรคภัยและลงมือคัดลอกในการรักษาตามความเชื่อของท้องถิ่น เช่น หมอผี และหมอชา เป็นต้น

ทรงห่วงใยประชาชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้มีคุณูปการต่อการแพทย์และสาธารณสุขไทยอย่างที่สุด พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ในการแก้ปัญหา ทรงคิดว่าเมื่อประชาชนมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง

จะมีกำลังที่จะฟันฝ่าปัญหาอุปสรรค และสามารถพึ่งตนเองได้ อันจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติโดยรวมเป็นไปด้วยความราบรื่น

ดังนั้น ในการช่วยเหลือประชาชน จึงทรงเน้นความรวดเร็วและการเข้าถึงประชาชนในทุกพื้นที่ โดยใช้หลัก **เร่งด่วน เคลื่อนเข้าหา และสร้างความเข้มแข็ง** ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๒๒ ความตอนหนึ่งว่า

“การรักษาความสมบูรณ์ของร่างกายเป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดี และสังคมที่มั่นคงเพราะร่างกายที่แข็งแรงนั้นโดยปกติจะอำนวยผลให้สุขภาพจิตใจสมบูรณ์ด้วย และเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ย่อมมี

กำลังทำประโยชน์สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองได้เต็มที่ สุขภาพที่สมบูรณ์ในร่างกายและจิตใจนั้นเป็นรากฐานของการสร้างสรรค์จรโลงประเทศอันจะเป็นทางขจัดปัญหาของสังคมส่วนสำคัญลงได้ และจะทำให้การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศบรรลุถึงความเจริญมั่นคงและเจริญก้าวหน้า...”

ทรงแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน ครอบคลุมในอดีต

โครงการพระราชดำริด้านการแพทย์และสาธารณสุข มีจุดเริ่มต้นมาจากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ กองวิทยาศาสตร์ สภาอากาศไทย สำหรับนำไปสร้างตึกมหิตหลวงานุสรณ์ ในบริเวณสถานเสาวภา เพื่อใช้ในกิจการทางด้านวิทยาศาสตร์ และในการผลิตวัคซีน บี.ซี.จี. ป้องกันวัณโรค ดังที่ได้มีพระราชปรารภ เมื่อวันที ๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๑๖ กับหลวงพวงเวชศาสตร์ ขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสาธารณสุข ความตอนหนึ่งว่า

“คุณหลวง วันโรคนิยามนี้มีयरักษากันได้เด็ดขาดหรือยัง ยาอะไรขาดถ้าต้องการฉันจะหาให้อีก ฉันอยากเห็นกิจการแพทย์ของเมืองไทยเจริญมากๆ...”

ต่อมาได้พระราชทานความช่วยเหลือโดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ไปจัดซื้อเครื่องช่วยหายใจ หรือ “ปอดเหล็ก” จากต่างประเทศ จำนวน ๓ เครื่อง ให้กับผู้ป่วยโรคปอดโป่ง (โรคไซสั่นหลังอักเสบ) เพื่อช่วยเหลือคนไข้ที่มีอาการกลั้วเนื้อ ในการหายใจเป็นขั้มพาดอีกทั้งได้พระราชทานเงินจัดตั้ง “ทุนไปลิโอ

สงเคราะห์” สำหรับช่วยเหลือผู้ป่วย และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดซื้อ เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ในการรักษาโรค พระราชทานไปยังโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เพื่อใช้ในการรักษาพยาบาล ตลอดจนทรง ให้การสนับสนุนในการค้นคว้าทางวิชาการ และให้ก่อสร้างตึก “วชิราลงกรณธรา บำบัด” ให้เป็นสถานที่รักษาด้วยวิธีทาง กายภาพบำบัด โดยใช้น้ำช่วยพองร่างกาย ระหว่างการบริหารและฟื้นฟูกล้ามเนื้อ

ผลจากการพัฒนาตามแนวพระราช ดำริอย่างต่อเนื่องพบว่า ในปัจจุบันไม่มี รายงานการติดเชื้อด้วยโรคโปลิโอ ส่วน วันโรนั้นหากจะรังมีผู้ไว้วางใจที่หนึ่งทุก

แต่สามารถควบคุมการระบาดของโรคให้ได้ จากรายงานของกระทรวงสาธารณสุข ในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ มี ผู้ป่วยโรคโปลิโอจำนวน ๓,๐๘๑ คน คิดเป็น ผู้ป่วย ๔.๘ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน วันโรจึงมีโรเป็นโรคที่มีการแพร่ระบาด อย่างน่าวิตกเช่นครั้งในอดีตอีกต่อไป

เมื่อปี ๒๕๔๘ มีการแพร่ระบาดของ โรคโปลิโอเกิดขึ้นอย่างมาก กระทรวง สาธารณสุขจึงร่วมกับองค์การอนามัยโลก (WHO) จัดทำโครงการควบคุมโรคดังกล่าวขึ้น ซึ่งตามโครงการดังกล่าวต้องใช้เวลารั้ง ๑๒ ปี เพื่อหยุดการระบาดของโรคนี้ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าในเวลา

นานเกินไป จึงทรงให้เร่งรัดโครงการให้เหลือ ๘ ปี และทรงรับโครงการควบคุมโรคโปลิโอ ของกระทรวงสาธารณสุขให้เป็นโครงการใน พระราชดำริ ทรงตั้งให้จัดตั้ง “สถาบัน ราชประชาสมาสัย” ขึ้นที่อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อทำหน้าที่ดูแล ให้การบำบัดฟื้นฟู และค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับ โรคโปลิโอ รวมทั้งฝึกอาชีพให้ผู้ป่วยด้วย และได้พระราชทานเงินจาก **ทุนอาบันท มนิลล** สร้างอาคาร ๔ หลัง ในบริเวณ สถานพยาบาลพระประแดง เพื่อใช้เป็น สถานศึกษาอบรมเจ้าหน้าที่ในการบำบัด โรคโปลิโอ โดยเริ่มเปิดใช้งานเมื่อวันที่ ๑๖

มกราคม ๒๕๐๓ ปัจจุบันตามรายงาน สถานการณ์โรคโปลิโอของสถาบันราชประชา สมาสัย เมื่อปี ๒๕๔๘ ปรากฏว่ามีผู้ป่วย โรคโปลิโอที่มาจากอินเดีย-รักษาทั่วประเทศ จำนวน ๑,๕๖๑ คน คิดเป็น ๖.๒๕ คนต่อ ประชากร ๑๐,๐๐๐ คน ซึ่งในอดีตจะมี ผู้ป่วยโรคนี้ ๕๐ คนต่อประชากร ๑๐,๐๐๐ คน

มีเพียงปัญหาโรคโปลิโอเท่านั้น หาก แต่เมื่อปี ๒๕๖๑ ได้เกิดอหิวาตกโรคระบาด อย่างรุนแรงขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตด้วย ีช จากไม่มีวัคซีน ปรเภทสำคัญคือ ชาติแคน น้ำเกลือ เพราะน้ำเกลือที่ผลิต

ในประเทศยังไม่ได้มาตรฐาน ต้องสั่งเข้าจากต่างประเทศในราคาแพง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้ศึกษาเส้นทางเกลือ เพื่อค้นคว้าวิธีผลิตน้ำเกลือที่มีคุณภาพสำหรับใช้ภายในประเทศขึ้น ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ให้พิจารณาแก้ไขปัญหาการผลิตสารไอโอดีนของราษฎร โดยการสำรวจพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ถึงปัญหาและความต้องการเกลือ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีปัญหาและความต้องการไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะต้องสำรวจ “เส้นทางเกลือ” ว่าผลิตมาจากแหล่งใด ก็ว่าที่จะเอาไอโอดีนไปผสมกับแหล่งผลิตดินทางเกลือเสียเลยทีเดีย...”

เพื่อให้มีกองทุนสำหรับนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยด้วยอหิวาตกโรคได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดทำภาพยนตร์ส่วนพระองค์ขึ้น สำหรับให้ประชาชนที่เข้าชมมีส่วนร่วมในการบริจาคทุนทรัพย์สมทบเป็นกองทุนจัดหน้าเกลือ โดยจัดตั้งเป็นทุนปราบอหิวาตกโรค ซึ่งต่อมากองทุนนี้ได้นำไปใช้ก่อสร้างอาคารทางการแพทย์ของโรงพยาบาลภูมิพล และการสร้างตีกรวยราลกรองรับ สภาภาษาชาติไทย เพื่อส่งเสริมพัฒนาวิชาการทางการแพทย์และให้บริการรักษาผู้เจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆต่อไป

ยึดหลักเคลื่อนที่ทางประชาชน

หมู่บ้านในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดารเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการที่ประชาชนจะเดินทางเข้ามานาแพทย์หรือเข้ารับการรักษาจากสถานพยาบาลในเมือง ในกรณีจำเป็น การเดินทางในแต่ละครั้งก็ตีหงส์เสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากไม่หย่อม ทำให้ชาวบ้านต้องขาดยธรรมชาตินในการเยียวยาเพื่อให้หายจากโรคภัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้พัฒนารูปแบบการให้บริการแบบไม่หยุดอยู่กับที่ โครงการหน่วยแพทย์พระราชทาน ด้วยวัตถุประสงค์ดังที่ได้พระราชทานพระราชดำรัสไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๒๙ ความตอนหนึ่งว่า

“....การที่ได้จัดคณะแพทย์ไปปฏิบัติงานในต่างจังหวัดเป็นระยะหนึ่งนั้น นับว่าเป็นประโยชน์ที่จะช่วยรักษาพยาบาลชาวบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งในโรงพยาบาลของจังหวัดนั้นๆ ไม่สามารถที่จะบริการได้เต็มที่ เพราะ

บางแห่งอาจจะขาดแคลนผู้ที่มีมือ ทำให้ประชาชนได้รับการรักษาอย่างดีที่จะช่วยชีวิตเขาได้...และไม่ทำให้ชาวบ้านต้องเสียค่าใช้จ่าย”

การดำเนินงานแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ “หน่วยแพทย์หน้าวัง” ซึ่งเปิดบริการตรวจรักษาและแจกยา ภายในบริเวณหน้าเขตพระราชฐานที่ประทับในแต่ละภูมิภาค และ “หน่วยแพทย์ตามเสด็จ” ซึ่งตั้งเป็นหน่วยแพทย์เฉพาะกิจเพื่อตรวจรักษาประชาชนในบริเวณพื้นที่ที่เสด็จพระราชดำเนินไปถึง และในกรณีที่พบผู้ป่วยอาการหนักจนเกินกว่าจะรักษาในพื้นที่ได้ จำเป็นต้องส่งไปรับการรักษาในโรงพยาบาล และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับไว้เป็นคนไข้ในพระบรมราชูปถัมภ์

หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทางบกหน่วยแรก

เมื่อปี ๒๕๔๖ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรที่บ้านปากพร ตำบลหิมนเหล็กไฟ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทรงพบว่าราษฎรที่มาเข้าเฝ้าฯ เป็นไข้จับสั่นและโรคอื่นๆ เป็นจำนวนมาก จึงมีพระราชปรารภว่าในท้องที่ห่างไกลที่แพทย์และพยาบาลเข้าไปไม่ถึงนั้น ราษฎรต้องถูกโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ทั้งๆ ที่โรคที่เป็นสามารถรักษาให้หายได้ไม่ยาก ดังนั้นจึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์รวมทั้งอุปกรณ์ทางการแพทย์ ยานพาหนะ และเวชภัณฑ์ ให้แก่กระทรวงสาธารณสุข เพื่อจัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ไปรักษาประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดาร เริ่มจากจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เรียกชื่อหน่วยว่า “หน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทาน” ต่อมาเมื่อปี ๒๕๔๙ ให้จัดตั้งขึ้นอีก ๒ แห่ง คือ ที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อดูแลรักษาผู้เจ็บป่วยในพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และที่จังหวัดยะลา เพื่อดูแลรักษาผู้เจ็บป่วยในพื้นที่ทางภาคใต้

เรือเวชพาน์ หน่วยแพทย์ทางน้ำ

เมื่อปี ๒๔๗๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ให้ต่อเรือขึ้นลำหนึ่งทำด้วยไม้สักลงชั้น ภายในลำเรือแบ่งพื้นที่เป็นห้องตรวจรักษาโรคต่างๆ พัดลมตู้ปกรณัม และเครื่องมือทางการแพทย์ เครื่องมือทันตกรรม และเวชภัณฑ์ครบถ้วน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโครงการแพทย์หลวงพระราชทาน “เรือเวชพาน์” ขึ้น เพื่อออกให้บริการแก่ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ ซึ่งการเดินทางโดยรถยนต์ไม่สามารถเข้าถึงได้

เรือเวชพาน์นี้ นับเป็นเรือบรรเทาทุกข์และรักษาพยาบาลทางน้ำลำแรกและลำเดียวในโลก ที่ยังคงให้บริการประชาชนอยู่จนถึงทุกวันนี้

สร้างความเข้มแข็งในหมู่บ้าน

ในระยะยาวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริให้ทำการอบรมหมอนักบ้านตามพระราชดำริ การดำเนินการครั้งแรก เริ่มขึ้นเมื่อปี ๒๕๒๔ ณ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการอบรมราษฎรอาสาสมัครสามัคคีบ้านต่างๆ ที่ผ่านการคัดเลือกแล้ว ให้ความรู้เรื่องการสาธารณสุขมูลฐาน เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การเวชศาสตร์ป้องกันอย่างง่าย และการ

โภชนาการ โดยเฉพาะแม่และเด็ก รวมทั้งให้รู้จักวิธีติดต่อกับหน่วยราชการในกรณีเกิดขีดความสามารถที่จะดูแลด้วยตนเองได้ เพื่อราษฎรอาสาสมัครเหล่านั้นจะได้นำความรู้กลับไปช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นของตนต่อไป

นอกจากการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังทรงให้ความสำคัญกับการสาธารณสุขในระยะยาวด้วย โดยทรงสนับสนุนด้านการศึกษาค้นคว้าและกาวิจัย ทั้งทรงให้ความสำคัญกับบุคลากรด้านสาธารณสุข และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “ทุนอานันทมหิดล” ขึ้นเมื่อปี ๒๕๓๘ ซึ่งในภายหลังได้เปลี่ยนเป็นมูลนิธิ

อานันทมหิดล เพื่อการพิจารณาคัดเลือกบัณฑิตแพทย์ที่มีผลการเรียนยอดเยี่ยมและมีคุณธรรมไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอกในต่างประเทศ ปัจจุบันมูลนิธิอานันทมหิดลได้ขยายการให้การสนับสนุนทุนการศึกษาในระดับสูงครบคลุม ๘ สาขาวิชา ในจำนวนดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการสาธารณสุข ๒ สาขา คือ แผนกเกษตรศาสตร์ และแผนกทันตแพทยศาสตร์

จากพระราชดำรินำไปสู่การเริ่มต้นโครงการพระราชดำริด้านการแพทย์และสาธารณสุข ตั้งแต่ปี ๒๕๑๓ ทำให้ประเทศไทยสามารถแก้ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกลความเจริญได้อย่างเหมาะสมทันเวลา ทันสถานการณ์ และอย่างทั่วถึง

ดังจะเห็นได้ว่า การแพทย์ไทยสามารถป้องกันโรคภัยแรงที่ระบาดอยู่ในประเทศไทยในช่วงต้นรัชกาลได้เป็นผลสำเร็จ นับตั้งแต่การควบคุมวัณโรคที่ประเทศไทยสามารถผลิตวัคซีนป้องกันได้เอง ซึ่งนอกจากจะช่วยลดค่าใช้จ่ายแล้ว ยังช่วยให้การรักษาทำได้สะดวกขึ้นอย่างมาก เพราะไม่ต้องรอซื้อตัวยารักษาจากต่างประเทศเหมือนแต่ก่อน ทั้งยังสามารถผลิตวัคซีนจำหน่ายแก่องค์กรยูนิเซฟเพื่อนำไปช่วยเหลือประชาชนได้ด้วย

พระราชดำริ และพระปรีชาสามารถชั้นลึกซึ่งในสายงานแพทย์และสาธารณสุขไม่เพียงเป็นที่ประจักษ์แก่พลกนิกรชาวไทยเท่านั้น หากแต่ชาวต่างประเทศต่างชื่นชมในพระราชกรณียกิจของพระองค์ด้วยเช่นกัน

ทางองค์การอนามัยโลก (World Health Organization - WHO) ซึ่งเป็นหน่วยงานระหว่างประเทศ ในสังกัดสหประชาชาติ ที่ทำหน้าที่ดูแลประสานงานด้านสาธารณสุข ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทองสุภาพดี ถ้วยหน้า เมื่อวันที่ ๒๕๓๕ และในปีเดียวกัน คณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทองสดุดีพระเกียรติคุณที่ได้พระราชทานแนวคิดและทิศทางในการ

เผยแพร่เกลือเสริมไอโอดีนเพื่อควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนด้วย และเมื่อปี ๒๕๔๔ สถาบัน Franklin and Eleanor Roosevelt Institute และคณะกรรมการระดับโลกว่าด้วยคนพิการได้ถวายรางวัล Franklin Delano Roosevelt International Disability Award แต่พระองค์ ในฐานะที่ประเทศไทยมีความก้าวหน้าในการดำเนินงานที่สำคัญตามเป้าหมายของแผนปฏิบัติการระดับโลกขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยคนพิการ

ด้านการศึกษา การศึกษา ความหวังที่ห่างไกล

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของชนบทหรือพื้นที่ชายแดนที่ห่างไกลความเจริญ คือ การจัดการด้านการศึกษาที่ยังไม่ทั่วถึง ทำให้ราษฎรส่วนใหญ่ยังคงดำรงชีวิตอยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐาน อันเนื่องมาจากสาเหตุ ๓ ประการ ได้แก่

- การขาดสถานศึกษา ทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งไม่มีโอกาสได้เข้ารับการศึกษ เห็นได้ชัดเจนจากสัดส่วน

เยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนกับจำนวนที่นั่งในสถานศึกษา รวมทั้งการกระจายสถานศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงจากการสำรวจเมื่อปี ๒๕๒๔ ประเทศไทยมีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ๓๖,๐๑๔ แห่ง มีจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา (ไม่รวมมหาวิทยาลัยเปิด) ๑๐ ล้านคน แต่มีเยาวชนใน

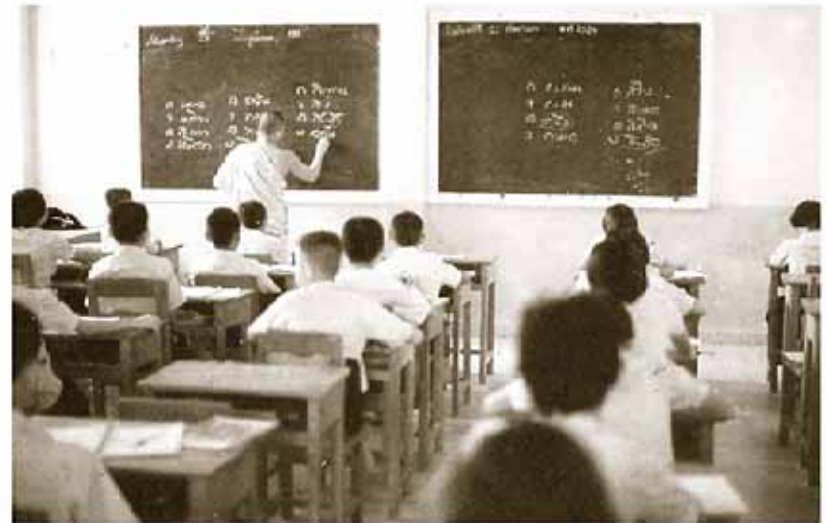
วัยเรียน ๒๙ ล้านคน แสดงว่ากว่าครึ่งของเยาวชนจำนวนประมาณ ๑๓- ๑๔ ล้านคนพลาดโอกาสที่จะเข้าอยู่ในระบบโรงเรียนหรือไม่มีสถานที่เรียน

▪ **การขาดบุคลากรทางด้านการศึกษา** โดยเฉพาะในเขตชนบทซึ่งเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของประชากรอยู่ห่างไกลความเจริญจากสถิติในปี ๒๕๒๔ มีสัดส่วนจำนวนนักเรียนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ๒๑ คนต่อจำนวนครู ๑ คน ในปี ๒๕๔๓ มีจำนวนนักเรียน ๒๐ คนต่อครู ๑ คน จะเห็นว่าเวลาผ่านไปเกือบ ๒๐ ปี สัดส่วนนักเรียนต่อครูยังคงเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก

• **การขาดแคลนทุนทรัพย์** ความยากจนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา และถึงบางครั้งอาจทำให้เด็กที่ฉลาดหรือเรียนดีบางคนไม่ได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น จากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี ๒๕๔๓ ในเรื่องรายได้ และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนพบว่า ประชาชนมีรายจ่ายสูงพอๆ กับรายได้ คือ มีรายได้ ๑๒,๑๕๐ บาท ในขณะที่มีค่าใช้จ่ายถึง ๙,๘๔๘ บาท โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสูงกว่ารายได้

ปัญหาการขาดโอกาสในการศึกษาของชาติ เห็นได้จากสถิติประชากรในวัยเรียนกับจำนวนนักเรียนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๓๙ ซึ่งมีจำนวนเด็กในวัยเรียน ๒๑,๓๓๗,๕๐๐ คน แต่มีจำนวนนักเรียนเพียง ๑๒,๔๙๕,๗๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๖ และในปีการศึกษา ๒๕๔๓ มีจำนวนเด็กในวัยเรียน ๒๐,๘๖๑,๖๐๐ คน แต่มีจำนวนนักเรียน ๑๓,๒๑๐,๖๖๓ คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๓๔ แสดงว่ายังมีเด็กที่ขาดโอกาสได้รับการศึกษาร้อยละ ๓๐

การกระจายความรู้ให้ทั่วถึง

“... การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน พอเหมาะกันทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวต่อไปได้ตลอด...”

ความตอนหนึ่งจากพระบรมราชาชาทที่พระราชทานไว้ เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๔

จากการที่ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชนุรักษ์ด้านการศึกษาอย่างมากโดยเฉพาะการศึกษาในระดับเยาวชน ทรงถือว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตมนุษย์” และเยาวชนนั้นเป็นทรัพยากรอันมีค่าและเป็นอนาคตของชาติ จึงต้องหาทางสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยทรงให้ทรงสนับสนุนด้านการศึกษาในทุกระดับ เพื่อวางรากฐานความรู้ และการศึกษาให้ทั่วถึงและเพียงพอ อันจะเป็นการสร้างโอกาสให้ได้รับความรู้ และสร้างรากฐานการศึกษาที่

มั่นคง ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างคนให้มาพัฒนาประเทศต่อไป

สร้างโอกาสให้ได้รับความรู้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชปณิธานในมาหาให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ในทุกระดับของการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย นับตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล จนถึงระดับประเทศ ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๖ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ความตอนหนึ่งว่า

“...ยังมีราษฎรอีกเป็นส่วนใหญ่ที่ขาดสนและพึ่งตนเองไม่ได้...ความขาดสนของราษฎรดังกล่าวเกิดเพราะเขาไม่สามารถใช้กำลังความคิด กำลังแรง

ตลอดจนทุนรอนของเขาให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควรได้...ราษฎรของเราต้องการความช่วยเหลือ คือ ความช่วยเหลือที่จะทำให้เขาสามารถพึ่งตนเองได้ยกฐานะขึ้นด้วยตนเองได้”

และพระบรมราโชวาทที่พระราชทานเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๑๘ ความตอนหนึ่งว่า

“...เจตนาของการศึกษานั้น กล่าวโดยสรุปก็คือ การวางรากฐานที่ดีที่ถูกต้องในตัวบุคคลทั้งด้านร่างกายจิตใจและความรู้ทั้งปวง สำคัญที่สุด คือ รากฐานด้านความรู้จักจับมีคชอบชั่วดี รู้จักคิดตัดสินใจตามทางที่ถูกที่เป็นธรรมที่สร้างสรรค์ ผู้จัดการศึกษาต้องดำเนินงานให้ได้ประโยชน์ พร้อมดังนี้จึงจะเรียกได้ว่าปฏิบัติภารกิจต้องครบถ้วนเป็นนักการศึกษาแท้...”

พระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการพัฒนาการศึกษาในระบบโรงเรียนเริ่มมาตั้งแต่ปี ๒๔๗๔ โดยให้ตั้ง “โรงเรียนจิตรลดา” ขึ้น ต่อมาได้พระราชทานที่ดินให้แก่กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสร้างโรงเรียนราชวินิต และทรงอุปถัมภ์โรงเรียนวังไกลกังวล ที่จัดตั้งขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ตลอดจนทรงส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อให้เด็กได้เล่าเรียนต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยในการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์ทุกแห่ง จะทรงให้จัดตั้งโรงเรียนในลักษณะเดียวกันขึ้น

พร้อมด้วยห้องสมุดที่ทันสมัย เพื่อให้บุตรหลานของประชาชนในชนบทที่ด้อยที่ตื้นนั้นๆ ได้เข้ารับการศึกษา ขณะเดียวกันผู้ปกครองก็มีความสะดวกมากขึ้นได้เต็มที่ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ เป็นอีกหนึ่งในพระมหากษัตริย์คุณที่ทรงช่วยเหลือราษฎรซึ่งประสบภัยจากพายุไทรئون “แอเวียต” เมื่อปี ๒๕๐๕ จนทำให้ ๑๒ จังหวัดในภาคใต้และที่แหลมตะลุมพุกเกิดความเสียหายอย่างหนัก ต้องสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมาก จึงมีการจัดตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์รุ่นแรกขึ้นจำนวน ๑๒ แห่ง และได้มีการสร้างเพิ่มเติมขึ้นใหม่อีกหลายแห่ง รวมทั้งในพื้นที่ที่ประสบมหาภัยธรรมชาติครั้งล่าสุดจากธรณี

พิบัติภัยดินามีที่จังหวัดพังงาด้วย การบริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ดำเนินการในรูปแบบที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในหลายลักษณะมีการใช้ระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งออกอากาศเป็นปฐมฤกษ์ เมื่อปี ๒๕๑๔ ณ โรงเรียนวังไกลกังวล และได้ดำเนินการต่อมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้น บนพื้นที่เขาหรือบนยอดดอยที่ความเจริญเข้าไปไม่ถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ให้แก่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวเขาขึ้น โดยพระราชทานนามว่า **โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์** จากจุดนี้เองที่ทำให้เด็กชาวเขามีโอกาสได้เข้ารับการศึกษาค้นคว้าความรู้ในระบบโรงเรียนทัดเทียมกับเด็กที่อยู่ในวัยเรียนทั่วไป แม้แต่ในพื้นที่ชายแดนและพื้นที่ลึกลับทุรกันดาร เช่น จังหวัดสตูล นครพนม นราธิวาส

ปราจีนบุรี และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทหารร่วมกับราษฎรในพื้นที่ สร้าง**โรงเรียนร่มเกล้า** ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้น โดยได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เป็นทุนเริ่มต้นในการก่อสร้าง และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดโรงเรียนร่มเกล้าด้วยพระองค์เองปัจจุบันโรงเรียนร่มเกล้ามีกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่หลายจังหวัดทั่วประเทศ

สร้างรากฐานอย่างทั่วถึง

“...ยังมีบุคคลอีกจำนวนมากที่มีความตั้งใจจริง มีศรัทธา ขวนขวายหาความรู้เป็นวิชาชีพใส่ตน แต่ประสบปัญหาไม่มีความรู้พื้นฐาน และไม่มีความหวังเพียงพที่จะเข้าศึกษาต่อ ในสถาบันการศึกษาวิชาชีพระดับต่างๆได้ หากมีช่องทางช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ให้มีความรู้วิชาชีพที่เขาปรารถนา ย่อมจะ

เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติได้”

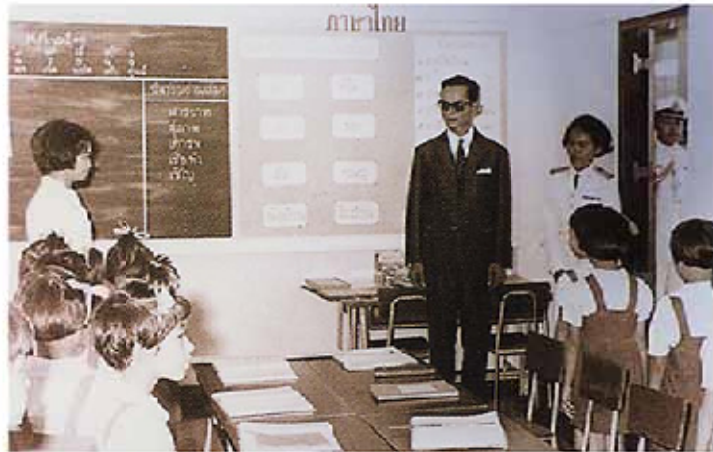
มิใช่เพียงการศึกษาในระบบโรงเรียนเท่านั้นราษฎรที่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้การสนับสนุนในลักษณะการจัดการศึกษานอกระบบด้วย โดยทรงริเริ่มโครงการ**พระดาบส**ขึ้น เมื่อปี ๒๕๑๔ โดยใช้วิธีการประสิทธิ์ประสาทวิชาแบบลูกศิษย์ของพระดาบส กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีความตั้งใจศรัทธาอย่างแท้จริง ดังนั้น หากนำเอาวิธีการประสิทธิ์ประสาทวิชาการของพระดาบสมาประยุกต์ใช้ โดยจัดเป็นรูปการศึกษานอกระบบ นอกจากจะช่วยให้ผู้มาฝากตัวเป็นลูกศิษย์ได้รับความรู้สำหรับนำไปประกอบอาชีพในโอกาสต่อไปแล้ว ยังช่วยให้ผู้รับเป็นผู้ที่มีศีลธรรมจรรยา มีน้ำใจ ซึ่งจะส่งผลช่วยในการแก้ปัญหาสังคมส่วนรวมได้ผลยิ่งขึ้น เป็นดีน่ายินดีที่โรงเรียนผู้ใหญ่พระดาบส ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น

ขึ้นเป็นลำดับ จากข้อมูลในรายงานประจำปี ๒๕๕๗ ระบุว่า เมื่อปีการศึกษา ๒๕๕๒ มีผู้เข้ารับการศึกษาดัง ๔๐ คน แต่ในปีการศึกษา ๒๕๕๗ มีผู้เข้ารับการศึกษามากขึ้นเป็น ๑๓๕ คน

โครงการสาธิตนุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นอีกโครงการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะให้มีหนังสือสาธิตนุกรมไทยสำหรับเยาวชนเป็นตำราประกอบการเรียนการสอนในวิทยาการสาขาต่างๆ ของการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยทรงตระหนักว่าเด็กเป็นวัยที่สำคัญ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๒ ความตอนหนึ่งว่า

“...คือ ให้เด็กเข้าใจและผู้ใหญ่เข้าใจว่า หลักรวิชาทุกสาขานั้นร่วมกัน อันนี้ก็เป็นหลักที่จะสร้างความสามัคคี

และสร้างพลังแก่ประเทศชาติ สร้างพลังแก่มวลมนุษย์ ...ในสารานุกรม จะเห็นว่าหลักวิชาเช่นว่า เศรษฐกิจกับวิทยาศาสตร์นี้เป็นวิชาที่ใหม่หรือว่าจะไร แต่ว่ามันรวมกันอย่างใกล้ชิดที่สุด เพราะ สกิดิ เพราะอะไรพวกนี้ ก็จะต้องใช้วิทยาศาสตร์ ใช้คำนวณ ใช้คอมพิวเตอร์ ใช้ประกอบกัน ... ต้องใช้ในด้านประวัติศาสตร์ ต้องใช้ในด้านภาษาศาสตร์ ใช้ในด้านภูมิศาสตร์ ทุกสิ่งทุกอย่างมันรวมกันหมดในเรื่องนี้ สารานุกรมนี้จุดประสงค์อันแรกอันสำคัญที่สุดก็คือ ให้ผู้ที่ใช้สารานุกรมนี้เกิดความรู้สึกว่า โลกนี้มันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน..."

ในทางปฏิบัติมีการตั้ง "ศาลารวมใจ" ขึ้นในหมู่บ้านชนบทตามพระราชดำริ และได้มีการนำหนังสือพระราชทาน และหนังสือสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปมอบให้ห้องสมุดต่างๆ เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ใกล้ที่ชนบทได้อ่านหนังสือ และมีหนังสือสำหรับค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อย่างไรก็ตามในพัฒนาการด้านการศึกษา นั้น ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การขาดแคลนครูอาจารย์ที่สอนในระดับมัธยมศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์โรงเรียนสาธิตประจำนครและโรงเรียนที่อยู่บริเวณชายแดน ก่อให้

เกิดอุปสรรคต่อการเรียนการสอนอย่างมาก ดังนั้น จากการประสานงานของ นายขวัญแก้ว วัชโรทัย รองเลขาธิการพระราชวังฝ่ายกิจกรรมพิเศษ ที่เสนอให้กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม โดยถ่ายทอดการเรียนการสอนจากโรงเรียนวังไกลกังวล ต้นเป็นโรงเรียนราชฤทธินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้รับการตอบสนองตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๓๔ ซึ่งได้เห็นชอบในหลักการโครงการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อเฉลิมฉลองในนามมงคลวโรกาสที่พระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี โดยมีการขออากาศเป็นปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๔ ต่อมา ได้มีการก่อตั้งเป็นมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเมื่อปี ๒๕๓๗ มีนายขวัญแก้ว วัชโรทัย รองเลขาธิการพระราชวังฝ่ายกิจกรรมพิเศษ เป็นประธานกรรมการบริหาร ในการดำเนินงานนอกจากทางมูลนิธิฯ จะได้ถ่ายทอดหลักสูตรมัธยมศึกษาไปยังโรงเรียนที่มีปัญหาขาดแคลนครู และได้ขยายเครือข่ายไปยังโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด โรงเรียนอาชน และโรงเรียนอื่นๆ ทั่วประเทศแล้ว ยังได้ถ่ายทอดรายการศึกษาชุมชน ตามหลักสูตรวิชาชีของ

วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล (ระยะสั้น และปกติจนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง) และรายการของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตวังไกลกังวล ตลอดจนรายการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ประกาศสำคัญอย่างยิ่งคือ การพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ที่ทำหน้าที่เสมือนเป็น “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” อยู่ทุกภูมิภาค เป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ด้วยตนเอง รู้จักการประยุกต์วิทยาการทั้งปวงที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และนำทฤษฎีมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับพื้นฐานของท้องถิ่นของตน

สร้างคน สร้างพูนปัญญา

สร้าง...คน

พระบรมราโชวาทที่พระราชทานไว้ เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๙ ทรงชี้ให้เห็นวิธีการสร้างคน ความตอนหนึ่งว่า

“... การแบ่งการศึกษาเป็นสองอย่าง คือ การศึกษาวิชาการอย่างหนึ่ง วิชาการนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ตัวเอง และแก่บ้านเมือง ถ้ามาใช้ต่อไปเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว อีกอย่างหนึ่ง ชั้นที่สองก็คือ ความรู้ที่จะเรียกได้ว่าธรรม คือ ภูมิในการวางตัว ประพฤติและคิด วิถีคิด วิถีที่จะใช้สมองมาทำเป็นประโยชน์แก่ตัวเอง ซึ่งเป็นธรรมหมายถึงวิธีการประพฤติปฏิบัติ คนที่ศึกษาในทางวิชาการและศึกษาในทางธรรมก็ต้องมีปัญญา แต่ผู้ใช้ความรู้ในทางวิชาการทางเดียวและไม่ใช่ความรู้ในทางธรรมจะนับว่าเป็นปัญญาชนมิได้...”

ดังนั้น การสร้างเด็กให้เติบโตใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้าจะเน้นที่ขบสร้างความปลอดภัย ความเก่งอย่างเดียวยังไม่ได้ จำเป็นต้องสร้างความมีคุณธรรมในใจด้วย ให้รู้สำนึกแยกแยะระหว่างความดีกับความชั่วได้ เพราะหากประเทศมีแต่คนเก่ง คนฉลาด แต่ขาดจิตสำนึกของการกระทำความดีแล้ว ก็จะมีแต่คนที่คิดจะเอาเปรียบ และเบียดเบียน

สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเตือนเด็กและเยาวชนไว้ในพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่เด็ก เมื่อปี ๒๕๑๕ ว่า

“... วัยเด็กเป็นวัยสำหรับชวนชวนหาความรู้และความดีใส่ตัว เพื่อเป็นรากฐานการดำเนินชีวิตและทำประโยชน์ในภายหน้า

เยาวชนอย่าปล่อยให้เวลาผ่านไปเปล่า เพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นการทำลายตนเอง ทำลายสังคมและส่วนรวม...”

นอกจาก ในส่วนของผู้เรียนแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้อย่างมาก ทรงมองว่าครูเป็นกำลังสำคัญในการกล่อมเกลาคเด็ก และเยาวชนให้มีรากฐานที่มั่นคง ตั้งพระราชดำริที่ใต้พระราชทานไว้ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๑๓ ความตอนหนึ่งว่า

“... โดยที่ครูต่างทำตัวให้เป็นครูที่นำเคารพ แม้จะผิดเคืองก็ยังไม่หันสอน และแจกจ่ายความรู้ออกไป ดังนั้นก็จะได้รับความเคารพจากศิษย์และการสอนก็จะง่ายขึ้น แต่ว่าต้องวางตัวให้เป็นครูที่แท้

การฝึกหัดครูจะต้องย้ำในข้อนี้ว่า ถ้าครู
ทำตัวเป็นครู จะทำให้ลูกศิษย์นับถือ
เป็นทุน แม้ว่าถ้าทั้งความเป็นครูโดยที่
ท้อใจ โดยที่ยอมแพ้สถานการณ์ก็ทำให้
ลูกศิษย์มีความเคารพไม่ได้และสอนไม่
ได้..." และทรงขออภัยครูว่า "ขอให้ทุกคน
พยายามรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของการ
เป็นครูแล้วถ่ายทอดให้แก่ครูที่ฝึกหัดอยู่
เท่าที่จะทำได้ เพื่อให้บ้านเมืองเป็น
บ้านเมือง ให้ประชาชนพลเมืองเป็น คือ
มีความรู้และมีจิตใจที่สูง ไม่เบียดเบียน
กัน จะทำให้ส่วนรวมอยู่ได้เป็นปึกแผ่น..."

พระบรมราโชวาทที่พระราชทานให้
เมื่อ วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๒ ความ
ตอนหนึ่งว่า

"...ผู้ที่มีวิชาการแล้วจำเป็นต้องมี
คุณสมบัติในตัวเองนอกจากวิชาความรู้
ด้วย จึงจะนำตน นำชาติให้รอดและ
เจริญได้ คุณสมบัตินี้จำเป็นสำหรับทุกคน
นั้นได้แก่ ความรู้จักमितชอบชาติ ความ
ละอายชั่วกลัวบาป ความซื่อสัตย์สุจริต
ทั้งความคิดและการกระทำ ความ
กตัญญูรู้คุณชาติบ้านเมืองและผู้มี
อุปการะตัวมา ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่
เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น หากแต่มีความ
จริงใจ ความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อ
กันตามฐานะและหน้าที่ และที่สำคัญ

อย่างมากก็คือความซื่อสัตย์เพียร
พยายามฝึกหัดประกอบกิจการทุกอย่าง
ด้วยตนเอง ด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลย
ไม่ทอดทิ้ง คุณสมบัตินี้เหล่านี้เป็นองค์
ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การศึกษา
สมบูรณ์เป็นประโยชน์จริง..."

ด้วยความตระหนักในบทบาทของครู
ที่มีความสำคัญต่อการให้การศึกษาอบรม
แก่เด็กและเยาวชนพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว จึงทรงยกย่องให้เกียรติ และส่งเสริม
ครูตลอดมา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
จัดตั้งมูลนิธิช่วยเหลือครูอาวุโสขึ้น โดย
อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ พร้อมกับได้
พระราชทานเงินจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท แก่
ครูสภา เมื่อปี ๒๕๑๐ เป็นทุนประเดิมใน
การจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือครูอาวุโสที่ได้
ปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีมาจนครบเกษียณอายุ
ทั้งในด้านการเงินและเครื่องหมายเชิดชู
เกียรติ เพื่อส่งเสริมให้ครูมีกำลังใจในการ
ปฏิบัติหน้าที่สืบต่อนั่นไป

สร้าง...ผู้นำ

ในระดับอุดมศึกษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานทุนมูลนิธิ
ชาตินิยมติด และทุนมูลนิธิภูมิพลแก่นิสิต
นักศึกษา ดังปรากฏว่านักวิชาการผู้ทำ
คุณประโยชน์ให้ประเทศไทยจำนวนมาก
เคยเป็นนักเรียนทุนดังกล่าว เช่น นักเรียน

ทุนชาตินิยมติด ได้แก่ ศาสตราจารย์
นายแพทย์ จรัส สุวรรณเวลา นายกลภา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์นาย
แพทย์ ประเวศ วะสี ราชบูรพาอาวุโส ผู้เคยได้
รับรางวัลแมกไซไซ นายปรจโมทย์ ไม้กัสด
อดีตอธิบดีกรมชลประทาน และอดีต
สมาชิกวุฒิสภา ศาสตราจารย์ นายแพทย์
ประพันธ์ กาญจนาท ผู้เชี่ยวชาญเรื่องเอดส์
ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัยอดีต
อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และอดีต
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ที่
ปัจจุบันได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ
เป็นองคมนตรี และดำรงตำแหน่งเลขาธิการ
มูลนิธิชานันท์มหิตล เป็นต้น

ในส่วนของผู้รับทุนการศึกษาได้เป็น
กำลังสำคัญที่ช่วยให้ประเทศไทยมีความ
เจริญก้าวหน้าในวิทยาการด้านต่างๆ ซึ่ง
จากข้อมูลสรุปเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๔
ระบุว่าผู้ได้รับพระราชทานทุนจากมูลนิธิ
ชานันท์มหิตลที่สำเร็จการศึกษาจากกลับมา
แล้วมีจำนวน ๒๙๔ คน กำลังศึกษาอยู่ต่าง
ประเทศอีก ๕๔ คนใน ๔ สาขาวิชา โดย
ผู้สำเร็จการศึกษาจากกลับมาจากร้อยละ
๔๐ เป็นอาจารย์และนักวิชาการอยู่ใน
สถาบันการศึกษาชั้นสูงของประเทศ

กองทุนเพื่อเตรียมบุญ

ในการพัฒนาการศึกษาให้เพียงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนขึ้น
เท่านั้น หากแต่ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทานทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็ก
และเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีความรู้
ความสามารถที่เหมาะสมอีกด้วย กล่าว
คือ นักเรียนที่มีผลการเรียนดี จะได้รับ
พระราชทานรางวัลเรียนดีและทุนการศึกษา
หลายประเภท เพื่อเป็นการสร้างบุคคลที่มี
คุณภาพจะได้เป็นตัวอย่างที่ดีและกลับมา
ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนรุ่นต่อไปได้
เช่น นักเรียนที่สอบประโยคมัธยมศึกษา
ตอนปลายสายสามัญของกระทรวง
ศึกษาธิการได้คะแนนดีเยี่ยมจะได้รับ
พระราชทานทุนเล่าเรียนหลวง เป็นต้น
สำหรับสถานศึกษามีรางวัลพระราชทาน
เช่น การพระราชทานรางวัลแก่ปอเนาะที่
จัดการศึกษาในจังหวัดภาคใต้ได้ผลดี เป็นต้น

ในส่วนของผู้เรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ทรงให้จัดตั้ง “กองทุนนวฤกษ์” ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อช่วยเหลือผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

นอกจากนี้ยังมีทุนพระราชทานอื่นๆ ได้แก่ ทุนพระราชทานแก่นักเรียนชายและหญิง ทุนพระราชทานแก่นักเรียนเฉพาะสถานศึกษาเป็นทุนพระราชทานแก่นักเรียนเรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ไปโรงเรียนของพระองค์ และโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ต่างๆ รวมทั้งรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนและโรงเรียนดีเด่นด้วย

แนวพระราชดำริด้านการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ก่อประโยชน์ต่อประเทศชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างแท้จริง ดังเป็นที่ประจักษ์จากโครงการพัฒนาด้านการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งโรงเรียนจำนวนมากทั้งโรงเรียนในเมืองและในชนบท การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การสนับสนุนการศึกษาชนบท หรือการให้ทุนการศึกษาที่ส่งผลให้เยาวชนไทยได้รับการศึกษาในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งสามารถเพิ่มจำนวนผู้กลับมากำทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติได้มากขึ้นเป็นลำดับ ดังสถิติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่

ระบุว่าคนไทยมีการศึกษาสูงขึ้นจากการขยายโอกาสทางด้านการศึกษาในทุกกลุ่มและทุกระดับ โดยแต่ละปีตัวชี้วัดที่วัดบอกให้ทราบได้ว่าอัตราการเรียนรู้อของคนไทยเพิ่มขึ้นตามจำนวนปีที่ผ่านไป แม้ว่าจะยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างเขตเมืองกับชนบท ซึ่งจะต้องพัฒนาต่อไปก็ตาม ดังตัวอย่างข้อมูลเมื่อปี ๒๕๔๗ แสดงให้เห็นว่าอัตราการเรียนรู้อของคนไทยในเขตเมืองมีอยู่ร้อยละ ๗๐.๗๑ ในขณะที่เขตชนบทมีร้อยละ ๕๔.๕๗

ถ้ามองไปที่การขยายโอกาสทางการศึกษาตามแนวพระราชดำริ ด้วยระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม อิงจะได้พบว่าการจัดการศึกษาในรูปแบบดังกล่าวได้ก่อประโยชน์แก่การพัฒนาการด้านการศึกษาของประเทศเป็นอย่างมาก เพราะช่วยให้ประชาชนทุกกลุ่มชนมีโอกาสเข้าถึงและได้รับการศึกษาในระดับที่ทันสมัยอย่างแท้จริง

นายขวัญแก้ว วัชโรทัย ได้ชี้ให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการในเชิง การเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยเทคโนโลยีในโครงการวิจัยพลเพียง และการสนับสนุนวิจัย โดยอาศัยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ด้วยการนำสังคมโลกก้าวไปสู่ความเป็นสากลที่มุ่งสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ จะช่วยสร้างสมดุลระหว่างพัฒนาการทางวัตถุกับทางจิต อันจะนำไปสู่

สันติภาพ ความสามัคคี และความสุขของประชาคมโลกที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

นอกจากนั้น ในการดำเนินงานของสถานีวิจัยโทรทัศน์การศึกษาทางไกลรายการศึกษาศาสตร์ ยังให้โอกาสแก่นักศึกษาจากสถาบันต่างๆ มาใช้เป็นที่ฝึกงาน และสนับสนุนผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่สามารถเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาให้ได้เรียนรู้อในโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมชั้นมัธยมศึกษาสายสามัญด้วย

ผลปรากฏว่าในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย นับตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๐-๒๕๔๑ เป็นต้นมา มีนักเรียนที่ศึกษาในระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมซึ่งจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ทั่วประเทศ สามารถ

สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ในจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ดังพระราชดำริที่ได้พระราชทานในเวลาต่อมา ความตอนหนึ่งว่า

“...บัดนี้เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า นักเรียนที่ได้รับการศึกษาตามแนวทางที่ปรับปรุงใหม่ ซึ่งได้รับการศึกษาอบรมอย่างเหมาะสมทั้งด้านวิชาความรู้ การปฏิบัติและจริยธรรมตามหลักศาสนานั้น ได้รับความสำเร็จที่ดีเป็นอันมาก บางคนก็มีโอกาสได้เข้าศึกษาเล่าเรียนชั้นสูงขึ้นไปอีก บางคนตั้งตัวเป็นหลักฐานเป็นหัวหน้าที่ทำประโยชน์ในสังคม แสดงว่างานทั้งปวงที่ท่านได้เพียรพยายามกระทำมาด้วยความเหนื่อยยากนั้น มิใช่ทำให้เหนื่อยเปล่า หากแต่เป็นงานสำคัญ ซึ่งได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าที่สุด...”

ด้านสังคมสงเคราะห์

การให้หรือการลงเคราะห์ช่วยเหลือ ผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบาก จะช่วยให้โลกนี้มีความสงบร่มเย็น และช่วยให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยความสุข ดังพระราชดำรัสในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่พระราชทานเมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๑๖ ในคราวเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเข็มที่ระลึกแก่ผู้บริจาคโลหิตให้สภากาชาดไทย ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร ความตอนหนึ่งว่า

“...โลกมนุษย์เรามีทางเดียว ที่จะยืนยาวต่อไปโดยไม่เกิดภัยพิบัติ ก็ด้วยการรู้จักให้หรือการแม่เมตตาต่อบุคคลที่มีความทุกข์ยากมากกว่าเรา ถ้าไม่มีการแม่เมตตาหรือการให้กันแล้ว โลกนี้จะไม่รอด คงจะถึงซึ่งวิกฤตอย่างแน่นอน...”

แม้ว่าสังคมไทยมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ายิ่งพัฒนา,ทำไรก็ยิ่งก่อปัญหาเพิ่มมากขึ้น

เท่านั้น โดยมีสาเหตุทั้งที่เกิดจากสภาพภายในสังคมไทยเอง และจากกระแสโลกาภิวัตน์อันเป็นผลผลิตของทุนนิยมที่ปลูกฝังให้ผู้คนยึดติดในวัตถุเป็นสำคัญ จนท้ายที่สุดได้เกิดเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวลุกลามไปทั่วโลก อันเป็นเหตุให้อัตราการว่างงานสูงขึ้น และได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมด้านอื่นๆ ที่ล้วนสะท้อนถึงความเสื่อมโทรมของสังคมไทยตามมา โดยเฉพาะความล้มเหลวของสถาบันครอบครัว ทำให้จำเป็นต้องสร้างความตระหนักร่วมกัน เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาลำเล้านี้

งานด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อช่วยให้เกิดสวัสดิการในสังคม จึงเกิดขึ้นเพื่อเป็น

เครื่องมือในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะปัญหาความยากจน เพราะความยากจนมิใช่เพียงทำให้ขาดสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น หากแต่ยังทำให้หลายครอบครัวไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนเพื่อศึกษาหาความรู้ได้เท่าที่ควร เมื่อด้วยความรู้ที่ถ่องกลายเป็นผู้อ่อนด้อยทางปัญญา ที่อาจก่อปัญหาแก่สังคม ตั้งแต่การลักเล็กขโมยน้อยไปจนถึงขั้นก่ออาชญากรรม และเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นภาระให้สังคมต้องคอยดูแลช่วยเหลือ เพราะไม่สามารถหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเอง

ความทุกข์อยู่ ณ ที่แห่งใด ทรงอยู่ ณ ที่แห่งนั้น

พระราชกรณียกิจด้านการสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ทรงในฤจุนลุดที่จะพรรณนาให้ทราบถ้วนได้ กล่าวได้ว่า เมื่อกษัตริย์ความทุกข์แก่ราษฎรขึ้น ณ ที่แห่งใด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงอยู่ ณ ที่แห่งนั้น หรือถ้าเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานความช่วยเหลือด้วยพระองค์เองไม่ได้ จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการบริพารที่ทรงไว้วางพระราชฤทัยเดินทางไปให้ความช่วยเหลือ ดังเช่นเมื่อคราวที่เกิดธรณีพิบัติจากคลื่นยักษ์สึนามิ อันมีเหตุมาจากแผ่นดินไหวใต้ทะเลและได้ส่งผลกระทบต่อจังหวัดทางภาคใต้ รวม ๖ จังหวัดของไทย ในช่วงปลายปี ๒๕๔๗ การพระราชทานความช่วยเหลือให้ผู้ประสบความเดือดร้อนเป็นไปอย่างทันสมัยและเป็นเรื่องที่มีทรงรอช้าแต่ประการใด

ความจำเป็นในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ตกทุกข์ และผู้พิการทุพพลภาพนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริจัดแก่คณะกรรมการสงเคราะห์สังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๒๔ ความตอนหนึ่งว่า

“...การสังคมสงเคราะห์นั้น ก็แบ่งเป็นส่วนต่างๆ ได้สองสามอย่าง ถ้าแบ่งเป็นว่าจะไปสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากนี้ คนเรามีทุกข์ที่เป็นตามสภาพ คือว่าเกิดมาก็มีทุกข์ คือมีความเดือดร้อน ความยากลำบากในการครองชีพ ในการมีชีวิตอยู่ ซึ่งเป็นทุกข์ตามสภาพ เกิดมาแล้วก็มีทุกข์ ทุกข์นั้นที่สำคัญก็คือต้องมีอาหาร ต้องมีเงินปัจจัย จึงพูดกันว่าทุกคนที่เกิดแล้วเมื่อมีกำลังก็ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ หรือมีอาชีพการงานที่สุจริตเพื่อที่จะเลี้ยงชีพ ...มีคนเป็นจำนวนมากใน

โลกนี้ที่ไม่มีอาหารใส่ท้องก็เป็นทุกข์มาก จึงต้องสงเคราะห์ ในประเทศไทยก็นับว่าน้อย เพราะว่ายังมีที่จะทำมาหากินได้ดีพอสมควร แล้วก็โดยที่โครงสร้างของสังคมยังดี ตรงที่คนตกทุกข์ได้ยากโดยมากก็ได้รับการช่วยเหลือเป็นประเพณีมา... ทุกข์อีกอย่างหนึ่งที่เป็นทุกข์ในโอกาสบางโอกาส ซึ่งก็เป็นระดับชาติเหมือนกัน ...เช่น ทุกข์จากภัยธรรมชาติหรือภัยที่เกิดขึ้นตามโอกาส ดังนี้ ก็จะต้องช่วยผู้ที่ประสบภัย จะเป็นอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย ที่เกิดมา หรือภัยอื่นๆ ที่มีมากมาย อันนี้ก็ต้องช่วย เป็นเรื่องของการสงเคราะห์ทุกข์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น นอกจากนี้ก็มีการสงเคราะห์ทุกข์ที่คล้ายคลึงกับทุกข์อันแรกคือตามสภาพ แต่ว่าจะเป็นเฉพาะกับคน อย่างพวกที่พิการ ทุพพลภาพ เป็นต้น...อันนี้เป็นสิ่งที่จะต้องสงเคราะห์ทั้งนั้น...”

ไว้...เพื่อให้อยู่ตนเอง

พระราชดำรัสที่พระราชทานไว้ เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ ความตอนหนึ่งว่า

“...หลักการที่จะลงไปช่วยพัฒนาพื้นที่เกษตรกรเช่นกัน ไม่ใช่ให้ไปแจก ต้องช่วยที่เขาสนใจจะให้ช่วย ให้ความร่วมมือ ต้องไปช่วยให้รู้ให้เข้าใจ ให้ช่วยตนเองได้ สร้างมูลค่าได้ โดยเฉพาะภาคเกษตรที่ยังต้องไปช่วยกันพัฒนาให้ได้แบบนี้จะยั่งยืน...”

จากพระราชดำรินี้นำไปสู่การดำเนินงานในการให้การสงเคราะห์ตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วย โดยในการสงเคราะห์นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชฤทัยมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมฐานะความเป็นอยู่ของราษฎรให้ “พออยู่ พอกิน” และสามารถพัฒนาตนเองในลักษณะของ “การพึ่งตนเอง” ได้ โดยเฉพาะเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงต้องคำนึงถึงว่าหากสามารถจัดการด้านสวัสดิการให้เกษตรกรมีฐานะ “พออยู่ พอกิน” และสามารถพัฒนาตนเองจน “พึ่งตนเอง” ได้แล้ว ก็จะช่วยให้พวกเขามีความมั่นคงในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองและมีความมั่นคงในที่สุด ซึ่งการจะให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และ

มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั้น จำเป็นจะต้องสร้างเสริมโอกาสในการศึกษา การทำงาน การมีสุขภาพอนามัยที่ดี และการที่มีชีวิตอยู่อย่างมั่นคง โดยเฉพาะในด้านที่อยู่อาศัย ที่จะก่อให้เกิดความอบอุ่นและความสุขแก่คนในครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่งต่อทุกชีวิต ดังเหตุผลที่ทรงระบุไว้ในพระบรมราชโองการที่พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๙ ความตอนหนึ่งว่า

“...เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอก็จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาด ล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์ เพราะหากไม่กระทำด้วยความระมัดระวังย่อมจะหวังผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้โดยยาก ยกตัวอย่างเช่น การปราบศัตรูพืช ถ้าทุ่มเททำไปโดยไม่มีจังหวะที่ถูกต้อง และโดยมิได้ศึกษาข้อมูลต่างๆ ให้กระจ่างชัดอย่างทั่วถึงก็อาจสิ้นเปลืองแรงงานทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ ที่สิ้นเปลืองไปโดยได้รับผลไม่คุ้มค่า ยิ่งกว่านั้นการ

ทำลายศัตรูพืช ยิ่งอาจทำลายศัตรูของพืชที่มีอยู่บ้างแล้วตามธรรมชาติ และทำอันตรายแก่ชีวิตคน ชีวิตสัตว์เลี้ยงอีกด้วย การพัฒนาอย่างถูกต้อง ซึ่งหวังผลอันยั่งยืนไพศาล จึงต้องวางแผนงานเป็นลำดับขั้นอย่างมีถ่วง ทั่วถึง ให้องค์ประกอบของแผนงานทุกส่วนสัมพันธ์และสมดุลกันโดยสอดคล้อง...”

ทั้งทรงย้ำเตือนฝ่ายเจ้าหน้าที่ให้ตระหนักถึงวิธีการทำงานที่จะทำให้องค์ประกอบของแผนงานทุกส่วนสัมพันธ์และสมดุลกันโดยสอดคล้องอยู่เสมอว่า

“...การที่จะให้งานประสานกันเพื่อช่วยให้งานของทุกฝ่ายดำเนินก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วนั้นทุกฝ่ายจะต้องไม่แบ่งแยก ไม่แบ่งประโยชน์ ไม่แย่งความชอบกัน แต่ละ

ฝ่ายแต่ละคนต้องทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ มุ่งหวังผลสำเร็จการงานเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งอื่น...”

ทรงเป็น พู่ใจ

การสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน จัดเป็นงานสำคัญอันยิ่งใหญ่ ที่จะทำให้ทุกคนมีความสุขและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ด้วยตระหนักในความจริงข้อนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับสภากงคัมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ที่ดำเนินการจัดตั้งโดยกรมประชาสัมพันธ์และองค์การการกุศลภาคเอกชน ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตลอดจนได้พระราชทานเงินจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท เป็นทุนริเริ่มก่อสร้างตึกที่ทำการของสภาสังคมสงเคราะห์ โดยได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นค่าเช่าที่ดินบริเวณที่ใช้สร้างตึกต่อมาได้พระราชทานนามว่า “ตึกมหิดล” ทั้งนี้ เพื่อเทิดพระเกียรติคุณด้านสังคมสงเคราะห์ของสมเด็จพระบรมราชชนนาและได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๐๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ขึ้นตั้งแต่เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๕ เพื่อ

ช่วยเหลือราษฎรที่ประสบความเดือดร้อนจากเหตุการณ์วาทภัยและอุทกภัยที่เกิดขึ้นที่แหลมตะตุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้ต้องสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมาก

ในเหตุการณ์ครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้นำในการให้ความช่วยเหลือทันที โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถานีวิทยุ อ.ส. พระราชวังดุสิตประกาศให้ประชาชนทราบข่าวและเชิญชวนบริจาคเงินและสิ่งของเพื่อส่งไปช่วยเหลือผู้ประสบเคราะห์กรรม ปราบกฐินผู้ร่วมบริจาคเงินโดยเสด็จพระราชกุศล ประมาณ ๑๑ ล้านบาท พระองค์ได้พระราชทานเงินทั้งหมดให้กรมประชาสัมพันธ์นำไปดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่อไป ปราบกฐินหลังการให้ความช่วยเหลือ ยังคงมีเงินเหลืออยู่อีกประมาณ ๓ ล้านบาท จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำไปจัดตั้งมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ หมายถึง มูลนิธิที่พระมหากษัตริย์และประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้น มีวัตถุประสงค์ เพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยโดยลับล้นทั่วประเทศ ในลักษณะการช่วยเหลือเฉพาะหน้าเกี่ยวกับเครื่องอุปโภคบริโภค และสิ่งของที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต

ปวงประชามีสุขสันติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้เฝ้าของการเสียดุลและการให้อย่าง มีอาจะหาสิ่งใดมาเปรียบ ซึ่งประชาชนทั้ง ประเทศต่างคาดไม่ถึงและประจักษ์ในหัวใจ เมื่อเกิดพายุซังสารทระลอกประเทศไทย อย่งต่อเนื่องจนทำให้เกิดภาวะน้ำหลากตั้ง แต่ภาคเหนือตอนบนไหลตีขยงลงมายังพื้นที่ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จนทำให้เกิดน้ำท่วม ครั้งใหญ่ในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือน พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ทำให้ไร่นา บ้านเรือน และประชาชนตกอยู่ในสภาวะน้ำท่วมน้ำขัง ในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำแนวทาง บรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรโดย

พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ผันน้ำ เข้าไปในพื้นที่โครงการส่วนพระองค์ เพื่อ เพิ่มพื้นที่รองรับน้ำและลดระดับน้ำท่วมที่สูง ขึ้นเรื่อยๆ ซีกหนึ่งทรงห่วงใยและทรงติดตาม สถานการณ์น้ำท่วมอย่างตื้อเนื่อง และทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ นำถุงยังชีพพระราชทานไปมอบ ให้แก่ประชาชนที่ประสบภัยไว้ที่อยู่และ ปัจจัยในการดำรงชีวิต เป็นจำนวนถึง ๙๘,๙๑๐ คิวเวียน พระมหากรุณาธิคุณนี้ ประชาชนทั่วทุกภาคต่างซาบซึ้งในพระบารมี แห่งพระมหากษัตริย์ที่ทรงรักและห่วงใย พลกนิกรเป็นที่สุด

ด้านคมนาคม

ถนนพระราชนัดดารัสสายแรก

หากมองย้อนกลับไปในช่วงต้นรัชกาล เราจะเห็นภาพเส้นทางเป็นทางเกวียน จำนวนเส้นทางระหว่างเมืองและชุมชนก็น้อย หรือถนนที่ไม่เป็นถนน ผู้คนล้งตลบ ทางที่ คดเคี้ยวเป็นหลุมเป็นบ่อ ต้องใช้เวลานาน ในการเดินทาง ทำให้ประชาชนในชนบท ติดต่อกุมชนเมืองอย่างยากลำบาก อีกทั้ง บริการของรัฐก็เข้าไปไม่ถึง ได้พระราชทาน พระราชดำริสความตอนหนึ่งว่า

“...ที่ข้างในหนองพลับแต่ก่อนนี้ เข้าไม่ได้ แค่อริ่งทางไปหนองพลับก็ไม่ ได้...ปี ๒๔๙๕ หรือ ๙๖ เพิ่งได้รถบดลูโด เซอร์ แล้วเอารถไปให้ค่ายแระศวรให้ สร้างถนนให้ทอดนงเข้าไปถึงท้ายมงคล ซึ่งเดี๋ยวนี้น้อยมงคล ๒๐ นาที ก็ถึงตอน นั้นเข้าไปได้ตั้งแต่ ๘-๙ โมงเช้าไปถึงร่วม บ่ายโมง โปรดจ้ปเซ็นเข้าไป ลาก เข้าไป...”

ที่บ้านห้วยมดล ตำบลหินเหล็กไฟก็เช่นเดียวกัน แม้จะขึ้นอยู่กัตำบลห้วยมดล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และอยู่ห่างไกลความจริงไม่ถึง ๓๐ กิโลเมตร แต่ก็ยังไม่มี “ถนน” จากหมู่บ้านสู่ตลาดหัวหินประชาชนได้รับความลำบากในทางเดินทางติดต่อกับภายนอกเป็นอย่างมาก

เช้าวันหนึ่ง...ภยานต์พระที่นั่งนุกเข้าไปถึง “บ้านห้วยมดล” แล้วไปตกติดหล่ม ลุงรวย งามว่า เกษตรกรพร้อมเพื่อนบ้านได้เข้ามาช่วยเหลือโดยที่ไม่ทราบว่าเป็นใคร ภายหลังจากที่ช่วยมาคิดหล่มอยู่นั้นเป็นใคร ภายหลังเมื่อเจ้าของรถลงมา จึงนึกได้ถึงคำบอกเล่าของผู้ใหญ่บ้านว่า “พระเจ้าอยู่หัว” กับ “สมเด็จพระราชินี” จะเสด็จพระราชดำเนินมาที่หัวหิน

ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับ ได้รับสั่งถามถึงปัญหาของหมู่บ้าน และทรงทราบว่าสิ่งที่ชาวบ้านห้วยมดลต้องการ

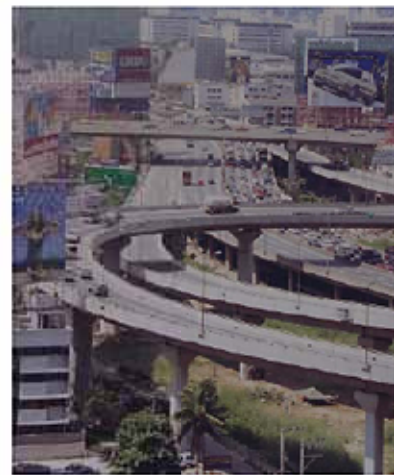
มากที่สุดคือ “ถนน” ดังนั้น ครอบครัวยังไม่แน่นอนโครงการพระราชดำริเพื่อการก่อสร้าง “ถนนสายห้วยมดล” ตำบลหินเหล็กไฟ ตำบลทับใต้ในปัจจุบัม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จึงได้เกิดขึ้น นับเป็น “ถนนพระราชดำริ” สายแรกที่ทอดไปสู่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ทั่วประเทศ

ขณะประทับรถยนต์พระที่นั่งเพื่อเสด็จไปทรงเยี่ยมราษฎรที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่ที่แห้งแล้งที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นทางเกวียน เวลาขับรถตัวจะโยกไปมา มีรับสั่งว่าเป็น “ถนนคัสโก้” ซึ่งเมื่อพระราชทานโครงการพัฒนาหมู่บ้านลำพะยังตอนบนและโครงการจุดสะพานน้ำทฤษฎีใหม่ ทำให้มีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคม ส่งผลให้ปัจจุบันราษฎรสามารถเดินทางสัญจรได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น

คมนาคมในมหานคร

กรุงเทพมหานครเมืองใหญ่ที่มีจำนวนประชากรอยู่อาศัยมากที่สุดในประเทศ เมื่อมีประชากรมากกวดยานพาหนะย่อมมากขึ้น ส่งผลให้การตัดถนนต้องเพิ่มตามขึ้นไปด้วย กระนั้นก็ยังไม่เพียงพอต่อความหนาแน่นของการใช้สัญจรและการคมนาคม ยิ่งเมื่อเข้าสู่สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ผสมกับการขยายตัวของประชากรมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น การอพยพโยกย้ายประชากรเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น ที่อยู่อาศัยก็ขยายเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว การคมนาคม หรือการติดต่อสื่อสารไปมา ถึงกัน จึงแผ่ออกจากตัวเมืองไปสู่ปริมณฑล เป็นบริเวณกว้าง ส่งผลให้ความต้องการใช้

และบริโภคสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่างๆ เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ แต่โครงข่ายการจราจรขยายตัวไม่ทันและยังไม่สามารถกระจายได้เพียงพอ ทำให้การจราจรคับคั่ง ไม่สะดวกก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชาวเมืองและการท่องเที่ยว ตามมาด้วยปัญหามลพิษด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้น ทั้งยังทำให้สูญเสียพลังงานเชื้อเพลิง อันหมายถึงการสูญเสียทางเศรษฐกิจ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริด้านการแก้ปัญหาการจราจรมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ โดยในครั้งนั้น มีรับสั่งให้รัฐบาลดำเนินการสร้างถนนวงแหวนชั้นแทนการสร้างพระบรมราชานุสรณ์ที่รัฐบาลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดสร้าง เนื่องในโอกาสที่ทรงครองราชย์ครบ ๒๕ ปี

เกี่ยวกับปัญหาเส้นทางจราจร ในกรุงเทพฯ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาว่าประเด็นหนึ่งเกิดจากการที่กรุงเทพฯ มิได้มีแผนผังเมืองที่จริงจัง ดังพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๑๗ ความตอนหนึ่งว่า

“...สำหรับการจราจร เครื่องมือนั้นสำคัญที่สุดก็คือถนน ก็ต้องมีถนนที่

เหมาะสม มีเครื่องควบคุมการจราจรที่เหมาะสมและมีกฎเกณฑ์ของแต่ละแห่งแต่ละส่วนของผิวจราจรนั้นให้เหมาะสมอันนี้ก็ไม่ใช่เรื่องนิติศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องของรัฐศาสตร์ หรือของตำราจ หรือของศาล เป็นเรื่องของวิศวกรรม ก็จะต้องทำวิศวกรรมให้ดีขึ้น คือ หมายความว่า ทำถนนให้ดีขึ้น ให้สอดคล้อง ซึ่งเป็นการบ้านที่หนักที่สุด เพราะว่ากรุงเทพฯ ได้สร้างมาเป็นเวลา ๒๐๐ ปีแล้ว ไม่ได้มีผังเมืองที่จริง ๆ จัง ๆ ก็มีการผังเมืองของทางการ แต่ว่าก็ไม่ค่อยได้ประโยชน์มากนัก เพราะว่าคนไทย ตามชื่อเป็นคนไทย คือมีอิสระบังคับกันไม่ได้ จะสร้างอะไรก็สร้าง อยากจะสร้างเดี๋ยวก็สร้าง ก็ไปขวางกับคนอื่น คือขวางทางอื่นอันนี้ก็เลยแก้ไขไม่ได้..."

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าพระราชชนนุถุภัยถึงความเดือดร้อนของประชาชนที่ต้องเผชิญอยู่กับปัญหาการจราจรทุกวันนี้ได้เป็นอย่างดี ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ที่ประจำการในต่างประเทศเรื่องในโอกาสเข้าเฝ้าฯ เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ เน้นพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า

"การที่จราจรคับคั่งนี้เป็นปัญหาที่อยู่ยาก และขอพูดคือประชาชน

เดือดร้อน ประชาชนจะไปทำงานทำการต้องเสียเวลาบนถนน ระหว่าง ๒-๑๐ ชั่วโมง ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพของบุคคลด้อยลงไป"

การที่ทรงทราบว่าการจราจรในกรุงเทพมหานครคับคั่งนั้น ทรงทักเฝ้าฯว่า

"ถ้าดูแล้ว ท่านทั้งหลายอาจนึกเหมือนบางคน ไม่ใช่บางคนเกือบทุกคนบอกว่าพระเจ้าอยู่หัวอยู่ในวัง ไม่ออกไปทำอะไร ไม่เที่ยวไหน เพราะไม่ใช่เป็นคนเที่ยว ทำไมรู้ว่าตรงนั้นตรงนี้คับคั่ง ทำไมรู้ว่าอะไรเป็นอย่างไร มันมาจากไอที คือว่า Information Technology อันนี้เราไม่รู้ เพราะว่าเราใช้ Information Technology จราจรในกรุงเทพฯ นี้ ถนนมีพอดั้วเฉลี่ยรถไป รถที่ใช้ไม่ใช่จำนวนรถทั้งหมดที่มีในกรุงเทพฯ แต่รถที่กำลังใช้อยู่ในกรุงเทพฯ นี้ บางท่านมีรถ ๒๐ คัน ๓๐ คัน แต่ท่านเป็นคนเดียว มีสองขาสองแขน ท่านจะขับรถสิบล้านคันไม่ได้ ท่านไม่ได้เป็นทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์เองสมมติว่ามีรถ ท่านก็คงใช้รถสิบล้านคันพร้อมกันไม่ได้ เพราะว่าทศกัณฐ์มีขี้อัลบัการจริง มีสิบเดียวแต่แยกไม่ได้ แยกได้แต่หัวใจ ไม่สามารถที่จะใช้รถสิบล้านคันพร้อมกัน ฉะนั้นคนที่มีความหลายคันไม่ได้เป็นล้านสายต่อปัญหาจราจร ต้องดูว่าในเวลาเดียวกันจะมีรถล้านกี่คัน"

พระราชดำริ...เชื่อมต่อกัน

หลังจากทรงศึกษาปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งนำไปสู่การก่อสร้างถนน และปรับปรุงเส้นทางสัญจรหลายสาย ได้แก่ โครงการก่อสร้างถนนรัชดาภิเษก โครงการก่อสร้างถนนเสียบทางรถไฟสายใต้ โครงการก่อสร้างปรับปรุงขยายผิวจราจร ถนนราชดำเนินหน้ากรมประชาสัมพันธ์ (เดิม) โครงการขยายสะพานผ่านฟ้าลีลาศ โครงการก่อสร้างสะพานคู่ขนานสะพานมัชฌิมารังสรรค์ ถนนราชดำเนินนอก โครงการก่อสร้างถนนเชื่อมระหว่างสะพานพระราม ๙ กับถนนเทียมร่วมมิตร โครงการก่อสร้างถนนสายที่ ๑ เชื่อมระหว่างถนนพระราม ๙ กับถนนเพชรบุรีตัดใหม่ โครงการก่อสร้าง

ถนนเชื่อมระหว่างถนนพระราม ๙ กับถนนประชาอุทิศ โครงการก่อสร้างสะพานคนเดิน ข้ามถนนรัชดาภิเษก โครงการทางยกระดับทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนี โครงการสะพานพระราม ๘ หนึ่งในโครงการจตุรทิศ โครงการพัฒนาอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเพื่อเพิ่มพื้นที่การจราจร โครงการก่อสร้างถนนเสียบบึงมีากะสันจากถนนศรีอยุธยาถึงถนนอโศกดินแดง และโครงการขยายถนนศรีอยุธยาข้างสวนจิตรลดา

โครงการ/ปรับปรุงขยายผิวจราจร ถนนราชดำเนิน บริเวณหน้ากรมประชาสัมพันธ์ เดิม

โครงการขยายสะพานผ่านฟ้า ลีลาศ

โครงการก่อสร้างถนนเสียบรัชดาภิเษก

ทางเชื่อมถนนจรดวิถี

ก่อนที่การคมนาคมระหว่างฝั่งพระนครกับฝั่งธนบุรีจะได้รับความสะดวกดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ฝั่งธนบุรี มีถนนจรดวิถีวงศ์ เพียงสายเดียวที่เป็นถนนสายหลัก ซึ่งเชื่อมกรุงเทพมหานครฝั่งตะวันตกเข้ากับฝั่งตะวันออก คือ เชื่อมต่อระหว่างสะพานกรุงเทพกับสะพานพระราม ๘ ถนนจรดวิถีวงศ์ จึงเป็นเส้นทางคมนาคมสู่ย่านชุมชนสำคัญหลายจุด ได้แก่ ท่าพระบางขุนนนท์ และบางพลัด รวมทั้งได้ใช้เป็นเส้นทางไปสู่ถนนพระเกษมหรือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ ซึ่งเป็นทางหลักออกสู่จังหวัดในภาคตะวันตกและภาคใต้ ได้แก่

นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี ฯลฯ ด้วย ระยะเวลาต่อมา แม้ว่าภาครัฐจะเพิ่มเส้นทางหลวงพิเศษหมายเลข ๑๕ สายธนบุรี-ปากท่อ อันเป็นเส้นทางลัดไปจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ฯลฯ แล้ว แต่ปริมาณการจราจรก็ยังคงหนาแน่นไม่เพียงพอ ทำให้เกิดความคับคั่งบนถนนเพชรเกษม และถนนธนบุรี-ปากท่อ อีกทั้งส่งผลกระทบต่อโครงข่ายถนนในเมืองด้วย

ระบบการจัดการจราจรของโครงการจรดวิถีวงศ์แนวตะวันออก-ตะวันตก จึงเป็นการเตรียมเส้นทางจราจรรองรับการขยายตัวของประชากร ประกอบด้วย ถนนยกระดับ

เชื่อมต่อโครงการคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีที่แยกจตุรรมิตร ผ่านบางยี่ขัน แล้วสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาตามแนวถนนวิสุทธิกษัตริย์ คือสะพานพระราม ๘ เพื่อเชื่อมต่อโครงการพระราชดำริด้านฝั่งพระนคร ได้แก่ ถนนเลียบฝั่งมักกะสัน ซึ่งตัดผ่านถนนอนุโคติดินแดงไปยังถนนพระราม ๘ กับถนนเทียมร่วมมิตร ผ่านถนนประชาอุทิศไปด้านหลังมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อเชื่อมกับถนนศรีนครินทร์เข้าสู่ถนนกรุงเทพกรีธา

ดังนั้น เมื่อมีการสร้างทางยกระดับทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีและสะพานพระราม ๘ เส้นทางทั้งสองนี้ จึงช่วยบรรเทาการจราจรติดขัดลงได้ ทำให้ชาวกรุงเทพมหานครสามารถสัญจรข้าม

จากฝั่งพระนคร มายังฝั่งธนบุรีได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชดำริถึงความเป็นมา เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๓๔ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความว่า

“...อย่างที่โครงการที่เชิงสะพานพระปิ่นเกล้าฉัน เห็นพูดมานานแล้วอยากจะทำสักที แล้วก็ได้อีกว่าเราจะแก้ปัญหานี้สักทีแล้ว ปีครึ่ง เกือบสองปีเราบอกมีโครงการแล้วถามว่าจะทำเมื่อไหร่เราบอกต้องคิดให้ดี ๆ จะใช้เวลาสามปีกว่าเราจะสร้างเสร็จ แล้วจะใช้เงินในระบอบนั้น ในครั้งนั้นประมาณสามร้อยล้านบาทเราก็บอกไม่ไหว หนไม่ได้ คอยไม่ได้ ขอให้ทำตามที่ว่าที่คิด เพราะว่า

มันมีที่ตรงนั้นก็มีคนเขามาเผากรรม ประชาสัมพันธ์ให้แล้ว คือว่าฟรี เมื่อเขาเผาแล้ว เขาก็ทำประโยชน์ให้เรา ก็เลยตัดเข้าไป ลงท้ายทำสามเดือนเสร็จ มูลค่าการทำถนนนั้นนะสามล้านบาท เจริญขึ้นมาก แล้วก็สะดวกมาก"

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีโครงการถมวงแหวนอุตสาหกรรม เพื่อแก้ปัญหาจราจรในเขตอุตสาหกรรมของจังหวัดสมุทรปราการอีกหนึ่ง ประกอบด้วยโครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ๒ สะพาน ที่ปลายถนนปู่เจ้าสมิงพราย อำเภอพระประแดง โดยเมื่อข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปแล้วจะบรรจบกับถนนพระราม ๓ ซึ่งจะช่วยระบายปริมาณรถที่มาจากถนนนราธิวาสราชนครินทร์ ย่านสีลม และย่านสาทรได้มากขึ้น

มิใช่เพียงการสร้างถนนและขยายผิวจราจรเท่านั้น หากแต่ยังทรงมองไปยัง

บุคลากรผู้มีหน้าที่จัดการด้านการจราจรด้วย โดยได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๔ ล้านบาท และในส่วนของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อีก ๔ ล้านบาท ให้แก่กองบัญชาการตำรวจนครบาล เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๓๒ เพื่อนำไปจัดซื้อจักรยานยนต์สำหรับใช้ปฏิบัติหน้าที่และอำนวยความสะดวกด้านการจราจรให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร จำนวน ๑๐๐ คัน พร้อมทั้งได้พระราชทานเงินอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อใช้ในการอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร จำนวน ๑๕๐ นาย ที่จัดตั้งเป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรในจุดต่างๆ เมื่อเกิดเหตุการณ์จราจรติดขัดขึ้น รวมทั้งใช้เป็นค่าเบี้ยเลี้ยงและค่าน้ำมันรถจักรยานยนต์ที่ใช้ปฏิบัติงาน

จากพระราชดำริที่พระราชทานการแก้ปัญหาด้านการจราจรในกรุงเทพมหานคร ทำให้ชาวกรุงเทพมหานครได้มีถนน

รัชดาภิเษกที่เป็นถนนวงแหวนเชื่อมการจราจรฝั่งกรุงเทพฯ เข้ากับกับฝั่งธนบุรี ซึ่งช่วยแก้ปัญหาการจราจรติดขัดที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ส่วนหนึ่ง

การพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สมทบการก่อสร้างเป็นเงิน ๗ ล้านบาท ได้ช่วยให้กรุงเทพมหานครมีการจราจรเพิ่มขึ้น จึงช่วยในการระบายรถยนต์จากในตัวเมือง ซึ่งเดิมนั้นกรุงเทพฯ มีโครงการจะทำอุโมงค์ลอดทางแยกบริเวณหน้ากรมประชาสัมพันธ์ โดยต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูงและใช้เวลาในการก่อสร้างยาวนาน แต่พระองค์ได้

พระราชทานพระราชดำริให้ก่อสร้างถนนและจัดระบบการจราจรในรูปแบบที่ทำให้ใช้งบประมาณน้อยลง ย่นระยะเวลาการทำงานให้สั้นลง และผลกระทบต่อขณะก่อสร้างก็จะลดลงเช่นกัน ส่วนผลลัพธ์ที่เกิดตามมานั้น ได้ช่วยบรรเทาปัญหาการจราจรได้เป็นอย่างดี ทำให้รถยนต์ที่แล่นบนถนนราชดำเนินมีความคล่องตัวมากขึ้น และไม่ต้องรอเบียดที่คอสะพานเป็นสภาพคอขวดเหมือนในอดีต

ทางด้านตำรวจจราจรชุดโครงการพระราชดำริ ได้มีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาการจราจรติดขัดบริเวณถนนหลายหลักได้เป็นอย่างดี แม้ในพื้นที่ที่มีการจราจรติดขัดแบบคอขวด เจ้าหน้าที่ชุดดังกล่าวสามารถแก้ไขจนรถสามารถเคลื่อนตัวไปได้

ด้วยพระอัจฉริยภาพ พระปรีชาสามารถและสายพระเนตรที่ยาวไกล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงช่วยคลายความเดือดร้อนของประชาชนในด้านการจราจรลงได้อย่างมาก แม้การใช้ถนนในส่วนพระองค์เอง ก็ได้พระราชทานพระราชดำริมิให้ปิดกั้นรถขณะที่มีขบวนเสด็จเป็นเวลานาน รวมทั้งให้ปล่อยรถที่แล่นบนถนนตามขบวนเสด็จได้ในช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อมิให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

ด้านการสื่อสาร

ปัจจุบันเทคโนโลยีด้านการสื่อสารได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วและเจริญมาก โดยเฉพาะหลังการค้นพบอิเล็กทรอนิกส์ และสามารถนำความเหี้ยมมาใช้ในการสื่อสารต่างๆ ได้ จนส่งผลให้โลกกลายเป็นสังคมที่ไร้พรมแดน และนำไปสู่การหลั่งหลอมผู้คนในสังคมโลกให้ไร้พหุติกรรมที่แปรเปลี่ยนไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงผลที่จะเกิดตามมาจากพัฒนาการด้านการสื่อสาร จึงได้พระราชทานพระ

ราชดำรัสไว้ในโอกาสครบรอบวันสถาปนา ๑๐๐ ปี กรมไปรษณีย์โทรเลข และวันสื่อสารแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๒๖ ความตอนหนึ่งว่า

"การสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า รวมทั้งการรักษาความมั่นคงและปลอดภัยของประเทศด้วย ยิ่งในสมัยปัจจุบัน ที่สถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ การติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ ย่อมมีความสำคัญมากเป็นพิเศษ ทุกฝ่าย

อส. สื่อกลางระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับประชาชน

ในเรื่องของการสื่อสาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคมระยะการสื่อสารที่ไกลตั้งแต่ปี ๒๔๙๓ ระหว่างที่ทรงสำเร็จไปศึกษาอยู่ที่ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้มีพระราชโทรเลขตอบขอบพระทัยผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ที่ได้ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในพระราชพิธีขึ้นปีใหม่ ๒๔๙๒ ความตอนหนึ่งว่า

"...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอขอบใจนายกรัฐมนตรีและบรรดาข้าราชการทหาร และพลเรือน ตลอดจนประชาชนชาวไทยโดยทั่วกัน และอวยพรให้ทุกคนประสบความสำเร็จพร้อมด้วยพรานามัยอันดี"

หากมองย้อนกลับไปในครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงพระเยาว์จะพบว่า ทรงให้ความสนพระทัยวิชาไฟฟ้าอย่างมาก ครั้นทรงเจริญพระชันษาขึ้น ก็ทรงให้ความสนใจเรื่องการส่ง-รับ วิทยุกระจายเสียง ตั้งแต่สมัยที่เครื่องรับวิทยุยังไม่ได้ใช้หลอดวิทยุอย่างปัจจุบัน โดยทรงประกอบเครื่องรับวิทยุชนิดที่ใช้แ่งได้สำเร็จ และสามารถรับฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงในยุโรปได้หลายแห่ง พระองค์ทรงพัฒนาผลงานให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

และทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของประเทศ จึงควรจะได้ร่วมมือกันดำเนินงานและประสานผลงานกันอย่างใกล้ชิดและสอดคล้อง สำคัญที่สุดควรจะได้พยายามศึกษาค้นคว้าวิชาการและเทคโนโลยีอันทันสมัยให้ลึกซึ้งและกว้างขวาง แล้วพิจารณาเลือกเพิ่มส่วนที่ดี มีประสิทธิภาพแน่นอนมาปรับปรุงใช้ด้วยความฉลาดริเริ่มให้พอเหมาะสมและสภาพบ้านเมืองของเรา เพื่อให้กิจการสื่อสารของชาติมีโอกาสได้พัฒนาอย่างเต็มที่ และสามารถอำนวยความสะดวกแก่การสร้างเสริมเศรษฐกิจ สังคม และเสถียรภาพของบ้านเมืองได้อย่างสมบูรณ์แท้จริง..."

เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว พระองค์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงขึ้นในตำแหน่งที่ประทับ เมื่อปี ๒๔๘๕ พระราชทานชื่อว่า “สถานีวิทยุ อ.ส. พระราชวังดุสิต” คำว่า อ.ส.ทรงย่อมาจาก “พระที่นั่งอัมพรสถาน” วัตถุประสงค์ประการสำคัญเพื่อเปิดโอกาสให้พลนิกรสามารถใกล้ชิดพระองค์ได้ง่ายขึ้น

นอกจากวิทยุกระจายเสียงแล้ว ในปี ๒๕๑๐ อันเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยยังขาดแคลนอุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคมที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพเพียงพอ แต่ด้วยความที่ทรงตระหนักถึงความสำคัญ

ของการสื่อสารว่าจะช่วยให้พระองค์ได้รับฟังข่าวสารเกี่ยวกับความทุกข์สุขของราษฎร จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้รวบรวมเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานของภาครัฐ มาพัฒนาปรับปรุงระบบวิทยุสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ รวมไปถึงให้ทำการเชื่อมโยงสายสื่อสารให้รับฟังได้ทั่วประเทศ ในส่วนของพระองค์เอง ทรงศึกษาค้นคว้าและทดลองเรื่องสายอากาศ การแผ่กระจายของคลื่นวิทยุ รวมทั้งระบบการติดต่อโดยผ่านสถานีทวนสัญญาณในการสื่อสารโทรคมนาคม เมื่อการทดลองประสบผลเป็นที่พอพระราชหฤทัย จึงพระราชทานพระราช

ดำริให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับไปศึกษา ปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนได้พระราชทานคำแนะนำให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ นำไปใช้ประโยชน์เป็นส่วนรวมต่อไป

จากความสนพระราชหฤทัยในศาสตร์การสื่อสาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงค้นคว้า ทดลอง และปฏิบัติการสื่อสารด้วยพระองค์เองอย่างจริงจัง และนอกจากการประกอบวิทยุกระจายเสียง การพัฒนาปรับปรุงระบบวิทยุสื่อสารแล้ว ยังทรงใช้เครื่องรับ-ส่งวิทยุคมนาคมชนิดมือถือ ที่เรียกว่า Walkie Talkie ด้วยพระราชประสงค์ว่าเมื่อมีความจำเป็นในโอกาสที่เสด็จแปรพระราชฐานและโทรศัพท์ใช้ไม่ได้ จะได้มี

เครื่องมือสื่อสารใช้งานได้ เพื่อใช้ได้ทราบถึงเหตุการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะข่าวสารสาธารณภัยที่เกิดขึ้นกับประชาชน จะได้พระราชทานความช่วยเหลือได้ทันการณ์

เพื่อพัฒนาเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อปี ๒๕๑๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ดร.สุธี อักษรวิทย์ ซึ่งดำรงตำแหน่งคณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนืออยู่ในขณะนั้น ออกแบบและสร้างสายอากาศย่านความถี่สูงมากขึ้น หรือที่เรียกว่า VHF ทั้งเพื่อการใช้งานกับวิทยุส่วนพระองค์ เพื่อพระราชทานให้แก่หน่วยราชการต่างๆ และเพื่อส่งเสริมให้คนไทยที่มีความรู้ความสามารถในด้านการสื่อสาร สามารถพัฒนา ระบบวิทยุสื่อสารขึ้นใช้ในประเทศเอง

ต่อยอดสู่การใช้ประโยชน์

ต่อมา ในปี ๒๕๒๔ ได้พระราชทานพระราชดำริให้ทำการทดลอง ค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับงานทางวิทยุสื่อสารและสายอากาศ เช่น ระบบวิทยุทวนสัญญาณย่านความถี่สูง และพัฒนาสายอากาศชนิดพกพาเป็นต้น เพื่อให้สามารถใช้งานตามป่าเขาได้ จะได้ทรงใช้วิทยุสื่อสารในการพระราชทานคำแนะนำการปฏิบัติการแก่หน่วยบินฝนหลวง หรือทรงใช้แผนวิทยุขุด เป็นสื่อสร้างความเข้าใจ และให้การศึกษากับประชาชน

ตลอดจนเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์
ประสานความช่วยเหลือเพื่อคนในชาติ

พระอัจฉริยภาพด้านการสื่อสารใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ละท้อนให้
เห็นได้ชัดจากพระราชดำริลงองค์หนึ่งที่ได้
พระราชทานแก่คณะกรรมการประสาน
งานการจัดและบริหารความถี่วิทยุแห่งชาติ
คณะกรรมการสมาคมวิทยุสมัครเล่นแห่งประเทศไทย และสมาคมวิทยุอาสาสมัคร
ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวาย
ประกาศนียบัตรพนักงานวิทยุสมัครเล่นชั้นสูง
และสัญญาอนุญาตวิทยุ HS1A เมื่อวันที่ ๑๙
สิงหาคม ๒๕๓๒ ณ พระตำหนักจิตรลดาร
โอรุณ ความตอนหนึ่งว่า

*“...ผู้ที่ทำการในด้านวิทยุสมัคร
เล่นและวิทยุอาสา ต้องปฏิบัติกรมาเป็น
เวลานานพอสมควร และเข้าใจถึง
เรื่องวิทยุ และวิธีศึกษาได้ดี นอกจากนี้
รู้จักหลักวิชาการและเทคโนโลยีของวิทยุ
ก็จะต้องเห็นประโยชน์ของการสื่อสารที่มี
ต่อสังคมและประเทศชาติ...สิ่งที่ดี
เห็นและเห็นใจเจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุม
ความถี่ มีคลื่นวิทยุที่กวนซึ่งกันและกัน
มาก ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ถ้าเป็น
โดยตั้งใจก็เป็นสิ่งควรแนะนำตักเตือน
ถ้าเป็นโดยไม่ตั้งใจ คือทางวิชาการของ
การแพร่คลื่นวิทยุย่อมต้องมีการรบกวน
ซึ่งกันและกันได้ แต่เป็นธรรมชาติตาม*

*วิชาการของการแพร่กระจายคลื่นวิทยุที่
คลื่นหนึ่งอาจไปรบกวนอีกคลื่นหนึ่งได้
อย่างนี้ ถ้าเรารู้กับและมีวิธีแก้ไข ก็จะเป็น
การดี ทางฝ่ายควบคุมความถี่นี้จึงมี
ความรับผิดชอบมาก ...*

*การกวนซึ่งกันและกันของความถี่
มาจากธรรมชาติ ความถี่ที่กวนกันนั้น
ส่วนหนึ่งไม่มีทางแก้ไข และส่วนหนึ่ง
แก้ไขได้ คือ ต้องปรับเครื่องให้ดี รักษา
ระดับความถี่ให้ดี ทั้งรักษากำลังเครื่อง
ให้ถูกต้อง แจกจ่ายความถี่ไปในพื้นที่ที่
เหมาะสม และทำงานโดยมีวินัย”*

จากความสนพระราชหฤทัยในด้าน
วิทยาศาสตร์ที่มีมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์เป็น
พื้นฐานสำคัญที่ทำให้ทรงสนพระราชหฤทัย
ในด้านคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคม ซึ่ง
เป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ด้วย และอาจกล่าว
ได้ว่าพระองค์คือผู้จุดประกายคอมพิวเตอร์
ให้แก่ประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยใน
ช่วงกึ่งศตวรรษนั้น ยังไม่มีการส่งเครื่อง
คอมพิวเตอร์เข้ามาคิดตั้งแต่ แต่ด้วยความ
ที่ทรงเป็นผู้มองการณ์ไกล พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสโรงงาน
คอมพิวเตอร์ใหญ่ ที่ซิลิคอนวัลเลย์ มลรัฐ
แคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา เมื่อปี ๒๕๐๓
ส่งผลให้คนไทยให้ความสนใจที่จะเจริญ
ตามรอยพระยุคลบาทในการพัฒนา
วิทยาการคอมพิวเตอร์ เพื่อใช้ในการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง
พระองค์ทรงเป็นผู้นำในการใช้
เครื่องมือที่ทันสมัยในการหาความรู้จาก
อินเทอร์เน็ต และที่นำความประทับใจมาสู่
ประชาชนชาวไทยอย่างที่สุดคือ การที่
พระองค์ทรงปรับแต่ง ส.ค.ส. ในวันขึ้นปีใหม่
พระราชทานให้ทุกปี แม้ในขณะที่ประทับ
อยู่ต่างประเทศ ทรงส่งคำอวยพรวันขึ้น
ปีใหม่มายังประชาชนของพระองค์ เริ่มต้น
ครั้งแรก เมื่อปี ๒๕๐๖๒ พระองค์ทรงส่งคำ
อวยพรมาทางโทรเลข ปีต่อมา ได้พระราชทาน
กระแสพระราชดำริทางวิทยุกระจายเสียง
และนับจากปีใหม่ ๒๕๐๗ เป็นต้นมา ได้มี
พระราชดำริส่งอวยพรพสกนิกรทั่วประเทศ

ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานี
โทรทัศน์เป็นประจำทุกปี

มิใช่เพียงเท่านั้น หากแต่ยังทรงปลื้ม
เวลามาปรุณาบทเพลงที่พระราชทานพร
ปีใหม่ด้วยพระองค์เอง มาตั้งแต่ปี ๒๕๒๔
โดยในรัช ส.ค.ส. ฉบับแรก มีข้อความว่า

*“ในโอกาสขึ้นปีใหม่ ๒๕๒๔ นี้ ขอ
ขอบใจที่ทุกคนได้ช่วยงานในด้านต่างๆ
มาด้วยดี ทำให้ภารกิจทั้งหมดลุล่วงไป
ได้ดีพอสมควรทีเดียว*

*วิถีชีวิตมนุษย์นั้น จะไม่มีแต่ความ
ปกติสุขอย่างเดียวไม่ได้ จะต้องมีทุกข์
มีภัย มีอุปสรรคผ่านเข้ามาด้วยเสมอ
ยากที่จะหลีกเลี่ยงพ้น ข้อสำคัญอยู่ที่
ทุก ๆ คนจะต้องเตรียมกาย เตรียมใจ
และเตรียมการไว้ให้พร้อมทุกเวลาเพื่อ
เผชิญและแก้ไขความไม่ปกติเดือดร้อน
ทั้งนั้น ด้วยความไม่ประมาท ด้วยเหตุผล
ด้วยหลักวิชาและด้วยสามัคคีธรรม จึง
จะผ่อนหนักให้เป็นเบา และกลับร้ายให้
กลายเป็นดี*

*ผู้ใดมีภาระหน้าที่อันใดอยู่ ก็เร่ง
กระทำให้สำเร็จลุล่วงไปให้ทันการณ์
ทันเวลาโดยเต็มกำลังความรู้ ความ
สามารถ และโดยบริสุทธิ์ใจจริงใจ ผลงาน
ของแต่ละคนจักได้ประกบส่งเสริมกัน
ขึ้นเป็นความสำเร็จและความมั่นคง
วัฒนาของประเทศไทยในที่สุด*

**ขอให้ทุกท่านประสบสุข สิริสวัสดิ์
พิพัฒน์มงคล นานาสุกผลอันพึงประสงค์
จงทุกประการ"**

ล่วงมาถึงปี ๒๕๓๐ ทรงเปลี่ยนแปลง
การใช้เทคโนโลยีสื่อสารจากการบูรณา
เทคโนโลยี มาเป็นทรงปรุงด้วยคอมพิวเตอร์
เป็น ส.ค.ส. สวัสดิ์ดีปีใหม่ ๒๕๓๑ ความว่า

**"วันหนึ่งไป วันหนึ่งมา ถ้าเป็นวัน
ที่หนึ่ง เดือนก็มา ถ้าเป็นเดือนธันวาคม วัน
เดือนไป ปีใหม่ก็มา วันเดือนปี จะไปจะ
มา เขาก็สวัสดิ์ เขาก็ดี เราขอบสุขสวัสดิ์
ทุกวิทุกวัน ทุกเดือน ทั้งขึ้นทั้งแรม เรา
คิดดีทำชอบตลอดปี ก็เหมือนวัน
เดือนปี จะไปจะมา เขาก็สวัสดิ์ เขาก็ดี
ของจงมีความสุขความเจริญ"**

บัตร ส.ค.ส. ที่ทรงประดิษฐ์ด้วย
คอมพิวเตอร์ มีลวดลายมากขึ้น และทรง
ปรุงภาษาคอมพิวเตอร์ เพื่อพระราชทานพร
ปีใหม่ที่เป็นคำคมมีข้อคิดที่จะเป็นประโยชน์
ต่อพลนิกรและข้าราชการทุกหมู่เหล่า ได้
พระราชทานมาจนถึงปัจจุบัน

Telecom Man of the Nation

ผลงานในด้านการสื่อสารของไทย
เกิดจากพระราชดำริและการดำริการของ
พระองค์เป็นสำคัญ โดยข้าราชการ
ข้าราชการที่ตามเสด็จ และหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องได้สนองพระราชดำริตามที่ได้
พระราชทานแนะนำ เช่นการที่ทรงให้ทำการ
ทดลอง ค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับงานทาง
วิทยุสื่อสารและสายอากาศ ได้แก่ ระบบ
วิทยุทวนสัญญาณย่านความถี่สูง และ
พัฒนาสายอากาศชนิดพกพา เป็นต้น

ด้วยพระปรีชาสามารถและพระราช
อัจฉริยภาพทางด้านโทรคมนาคมอันสูงยิ่ง
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้
เกิดผลดีต่อ การ สงเคราะห์ช่วยเหลือ
ประชาชน โดยเฉพาะในท้องถิ่นทุรกันดาร
ทั้งได้ช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ของประเทศประสบผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง
มาหลายทศวรรษ สมาคมโทรคมนาคม
แห่งประเทศไทย จึงได้น้อมเกล้าฯ ถวาย
พระเกียรติ Telecom Man of the Nation เมื่อ
วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๓๑^๑

การพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักในเรื่องความสมดุลของธรรมชาติ ว่าส่งผลต่อการดำรงอยู่ของสรรพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๒ ความตอนหนึ่งว่า

“...จำได้เมื่ออายุ ๑๐ ขวบ ที่โรงเรียนมีครูคนหนึ่ง ซึ่งเดี๋ยวนี้ตายไป

แล้ว สอนเรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์ดิน แล้วให้เขียนว่าภูเขาคงมีป่าไม้เช่นนั้นเมื่อฝนลงมาแล้วจะชะดินลงมาเร็ว ทำให้ไหลลงน้ำไป ไปทำความเสียหาย ดินหมดจากภูเขาเพราะไหลตามสายน้ำไป ก็เป็นหลักของป่าไม้ เรื่องการอนุรักษ์ และเป็นหลักของชลประทานที่ว่า ถ้าเราไม่รักษาป่าไม้ข้างบน จะทำให้เดือดร้อนตลอด ตั้งแต่ดินบนภูเขาจะหมดไป กระทั่งการที่จะมี

ตะกอนลงมาในเขื่อน มีตะกอนลงมาในแม่น้ำทำให้น้ำท่วม...”

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ ลม ไฟ ป่าไม้ หรือพลังงาน ล้วนเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นของสิ่งมีชีวิตในโลก นอกจากการสึกกร่อน และการทำลายตนเองไปโดยธรรมชาติแล้ว ความเสื่อมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ก็มาจากการขาดความตระหนักของมนุษย์เอง เนื่องจากในระยะเริ่มต้นของการพัฒนาได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องมีนโยบายแผนงานป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย ทำให้เกิดการช่วงชิงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และนำไปสู่การทำลายคุณภาพของระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมจึงยิ่งเสื่อมโทรมลง ในขณะที่

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่เห็นได้จากดัชนีรายได้ประชาชาติ เกือบจะมิได้สะท้อนให้เห็นความสูญเสีย และความสูญเปล่าของทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเลย ทั้งเป็นที่น่าสังเกตว่ารายได้ที่เพิ่มพูนขึ้นของประชากร รวมไปถึงการมีเงินมีใช้จนนำมาซึ่งความสะดวกสบายมากขึ้น กลับส่งผลให้คุณภาพของชีวิตลดน้อยถอยลง เนื่องจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และการเสียคุณภาพของธรรมชาติ ที่ยากจะฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพดั้งเดิมได้

สาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยสรุปมี ๒ ประการ คือ

- **การเพิ่มประชากร** ปัจจุบันปริมาณการเพิ่มของประชากรยังอยู่ในอัตราทวีคูณ ทั้งมีแนวโน้มการเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการบริโภคทรัพยากรเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องอาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยา วัคซีนโรค หรือพลังงาน เป็นต้น แต่ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้เกิดภาวะความขาดแคลน
- **การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี** ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างชนิดที่เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นการ “พลิกวิถีชีวิต” ตัวอย่างการขยายตัวทางเศรษฐกิจและ

ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่เห็นได้ชัดคือ การเติบโตของอินเทอร์เน็ตที่พัฒนาถึงขั้นที่เรียกว่า พาณิชนิธิ์.ลีกพรอนิกส์ และธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ อันเป็นเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่ ทำให้บริษัทจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเชื่อมต่อเพื่อขายสินค้าและบริการให้แก่ลูกค้า โดยอีกด้านหนึ่งเชื่อมต่อกับผู้ผลิตหรือผู้ส่งสินค้าให้บริษัทด้วยวิธีการนี้ ทำให้บริษัทสามารถเคลื่อนย้ายสินค้าหรือบริการจากผู้ผลิตหรือผู้ส่งไปยังลูกค้าในแบบที่เรียกว่า “โซ่ส่งอัตโนมัติ” หรือ automated supply chain โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นส่วนประกอบสำคัญในการทำงาน

ในขณะที่ที่คณะกรรมการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดังกล่าวนี้ ได้ทำให้มาตรฐานในการดำรงชีวิตสูงขึ้น แต่ก็ได้ก่อให้เกิดการบริโภคทรัพยากรเกินกว่าความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตไปพร้อมด้วย ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้พลังงานเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ ด้วยความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีนี้เอง ที่ทำให้สามารถค้นหาวิธีการนำทรัพยากรมาใช้ได้ง่ายขึ้น และสะดวกขึ้น อันนำไปสู่การทำลายทรัพยากรได้มากขึ้น ดังนั้น คงไม่ผิดไปจากความเป็นจริงที่นักวิชาการสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ มีความเห็นตรงกันว่ามนุษย์เป็นตัวการสำคัญที่สุดในการทำลายธรรมชาติและสภาวะ

แวดล้อม โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวเร่ง

ด้วยเหตุนี้วิธีการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ตรงจุดที่สุดก็คือ การแก้พฤติกรรมของคนอันเป็นสาเหตุของปัญหา ซึ่งอาจจะได้ผลดีกว่าการใช้เทคโนโลยี

ด้วยความเข้าพระราชนุททัยสภาพปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยตรงประหนึ่ง ไม้ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ น้ำ ดิน หรือพลังงาน ทรงใช้วิธีการที่เรียบง่าย ประหยัดและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ จึงส่งผลการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติไปสู่จุดหมายที่ยั่งยืน

ป่าไม้ อนุรักษ์ พันธุ์ พัฒนา

ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญสูงยิ่งต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิด จำเป็นต้องได้รับการสงวนรักษาไว้ เพราะถ้าปล่อยให้ป่าไม้ถูกทำลายลงไปมากๆ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมหลายประการ เนื่องจากป่าไม้เป็นส่วนสำคัญในวัฏจักรต่างๆ ของสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำ ออกซิเจน คาร์บอนไดออกไซด์ ไนโตรเจน และมีส่วนสำคัญที่ช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศวิทยา ทั้งแร่ธาตุและสารต่างๆ รวมทั้งช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ ด้วยการดูด

ซับน้ำฝนและลดการกัดเซาะหน้าดิน ไปจนถึงการลดกระแสน้ำ ซึ่งการดูดซับน้ำของป่าไม้จะทำหน้าที่คล้ายฟองน้ำ ตลอดจนช่วยปรับสภาพบรรยากาศ โดยมีส่วนสำคัญในการลดอุณหภูมิลง และเป็นแหล่งวัตถุดิบ เช่น ไม้ นำมาใช้ในการแปรรูปเพื่อการทำก่อสร้างที่อยู่อาศัย ทำเชื้อเพลิง ใช้ในการผลิตกระดาษ เป็นแหล่งอาหารและสมุนไพร เป็นต้น

นอกจากนั้น ป่าไม้ยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นแนวป้องกันลมพายุ ทำให้

ลมที่มีกำลังแรงลดระดับความเร็วลง ส่งผลให้ความเสียหายที่จะมีแก่พื้นที่อยู่อาศัยและเกษตรกรรมลดน้อยลง อีกทั้งยังช่วยลดมลพิษในอากาศ เพราะป่าไม้มีส่วนสำคัญในการดึงเอาก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่มีผลต่ออุณหภูมิของโลก ไปใช้ในกระบวนการสังเคราะห์แสง ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จึงถูกควบคุมปริมาณไม่ให้สูงขึ้น จึงเห็นได้ว่าประโยชน์ของป่าไม้มีทั้งทางตรงและทางอ้อม

ทรงเป็นแบบอย่างในการรักษาป่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรสภาพความเป็นจริงของป่าไม้ในประเทศไทยที่ทุกวันนี้แม้แต่จะหุบศอกและลดน้อยลงไปทุกปี ด้วยทรงเข้าพระราชหฤทัยความสมดุลของธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง จึงได้พระราชทานพระราชดำริสรุปความว่า **“ถ้าไม่มีการอนุรักษ์หรือสร้างสวนป่าขึ้นมาทดแทนแล้วในไม่ช้าก็จะมีป่าไม้ที่ให้ประโยชน์แก่เราอย่างแน่นอน”**

การปลูกป่าในใจคน

วิธีการปลูกป่าทดแทน และการรักษาป่าของพระองค์นั้น ทรงเห็นการปลูกรักษาป่าให้เข้ากับสภาพธรรมชาติของป่าตามลักษณะภูมิศาสตร์และภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน โดยทรงให้เริ่มต้นจากการปลูกป่าในใจ เพื่อเพิ่มผืนป่าลงบนแผ่นดิน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

การฟื้นฟูป่าตามแนวพระราชดำริ เริ่มจากการทำความเข้าใจกับราษฎรให้รู้ถึงประโยชน์ของป่าและการอยู่ร่วมกับป่าอย่างพึ่งพาอาศัยกัน ระยะเวลาๆ ให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการปลูกป่าจนกระทั่งราษฎรสามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ป่าช่วยกันดูแลรักษาป่า การสร้างฝายชะลอน้ำ ชุมขึ้น การป้องกันการตัดไม้ การเกิดไฟป่า ตลอดจนเจ้าหน้าที่พิชิตป่าเถื่อนใช้สอย ดังเช่น

การดำเนินการในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำแม่อาวอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดลำพูน จากเดิมที่มีการบุกรุกทำลายป่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทำการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการลุ่มน้ำของราษฎรในพื้นที่ขึ้น โดยการนำแนวพระราชดำริเกี่ยวกับป่าไม้ด้านต่างๆ มาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้การดำเนินงานเห็นผลเป็นรูปธรรม ช่วยให้ป่าไม้ฟื้นคืนสภาพ คืนความสมบูรณ์อย่างเห็นได้ชัด ปัจจุบันการบุกรุกพื้นที่ป่าลดลง เนื่องจากมีการควบคุม ดูแล และป้องกันอย่างจริงจัง การเกิดไฟป่ามีน้อยลง ทำให้สภาพป่าฟื้นตัวดีขึ้น มีป่าเพิ่มขึ้นกว่า ๖ หมื่นไร่ และผืนป่าเพิ่มความสุขสมบูรณ์ขึ้นมากจนราษฎรสามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้อย่างยั่งยืน

นางศรีพรรณ วงศ์สิงห์ ราษฎรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำแม่อาว อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กล่าวว่

“เมื่อ ๑๐ ปีที่แล้ว มีแต่ป่าเสื่อมโทรมแห้งแล้งมาก ทางเข้ามาเป็นลูกจ้าง เป็นสิริ เป็นดินทรายแทบจะเอาชีวิตไม่รอด น้ำกินน้ำใช้ไม่มี พอมีโครงการ นี้เข้ามาทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุขขึ้น การทำมาหากินสะดวกขึ้น ปลูกพืช เลี้ยงไก่ เลี้ยงสัตว์ได้ผลดี”

นอกจากนี้ยังมีโครงการยุทธศาสตร์ที่ได้จัดฝึกอบรมในลักษณะการเรียนรู้จากการกระทำจริงในพื้นที่ เช่นเดียวกับผืนป่าในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทราย ตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งแต่เดิมพื้นที่แห่งนี้ ราษฎรบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าต้นน้ำ ป่าดงหมูแปลงที่ ๓ ซึ่งชาวบ้านเรียกชื่อว่า “ดงด่านซี”

ในอดีตบริเวณดงด่านซีมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าชุกชุม จึงมีชาวบ้านเข้ามาบุกรุกถางป่า เพื่อนำไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม หรือล่าสัตว์ป่า และเลี้ยงวัวจนเป็นผลให้พื้นที่ป่าซึ่งเป็นต้นน้ำลำห้วยและน้ำห้วยบางทรายถูกทำลายเกิดความเสียหายมากกว่า ๔,๐๐๐ ไร่

ต่อมาในปี ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริ

ให้จัดตั้งโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้น ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลลาภูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร เนื้อที่ ๑๐๒,๐๐๐ ไร่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรพัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาการเกษตรและอาชีพรวมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณต้นน้ำห้วยบางทราย ซึ่งอยู่ตอนบนติดกับต้นน้ำลำห้วยยังอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

การฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ โดยให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ราษฎรได้เข้ามาร่วมปลูกป่าต้นน้ำดงด่านซี ๒,๐๐๐ ไร่ และจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ป้องกันไฟป่า ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีการรวมตัวช่วยกันดับไฟป่า ซึ่งเป็นการดำเนินการของกลุ่มราษฎรที่มีจิตสำนึกจะตอบแทนคุณแผ่นดิน โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ชี้นำ ที่

สำคัญราษฎรได้รวมตัวกันภาคพื้น ต่อต้านกลุ่มผู้ล่าสัตว์ ผู้ลักลอบตัดป่าไม้ไปจำหน่าย จนทำให้กลุ่มตั้งอาสาปฏิบัติกรรมการล่าสัตว์ นับเป็นการใช้พลังประชาชน และใช้จารีตประเพณีสังคม วัฒนธรรมของชุมชน เข้ามาจัดการ จนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ขึ้น นอกจากนี้ยังได้มีการสร้างฝายเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ส่งผลให้เริ่มได้ยืนเสียวกับ เขียด ซึ่งสัตว์เหล่านี้เป็นอาหารให้กับราษฎรด้วย

มิใช่เพียงเท่านั้น หากแต่ในฤดูฝน ชาวบ้านยังผันน้ำจากฝายไปใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรในบริเวณพื้นที่ป่า ๒,๐๐๐ ไร่ โดยราษฎรได้ร่วมกับปลูกพืชอาหารป่า เช่น หวาย สะเดา ไม้ มะค่า โกง เม้าป่า มะไฟป่า ขี้เหล็กป่า และคอแลน จนสามารถเกิดผลผลิตตอบสนองความต้องการอาหารของชุมชนได้อย่างพอเพียง

การปลูกป่าในใจคน นับเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ ที่จะทำให้เกิดป่าโดยประชาชนไม่เข้าไปทำลายเหรีจนครั้งที่ผ่านๆ มา มี การนำเอาหลักการปลูกป่าเพื่อการใช้ประโยชน์ตามแนวพระราชดำริอย่างเป็นทางการคือ มีการปลูกป่าที่สามารถนำมาใช้สอยในครัวเรือน เพื่อการบริโภคในครอบครัว และเพื่อการสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ ซึ่งเป็นที่มาของความสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำที่สำคัญ

การปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง

ด้วยพระปรีชาญาณในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่ปวงชนมากที่สุดยาวนานที่สุด และเป็นไปอย่างทั่วถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแนะนำการปลูกป่าในเชิงผสมผสานทั้งด้านเกษตร วนศาสตร์ และเศรษฐกิจสังคมไว้เป็นมรดกวิธีปลูกป่าแบบเบ็ดเสร็จ ได้แก่ การปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานเกี่ยวกับการปลูกป่า ๓ อย่าง ความตอนหนึ่งว่า

“ป่าไม้ที่จะปลูกนั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าใช้ไม้หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้ฟืนอย่างหนึ่ง อันนี้แยกออกไปเป็นกว้างๆ ในที่ที่จะปลูกต้นไม้สำหรับได้ประโยชน์ดังนี้ ในคำวิเคราะห์ของกรมป่าไม้ รู้สึกจะไม่ใช้ป่าไม้ เป็นสวนหรือจะเป็นสวนมากกว่า

ป่าไม้ แต่ในความหมายของการช่วยเหลือเพื่อต้นน้ำลำธารนั้น ป่าไม้เช่นนี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตามหรือเป็นสวนไม้พืชมักก็ตาม นั่นแหละเป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่า คือ เป็นต้นไม้ และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับให้ผลที่มาเป็นประโยชน์แก่ประชาชนได้”

ส่วนประโยชน์ ๔ อย่างนั้น มีพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การปลูกป่า ๓ อย่าง แต่ให้ประโยชน์ ๔ อย่าง ซึ่งได้ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้ฟืนนั้น สามารถให้ประโยชน์ได้ถึง ๔ อย่างคือ นอกจากประโยชน์ในตัวเองตามชื่อแล้ว ยังสามารถให้ประโยชน์อันที่ ๔ ซึ่งเป็นข้อสำคัญ คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย ...” และได้พระราชทานพระราชดำรัสเพิ่มเติมว่า *“...การปลูกป่า ถ้าจะให้ราษฎร*

มีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ ๓ อย่าง แต่มีประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรองรับการชลประทาน ปลูกรับจับน้ำ และปลูกอุดช่องโหว่ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์อย่างที่ ๔ คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ...”

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ได้นำหลักการปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่างนี้ไปใช้ โดยมีการปลูกไม้ใช้สอย ไม้กินได้ และไม้เศรษฐกิจ ทำให้ภูเขาที่เคยถูกบุกรุกทำลายจนมีสภาพแห้งแล้งกลับฟื้นคืนสภาพอุดมสมบูรณ์ร่มเย็นและชุ่มชื้นตลอดปี จากป่า ๑๑,๐๐๐ ไร่ ที่เคยแห้งกลับชุ่มชื้นเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายจากพื้นที่แล้งน้ำ ๓๓๐๐ ไร่กลับมีน้ำเพียงพอตลอดปี จากผืนดินที่เป็นทรายเปลี่ยนกลายเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์ จาก

ไม่มีเทคโนโลยีกลับเป็นแหล่งรวบรวม
วิทยาการที่สอดคล้องกับภูมิสังคมของ
ท้องถิ่น ประการสำคัญชีวิตชาวอีสานบน
ที่ราบสูง กลับสามารถประกอบอาชีพที่มี
การบริหารจัดการดินและน้ำได้ดียิ่งขึ้น

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนา
ห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการพัฒนาต้นทาง
คือป่าไม้ ปลายทางคือประมง ระหว่างทาง
คือเกษตรกรรม เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของ
ข้อมูลเชิงประจักษ์จากผลของการปลูกป่า
๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง กล่าวคือ ป่า
ถูกเปลี่ยนจากป่าเต็งรังเสื่อมโทรมไปเป็น
ป่าเบญจพรรณ สัตว์ป่าคืนถิ่น เช่น นกยูงไทย
กระต่ายป่า ไก่ป่า ไม่มีไฟไหม้ป่าในพื้นที่
ศูนย์ฯ มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๔ และมีความ
หลากหลายของพืชพรรณอาหาร ธรรมชาติ
ที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์เพื่อการพึ่งพาและ
เป็นรายได้เสริมในครัวเรือน ชุมชน สามารถ
ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ
ต่อสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ของพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และมีการผันน้ำจาก
ลุ่มน้ำใกล้เคียง (ห้วยแม่ลาย) มายังพื้นที่
ของศูนย์ฯ ในปริมาณลดลงทุกปี นับตั้งแต่ปี
๒๕๓๗ เป็นต้นมา

นอกจากนี้ยังมีการปลูกไม้เพื่อใช้สอย
และพืชผลด้านเศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก ไม้แดง
ไม้ไผ่ และหวาย เป็นต้น ส่วนที่ใช้ทำไม้ท่อน

เชื้อเพลิง เช่น ไม้กระถินยักษ์ และไม้กินได้
เช่น ตะเคียน แคน ชี้เหล็ก มะไฟ มะขามป้อม
และมะเกลือ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่ก่อให้เกิด
ประโยชน์ต่อชุมชนส่งผลในการช่วยอนุรักษ์
ดินและน้ำในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

การปลูกป่าทดแทน

การแก้ปัญหาอันเป็นผลมาจากการ
ตัดไม้ จนทำให้ระบบนิเวศเสียหาย วิธีหนึ่ง
คือ การปลูกป่าทดแทนป่าที่สูญเสียไป
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้
พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๕
มกราคม ๒๕๒๐ ความตอนหนึ่งว่า

“การปลูกป่าทดแทนจะต้องทำ
อย่างมีแผน โดยการดำเนินการไป
พร้อมกับการพัฒนาชาวเขา ในการนี้
เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชลประทาน และฝ่าย
เกษตรจะต้องร่วมกันสำรวจดินน้ำใน
บริเวณพื้นที่ที่รับผิดชอบเพื่อวางแผน
ปรับปรุงดินน้ำและพัฒนาอาชีพราษฎร
ได้อย่างถูกต้อง สำหรับต้นไม้ที่ปลูก
ทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลายนั้น ควรปลูก
พืชคลุมแนวร่องน้ำต่างๆ เพื่อยึดผิวดิน
และให้เก็บรักษาความชุ่มชื้น นอกจากนี้
นั้น จะต้องสร้างฝายเล็กเพื่อหมุนน้ำ
ส่งไปตามเหนือลงไปไว้ในพื้นที่เพาะปลูก

๒ ด้าน ซึ่งจะให้น้ำค่อยๆ แผ่ขยาย
ออกไปทั่วความชุ่มชื้นให้บริเวณนั้นด้วย
ในการนี้จะต้องอธิบายให้ราษฎร
รู้ว่าการที่ปริมาณน้ำตามแหล่งน้ำ
ธรรมชาติลดลงนั้น ก็เพราะมีการทำลาย
ป่าต้นน้ำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

การปลูกป่าทดแทนทำได้ ๒ วิธี คือ

- การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา
ในโครงการพัฒนาเกษตรที่สูงพื้นที่ทรงงาน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย
ได้ดำเนินการเชิญชวนให้ราษฎรเข้ามามี
ส่วนร่วมกันปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูป่าตามไหล่เขา
โดยการปลูกไม้สนสามใบ ไม้ประดู่ และ
หญ้าแฝก เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน
ปัจจุบันเห็นได้ชัดว่าปัญหาการพังทลาย
ของไหล่เขาลดลง ในขณะที่ความอุดม
สมบูรณ์ของดินป่าได้เพิ่มขึ้น

- การปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่า
เสื่อมโทรม ในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ
ห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระ
ราชดำริ จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเคยมีป่าไม้
อุดมสมบูรณ์แต่ต่อมาได้ถูกบุกรุกทำลาย
จนกลายเป็นทุ่งราบ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชดำริให้แบ่ง
เขตป่าไม้ออกจากเขตชุมชน และให้มีการ
ส่งเสริมการปลูกไม้พื้นฟูธรรมชาติขึ้น ได้แก่
ไม้สัก ไม้ตะเคียนและไม้ผลจำพวกกล้วยและ
หวาย สำหรับเป็นแหล่งอาหาร

การปลูกป่าต้นน้ำ

ต้นน้ำของไทยในภูเขาสูงทางภาคเหนือ ประสบกับการถูกบุกรุกเพื่อทำไร่ ทำให้เกิดการพังทลายของดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๐ ความตอนหนึ่งว่า

“การที่จะมีต้นน้ำลำธารไปชั่วกาลนานนั้นสำคัญ อยู่ที่การรักษาป่าและปลูกป่าบริเวณต้นน้ำ ซึ่งเป็นยอดเขาและเนินสูงชัน ต้องมีการปลูกป่าโดยไม้ยืนต้น และปลูกไม้พุ่มซึ่งไม้พุ่มนั้นราษฎรสามารถตัดไปใช้ได้ แต่ต้องมีการปลูกป่าทดแทนเป็นระยะ ส่วนไม้ยืนต้นนั้นจะช่วยให้อากาศมีความชุ่มชื้นเป็นต้นตอหนึ่งของระบบการให้ฝนตกแบบธรรมชาติ ทั้งยังช่วยยึดดินบนเขาไม่ให้พังทลายเมื่อเกิดฝนตกอีกด้วย ซึ่งถ้ารักษาสภาพป่าไม้ไว้ให้ดีแล้ว ท้องถิ่น

ก็จะมีน้ำไว้ใช้ชั่วกาลนาน”

ดังตัวอย่างจากโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งให้การปลูกป่าหรือพืชพรรณธรรมชาติเดิม ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง เพื่อรักษาความชุ่มชื้นให้ป่าค่อยๆฟื้นตัวเองตามธรรมชาติ และยังสามารรถใช้หลักการมีส่วนร่วมได้อย่างสมบูรณ์จนประสบความสำเร็จอย่างชัดเจน ด้วยการฟื้นฟูสภาพพื้นที่ป่าขุนแม่กวงตามแนวพระราชดำริ จากความตระหนักของชุมชนจนเกิดเป็นอุดมการณ์ร่วมกัน กลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี ในการฟื้นฟูป่าอนุรักษ์ป่า มีการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าผ่านกระบวนการคิดและวางแผนอย่างเป็นระบบ พืชพันธุ์มีการติดตามผลเพื่อพัฒนาแนวทางที่ดำเนินการอยู่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์รอบ

ด้านที่เปลี่ยนแปลงไป รวมไปถึงได้มีการแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง ทำให้ทุกกระบวนการมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การอนุรักษ์ป่าที่มีอยู่เดิม และฟื้นฟูป่าที่เสื่อมโทรมแล้วให้กลับคืนสู่สภาพดั้งเดิม เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและใช้ประโยชน์จากป่าเหล่านั้นสืบไป

มิใช่เพียงเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังได้พระราชทานพระราชดำริแสดงความตอนหนึ่งว่า

“ควรสำรวจแหล่งน้ำเพื่อพิจารณาการสร้างฝายขนาดเล็กปิดกั้นร่องน้ำในเขตต้นน้ำลำธาร ทั้งนี้ เพื่อแผ่กระจายความชุ่มชื้นออกไปให้กว้างขวาง อันจะช่วยฟื้นฟูสภาพป่าไม้ในบริเวณที่สูงให้สมบูรณ์ขึ้น บริเวณดังกล่าวจะได้กลายเป็นภูเขาป่าในอนาคต ซึ่งหมายความว่า มีต้นไม้นานาชนิด ปกคลุมดินในอัตราหนาแน่นที่เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศแต่ละแห่ง ต้นไม้เหล่านั้นจะมีผลช่วยรักษาระดับความชุ่มชื้นใน

ธรรมชาติให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ไม่แห้งแล้งเกินไป และก็ยังช่วยยึดดินอันมีค่าไม่ให้ถูกน้ำเซาะหลายลงมาซึ่งพื้นที่ราบอีกด้วย”

วิธีการดังกล่าวถูกนำไปใช้ในโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ต้นเนืองมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์ป่าไม้ของไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักการทรงงานในลักษณะขององค์รวมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสภาพพื้นที่บริเวณป่าห้วยฮ่องไคร้ก่อนการพัฒนา นั้น มีลักษณะเป็นต้นน้ำที่ค่อนข้างจะเสื่อมโทรมมาก นายศิม พจนารถ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ คนแรก เล่าว่า

“ตอนบนอาจจะไม่มีต้นไม้อยู่บ้างประเภทไม้เบญจพรรณตอนกลางๆ จะมีลักษณะเป็นป่าเต็ง และเส้นทางคมนาคมที่เข้าไปไม่ถึงทั่วพื้นที่ มีอ่างของ รพช. สร้างไว้ปลายพื้นที่อีกแห่งหนึ่ง ภูมิประมาณ ๒ ล้านลูกบาศก์เมตร ตอนเก็บกร.ชลประทานได้ให้โครงการแมงกวงฯ เข้าไปดำเนินการจัดหาน้ำ โดยสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้ที่ ๑ และต่อมาก็ทำอ่างที่ ๒”

“น้ำที่นำมาใช้ในศูนย์ฯ ส่วนข้างกระเหม็ดกระแหม่ เพราะชาวบ้านต้องใช้ทุกหยดให้เกิดประโยชน์ที่สุด... ทางศูนย์ฯ ได้สนองพระราชดำริโดยวางท่อจากอ่าง

ห้วยฮ่องไคร้ ๑ ให้ไว้ลัดเลาะไปตามที่ห้วย แล้วค่อยปล่อยลงมา ผลการดำเนินงานเรา จะเห็นได้ชัดว่า ป่าค่อยๆ ฟื้น สมดัง พระราชดำริว่า **ต้องให้ความชื้นจากข้างบน ลงไปข้างล่าง**"

ในการดำเนินการ ได้พระราชทาน พระราชดำรินำพื้นที่ที่ออกเป็นสัดส่วนเป็น พื้นที่ที่พัฒนาป่าไม้โดยชลประทาน พื้นที่ใน การทำพืชสวน และยังแบ่งอีกส่วนสำหรับ ทำเกษตรกรรมประณีต (Intensive Farming) รวมทั้งมีพื้นที่ของงานปศุสัตว์ด้วย โดย พระราชทานพระราชดำริว่า **"ให้ประยุกต์ ให้ง่าย"** เพื่อเกษตรกรหรือประชาชนที่มา เชี่ยวชมจะได้นำไปใช้ได้ สำหรับการดำเนินงานดังกล่าวทรงถือว่า **"...เป็นการศึกษา เพื่อ ให้เป็นลักษณะของพิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติ คือ ผลของการศึกษานั้น เรา ไม่อาจจะกล่าวได้ว่าสำเร็จหรือไม่ แต่ เป็นเพียงว่าผลการศึกษานั้น ออกมา อย่างไร..."**

ปรากฏว่าแม้เพียงในระยะต้น สภาพ ศูนย์ก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก **"...ในทิว พัดลมป่านั้น ป่าเต็งรังค่อยๆ หายไป ป่า เบญจพรรณเดิมความเข้ามา เราสังเกต ได้จากวงจรชีวิตตามธรรมชาติ ก็คือว่า เมื่อป่าฟื้นขึ้นมากก็มีน้ำสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ จากนั้นก็มียุง มียุงก็ต้องมีนก แล้วก็มีสัตว์ อื่นประกอบกันมาเป็นวงจรธรรมชาติ..."**

ป่าเปียก (Wet Fire Break)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง ตระหนักถึงคุณค่าที่มีอยู่อย่างเนกอนันต์ ของน้ำเป็นอย่างยิ่ง ทรงคำนึงว่าทุกสรรพสิ่ง ในสภาพแวดล้อมของมนุษย์นั้นจะเกื้อกูล ซึ่งกันและกันได้ หากรู้จักนำเอาระบบที่ได้ ให้เป็นประโยชน์แก่เช่นเดียวกับพระราชดำริ **"ป่าเปียก"** เพื่อป้องกันไฟไหม้ป่า นั่น คือ มรรควิธีที่ทรงคิดค้นขึ้น ดังพระราชดำริส ความตอนหนึ่งว่า

"...ใช้ระบบท่อน้ำมาหล่อเลี้ยง บริเวณป่าไม้เสื่อมโทรมใน ช่วงที่มี สภาพแห้งแล้งให้เกิดความชุ่มชื้นตลอด เวลา จะทำหน้าที่อนุรักษ์ป่าไม้ทางอ้อม กล่าวคือ ใช้เป็นแนวป้องกันสกัดกั้นไฟ ป่าอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมี ลักษณะเป็น ป่าเปียก..."

นับเป็นทฤษฎีการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้ โดยให้ความชุ่มชื้นช่วยให้ป่าเขียวขจีอยู่ ตลอดเวลา ทำให้ไฟป่าเกิดได้ยาก และเป็น กลยุทธ์ในการพัฒนาป่าไม้โดยใช้ทรัพยากร น้ำเข้ามาช่วยสร้างแนวป้องกันไฟเพื่อ ป้องกันไฟไหม้ป่าในระยะยาวดังตัวอย่างที่ มีการดำเนินการในศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปัจจุบันก็ยังได้ทำป่าเปียกเพื่อเพิ่มความ ชุ่มชื้นให้แก่ผืนป่าอยู่ ทำให้ไม่มีไฟป่าเกิด ขึ้นอีกเลย ทั้งยังส่งผลให้ป่ามีความ

ชุ่มชื้น มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์และสัตว์ป่า กลับคืนถิ่น

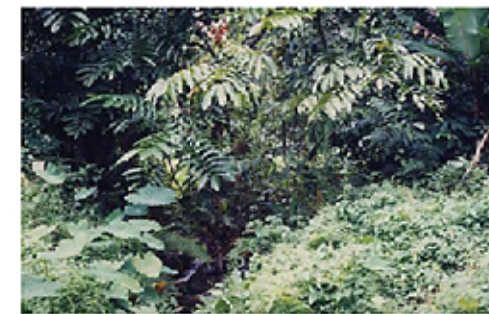
การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก

การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกนี้เป็นไป ตามหลักธรรมชาติ โดยอาศัยระบบวงจร ป่าไม้และการทดแทนตามธรรมชาติ ด้วย การปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเจริญ เติบโตของต้นไม้และควบคุมไม่ให้มีคนเข้าไปตัดไม้ ไม่ให้เหยียบย่ำต้นไม้เล็กๆ เมื่อถึง ช่วงระยะหนึ่ง พืช ลูกไม้ พันธุ์ไม้ต่างๆ จะ ค่อยๆ เจริญเติบโต และขยายพันธุ์ฟื้นตัวขึ้น ได้ กลยุทธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นี้เป็นวิธีที่แสนง่าย และประหยัดที่สุด แต่ กลับให้ผลที่มีคุณค่าอย่างมหาศาล

ดังข้อความตอนหนึ่งที่ นายบุญ มุกข์ประดิษฐ์ บันทึกไว้ในหนังสือ เรื่อง **"ประทีปแห่งแผ่นดิน"** ซึ่งจัดพิมพ์เพื่อ ถวายแด่พระราชสัการะเนื่องในมหามงคล

วโรกาส ปีกาญจนภิเษก พุทธศักราช ๒๕๓๑ ว่า

"...ครั้งหนึ่งไม่นานนัก เมื่อ ๓-๔ ปีมา นี้เอง ในระหว่างที่เสด็จพระราชดำเนินไป ทอดพระเนตรนิทรรศการด้านการเกษตร และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มีพระราช ปฏิสันถารกับคณะเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ นักบริหารและรัฐมนตรีหลายท่านที่เกี่ยวข้อง ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินไปตามเส้นทาง นิทรรศการ ผ่านการแสดงเรื่องป่าไม้และ แหล่งน้ำ ได้มีพระราชดำรัสกับรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขณะนั้น ึ่ ว่า **"ท่านทราบไหมว่าบางครั้งวิธีปลูกป่า ที่ดีที่สุดคือ ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก" ไม่ใคร่ใคร่หรือหลายคน หรือใครก็ตามที่ ได้ยินพระราชดำรัสเช่นนี้คงต้องงงและแปล ความหมายไม่ถูก แต่ผู้ซึ่งเคยจะเคยได้ยิน เรื่องเช่นนี้มาก่อนหลายครั้งหลายหน และ จะเข้าใจเป็นอย่างดี..."**

ผลสำเร็จจากแนวพระราชดำริปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก ณ โครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่าได้นำแนวพระราชดำริ “การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก” มาเป็นหลักในการฟื้นฟูป่าในพื้นที่เสื่อมโทรมรวมประมาณ ๓.๒๖๔ ไร่ ร่วมกับการใช้หญ้าแฝกเพื่อการปรับปรุงบำรุงดิน ตั้งพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๓๙ ความว่า

“ให้ช่วยดูแลรักษาป่าอย่าไปรังแกป่า ถ้าปล่อยให้หัวใจไม่ให้ใครรบกวนระยะเวลา ๓๐-๔๐ ปี ป่าแห่งนี้จะฟื้นคืนสภาพจากป่าเต็งรังเป็นป่าเบญจพรรณ”

ปรากฏผลในเวลาต่อมาว่าจากสภาพผืนป่าที่เสื่อมโทรมเพราะถูกบุกรุกและทิ้งให้ทรุดโทรม จนดินกลายเป็นดินลูกรัง ดินร่วนปนลูกรังและกรดขี้เถ้า ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ สภาพอากาศก็แห้งแล้ง เมื่อดำเนินการควบคุมป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า ส่งผลให้พืชพันธุ์ไม้ค่อยๆ ฟื้นตัวงอกงามขึ้นทีละเล็กละน้อย จนกระทั่งมีไม้ใหญ่ปกคลุมป่าอุดมสมบูรณ์ขึ้น และมีสัตว์ป่าเข้ามาอาศัยจำนวนเพิ่มมากขึ้น และเมื่อที่สูงซึ่งเป็นภูเขาเกิดความอุดมสมบูรณ์ ได้ส่งผลให้พื้นที่ด้านล่างมีความอุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย คือ ดินมีธาตุอาหารมากขึ้น มีน้ำ

มากขึ้น สามารถเพาะปลูกพืช และไม้ผลที่ให้ผลผลิตมากขึ้น ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องจากการปลูกป่าด้วยวิธีให้ป่าฟื้นตัวเอง หรือที่เรียกว่า ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ส่งผลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำลำธารและระบบนิเวศฟื้นคืน ทำให้ผลผลิตและความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น

การพัฒนาและฟื้นฟูป่าด้วยฝายชะลอความชุ่มชื้น หรือ Check Dam

ในการปลูกป่าไม้ทดแทนป่าที่ถูกทำลายนั้น ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตว่า

“...จะต้องสร้างฝายเล็กเพื่อหนูนน้ำส่งไปตามเหมืองใบใช้ในพื้นที่เพาะปลูกทั้งสองด้าน ซึ่งจะให้น้ำค่อยๆ แผ่ออกไปทำความชุ่มชื้นในบริเวณนั้นด้วย...”

และในการสร้างฝาย ได้พระราชทานพระราชดำริข้อความตอนหนึ่งว่า

“ให้พิจารณาดำเนินการสร้างฝายราคาประหยัด โดยใช้วัสดุราคาถูกและหาง่ายในท้องถิ่น เช่น แบบทิ้งหินคลุมด้วยตาข่ายปิดกั้นร่องน้ำกับลำธารเล็กๆ เป็นระยะๆ เพื่อใช้เก็บกักน้ำและตะกอนดินไว้บางส่วน โดยน้ำที่กักเก็บไว้จะซึมเข้าไปในดิน ทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายออกไปทั้งสองข้าง ต่อไปจะสามารถปลูกพันธุ์ไม้ป้องกันไฟ พันธุ์ไม้โตเร็ว และพันธุ์ไม้ไม่ทิ้งใบ เพื่อฟื้นฟูต้นน้ำลำธารให้มีสภาพเขียวชอุ่มขึ้นเป็นลำดับ...”

เพื่อให้การสร้างระบบวงจรน้ำแก่ป่าไม่เกิดประโยชน์สูงสุด ได้พระราชทานพระราชดำริ ความตอนหนึ่งว่า

“...ให้ดำเนินการสำรวจหาทำเลสร้างฝายต้นน้ำลำธารในระดับที่สูงที่

ใกล้บริเวณยอดเขามากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ลักษณะของฝายดังกล่าวจำเป็นจะต้องออกแบบใหม่เพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ได้ปริมาณมากพอสมควรเป็นเวลาานาน ๒ เดือน ...การเก็บรักษาน้ำสำรองได้นานหลังจากฤดูฝนผ่านไปแล้ว จะทำให้มีปริมาณน้ำหล่อเลี้ยงและประดับประดองกล้าไม้พันธุ์ที่แข็งแรงและโตเร็ว ที่ใช้ปลูกแซมในป่าแห้งแล้งอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยการจ่ายน้ำออกไปรอบๆ ตัวฝายจนสามารถตั้งตัวได้...”

ณ โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กาง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้ใหญ่บ้านคำปึง ดองดี ผู้ใหญ่บ้านป่าสักงาม อำเภอต๋อยสะแกก จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคนหนึ่งที่ได้นำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริ และ

ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ยิ่ง คำปึง ได้เล่าถึงวิถีชีวิตของตน สรุปความได้ว่า เต็มมืออาชีพตัดไม้ในพื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัยทำมาหากิน ซึ่งในรุ่นพ่อแม่ของตนยังมีป่า มีน้ำ และธารน้ำตกที่อุดมสมบูรณ์คือมีน้ำไหลตลอดปี แต่ล่วงมาถึงสมัยนี้ในรุ่นของตนกลับย้อนไปเมื่อประมาณปี ๒๕๒๑ ธารน้ำตกหายไป และน้ำที่จะนำมาใช้ด้านการเกษตรก็เหือดหายไปด้วย ยิ่งกว่านั้นดินกลับมีสภาพเลวลงจนทำการเกษตรไม่ค่อยได้ผล แต่เมื่อมีโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวางอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ดำเนินการสนองพระราชดำริโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้ามาพัฒนาพื้นที่ โดยให้พิจารณาคัดเลือกพื้นที่ให้แก่ราษฎรที่อยู่อาศัยในพื้นที่โครงการก่อน

ในปี ๒๕๔๑ งานขยายผลการศึกษาศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ศูนย์ชุมชนบ้านป่าสักงามเริ่มดำเนินการในด้านการป้องกันรักษาป่า เพื่อดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าไม้ ด้วยการสร้างฝายเก็บกักต้นน้ำลำธาร ปรากฏว่าหลังจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เข้ามาดำเนินการขยายผล ชุมชนก็หยุดตัดไม้ หยุดแผ้วถางป่าเพื่อใช้พื้นที่เป็นแหล่งทำกิน หยุดเผาป่า เพื่อหาของป่าและสัตว์ป่า และได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนด้านวิถีชีวิต พฤติกรรม ค่านิยมทางสังคม โดยชุมชนเกิดความตระหนักถึงความจำเป็นในการรักษาสิ่งแวดล้อมและฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร จึงตั้งใจอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้ถึงรุ่นลูกหลานของตน

การสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นแต่ละพื้นที่ได้มีปัจจัยสำคัญ คือประโยชน์ที่ได้รับจากฝาย ไม่ว่าจะเป็นการช่วยลดการชะล้างพังทลายของดิน ลดความรุนแรงของกระแสน้ำในลำห้วย ซึ่งช่วยทำให้ระยะเวลาการไหลของน้ำ ความชุ่มชื้นมีเพิ่มขึ้น และแผ่ขยายกระจายความชุ่มชื้นออกไปเป็นวงกว้างในพื้นที่ทั้งสองฝั่งของลำห้วย ช่วยลดความรุนแรงของการเกิดไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง ประการสำคัญยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคของมนุษย์และสัตว์ป่าต่างๆ ตลอดจนนำไปใช้ในการเกษตรได้อีกด้วย

ผลจากการทำฝายชะลอความชุ่มชื้นพบว่าปีแรกฝายอยู่หนาแน่นกว่าที่เคยเป็นมาในอดีตเมื่อฝนตกลงมาน้ำในห้วยจะไหลที่เดียวหมด แต่หลังจากทำฝายในห้วยแล้ว แม้ฝนตกผ่านไปเป็นเดือนก็ยังมียังน้ำไหลอยู่ น้ำยังซึมอยู่เป็นเดือน ชั้นปีที่ ๒ เริ่มเห็นน้ำไหลในลำห้วย อันเป็นผลจากการทำฝาย ล่วงถึงปีที่ ๓ ปีที่ ๔ ก็มีน้ำไหลตลอด

ทุกวันนี้ประชาชนที่มานับโป่งน้ำร้อน อำเภอเสริมงาม ได้อาศัยพักพิง และดำรงชีพบนผืนป่าที่ยังคงความสมบูรณ์ ด้วยการหาของป่าและพืชพรรณสมุนไพรอาหารนานาชนิด หล่ลสิ่งมีชีวิตขึ้นมา

ด้วยพระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยแท้ที่ ทำให้พวกเขาเหล่านั้นยังสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างพอมีพอกิน แม้ไม่ร่ำรวยแต่ก็มีความยั่งยืนเปี่ยมด้วยกำลังใจ จากแนวพระราชดำริ การสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นของพระองค์ได้นำพวกเขาให้หลุดพ้นจากความเดือดร้อนเนื่องมาจากสภาพความแห้งแล้งกันดาร พระองค์ทรงสร้างความร่วมมือเป็นสุขด้วยการเพิ่มทุนทรัพย์เกษตรธรรมชาติให้สมบูรณ์ดังเดิม

จากภาพแห่งความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ได้ กระทรวงมหาดไทยจึงสนองพระราชดำริด้วยการนำไปขยายผลแก่ราษฎรทั่วประเทศ โดยการจัดทำโครงการ ๔๐ พรรษา ๔๐ ฝายฝายสนองพระราชดำรินี้เนื่องในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา อันจะเป็นการชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จตามแนวพระราชดำริได้แผ่ขยายไปยังราษฎรและพื้นที่ป่าทั่วประเทศ และจะส่งผลทำให้ราษฎรได้ตระหนักถึงความสำคัญของป่า ทั้งพระมหากษัตริย์จะเข้ามาช่วยกันดูแลผืนป่าให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทยตลอดไป

การปลูกป่าชายเลน

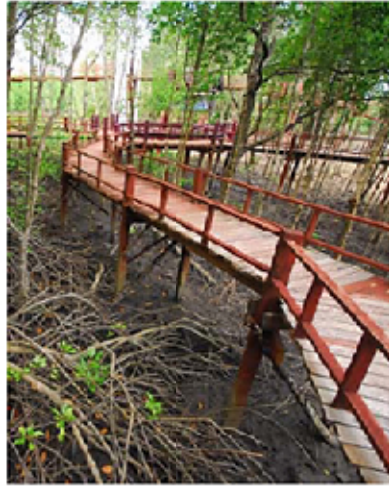
เมื่อปี ๒๕๐๔ อันเป็นระยะแรกที่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ประเทศไทยมีป่าชายเลนอยู่ ๒,๒๒๙,๓๗๕ ไร่ แต่ด้วยเวลาไม่ถึง ๕๐ ปี ป่าชายเลนลดลงเหลืออยู่เพียงประมาณร้อยละ ๕๐ เท่านั้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงความสำคัญของป่าชายเลนอย่างมากดังพระราชดำริที่ได้พระราชทานแก่นายโฆษิต ปิ่นเปียเมธีภักดิ์ขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๔ ซึ่งสรุปความไว้ในหนังสือ “แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ความตอนหนึ่งมีความว่า

“ป่าชายเลนมีประโยชน์ต่อระบบนิเวศของพื้นที่ชายฝั่งทะเลและอ่าวไทย แต่ปัจจุบันป่าชายเลนของประเทศไทย

เรากำลังถูกบุกรุกและถูกทำลายลงไป โดยผู้แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน จึงควรรหาทางป้องกันอนุรักษ์และขยายพันธุ์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะต้นโกงกางเป็นไม้ชายเลนที่แปลกและขยายพันธุ์ค่อนข้างยาก เพราะต้องอาศัยระบบน้ำขึ้นน้ำลงในทางเติบโตด้วย จึงขอให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องคือ กรมป่าไม้ กรมประมง กรมชลประทาน และกรมอุทกศาสตร์ ร่วมกันหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการทดลองขยายพันธุ์โกงกาง และปลูกสร้างป่าชายเลนกันต่อไป”

การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของพื้นที่ชายฝั่งทะเลและอ่าวไทยซึ่งถูกบุกรุกทำลาย โดยการปลูกป่าชายเลน ซึ่งอาศัยระบบน้ำขึ้นลงในทางเติบโต จะเป็นแนวป้องกันลมและป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งที่สำคัญที่ทั้งได้ใช้เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ

ช่วยสร้างความสมดุลให้ธรรมชาติกลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม ดังตัวอย่าง งานปลูกป่าชายเลนในพื้นที่บริเวณทะเลสาบสงขลา ตำบลหัวเขา กิ่งอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา งานฟื้นฟูป่าชายเลน ในพื้นที่อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี และงานอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ในลักษณะของ “ศูนย์อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ” โดยจัดเป็นรูปแบบทัศนียภาพ (ECOTOURISM) เพื่อปลูกป่าและบำรุงรักษาป่าชายเลนไว้เป็นป่าอนุรักษ์ เพื่อให้นักศึกษาประชาชน และผู้ที่สนใจได้ศึกษาและรู้ถึงคุณค่าของป่าชายเลนว่ามีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมหาศาล

สำหรับที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี ได้ดำเนินการด้านการฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน โดยนำผลงานปลูกป่า งานฟื้นฟูป่า และงานอนุรักษ์ที่กลมกลืนกัน เพื่อดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนในพื้นที่ประมาณ ๑,๒๐๐ ไร่ บริเวณอ่าวคุ้งกระเบน ตลอดจนปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติม เพื่อเป็นการป้องกันการกัดเซาะพื้นที่บริเวณวิมชายทะเล และป้องกันภัยธรรมชาติไม่ให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ซึ่งผลพลอยได้จากการฟื้นฟูป่าชายเลนบริเวณอ่าวคุ้งกระเบนนั้น นอกจากจะรักษาให้มีสัตว์น้ำเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ช่วยได้ราษฎรที่มีอาชีพทำการประมงซึ่งอาศัยอยู่บริเวณโดยรอบอ่าว สามารถจับสัตว์น้ำเพื่อทำกินและจำหน่ายเป็นการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว ยังใช้เป็นสถานที่ให้ประชาชนโดยทั่วไปเข้ามาศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติป่าชายเลนอย่างใกล้ชิดโดยได้จัดทำ “ทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนอ่าวคุ้งกระเบน” ปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยถึง ๒ ครั้ง คือ เมื่อปี ๒๕๔๓ และปี ๒๕๔๕

พื้นที่ป่าชายเลนในตำบลบางเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา เป็นป่าชายเลน

อีกแห่งหนึ่งในอดีตก็มี ความสมบูรณ์ มี พันธุ์ไม้ป่าชายเลนหลายหลากชนิด เช่น โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ ตะบูน พังกา หัวลุม โปรงแดง และแฉม เป็นต้น เป็น แหล่งที่กักตุนคาร์บอนและแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ ราษฎรบริเวณนั้นได้ใช้ประโยชน์จากป่า ชายเลนอย่างกว้างขวาง ทั้งการล่าไม้มาใช้สอยในครัวเรือน และทำเครื่องมือประมง รวมไปถึงการจับกุ้ง หอย ปู และปลา ตาม ป่าชายเลน

สภาพป่าชายเลนของชุมชนตำบล บางเตยได้เสื่อมโทรมลง เนื่องด้วยสาเหตุ หลายประการคือ การที่รัฐให้สัมปทานตัด ไม้ป่าชายเลนเพื่อทำหิน การให้สัมปทาน เพื่อทำเหมืองแร่ในพื้นที่ชายฝั่ง และการ บุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลนของราษฎร เพื่อการทำนาเกลือ เมื่อถึงเวลาสิ้นสุดสัมปทาน ประกอบกับกิจการเหมืองแร่ดีบุกของเขา ราคาแร่ตกต่ำ เงินที่ชาวบ้านเคยได้จากการ

เป็นลูกจ้างเหมืองแร่หมดไปกับความ พึ่งพิงและความพุ่มพิ้อย จากมีชาวบ้าน ก็เริ่มมองหารักรรรมชาติ และสิ่งที่จะเป็น อาชีพที่ถาวร แต่สิ่งที่เหลืออยู่ในหมู่บ้าน มี เพียงป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมและตะกอน ทนจากเหมืองแร่ ป่าชายเลนถูกทำลาย ไปมากจนเกินกว่าจะปล่อยให้ฟื้นฟูตัวเอง ตามธรรมชาติได้

จากสาเหตุต่างๆ ข้างต้น ในปี ๒๕๓๖ ชาวบ้านที่เริ่มต้นจากคนเพียง ๒-๓ คน ได้ ร่วมปรึกษาหารือในการพัฒนาพื้นที่ป่าชาย เลนโดยการปลูกป่าทดแทนเพื่อให้เป็นป่า ชุมชน เป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกป่าชุมชน ที่ทำให้ชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนา พื้นที่เหมืองแร่ร้างจนกลายเป็นทพรายให้ กลับมาเป็นป่าที่สมบูรณ์อีกครั้ง สุรพงษ์ สุมาลี ตำบลบางเตย อำเภอเมือง จังหวัด พังงา เล่าให้ฟังว่า

“ตอนแรกมีคนปลูกแค่ ๑๐-๒๐ คน โดยปลูกต้นโกงกางกับมีกราบปลูกกันเอง ใน เวลา ๒ ปี หลายพื้นที่จาก ๕ ไร่ ๑๐ ไร่ เริ่ม ปลูกก็เห็นผล ชาวบ้านเห็นผลดีเลยเริ่มเข้า มามีส่วนร่วม พอเรามีแนวร่วม หน่วยงาน ทางราชการเห็นว่าเราทำจริงก็ให้ความร่วม มือ”

จากความร่วมมือร่วมใจสมัครสมาน พัฒนาปลูกป่าชายเลนในหมู่บ้านกลาง และ บ้านบางพัฒนาหมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๘ ตำบล บางเตย อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา นับ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ จนถึงปัจจุบัน การปลูกป่า ชายเลนเจริญเติบโตงอกงามได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพและ

สิ่งแวดล้อม ราษฎรในท้องถิ่นแถบบริเวณ ใกล้เคียงมีรายได้จากการประมงเพิ่มขึ้น ฐานะความเป็นอยู่ค่อยๆ ดีขึ้นเป็นลำดับ

ป่าพรุกกับกรมสร้างสุขดูแลทั้งระบบ นิเวศ

ระยะแรกของการเสด็จพระราชดำเนิน แปรพระราชฐานไปประทับที่แรม ณ พระ ตำนกทักษิณราชธานีนครศรี เมื่อปี ๒๕๑๗ ทรง รับทราบความเดือดร้อนของราษฎรที่นั่นว่า มีน้ำไหลบ่าลงมากท่วมท้นเข้าไปก่อกวนหยาบ จึงได้พระราชทานพระราชดำริ ให้ร่วมมือ กันระบายน้ำออกจากพรุธรรมชาติทั้ง หลาย เพื่อให้เกษตรกรได้รับประโยชน์

สูงสุด และในการระบายน้ำออกจากพรุ ครั้งนี้เอง ทำให้ทรงพบว่ามีสภาพดินเปรี้ยว เกิดขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการศึกษาเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง นำไปสู่การจัดตั้ง “ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร” ขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของป่าพรุอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริ “ให้รักษาสภาพพื้นที่พรุส่วนหนึ่งไว้ให้คงสภาพเดิม เพื่อความสมดุลของสภาพแวดล้อม” และให้ “ศึกษาหาทางรักษาพื้นที่พรุไม่ให้ถูกทำลายเพิ่มขึ้นอีก” ตามที่ได้พระราชทานพระราชดำรัสไว้ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๓๕ ในคราวเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำบางระจันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จากแนวพระราชดำรินี้ได้นำไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ทำให้ประเทศไทยเกิดโครงการป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำรินับหลายพื้นที่ พื้นที่ทุกแห่งที่มีโครงการปลูกป่าไม้ ได้ช่วยคืนสภาพป่ากลับมาแบบค่อยเป็นค่อยไป และประสบผลสำเร็จจนตั้งพระราชประสงค์

แม้ว่าในปัจจุบันป่าไม้จะยังไม่สมบูรณ์เต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ แต่จากการทรงงาน

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้ เกิดเป็นกระแสสังคมในทิศทางที่ดี

การดำเนินการในศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอกลองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นตัวอย่างที่ดีเช่นกัน โดยได้กำหนดพื้นที่การใช้ที่ดินในบริเวณป่าพรุไว้ เนื่องจากราษฎรส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้พื้นที่ป่าพรุบางแห่งเสื่อมโทรมจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีก ต้องปล่อยให้ว่างไว้ ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะราษฎรที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ป่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้

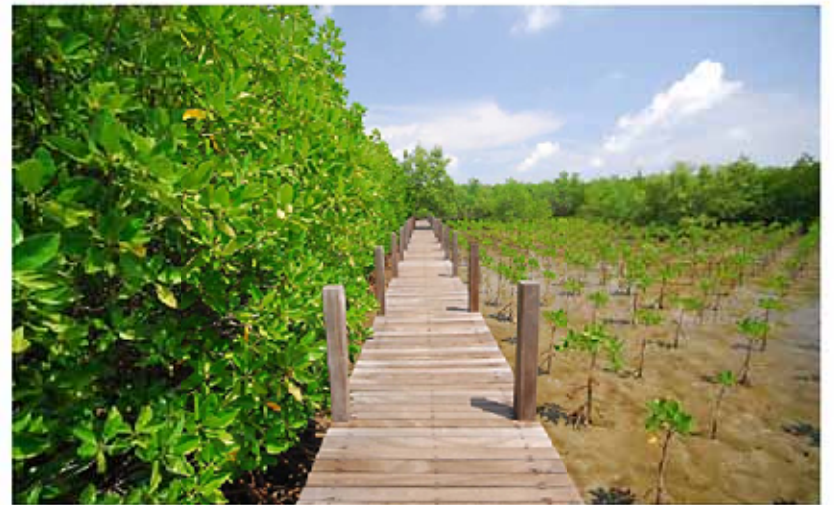
พระราชทานพระราชดำริให้กำหนดขอบเขตพื้นที่พรุและพื้นที่การเกษตรให้ชัดเจน โดยแบ่งเป็น

- **เขตสงวน** พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ทางตอนกลางและตอนใต้ของพรุโต๊ะแดง ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ยำบอกลูโหว่-ลก และพื้นที่ทางตอนใต้ของพรุบาเจาะในเขต

อำเภอเมืองและอำเภอยี่งอ ๒ กติพื้นที่ป่ามีน้ำท่วมขังเกือบตลอดปี พื้นที่ป่ามีใบไม้แห้งทับถมกันจนมีลักษณะเป็นเนินสูงขึ้นมาจากพื้นที่ทั่วไป

- **เขตอนุรักษ์** เป็นบริเวณพื้นที่พรุที่ซึ่งพระชนนกรรมชาติถูกทำลายไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ และยังมีโครงการพัฒนาเข้าไปดำเนินการอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าถูกทำลายโดยการแผ้วถางและไฟไหม้ทำให้เกิดความเสียหายขึ้น พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ทางด้านตะวันตกของพรุบาเจาะ ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอรอยะนะ และบริเวณทุ่งหญ้าพรุโต๊ะแดงในเขตอำเภอดากู อำเภอสุโหงป่าตี และอำเภอสุนทรบุรี

- เขตพัฒนาเป็นบริเวณพื้นที่พทุที่ ได้มีการระบายน้ำออกไปบ้างแล้ว ที่พระบรมมหาราชวังตั้งเดิมถูกแคว่ทางจนหมดสิ้น มีพื้นที่ที่ใช้เพื่อกิจกรรมทางด้านเกษตรและมีโครงการพัฒนาต่างๆ เข้าไปดำเนินการอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตโครงการสหกรณ์นิคมบาเจาะในท้องที่อำเภอเมือง อำเภอยี่งอ และอำเภอบาเจาะ และสหกรณ์นิคมปิเหล็งในท้องที่อำเภอตากใบ และอำเภอสุโงกโก-ลก บริเวณพทุสะพานม ท้องที่อำเภอเมือง และบริเวณพทุกบแดง ท้องที่อำเภอกาบแก้วอำเภอดากใบ

พื้นที่เหล่านี้ได้จัดสรรที่ดินให้ราษฎรเช่าอาศัยและทำกินอย่างถาวร ส่วนใหญ่มีโครงการชลประทานเข้าไปดำเนินการระบายน้ำออกจากพื้นที่

เช่นเดียวกับป่าพรุควนเคร็ง ที่ได้ถูกทำลายจากการบุกรุกไปเป็นจำนวนมาก และบางครั้งก็เกิดจากไฟไหม้ ถ้ายังไม่ได้รับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้ให้ดีที่สุด “พรุควนเคร็ง” จะหายไปจากจังหวัดนครศรีธรรมราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงห่วงใยเนื่องป่าพทุจึงได้พระราชทานพระราชดำริให้สร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำป้องกันไฟป่า และให้จัดทำโครงการป่าพทุควนเคร็งให้มีลักษณะเดียวกับ ป่าพทุโต๊ะ

แดง จึงเป็นที่มาของโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าพรุควนเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อฟื้นฟูสภาพนิเวศป่าพทุให้กลับคืนสู่สภาพเดิม โดยมีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลและขั้นตอนการฟื้นฟูพันธุ์ไม้ในพื้นที่ โดยเฉพาะพันธุ์ไม้บางชนิดที่สูญหาย ไปจากป่าพทุ นอกจากนี้ได้ทำการรวบรวมและศึกษาข้อมูลของทรัพยากรประมงในป่าพทุ มุ่งเน้นให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรสามารถใช้ประโยชน์จากป่าพทุในภายังชีพได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ทรัพยากรน้ำ

ประเทศไทย แม้จะมีปริมาณน้ำ ดันทุนอยู่มาก แต่ก็ไม่สามารถเก็บกักหรือนำมาใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งยังประสบกับปัญหาซ้ำซากเป็นประจำทุกปี แต่จากอุทกภัย และมลภาวะทางน้ำ ทำให้ต้องเผชิญกับการขาดน้ำ อันนำไปสู่การแย่งชิงทรัพยากรน้ำ และมีแนวโน้มว่าปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

ปัญหาน้ำในประเทศไทยแบ่งได้ ดังนี้

- ปัญหาน้ำแล้ง
- ปัญหาน้ำท่วม
- ปัญหาน้ำเสีย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักดีว่าน้ำมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของราษฎรเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในชนบท ทรงชี้ให้เห็นว่า

"...เราจะต้องพยายามที่จะคิดให้ดีกว่าน้ำที่ใช้ได้นั้นข้อมมาจาก น้ำฝน เรา จะใช้น้ำนี้ให้ได้อย่างไร ฝนลงมาแล้ว จำนวนหนึ่งจำนวนที่ฝนตกลงนั้นเป็นน้ำ เรียกว่าน้ำจืด เพราะว่าเป็นน้ำที่กลั่นมาจากทะเล และจากพื้นดิน เป็นน้ำที่ไม่ใส่น้ำเค็มหรือน้ำที่เจือปน แต่ว่าน้ำที่

ไหลลงมานี้ ลงมาแล้วก็ระเหยขึ้นไปได้ เราจะใช้ได้ เป็นน้ำที่ไหลลงมาเพียง ๒๕ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นเอง ใน ๒๕ เปอร์เซ็นต์ นั้นไหลลงมาแล้วก็ไหลลงทะเลโดยตรง โดยที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์

ฉะนั้น ปัญหาอยู่ที่ว่าเราจะใช้ประโยชน์จากน้ำที่ไหลลงไปในทะเล รวมทั้งหมดนี้ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ หมายความว่า เราดักน้ำมาใช้ตามทาง อย่างเช่นเรานำมาบริโภคน้ำ ใช้สำหรับเก็บในร่างกายเราเพื่อที่เราเคลื่อนไหวได้ ถ้าไม่มีน้ำ เราเคลื่อนไหวไม่ได้ แล้วก็ขอโทษที เรา ก็จะต้องถ่ายออกไป ถ่ายออกไปแล้วก็ไหลออกไป ทิ้งไป หมายความว่า ๒๕ เปอร์เซ็นต์ของน้ำฝนนั้น ก็ต้องผ่านตัวเราส่วนหนึ่ง ผ่านเครื่องจักรเครื่องกลอะไรต่างๆ ผ่านส่วนที่จะละลายปุ๋ยให้ แก่พืชพันธุ์ อะไรต่าง ๆ นี้ ก็เป็นน้ำ

จำนวนนี้แหละ ฉะนั้น จะต้องไม่ให้น้ำที่ ผ่านลงทะเลโดยตรงให้มันเสียเปล่าไป จะต้องนำน้ำนี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด เพื่อที่จะไม่ให้ขาดแคลน..."

ทรงมองทางแก้ปัญหาจากน้ำฝนที่ตกลงมาสู่พื้นโลกว่า *"...ทำการกักน้ำนั้นเอาไว้ เวลาที่มีมากเก็บไป กักเอาไว้เพื่อไม่ให้ลงมาทำให้เสียหายคือท่วม หรือชะดินหรืออะไร เวลาที่น้ำน้อย ปล่อยออกมาใช้ อันนี้ก็มีเหลือเฟือ ถ้าคำนวณดูมีมากมีพอรวมทั้งสามารถที่จะทำไฟฟ้าขึ้นมาได้บ้างบางแห่งจากการไหลของน้ำ แทนที่จะปล่อยไหลลงทะเลเพื่อทำการเพาะปลูกเฉยๆ ไหลลงมามันเป็นพลังงานก็ทำไฟฟ้า หรือมีฉะนั้นก็ใช้กักน้ำสูงขึ้นไปที่ที่อยู่สูงกว่าเขื่อน ก็ยังใช้ประโยชน์ได้อีกเยอะ..."*

หลักในการพัฒนาแหล่งน้ำ

ในการบริหารจัดการน้ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมองปัญหาในองค์รวม และมีพระราชวินิจฉัยว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นมีทั้งปัญหาขาดแคลนน้ำ ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม และปัญหาน้ำเค็ม พระองค์ทรงถือหลักการใหญ่ คือหาวิธีการว่าทำอย่างไรที่จะตามรอยน้ำนั้นมาใช้เพื่อเสียประโยชน์แก่ราษฎรได้ ไม่ว่าจะเป็มน้ำดีที่มีมากเกินไป หรือน้ำเสียที่ต้องได้รับการฟื้นฟู รวมไปถึงการดำเนินการต่อพื้นที่ที่ขาดแคลนน้ำ และ **“...ต้องมีกิจการหลายด้านที่จะต้องทำระยะใกล้ และก็ระยะไกล...”**

พระราชวินิจฉัยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการพิจารณาแนวทางการพัฒนาแหล่งน้ำ จะทรงพิจารณาถึงความเหมาะสมกับภูมิสังคมคือสภาพภูมิประเทศ สภาพแหล่งน้ำตามธรรมชาติ บริเวณที่ต้องการน้ำ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และสภาพท้องถิ่น ทรงหลีกเลี่ยงการสร้างประโยชน์ให้คนกลุ่มหนึ่ง แต่กลายเป็นการสร้างความสะดวกหรือรื้อนให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง กล่าวคือ

ความเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงศึกษาวิเคราะห์จากแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ถึง

ลักษณะของกาขาดแคลนน้ำ จากข้อเท็จจริงและจากคำบอกเล่าของราษฎร ผู้เชี่ยวชาญ และข้อคิดเห็นของส่วนราชการฝ่ายต่างๆ ที่ตามเสด็จ โดยทรงศึกษาวิเคราะห์หรือข้อมูลต่างๆ ที่เข้ามาจากทุกแหล่งข้อมูล จึงพระราชทานพระราชดำริแนวทางการพัฒนารูปแบบของการสร้างและขนาดของโครงการ ดังปรากฏในพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานไว้ในรายการ **“พูดจาประสาช่าง”** ความตอนหนึ่งว่า **“...แนวคิดของท่านก็คือรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาทำระบบข้อมูล โดยไม่มองข้างเดียว เช่น มองในด้านวิศวกรรมทางน้ำอย่างเดียว สิ่งที่ทำให้เกิดน้ำท่วม**

นั้นก็มีหลายๆ ปัจจัยตั้งแต่อุตุนิยมที่กล่าวมา ระบบน้ำจากทางเหนือของประเทศไทย น้ำจากน้ำทะเล ท่านถามทั้งฝ่ายอุทกศาสตร์ ฝ่ายอุตุนิยม ชลประทาน ฝ่ายการไฟฟ้าเยอะเยอะไปหมด แล้วเอามารวมเป็นข้อมูล...”

ความเหมาะสมกับสภาพแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ทรงประมวลข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของลำห้วย ที่จะมีการพิจารณาส่งน้ำเชื่อมเก็บกักน้ำหรือฝาย เกี่ยวกับปริมาณระดับน้ำและลักษณะการไหลของน้ำเป็นต้น จากการศึกษาคำนวณและการเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรสถานที่ด้วยพระองค์เอง จะเห็นได้ว่าพื้นที่ดำเนินการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น ไม่ใช่

พื้นที่ที่มีความเจริญ แต่เป็นพื้นที่ที่พระองค์ทรงเรียกว่า “พื้นที่ซ่อนเร้น แร้นแค้น”

ความเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ตรุเมธ ดันติเวชกุล เล่าว่า “พระองค์จะทรงวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการ โดยเปรียบเทียบค่าลงทุนกับประโยชน์ที่ราษฎรในท้องถิ่นจะพึงได้รับเพื่อทรงพระราชวินิจฉัยชี้ว่าสมควรดำเนินการหรือไม่ ในกรณีนี้ที่พระองค์สรุปแล้วว่า การพัฒนาที่จะดำเนินการนั้นจะเสียค่าใช้จ่ายมากจนลดความคุ้มค่าของโครงการ พระองค์ก็จะมีพระราชดำริให้ชะลอการพัฒนาดังกล่าวไว้ หรือให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม ทั้งนี้ เรื่องที่เป็นอุปสรรคจะต้องได้รับการจัดการให้เป็นที่เรียบร้อยก่อน ถ้ามีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นพระองค์ทรงเห็นชอบที่จะให้ชะลอหรืองดโครงการนั้นไว้ก่อน”

ในการดำเนินโครงการต่างๆ นั้น งบประมาณเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ทรงห่วงใย ด้วยทรงตระหนักถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณของหน่วยราชการที่จะปฏิบัติตามแนวทางที่ได้พระราชทาน จึงทรงขอให้หาวิธีการที่ประหยัดที่สุดและได้ผลดี ด้วยเหตุนี้ แนวพระราชดำริต่างๆ จะเป็นลักษณะอนุโลมและระดมขอม ไม่ผูกติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่แข็งตัวและไม่เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของคนไทย

การแก้ปัญหาตรงเป้าหมาย

การแก้ปัญหากรณีน้ำแล้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน

- **ฝนหลวง** โดยทรงได้รักแตรสูงใจ จากคราวที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อปี ๒๕๓๘ และได้ทชตพระเนตรเห็นความแห้งแล้งบนแผ่นดินอีสาน ดังที่ได้พระราชทานสัมภาษณ์ แก่ข้าราชการสำนักงานกปร. เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๙ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า

“...ไปเยี่ยมราษฎร มันแล้ง มีฝุ่น...แต่มาเจอตุ๊กตองฟ้ามีหมทำไม่มีเมฆอย่างนี้ทำไม่จะดึงเมฆนี้ให้ลงมาได้ ก็เคยได้ยินเรื่องทำฝน ก็มาปรารถกับคุณเทพฤทธิ์ ฝนทำได้ มีหนังสือ เคยอ่านหนังสือทำได้...”

จุดนั้นเองที่เป็นต้นกำเนิดแห่งพระราชดำริ “ฝนหลวง” ที่ในเวลาต่อมาทรงนำมาแก้ปัญหาความแห้งแล้งด้วยการทำให้ “ฝนตกนอกเหนือจากที่ได้รับจากธรรมชาติ”

- **อ่างเก็บน้ำ** เป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ปัญหา และอ่างเก็บน้ำแห่งแรก เริ่มปี ๒๕๑๖ คือ อ่างเก็บน้ำเขาตา ก็ได้กลายมาเป็นจุดเริ่มต้นพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชลประทาน จนถึงทุกวันนี้ มีโครงการอ่างเก็บน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกิดทั่วทุกภูมิภาค เช่น โครงการปรับปรุงอ่างเก็บน้ำบางชุมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำริลเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวแก่ผู้ที่ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล ณ ศาลาดุสิดาลัย

สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖ ความว่า

“...ก็ต้องสร้างเขื่อนให้เก็บน้ำ ดีขึ้นอย่างมากที่สุดก็ขึ้น ๓ เมตร ก็นับว่าดี จะได้น้ำเพิ่มเติม ๔ ล้านลูกบาศก์เมตร ก็นับว่าไม่เลว มันไม่มาก ผู้ที่อื่นไม่ได้ไม่มากดีกว่าที่ไม่มี ความจริงควรจะมีอย่างนี้ทั่วตลอด ให้สามารถที่จะเก็บน้ำแล้วป้องกันไม่ให้น้ำท่วมตอนหน้าฝนหรือมีพายุเข้ามา ไม่ให้น้ำแล้ง ให้มีน้ำใช้สำหรับกรกสิกรรมหรือการบริโภค...”

- **ฝ่ายท่อน้ำ** เป็นอีกหนึ่งพระราชดำริที่ทรงนำมาใช้แก้ปัญหาน้ำล้นตลิ่ง และปัญหาขาดน้ำในพื้นที่เพาะปลูกในกรณีพื้นที่ทำกินอยู่ในระดับสูงกว่าลำห้วย โดยทรงเลือกใช้วิธีการก่อสร้างอาคารปิดขวาง

ทางน้ำไหล เพื่อลดน้ำที่ไหลมาให้มีระดับสูง ขึ้นจนสามารถผันน้ำเข้าไปตามคลองหรือคูส่งน้ำ ส่วนเก็บที่เหลือจะไหลข้ามฝายไปเอง สำหรับพื้นที่ที่มีหนองหรืออ่างธรรมชาติ อยู่ แต่ดินแข็งทำให้การขุดได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริ ให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาบูรณะฟื้นฟูขุดลอกหนอง บึง ด้วยทรงเห็นว่า

“...ในท้องที่ซึ่งมีหนองและบึงนั้น สามารถเก็บน้ำในฤดูน้ำหลากไว้ได้ ทำให้มีน้ำใช้ในยามหน้าแล้งเหมือนอ่างเก็บน้ำ...”

- **ประตูระบายน้ำ** เป็นวิธีการปิดกั้นลำน้ำ ลำคลอง ที่มีขนาดใหญ่ และมีน้ำไหลในฤดูน้ำหลากเป็นจำนวนมาก ประตูระบายน้ำ ยังสามารถเปิดปิด เพื่อระบายน้ำส่วนเกิน และในกรณีที่เป็นพื้นที่ติดทะเล ยังช่วยป้องกันไม่ให้น้ำเค็มรุกเข้าไปในพื้นที่เพาะปลูกได้ด้วย ดังเช่น ประตูระบายน้ำ อุทกวิทยาประสิทธิ์ อำเภอบางบาล จังหวัดนครศรีธรรมราช ประตูระบายน้ำแห่งนี้ เป็นประตูระบายน้ำเก็บกักน้ำจืด ป้องกันน้ำเค็มรุกตัวเข้ามาในพื้นที่โครงการมีความกว้าง ๒๐๐ เมตร สามารถระบายน้ำได้ ๑,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ทำให้การบริหารจัดการน้ำดำเนินไปได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การเกษตรดีขึ้น และการประกอบอาชีพประมงมีความหลากหลายยิ่งขึ้น

- **อุโมงค์ผันน้ำ** เป็นพระราชดำริ ด้านการบริหารจัดการน้ำ จากพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำมากไปยังพื้นที่ที่ไม่มีน้ำหรือมีน้ำไม่เพียงพอในการทำเกษตรกรรม หลักการนี้เป็นการแบ่งปันการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์ ดังเช่น

- โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำลำพะยั้ง ตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ให้กรมชลประทานพิจารณาดำเนินโครงการ ต่อมากรมชลประทานได้ก่อสร้างเชื่อมแก้มกับน้ำขนาดความจุ ๑.๕ ล้านลูกบาศก์เมตร พร้อมอาคารประกอบ และปี ๒๕๑๕ ได้ดำเนินการก่อสร้างระบบส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกประมาณ ๒,๕๐๐ ไร่ ประกอบด้วย

- การก่อสร้างขยายพื้นที่ส่งน้ำ พร้อมทั้งขุดสระเก็บน้ำประจำไร่นา

- การก่อสร้างตามโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ตำบลลาชุม อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร พร้อมการก่อสร้างระบบผันน้ำเพิ่มเติมให้แก่อ่างเก็บน้ำลำพะยั้งตอนบน ทำให้สามารถส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกของโครงการอ่างเก็บน้ำลำพะยั้งตอนบนได้เพิ่มมากขึ้น

- การขุดลอกลำห้วยต่างๆ พร้อมทั้งก่อสร้างอาคารบังคับน้ำในลำน้ำห้วย เพื่อเก็บน้ำในคลองไว้ให้ราษฎรบริเวณริมสองฝั่งได้ใช้ประโยชน์ตลอดปี

ปัจจุบันพื้นที่การเกษตรในเขตจังหวัดมุกดาหารและจังหวัดกาฬสินธุ์ ต่างได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำลำพะยั้งตอนบนฯ อย่างเต็มที่

- **สระเก็บน้ำตามแนวพระราชดำริ ทฤษฎีใหม่** เป็นแหล่งเก็บน้ำที่มีสำคัญเพื่อช่วยแก้ปัญหาน้ำแล้งในท้องที่ซึ่งไม่มีลำน้ำตามธรรมชาติ ดังพระราชดำริจากที่ทรงรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นตามทฤษฎีใหม่ที่จริงแล้วทรงวิเคราะห์เป็นแนวความคิดทฤษฎีว่า

“...วิธีการแก้ไขก็คือต้องเก็บน้ำฝนที่ตกลงมา ก็เกิดความคิดว่าอยากทดลองดูสัก ๑๐ ไร่ ในที่อย่างนั้น ๑ ไร่จะเป็นบ่อน้ำ คือเก็บน้ำฝน แล้วถ้าต้องบุด้วยพลาสติกก็บุด้วยพลาสติก ทดลองดู แล้วอีก ๖ ไร่ ทำเป็นที่นา ส่วนไร่ที่เหลือก็เป็นบริการ หมายถึงทางเดินหรือกระดืบ หรืออะไรก็ตามแต่ หมายความว่าน้ำ ๑๐% ที่นา ๖๐% ก็เชื่อว่าถ้าเก็บน้ำไว้ได้ จากเดิมที่เก็บเกี่ยวข้าวได้ไร่ละ ๑-๒ ตัง ถ้ามีน้ำเล็กน้อยอย่างนั้น ก็ควรจะเก็บเกี่ยวข้าวได้ไร่ละประมาณ ๑๐-๒๐ ตัง หรือมากกว่า...”

เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมพื้นที่โครงการฯ และได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการดำเนินงานทางด้านเกษตรที่ทรงเรียกว่า **“ทฤษฎีใหม่”** ซึ่งเป็นวิธีการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อแก้ปัญหาการประกอบอาชีพและการขาดแคลนน้ำของเกษตรกรไทย ในระดับครัวเรือนที่มีพื้นที่ถือครองน้อย ให้ดำรงชีวิต

พึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์

จนถึงปัจจุบัน “การบริหารจัดการน้ำ” เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำแก่เกษตรกรในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ได้พระราชทานพระราชดำริสรุปความสำคัญได้ว่า

ให้มีจัดการแหล่งน้ำขนาดใหญ่มาเติมในอ่างเล็กและสระเป็น ๓ ระดับตามพระราชดำริ จากอ่างใหญ่เติมอ่างเล็ก อ่างเล็กเติมสระน้ำและส่งต่อให้สระน้ำประจำไร่นา

ณ วันนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่โครงการฯ ได้ใช้ประโยชน์จากการขยายผลการพัฒนาแหล่งน้ำทั้งระบบแล้ว ด้วยวิธีการผันน้ำจากเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ซึ่งเป็นการเก็บน้ำขนาดใหญ่มาเติมให้กับอ่างเก็บน้ำด้วยหินขาวที่ใช้เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กส่งน้ำไปเติมให้สระน้ำประจำไร่นา โดยใช้การ

ปล่อยน้ำด้วยระบบแรงดันน้ำตามแรงโน้มถ่วงโลกไปตามคลองส่งน้ำ และผ่านระบบแรงดันท่อส่งน้ำฝังขวางครอบคลุมพื้นที่การเกษตร ๒,๕๐๐ ไร่

ความสำเร็จของการขยายผลการพัฒนา ทำให้เห็นถึงความสำเร็จในการพึ่งพาตนเองของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำ เพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

นายสนั่น สันสำโรง ราษฎรหมู่ ๔ ตำบลเขาดินพัฒนา เล่าว่า แต่เดิมภาคนี้มีอาชีพทำการเกษตรโดยการปลูกข้าว ข้าวโพด และมะม่วง จากน้ำฝนเท่านั้น ทำให้มีรายได้ไม่พอใช้เลี้ยงครอบครัว เมื่อมีโครงการเกี่ยวกับบริหารจัดการที่ดินและน้ำเข้ามาทำให้ตนมีทางเลือกในการทำการเกษตรมากยิ่งขึ้นเพราะมีน้ำ จึงหันมาปลูกมะเขือ

เทศ และพริก เพิ่มเติมแทนการปลูกข้าว เนื่องจากระยะเวลาการเก็บเกี่ยวผลผลิตไม่ถึง ๒ เดือน ก็เก็บผลผลิตได้แล้ว เช่น มะเขือเทศ มีระยะเวลาปลูก ๓ เดือน อายุการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้นาน ๓-๔ เดือน พริก มีอายุไม่ถึง ๕ เดือน ส่วนข้าวโพดกับมะม่วง ยังคงปลูกไว้เหมือนเดิม นับเป็นการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า โดยจัดสรรพื้นที่ที่มีอยู่ประมาณ ๓๐ ไร่ แบ่งเป็น ปลูกข้าวโพด ๑๕ ไร่ ปลูกมะเขือเทศ ๕ ไร่ มะม่วง ๔ ไร่ ขุดสระน้ำ ๑ ไร่ โดยเฉพาะการมีน้ำเข้ามาช่วยในการทำการเกษตรกรรมทำให้ผลผลิตดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนพื้นที่ที่เหลือได้ทำการทดลองปลูกลิ้นมังกรซึ่งเป็นไม้ประดับและเป็นพืชที่เน้นที่นิยมเพิ่มเติมโดยคาดว่าในอนาคตจะมีรายได้ดีขึ้น

การแก้ปัญหาการกั้นน้ำท่วม

เมื่อเกิดกรณีน้ำท่วมหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาดำเนินการแก้ไขป้องกันหรือช่วยบรรเทา เพื่อกันไม่ให้น้ำไหลไปเข้าท่วมสถานที่ในเขตชุมชน อาคาร บ้านเรือน และทำความเสียหายแก่พื้นที่เพาะปลูก ประกอบด้วย

- **คันกั้นน้ำ** เป็นการก่อสร้างคันดินกั้นน้ำขนาดที่เหมาะสม ขนาดไปตามลำน้ำ ห่างจากขอบตลิ่งพอสมควร ได้พระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานต่างๆ นำมาใช้ เพื่อป้องกันน้ำมิให้ไหลล้นตลิ่งเข้าไปท่วมพื้นที่จนก่อให้เกิดความเสียหาย
- **ทางผันน้ำ** เป็นการก่อสร้างทางผันน้ำหรือขุดคลองสายใหม่ เชื่อมต่อกับแม่น้ำที่มีปัญหาน้ำท่วม มีหลักการอยู่ว่า จะ

ผันน้ำในส่วนที่เหลือลงคลอง ให้ไหลออกไปจากลำน้ำโดยตรง ปล่องน้ำส่วนใหญ่ที่มีระดับไม่ล้นคลั่งให้ไหลอยู่ในลำน้ำเดิมตามปกติ วิธีการนี้จะต้องสร้างอาคารเพื่อควบคุมและบังคับน้ำบริเวณปากทางให้เชื่อมเข้ากับลำน้ำสายใหญ่ และกรณีที่ต้องการผันน้ำทั้งหมดให้ไหลไปตามทางน้ำที่ขุดใหม่ ควรขุดลำน้ำสายใหม่แยกออกจากลำน้ำสายเดิม ตรงบริเวณที่ลำน้ำเป็นแนวโค้งและระดับท้องน้ำของคลองขุดใหม่จะต้องเสมอกับท้องน้ำเดิมเป็นอย่างน้อย หลังจากนั้นก็ปิดลำน้ำสายเดิม

ดังตัวอย่างการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ของจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เมื่อ ๒๕๕๖ ได้ทำการผันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยทางตะวันตกผันเข้าแม่น้ำท่าจีนแล้วผันลงสู่ทุ่งบริเวณจังหวัดสุพรรณบุรี ก่อนระบายออกสู่ทะเล ส่วน

ด้านตะวันออกผันน้ำเข้าคลองระพีพัฒน์เข้าสู่คลอง ๑๓ จากนั้นระบายออกคลอง ๑๔ และไหลลงสู่แม่น้ำบางปะกง

- **การปรับปรุงสภาพลำน้ำ** เป็นอีกวิธีที่ช่วยระบายน้ำที่ท่วมทะเล็กให้ไหลไปตามลำน้ำได้สะดวกขึ้น เช่น การขุดลอกลำน้ำที่ตื้นเขิน การกำจัดวัชพืช การตกแต่งดินตามลาดตลิ่งให้เรียบ เพื่อมิให้เป็นอุปสรรคต่อทางเดินของน้ำ และการหาทางขุดคลองใหม่ให้เป็นลำน้ำสายตรง เป็นต้น ดังตัวอย่าง โครงการขุดคลองลัดโพธิ์ จังหวัดสมุทรปราการ ที่ช่วยย่นระยะเวลาทางเดินของน้ำได้ถึง ๑๗ กิโลเมตร ทำให้น้ำไหลลงทะเลได้เร็วขึ้น

- **เขื่อนเก็บกักน้ำ** สาธารณชนหาปัญหาน้ำท่วมได้อย่างเด่นชัด คือ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี ซึ่งได้รับการสร้างขึ้นตามพระราชดำริ

เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำและบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่เพาะปลูกในเขตลุ่มน้ำป่าสักและลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ตลอดจนบริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

หลังจากเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อปี ๒๕๔๒ สามารถช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วมในปี ๒๕๔๓ ได้ แม้ประเทศไทยต้องเผชิญกับอิทธิพลของพายุไทรอยนแกมี และหูกง ที่มีปริมาณน้ำไหลลงอ่างเก็บน้ำสูงถึง ๑,๓๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ได้ทำการเก็บกักน้ำไว้เป็นการชะลอปริมาณน้ำไม่ให้ไหลลงไปที่ท่วมพื้นที่บริเวณท้ายเขื่อนเช่นจังหวัดสระบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เป็นต้น

ในปี ๒๕๔๕ ได้เกิดห้วงความกดอากาศต่ำพาดผ่านบริเวณลุ่มน้ำป่าสักตอนบน เกิดฝนตกหนักติดต่อกัน ทำให้น้ำไหลลงอ่างเก็บน้ำสูงเป็นประวัติการณ์ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ได้เก็บกักปริมาณน้ำดังกล่าวไว้ส่วนหนึ่งแล้วทยอยส่งน้ำไปยังพื้นที่ชลประทานตอนล่าง

และเมื่อปี ๒๕๔๙ ประเทศต้องเผชิญกับพายุซังสารที่เข้าสู่ประเทศไทย ยังผลให้เกิดปริมาณน้ำฝนมาจนเกิดอุทกภัยในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง และภาคเหนือตอนบน ในขณะที่พื้นที่ตอนใต้ของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปริมาณน้ำส่วนนี้ เพราะเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ได้ทำ

หน้าทีเก็บกักไว้จำนวนหนึ่ง ช่วยให้กรุงเทพมหานครไม่เกิดน้ำท่วมขังในช่วงที่มีปริมาณน้ำเหนือหลากและน้ำทะเลหนุน

นอกจากนี้ เซ็นเซอร์น้ำยังมีการติดตั้งระบบโทรมาตร ซึ่งมีหน้าที่ตรวจวัดและรับ-ส่งข้อมูลทางไกล ณ เวลาจริงแบบอัตโนมัติ (Real-time Data Collection) ผ่านสื่อต่างๆ เช่น คลื่นวิทยุ และคลื่นไมโครเวฟ เป็นต้น เมื่อเข้าสู่สถานีหลักข้อมูลเหล่านั้นจะถูกนำมาแสดงและวิเคราะห์เพื่อใช้ในการพยากรณ์สถานการณ์น้ำ อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามสถานการณ์น้ำ และในการพยากรณ์น้ำได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ รวมไปถึงการตรวจวัดระดับน้ำ คุณภาพน้ำ และปริมาณฝน ณ เวลาจริงจากสถานีสถานีภายในลุ่มน้ำ แล้วส่งไปยังสถานีหลักโดยอัตโนมัติ นับเป็นการพัฒนาและประยุกต์ใช้โปรแกรมแบบจำลอง สำหรับ

การบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำป่าสักอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

ประโยชน์ที่ได้รับหลังการวางเซ็นเซอร์น้ำจากฐานข้อมูลน้ำหลาก ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งเป็นปีที่มีภาวะน้ำเป็นปกติ สามารถลดความเสียหายจากน้ำท่วมในพื้นที่ตอนล่างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ตลอดของฝั่งแม่น้ำป่าสัก อันเป็นพื้นที่ที่คาดว่าจะเกิดภาวการณ์น้ำท่วมได้ทั้งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ประเมินมูลค่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการที่น้ำไม่ท่วมพื้นที่เกษตรกรรม โดยใช้ต้นทุนการผลิตทางเศรษฐกิจของการผลิตข้าวเป็นมูลค่า พบว่าตัวแทนชุมชนและสังคมสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้เฉลี่ยต่อปีเท่ากับ ๗๘.๖๒ ล้านบาท และถ้าพิจารณาถึงโอกาสการสร้างผลตอบแทนที่

เกิดขึ้นพบว่าผลประโยชน์จากการลดความเสียหายจากน้ำท่วม เฉลี่ยต่อปีเท่ากับ ๙๓.๒๘ ล้านบาท ทั้งนี้ หากพิจารณาในกรณีที่มีน้ำหลากมาก หรือกรณีวิกฤตจะช่วยบรรเทาความเสียหายได้ถึง ๔๗๑.๙๕ ล้านบาทต่อปี

นอกจากนี้ เซ็นเซอร์น้ำยังยังสามารถเก็บกักน้ำต้นทุนในระบบได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การขาดแคลนน้ำในพื้นที่ทุ่งเจ้าพระยาที่ต้องการน้ำถึงปีละ ๑๑.๒๖๓ ล้านลูกบาศก์เมตร แต่ขาดน้ำปีละประมาณ ๑.๐๙๔ ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถลดลง ๔๒๙ ล้านลูกบาศก์เมตร คือ ลดลงในฤดูแล้งเฉลี่ยประมาณ ๓๑๓ ล้านลูกบาศก์เมตร

และลดลงในฤดูฝน เฉลี่ยประมาณ ๑๑๖ ล้านลูกบาศก์เมตร

มิใช่เพียงเท่านั้น ในปัจจุบันมีส่วนช่วยทำให้น้ำไหลต่อเนื่องตลอดทั้งปี ทำให้สามารถทำการเกษตรในบริเวณพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำป่าสัก ได้ทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง เป็นการพัฒนาอาชีพของประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนก็มีการเปิดโครงการชลประทานขึ้นใหม่ รวม ๓ แห่ง ได้แก่ โครงการสูบน้ำแก่งค้อย-บ้านหมอ โครงการสูบน้ำพัฒนาหินคม และโครงการพัฒนานิคม-แก่งค้อย ครอบคลุมพื้นที่ในเขตจังหวัดลพบุรี และสระบุรี จำนวน ๑๔๔,๕๐๐ ไร่ อีกทั้งยังส่งไหลลงเลี้ยงพื้นที่

ที่ชลประทาน ๘ โครงการ บริเวณฝั่งตะวันตกตอนล่างของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย

โครงการบรรเทาอุทกภัยพื้นที่ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นโครงการซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๓๓ เพื่อช่วยแก้ปัญหาอุทกภัยในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากฝนตกหนักติดต่อกันเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๓ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับทางราชการ ในการเข้าไปฟื้นฟูพัฒนาพื้นที่และแก้ไขป้องกันมิให้พื้นที่เหล่านั้น และบริเวณข้างเคียงต้องได้รับความเสียหายอีกต่อไป

“การเกิดน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ในเขตธุรกิจอำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา มีสาเหตุสำคัญ มาจากน้ำคลองอู่ตะเภาที่ไหลผ่านเขตอำเภอมีระดับสูงล้นตลิ่ง แล้วไหลเข้าท่วมบริเวณกลางเมืองหาดใหญ่ และพื้นที่ทั่วไปเป็นบริเวณกว้าง ซึ่งน้ำที่ไหลเข้ามานั้นได้ท่วมพื้นที่ต่างๆ อย่างรวดเร็ว และท่วมซึ่งมีความลึกมาก ทำให้สภาพเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของอำเภอหาดใหญ่ และทรัพย์สินราษฎรได้รับความเสียหายอย่างไม่เคยปรากฏเช่นนี้มาก่อน การแก้ไขและบรรเทาอุทกภัยด้วยวิธีการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่

คลองอู่ตะเภา หรือตามลำน้ำสาขา เพื่อสกัดน้ำจำนวนมากมิให้ไหลลงมาอำเภอหาดใหญ่ นั้น คงไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะไม่มีทำเลที่เหมาะสม ในการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำที่มีขนาดใหญ่ดังกล่าวเลย ดังนั้น การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและบรรเทาน้ำท่วมที่ควรพิจารณาดำเนินการ น่าจะได้แก่ การขุดคลองระบายน้ำขนาดใหญ่ ให้ทำหน้าที่แบ่งน้ำจากคลองอู่ตะเภา หรือช่วยรับน้ำที่ไหลลงมาท่วมตัวอำเภอหาดใหญ่ในระบายนลงสู่ทะเลโดยเร็ว

นอกจากนั้น หากต้องการที่จะป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชุมชน และพื้นที่ธุรกิจให้ได้ผลโดยสมบูรณ์แล้ว หลังจากที่ถูกก่อสร้างคลองระบายน้ำเสร็จ ก็ควรพิจารณาสร้างคันกันน้ำรอบบริเวณพื้นที่ดังกล่าว พร้อมกับติดตั้งระบบสูบน้ำออกจากพื้นที่มิให้ท่วมซึ่งตามความจำเป็น ทั้งนี้ ให้พิจารณาร่วมกับระบบของผังเมืองให้มีความสอดคล้องและได้รับประโยชน์ร่วมกันด้วย”

• การระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่ม โดยเฉพาะโครงการแก้มลิง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายความหมายหนึ่งว่า

“...ลิงโดยทั่วไป ถ้าเราส่งกล้วยให้ลิงก็จะรีบปอกเปลือกแล้วเอาเข้าปากเคี้ยวๆ แล้วเอาไปเก็บที่แก้ม จะกินกล้วยเข้าไปไว้ที่กระพุ้งแก้มได้เกือบทั้งหวี โดยเอาไปเก็บไว้ที่แก้มก่อน แล้วจะนำออกมาเคี้ยว และกลืนกินเข้าไปภายหลัง ด้วยพฤติกรรมการนำกล้วยหรืออาหารมาสะสมไว้ที่กระพุ้งแก้มก่อนการกลืนนี้จึงเป็นพฤติกรรมตัวอย่างที่จะนำมาใช้ในการระบายน้ำท่วมออกจากพื้นที่น้ำท่วมซึ่งบริเวณทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา...”

โครงการแก้มลิงฝั่งตะวันตกแม่น้ำเจ้าพระยา แวงพระราชดำริที่พระราชทานเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๔ เพื่อทำน้ำที่รวบรวมไว้ รับน้ำและดึงน้ำท่วมซึ่งพื้นที่ตอนบนมาเก็บไว้ พร้อมกับระบายน้ำออกสู่อ่าวไทยโดยอาศัยแรงโน้มถ่วงและการสูบน้ำระบายน้ำ ตามจังหวัดสอดคล้องกับการหมุนของน้ำทะเล ผลการดำเนินงานที่สำเร็จ

แล้วได้ดำเนินการที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดชุมพร เป็นต้น

• การหาความสัมพันธ์ของระดับน้ำกับปริมาณน้ำปากแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นการศึกษาหาความสัมพันธ์ของน้ำทะเลหนุนกับปริมาณน้ำเหนือหลากผ่านเขตกรุงเทพฯ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปใช้สำหรับการบริหารจัดการปริมาณน้ำเหนือที่ไหลผ่านเขื่อนเจ้าพระยาและเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า

“...ควรจะมีโครงการศึกษาพฤติกรรมไหลของน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อควบคุมปริมาณน้ำเหนือหลากให้สอดคล้องกับสภาพน้ำทะเลหนุนในช่วงฤดูฝนอย่างมีประสิทธิภาพ...”

การกักเก็บน้ำในกรณีน้ำเสีย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยแหล่งน้ำธรรมชาติในแต่ละภูมิภาคที่คุณภาพน้ำมีสภาพเสื่อมโทรมลง ทั้งนี้เกิด

ขึ้นเองโดยธรรมชาติ และเกิดจากการกระทำของมนุษย์ จึงพระราชทานพระราชดำริแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทำการศึกษา ทดลอง และดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ทรงเน้นถึงการใช้วิธีการแก้ไขที่เป็นรูปแบ่งง่าย ๆ เสียค่าใช้จ่ายน้อย โดยให้คิดค้นวิธีการแก้ไขที่มีความลึกซึ้งทางด้านวิชาการ และให้พิจารณาคำนึงการให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องถิ่น

แนวทางแก้ไขปัญหาน้ำเสียตามแนวพระราชดำริแบ่งออกได้ตามลักษณะของน้ำเสีย ดังนี้

น้ำเน่าเสีย

ปัญหาน้ำเน่าเสียตามแหล่งน้ำและชุมชนต่างๆ ในทุกภาคของประเทศไทย เริ่มมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน

และระบบนิเวศอย่างชัดเจนในช่วง ๒-๓ ทศวรรษที่ผ่านมา สาเหตุสำคัญเนื่องมาจากการพัฒนาตามความเจริญของบ้านเมืองและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากขึ้นในเขตชุมชน โดยไม่มีการบำบัดน้ำเสียให้มีคุณภาพดีถึงเกณฑ์มาตรฐานก่อนระบายลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ นอกจากนั้น ยังมีน้ำเสียอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการระบายทิ้งจากบ้านเรือนโดยไม่มีการบำบัดน้ำเสียก่อนเช่นกัน

การบำบัดน้ำเน่าเสียตามแนวพระราชดำริแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

- การบำบัดน้ำเสียโดยใช้เครื่องกลเติมอากาศ “กังหันน้ำชัยพัฒนา” เป็นการกำจัดน้ำเสียที่ประสบผลสำเร็จและได้รับการยกย่องสดุดีในพระอัจฉริยภาพที่ทรงค้นคิดประดิษฐ์กรรมเครื่องกลเติมอากาศที่

ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย หรือ กังหันน้ำชัยพัฒนา ขึ้น ซึ่งได้นำไปติดตั้งใช้งานกับระบบบำบัดน้ำเสียตามสถานที่ต่างๆ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๒ เป็นต้นมา

- การบำบัดน้ำเสียโดยวิธีธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริให้ดำเนินการศึกษา ทดลอง และวิจัยเพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสมกับแต่ละสภาพพื้นที่ ประกอบด้วย
  - โครงการบึงมีกกะสัน กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการตามโครงการการบำบัดน้ำเน่าเสียด้วยผักตบชวาโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้เครื่องกรองน้ำธรรมชาติ คือ “ผักตบชวา” มาแก้ปัญหาตั้งพระราชดำริล ความเคยชินนี้ว่า

“...บึงมีกกะสันนี้ ทำโครงการที่เรียกว่าแบบคนจน โดยใช้หลักว่าผักตบชวาที่มีอยู่ทั่วไปนั้น เป็นพืชอุตสาหกรรมโตไครกออกมา แล้วทำให้น้ำสะอาดขึ้นได้ เป็นเครื่องกรองธรรมชาติใช้พลังงานแสงอาทิตย์ และธรรมชาติของการเติบโตของพืช...”

- โครงการบึงพระราม ๙ กรุงเทพมหานคร บึงพระราม ๙ เป็นบึงขนาดใหญ่เนื้อที่ ๑๓๐ ไร่ ทรงใช้ระบบ “สระเติมอากาศชีวภาพบำบัด” คือใช้เครื่องจักรกลเติมอากาศมาช่วยเพิ่มออกซิเจนละลายน้ำ โดยใช้หลักเงินตามธรรมชาติจากพืชน้ำและสาหร่าย
- โครงการศึกษา วิจัย และพัฒนา

ระบบบำบัดน้ำเสียบริเวณหนองหารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร เป็นการใช้ธรรมชาติผสมผสานกับเทคโนโลยีด้วย “การผสมผสานระหว่างพืชน้ำกับระบบเติมอากาศ”

• โครงการศึกษา วิจัย และพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ให้ “หลักธรรมชาติบำบัดธรรมชาติ” เป็นการบำบัดน้ำเสียด้วยระบบบำบัดและพืชน้ำประกอบด้วย ๔ ระบบ คือ ระบบบ่อน้ำผิวน้ำเสีย ระบบบ่อชีวภาพ ระบบหญ้ากรอง และระบบบำบัดน้ำเสียโดยใช้ป่าชายเลน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงอรรถาธิบายว่า

“...อย่างที่ยกบอกว่าเอาน้ำเสียมาใช้ ในการทำเกษตรกรรม ทำได้ แต่ที่ที่ทำนั้น ต้องมีที่ลึก ๕,๐๐๐ ไร่ ขอให้ผู้

เชี่ยวชาญต่างๆ มาช่วย ร่วมกันทำ ทำได้แน่...” สำหรับวิธีการทรงเหน็ดเหนื่อยไม่ยอก “...คือว่าก็มาเอาสิ่งที่เป็นพิษออก พวกโลหะหนักต่างๆ เอาออก ซึ่งมีวิธีทำ ต่อกจากนั้น ก็มาฟอกใส่อากาศ บางทีก็อาจไม่ต้องใส่อากาศ แล้วก็มีแมลงเสียในบึงหรือเอาน้ำไปใส่ในทุ่งหญ้า...”

ปัจจุบันโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย ได้ทำการศึกษาทดลองวิจัยจนกระทั่งประสบผลสำเร็จทำหน้าที่เป็นต้นแบบของการบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีธรรมชาติอย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งยังขยายผลไปยังพื้นที่ต่างๆมากกว่า ๑๐๐ แห่งทั่วประเทศ

น้ำเค็มเลนน้ำกร่อย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้นำร่องงานที่

เกี่ยวข้องพิจารณาแก้ไขปัญหาน้ำเค็มรุกกล้าเข้าไปตามแม่น้ำหลายสายในภาคใต้ เพื่อช่วยเหลือราษฎรและพื้นที่เพาะปลูกบริเวณสองฝั่งแม่น้ำและลำน้ำสาขาต่างๆ ให้มีน้ำจืดใช้ทำการเกษตรและใช้อุปโภคบริโภคได้ตลอดปี มีโครงการที่ดำเนินการแล้วเสร็จ ได้แก่

- โครงการพัฒนากลุ่มน้ำบางนรา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส เป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในภาคใต้ที่กรมชลประทานดำเนินการสนองพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สภาพปัญหาของกลุ่มน้ำบางนรา เกิดจากตัวแม่น้ำมีความยาวประมาณ ๒๐ กิโลเมตร ไหลผ่านพื้นที่ใน

เขตอำเภอเมืองนราธิวาส และอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีทางออกอ่าวไทย ๒ ทาง จึงเป็นเหตุให้ระดับน้ำในแม่น้ำบางนราตลอดสายอยู่ในอิทธิพลการขึ้นลงของน้ำทะเล ทำให้น้ำในแม่น้ำมีสภาพเป็นน้ำเค็มและน้ำกร่อยเกือบตลอดปี จนไม่สามารถใช้น้ำเพาะปลูกพืชและใช้อุปโภคบริโภคได้ ทำความเสียหายให้กับพื้นที่เพาะปลูกของฝั่งแม่น้ำเป็นบริเวณกว้าง

ในการแก้ไขปัญหานี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้พิจารณาร้างประตูบังคับน้ำปิดกั้นปากแม่น้ำบางนรา ๒ แห่ง เพื่อกั้นน้ำเค็มไม่ให้ไหลเข้าไปตามแม่น้ำและเก็บกักน้ำจืดที่มีตลอดปีไว้ใช้ประโยชน์ โดยรัฐบาลญี่ปุ่นได้

ให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าในการศึกษา ความเหมาะสมของโครงการ และสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างประตูปรับน้ำทั้งสองแห่ง ได้แก่ ประตูระบายน้ำทางราดถนน และประตูระบายน้ำทางราดคนต่าง ซึ่งได้ก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อปี ๒๕๓๓ ทำให้สามารถป้องกันน้ำเค็มและเก็บกักน้ำจืดไว้ใช้ประโยชน์กับพื้นที่เพาะปลูกในเขตโครงการได้รวม ๑๐๕,๐๐๐ ไร่ อีกทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่ตามสองฝั่งลำน้ำก็มีน้ำจืดใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดปี

- **โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช** ในช่วงฤดูแล้งซึ่งมีระยะเวลาหลายเดือน แม่น้ำปากพนังและตามลำน้ำสาขา ถูกน้ำทะเลไหลรุกล้ำขึ้นมีตามแม่น้ำปากพนังและลำน้ำสาขาเป็นระยะทางไกลมากกว่า ๕๐ กิโลเมตรทุกปี เนื่องจากน้ำจืดที่ไหลในแม่น้ำปากพนังมีน้อย ทำให้การเกษตรกรรมในเขตลุ่มน้ำนี้เกิดความเสียหายเนื่องจากน้ำกร่อย และบางปีที่เกิดฝนตกหนักก็จะมีน้ำท่วมเพิ่มเป็นปัญหาทับซ้อนเข้ามาด้วย เป็นเหตุให้ประชาชนชาวลุ่มน้ำปากพนังในเขตพื้นที่มากกว่า ๕๐๐,๐๐๐ ไร่ ที่แต่ก่อนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีที่สุดในภาคใต้ มีฐานะยากจนลง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเร่งแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำโดยการป้องกันน้ำเค็มมิให้รุกล้ำขึ้นไปตามแม่น้ำปากพนัง ด้วยการก่อสร้างประตูบังคับน้ำที่บริเวณปากแม่น้ำเป็นลำดับแรก ซึ่งอาคารประตูบังคับน้ำนั้นนอกจากทำหน้าที่ป้องกันน้ำเค็มแล้วยังสามารถเก็บกักน้ำจืดไว้ในแม่น้ำและลำน้ำ สาธาร เพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตรและการอุปโภคบริโภคได้ซึ่งในพื้นที่เพาะปลูกที่เคยรุ่งเรืองในอดีตก็จะได้รับการพัฒนาให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์ขึ้นดังเดิม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ประสบปัญหาอันเกิดจากน้ำเค็ม อันเนื่องจากการทำนาเกลือ เช่น ในเขตอำเภอรามนิวาสและอำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี และอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นต้น ซึ่งผู้ประกอบการทำนาเกลือมักปล่อยน้ำเค็มจากลานตากเกลือ หรือน้ำฝนที่ตกลงชะลานตากเกลือ แล้วไหลลงไปตามร่องน้ำและลำห้วยบริเวณข้างเคียงโดยไม่มีการควบคุมเท่าที่ควร ทำให้น้ำเค็มที่ไหลตามร่องน้ำและลำห้วยต่างๆ แห่กระจายเข้าไปในคามพื้นที่ต่างๆ เป็นบริเวณกว้าง ทำให้ไม่สามารถใช้พื้นที่เหล่านั้นปลูกข้าวได้หรือปลูกได้แต่ได้รับผลผลิตน้อยลง ผู้ประกอบการอาชีพทำนาต้องได้รับความเสียหาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้พระราชทานพระราชดำริถึงแนวทางแก้ไขที่ผู้ประกอบการทำนาเกลือสามารถดำเนินการได้โดยไม่ทำความเสียหายแก่พื้นที่ปลูกข้าวใกล้เคียง โดยผู้ประกอบการทำนาเกลือทั้งหมดจะต้องจัดพื้นที่ส่วนหนึ่งที่บริเวณลานตากเกลือ ชูตเป็นสระเก็บน้ำขนาดใหญ่สำหรับรองรับน้ำเค็มที่ปล่อยทิ้งจากลานตากเกลือทั้งหมด เก็บไว้ในสระเพื่อการระเหยหรือไหลลงในดินโดยบ่อบาดเล็กๆ ที่ขุดขึ้นเพื่อระบายน้ำลงสู่ชั้นน้ำเค็มใต้ดินที่ลึกลงมา

ในการดำเนินงานเพื่อสนองพระราชดำรินั้น หน่วยงานต่างๆ ได้เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ตั้งแต่ขั้นต้นของโครงการ โดยยึดพระราชดำริเป็นแนวปฏิบัติ ทั้งนี้ ได้มีการสำรวจจำนวนราษฎรและความต้องการใช้น้ำ พร้อมกับออกแบบจุดจ่ายน้ำให้สอดคล้องกับความต้องการของราษฎร ซึ่งบางแห่งมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นมาเองรับด้วย และได้มีการทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้ใช้น้ำถึงแนวทางในการบริหารจัดการน้ำ รวมทั้งให้กลุ่มผู้ใช้น้ำเข้ามาร่วมรับทราบแผนการดำเนินงานโครงการ และร่วมตัดสินใจในการก่อสร้างจุดจ่ายน้ำต่างๆ ด้วยตนเอง ตลอดจนได้แนะนำเชิงวิชาการดูแลรักษาและควบคุมอาคารชลประทาน และเมื่อการก่อสร้าง

แล้วเสร็จ ได้ทบทวนทำความเข้าใจเรื่องกฎระเบียบและการดูแลรักษาระบบ แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ รวมไปถึงให้มีการติดตามผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ติดตามประเมินผลการบริหารจัดการน้ำ ตลอดจนจะมีการพบปะเยี่ยมเยียนติดตามปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหอย่างใกล้ชิด

จากการดำเนินการดังกล่าว งานที่สนองพระราชดำริตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงประสบผลสำเร็จเป็นส่วนใหญ่ ไม่พว่จะเป็นการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ทั้งในและนอกพื้นที่โครงการชลประทานขนาดใหญ่ การพัฒนาอาชีพการเกษตรและสถาบันการเกษตร การฟื้นฟู

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางการเกษตรหรือการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากปัญหาด้านน้ำ ปราบปรามการพัฒนาเป็นที่นาพอใจ และในกรณีที่โครงการใดประสบปัญหา อุปสรรค ก็ได้มีการดำเนินการแก้ไขจนลุ่ลวงไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

ในส่วนของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำประเภทอื่นๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ก็สามารถดำเนินการแก้ปัญหาและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนที่ประสบปัญหาได้อย่างแท้จริง อีกทั้งบางโครงการยังเป็นแบบอย่างให้ประชาชนได้นำไปใช้ดำเนินงานในการแก้ปัญหาด้วยตนเองต่อไปด้วย

ดิน แก้ไขอย่างยั่งยืน

ในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยมีการใช้ดินอย่างขาดความระมัดระวัง และเป็นการใช้ซ้ำซากโดยขาดการบำรุงรักษา จนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม ชาติคุณภาพ กลายเป็นดินที่ไม่มีแร่ธาตุ สล่ำคัญสำหรับพืช ส่งผลให้ผลผลิตลดลงอย่างมาก เกษตรกรไม่มีรายได้ หรือรายได้ลดลง

ดินที่มีปัญหาที่พบในประเทศไทย คือ ดินทราย ดินเป็นหิน กรวด และแห้งแล้ง ดินตกร ดินแข็ง และดินลูกรัง ดินภูเขาชั้น ดินเปรี้ยวหรือดินพรุ และดินเค็ม

ดินดีเพิ่มพผลิผลและรายได้

ในการปรับปรุงบำรุงดินนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริไว้ความตอนหนึ่งว่า

“การปรับปรุง พัฒนาที่ดิน ที่สำคัญคือ ต้องอนุรักษ์ผิวดินซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ไว้ให้ได้ ไม่ลอกหน้าดินทิ้งไป ต้องสงวนไม่ยืมดินที่ยังเหลืออยู่ เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของผิวดินไว้”

ในการพัฒนาดินจากสภาพที่เสื่อมถุนั้น มีพระราชดำริที่ความตอนหนึ่งว่า

“...ดินนั้นพัฒนาขึ้นมาได้โดยไม่

ยากนัก ดินจะเค็ม จะเปรี้ยว จะจัดอะไรก็ตาม สามารถที่จะทำให้ดีขึ้นได้ภายในไม่กี่ปี โดยใช้เทคนิคแบบโบราณ ไม่ใช่สมัยใหม่ แบบโบราณๆ คือ ใช้ปุ๋ยหมักหรือใช้ตะกอนที่ลงมาตามลำห้วย โดยที่ได้ทำเป็นอ่างเก็บน้ำมาพัฒนาดินและรักษาดินไม่ให้ไหลลงไป ไม่ให้เกิดการสึกหรอ erosion ไป อันนี้เป็นวิธีที่ง่าย...”

การแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวกับดินในประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวางแนวทางการแก้ไขแบ่งตามสภาพปัญหา คือ

การแก้ปัญหาการกัดเซาะดินทราย

สภาพของดินทรายจะมีลักษณะโปร่ง น้ำและรากพืชผ่านไปได้ง่าย มีอาหารพืชอยู่น้อย ในฤดูฝนดินไม่ที่ปลูกจะงอกงาม แต่ในฤดูแล้ง น้ำไม่เพียงพอ ดินไม่มักเหยี่ยวแห้ง อีกทั้งต้นไม้ที่ปลูกลงใหม่ก็จะตายเพราะร้อนและแห้งจัด เกี่ยวกับดินทรายนี้ มีพระราชดำรัสถึงสาเหตุประการหนึ่งสรุปได้ว่า

“...มีการตัดป่าแล้วปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดและมันสำปะหลัง ซึ่งทำให้ดินจืดและกลายเป็นดินทราย ในฤดูแล้งจะมีการชะล้างเนื่องจากลมพัด ในฤดูฝนจะมีการชะล้างเนื่องจากน้ำเซาะ...”

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ทรงยกตัวอย่างจากศูนย์ศึกษาการพัฒนา

เขานินซอซง อำเภอบางบาลจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นดินทรายมีเสาะน้อย ได้พระราชทานแนวทางในการแก้ไข สรุปได้ว่า

“...ที่ดินที่อยู่ในร่องห้วยมีคุณภาพพอใช้ได้ ไม่มีปัญหามากที่ไถตามปกติ ที่บนเนินปรากฏว่าเป็นทราย ดินดาน และหินต้องปลูกหญ้าตามแนวระดับเพื่อยึดดิน และให้เกิดปุ๋ยอินทรีย์ (ดินทราย) ที่ไม่ปลุกหญ้าถูกชะล้างเมื่อฝนตก ปลูกต้นไม้ขนาดเล็กเพื่อรักษาความชื้น...”

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินซอซงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอบางบาลจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินทราย มีเสาะน้อยเนื่องจากมีการทำลายป่า และปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด และมันสำปะหลัง เป็นต้น ทำให้ดินจืด และในที่สุดได้กลายเป็นดินทราย ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม่สามารถเพาะปลูกพืชและทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เต็มประสิทธิภาพ จึงได้มีการพัฒนาที่ทำกินของราษฎรให้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นโดย

การพัฒนาที่ดินไปพร้อมกับการพัฒนาแหล่งน้ำ การฟื้นฟูสภาพป่า และการใช้หลักวิชาการเกษตรในการวางแผนการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์

ปัจจุบันทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และพืชพรรณธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู ผลจากการสำรวจพื้นที่เกษตรกรรมเปรียบเทียบกับภาพถ่ายดาวเทียม ในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๘ พบว่าพื้นที่ในศูนย์จำนวน ๑,๘๙๕ ไร่ได้รับการพัฒนาจนมีสัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรมเพิ่มขึ้นจากเดิม

การที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินซอซง ได้มีการทดลอง ศึกษาการทำเกษตรผสมผสาน ทำให้เกษตรกรเริ่มเปลี่ยนมาปลูกพืชหลากหลายมากขึ้น โดยการทำ

เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสานคือ ปลูกทั้งข้าว พืชผัก ผลไม้ ร่วมกับการเลี้ยงปลาหรือเลี้ยงกบในสระน้ำประจำไร่นา เลี้ยงเป็ดไก่ ในที่ทำกินของตนเอง แทนการปลูกมันสำปะหลังหรือข้าวเพียงชนิดเดียว

สุทัศน์ ส่งทรงค์ เกษตรกรบ้านลำทราย ตำบลเขานินซอซง อำเภอบางบาลจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา กล่าวว่า

“ผมย้ายมาอยู่ที่ตอนอายุประมาณ ๖ ถึง ๗ ขวบ จนถึงวันนี้ก็ ๓๐ กว่าปีมาแล้ว ตอนแรกๆ ที่ที่เป็นป่าทึบสมบูรณ์ เขาถางหมดแล้ว ตอนแรกก็ทำไร่พริกทอง ไร่แบ่ง เมื่อก่อนข้าวไร่ก็มีแต่ไร่พริกทอง ไร่ข้าว ไร่แบ่ง ดินดีมากครับ ไม่ต้องใส่ปุ๋ยเพราะมันเป็นป่าพลิกดินเรื่อยมาพอฝนตกน้ำไหลมา ดินก็แยลงเพราะหน้าดินไม่มี ในคลองชล พอแยลงผมก็ไม่รู้จะทำอย่างไร”

“เมื่อได้เข้าไปในศูนย์ เขาก็แนะนำหลายอย่าง คือ หนึ่งปลูก รู้จักกับคนจำนวนมาก รู้ว่าผมมอง เขาจัดยาอย่างไร จัดแบบนี้ละ ก็เออมีลูกมะ เขาใส่ปุ๋ยอย่างไร เขาก็จะเทวโค่นใส่ปุ๋ย ให้น้ำขนาดไหน... พวงศูนย์ฯ เขาแนะนำว่าควรปลูกอะไร เพราะเขาทดลองแล้ว อย่างทุพรานี้ ที่แรกผมปลูกมะขาม เขาบอกคุณจะไปขายให้ใครในตลาดไม่มีเลย คุณปลูกทุพราน้อย ๔ ปี คุณตัดทิ้ง คุณก็ขายได้คืน ผมเลยปลูกทุพราน้อย ๑๐๐ บาท”

นอกจากความรู้ต่างๆ ที่สุทัศน์ได้กล่าวมาแล้วนั้น ศูนย์ฯ ยังได้เข้าไปให้ความรู้ในการปรับปรุงดิน เป็นการช่วยเพิ่มคุณภาพดิน ทำให้ต้นไม้ผลิดอกออกผล มีรายได้เพิ่มขึ้น ปัจจุบันสุทัศน์มีรายได้เฉลี่ยปีไม่ต่ำกว่า ๘๐,๐๐๐ บาท

“ปรับปรุงดินทำทุกปี ตลอด ๕ ปีมานี้ทำหลายอย่าง วิธีการ ขั้นตอน ครั้งแรกทางศูนย์ฯ แนะนำให้ปลูกพืชคลุมดิน เช่น ถั่ว ถั่วแดง ถั่วดำ ถั่วพราง ปีแรกผมปลูกได้ดีมากเลย คือไถตะกอน แล้วปล่อยดินเอาไว้อาทิตย์หนึ่ง หรือ ๘ ถึง ๑๐ วันแล้วก็มาไถแปร มาหว่านเมล็ด หว่านแล้วไถแปรกลับ แล้วทิ้งไว้ประมาณ ๖๐ วันแล้วไถอีกครั้งหนึ่ง แล้วยกร่องปลูกมัน สรุปลแล้ว เมื่อปีที่แล้วปกติจะได้ไร่ละ ๔.๕ ตันถึง ๔.๘ ตัน พอใช้ถั่วเป็นพืชคลุมดิน เพิ่มปุ๋ย ได้เพิ่มถึง ๒ ตัน ๖๕๐ กิโลกรัมต่อไร่ คือจะได้กำไรต่อไร่ ไร่ละ ๑,๐๐๐ กว่าบาท สรุปลแล้วดี ดินในที่ของผมมีปุ๋ยขึ้น และใช้ปุ๋ยเคมีน้อยลง ปกติก็ใช้ ๑ ลูกหรือลูกครึ่ง ปุ๋ยเคมี หอเราได้ปุ๋ยจากตระกุดถั่วหรือปุ๋ยหมักใส่ก่อน พลเรามาใช้ปุ๋ยเคมี ปกติใช้ ๑๐๐ กิโล หรือ ๑๕๐ กิโล เราใช้แค่ ๕๐ กิโล”

อย่างไรก็ตามในการปรับปรุงดินมีวิธีการหลายวิธี ซึ่งสุทัศน์ได้มีแนวความคิดว่า จะต้องมีการทดลองปรับปรุงดินด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้ปุ๋ยพืชสด การใช้ปุ๋ยหมัก

การใช้ปุ๋ยน้ำ เพื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติในการปรับปรุงดินว่าวิธีการใดได้ผลและให้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งสุทัศน์ เล่าว่า

“คือจะลงเป็นแปลงล๊อคแรก ๒ ไร่ ปุ๋ยหมัก ๒ ตันต่อไร่ ล๊อคที่สองปุ๋ยน้ำจากพืช ๒ ไร่ ล๊อคที่สามปุ๋ยน้ำจากสัตว์ ๒ ไร่ ล๊อคที่สี่ไม่ใส่อะไรเลย แล้วก็ไม่มีพืชสดอีกล๊อคหนึ่ง และที่ให้ผลดีที่สุดคือ พืชคลุมดิน รองลงมาคือปุ๋ยหมักจากสัตว์ แต่ต้นทุนสูง ถ้าปุ๋ยน้ำได้สู้กับปุ๋ยตลาด ปุ๋ยเม็ด ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยเคมีแพงกว่าคือหยอดหนเดียวเลย แต่ปุ๋ยน้ำอาทิตย์ละครั้ง ๔ วันครั้ง ๑๐ วันครั้ง ตลอดไปที่ทางศูนย์ฯ เขาคิดไว้แล้วว่าทดลองทำดูสิเสี่ยงก็ไม่ใช่ไร คือ ยากรู้ ยากเห็น ยากลง คือ ได้ประสบการณ์กับตัวเองจะดีมาก เราไปฟังเขาแล้วมาทำไม่สนุก สู้มาทำเองสนุกกว่า

ผมชอบมากที่สุดคือปุ๋ยพืชสด อย่างหญ้าแวงฯ ที่ตัดยาไม่ค่อยตาย ถ้าได้ปุ๋ยพืชสดมาคลุมดินสองเดือนนี้เขาจะคลุมหมดเลย

ปุ๋ยพืชสดดีกว่าปุ๋ยอื่นๆ ผมเคยใช้ปุ๋ยเคมี ๓ ปีติดกัน ฝนตกหาย ไม่ต้องไปเดินย่ำเลยดินแข็งบึ้ง แต่พอมาใช้ปุ๋ยพืชสดหรือปุ๋ยหมักก็พลฝนตกดินยุบ ดินก็จะดำขึ้นไม่เป็นซีทรายขาว ปุ๋ยเคมีสู้ปุ๋ยพืชสดไม่ได้”

ได้กบฏบุญ ส่งสมบุญ บุญ อายุ ๕๖ ปี เกษตรกรอีกราย ที่อาศัยอยู่บ้านไร่แผ่นดินทอง ตำบลเขาหินซ้อน เล่าถึงความสมบูรณ์ของพื้นที่แห่งนี้เมื่อครั้งอดีตว่า

“ที่ดินตรงนี้ที่แรกเลยปลูกมันก็ดีเป็นป่า ป่าที่เราโค่นต้นไม้ใหญ่หมดแล้ว แล้วก็ปลูกมันเล็กๆ น้อยๆ ก็ปลูกมันก็ดีหน่อย มีต้นไม้ใหญ่ ใบไม้เยอะมันก็งาม ก่อนนั้นปลูกมันงาม เดียวนี้ไม่ค่อยงามแล้ว ทราบมันจะขึ้นเลย คือรู้ว่าเสื่อมโทรมเพราะว่าเราไม่ได้ปรับปรุงดิน

แต่เมื่อมีการปรับปรุงดิน โดยเอาถั่วทดลองก่อน เอาถั่วแซมมาหว่านหนาเลย จะเป็นถั่วพุ่ม ถั่วแขก ถั่วลิสง หรือถั่วเขียว พลหว่านแล้วก็ไถ แล้วก็ไถดินไว้ปุ๋ยไถลงปุ๋ยไถดินหลุมเล็กๆ ที่จที่ปลูกจะงามมาก”

นอกจากการพัฒนาพื้นดินทรายที่เคยทำการเกษตรไม่ได้ ปัจจุบันดินสามารถทำงานให้ผลผลิตให้แก่ราษฎรได้ประกอบอาชีพมีรายได้ที่มั่นคงขึ้นไม่เพียงเท่านั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ยังส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชสมุนไพร เพื่อเป็นรายได้เสริม โดยศูนย์ฯ สามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้ถึง ๑๕ รายการ เช่น แร่ขมิ้น และครีมขนาดดอกอัญชัน สบู่เหลวขมิ้นชัน สบู่ก้อนว่านสาวหลง ขานม่องเสลดพังพอน และยากันยุงตะไคร้หอม ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี แต่เดิมมาสภาพภูมิประเทศในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดใกล้เคียงอื่นๆ มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก หลังจากมีราษฎรบุกรุกเข้ามาแผ้วถางป่า ทำลายป่า ทำการเกษตรอย่างผิดวิธี และใช้สารเคมีที่ส่งผลเสียต่อดินและน้ำ โดยขาดการบำรุงรักษาทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวแปรสภาพไปอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ หน้าดินถูกชะล้าง ความอุดมสมบูรณ์ไปหมดสิ้น ดินกลายเป็นดินทรายและดินดานที่ไม่มีแร่ธาตุ ความสมดุลทางธรรมชาติถูกทำลายโดยสิ้นเชิงเกิดภาวะฝนทิ้งช่วง ความแห้งแล้งของพื้นที่แผ่ขยายเป็นวงกว้าง

เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้พัฒนาพื้นที่เขตพระราช

นิเวศน์มฤคทายวัน ด้วยเหตุผลจากพระราชดำริส ความตอนหนึ่งว่า **“หากปล่อยทิ้งไว้จะกลายเป็นทะเลทรายในที่สุด”** หลังจากนั้น จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ ในพื้นที่ดำเนินการประมาณ ๘,๗๐๐ ไร่ เพื่อให้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ด้านป่าไม้และเกษตรศาสตร์ศึกษารูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมที่เหมาะสมควบคู่กับการอนุรักษ์ และปลูกป่าจัดหาแหล่งน้ำ โดยเน้นการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินงานในรูปแบบ **“ป่าไม้หมู่บ้าน”** คือให้ราษฎรดำเนินการเอง เป็นเจ้าของเอง ปลูกป่าและบำรุงดูแลรักษาต้นไม้เอง

ระยะแรกได้ให้หน่วยงานราชการเข้าไปลาอิดและแนะนำให้ราษฎรรู้จักการ

เพาะต้นกล้า ซึ่งมีทั้งไม้โตเร็ว ไม้ผล และไม้เศรษฐกิจ หรือทั้งให้ศึกษาการป้องกันไฟป่าแบบ **“ระบบป่าเปียก”** ต่อมาได้มีการปลูกหญ้าแฝก เพื่อใช้ปรับบำรุงดิน เพราะหญ้าแฝกเปรียบเสมือนกำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต จะช่วยชะลอความเร็วของน้ำที่ไหลบ่า ทั้งสามารถดักตะกอนดินทำให้เกิดหน้าดินและความชื้นในดินด้วย นอกจากนี้ ยังมี การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพในด้านต่างๆ เช่น เกษตรแบบผสมผสาน การเกษตรในระบบวนเกษตรหรือเกษตรธรรมชาติ การฟื้นฟูสภาพป่าไม้และป่าไม้เศรษฐกิจ การเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า โดยเฉพาะเนื้อทราย ซึ่งเป็นสัตว์ที่เพิ่งดั้งเดิม สัตว์ที่เพาะเลี้ยงนั้น จะได้รับการนำไปปล่อยเพื่อคืนสู่ธรรมชาติดังเช่นในอดีต

ปัจจุบันพื้นที่ป่าที่เคยแห้งแล้งดินแข็งเป็นดานได้กลับมาทำประโยชน์ให้แก่เกษตรกรตั้งแต่เจ้าแจกเขียน สวีชัยสม บ้าน

บางไทรย้อย ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เดิมเคยรับราชการทหารเรือ และได้ลาออกจากราชการมาประกอบอาชีพค้าขาย แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ จากนั้นหันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ได้เข้าไปแนะนำและส่งเสริมการประกอบอาชีพ พร้อมกับเข้ารับการอบรมและนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสานมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง รุ่งเขียนฯ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีความมานะ อดทน และพยายามเอาใจใส่ดูแล ที่ซัดก และผลไม้ จนกระทั่งมีรายได้ อย่างมั่นคงและพอเพียง ที่สำคัญรุ่งเขียนฯ ได้เสียสละเวลาส่วนตัวแนะนำเพื่อนบ้านให้ทำตามจนกระทั่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรดีเด่น สาขาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับอำเภอ จังหวัดและระดับประเทศ ปีด้วย

การแก้ปัญหาการฉีกดินเป็นหิน กรวด และแห้งแล้ง

ดินที่เป็นหิน กรวด และแห้งแล้ง มีลักษณะเช่นเดียวกับดินทราย เนื่องจากหน้าดินถูกชะล้างจนเกลี้ยง เหลือแต่หิน และธาตุ ซึ่งพืชไม่สามารถเจริญเติบโตได้ มีพระราชดำรัสถึงสาเหตุว่า **“...มีการตัดป่าในฤดูฝนจะมีการชะล้างเนื่องจากน้ำเซาะจนเหลือแต่หิน กรวด...”** และทรงยกตัวอย่าง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ที่มีลักษณะที่เป็นหิน กรวด และแห้งแล้ง ว่า

“...ส่วนล่างของพื้นที่มีอ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้ นอกจากนั้น ร่องห้วยต่าง ๆ หนึ่งหมัด ต้องสร้างอ่างเก็บน้ำและฝายเพื่อกลับคืนความชุ่มชื้นให้แก่พื้นที่และพัฒนาคุณภาพของดิน นอกจากนี้ให้ทำการฟื้นฟูดินซึ่งส่วนมากเป็นหิน กรวด ทราย หินและดินลูกรัง ให้สามารถทำ

เป็นทุ่งหญ้าสำหรับปศุสัตว์บ้าง ปลูกพืชไร่ พืชสวนบ้าง...”

ในการอนุรักษ์ดิน ทรงให้ใช้น้ำและหญ้าแฝกควบคู่กันเพราะ **“...จะสามารถทำให้พื้นที่นี้มีความสมบูรณ์เต็มที่...”**

พื้นที่ดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าขุนแม่กาง โดยพื้นที่ทางตอนใต้เป็นป่าที่มีสภาพค่อนข้างเสื่อมโทรม ด้วยสาเหตุจากการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ในฤดูฝนมีการชะล้างเนื่องจากน้ำเซาะ จนเหลือแต่หิน กรวด ทำให้พืชไม่สามารถเจริญเติบโตได้

การแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่โครงการได้ดำเนินการไปพร้อมกับการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อเก็บกักน้ำรักษาความชุ่มชื้นให้แก่พื้นที่และพัฒนาคุณภาพของดินไปพร้อมกัน

การแก้ปัญหาการฉีกดินตาม ดินแข็ง และดินลูกรัง

ดินดาน ดินแข็ง และดินลูกรัง มีลักษณะเป็นดินเนื้อละเอียด มีน้ำหนักมาก น้ำและอากาศผ่านเข้าออกยาก ฤดูแล้งจะแห้งแข็งแตกกระแหง รากไม้แทรกเข้าไปได้ยาก พืชที่ปลูกจึงไม่ค่อยเจริญเติบโต ทรงยกตัวอย่างดินในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อำเภอลำลูกขัน จังหวัดเพชรบุรี จากเดิมที่พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นป่าโปร่ง คนไปตัดไม้สำหรับเป็นฟืนและสำหรับเผาถ่าน ต่อจากนั้นมีการปลูพืชไร่และสับประรดจนดินจืดกลายเป็นดินทราย แต่ถูกลมและน้ำชะล้างไปหมดจนเหลือแต่ดินดาน ซึ่งเป็นดินที่แข็งตัวเมื่อถูกอากาศ ดินนี้ไม่มีแร่ธาตุที่เป็นประโยชน์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๖ สรุปความว่า

“...ให้ทำการพัฒนาพื้นที่แห่งนี้

อันหมายถึงพื้นที่ในเขตพระราชานิเวศน์มฤคทายวัน เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับคืนโดยเร็วโดยเฉพาะการปลูกป่ารวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อสร้างความชื้นให้กับพื้นที่ และสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาการเกษตร โดยจัดราษฎรให้เข้ามามีส่วนร่วมในบางกิจกรรม และพัฒนาองค์กรของประชาชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อการพัฒนาชุมชนของตนต่อไป โดยให้จัดตั้งในลักษณะของศูนย์ศึกษาการพัฒนา...”

ทั้งนี้ ได้มีการดำเนินแผนพัฒนาดิน โดยการสำรวจวางแผนการใช้ประโยชน์ของที่ดินตามแนวพระราชดำริ และดำเนินงานวางระบบอนุรักษ์ ดินและน้ำ โดยศึกษาทดลองปลูกหญ้าแฝกในรูปแบบต่างๆ เพื่อป้องกันและการชะล้างพังทลายของดิน ศึกษาและสาธิตการปรับปรุงคุณภาพดินโดยการ

ใช้ปุ๋ยพืชสด และพัฒนาแหล่งน้ำสร้างอ่างเก็บน้ำตามลำน้ำหลัก เพื่อเก็บกักน้ำรักษาความชุ่มชื้นและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ดิน ตลอดจนดำเนินกาฟื้นฟูปัญหาพลาเสื่อมโทรมเร่งสร้าง ความสมดุลทางธรรมชาติให้กลับสู่สภาพเดิม

การแก้ปัญหาการฉีกดินถูกชะล้าง

ดินถูกชะล้าง คือ ดินที่อุดมสมบูรณ์ แต่ถูกกระแสน้ำและลมพัดพาเอาหน้าดินที่มีอินทรีย์วัตถุอันเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของพืชไปหมด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้ใช้กำแพงที่มีชีวิต ซึ่งทรงหมายถึง "หญ้าแฝก" ในการแก้ปัญหาดินประเภทนี้ โดยได้พระราชทานพระราชดำริครั้งแรกกับนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ขณะดำรงตำแหน่งเลขาธิการ กปร. เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๔ ความตอนหนึ่งว่า

"...ให้ศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝก เพื่อป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ และพื้นที่อื่นๆ ที่เหมาะสม โดยเฉพาะศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ..." และทรงแนะนำให้ทำการศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ ๒ ลักษณะ คือ

- พื้นที่ภูเขา ให้ปลูกตามแนวขวางของความลาดชันและในร่องน้ำของภูเขาเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินและช่วยเก็บความชื้นในดิน ดังเช่น

โครงการพัฒนาคลองคอง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย ได้เริ่มทดลองปลูกหญ้าแฝกตามพระราชดำริของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ตั้งแต่ปลายเดือนมกราคม ๒๕๓๕ โดยศึกษารวบรวมข้อมูลของหญ้าแฝกจากแหล่งต่างๆ ที่นำมาทดลองปลูกในพื้นที่

ดอยสูง การศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของหญ้าแฝกชนิดต่างๆ การศึกษาวิธีการขยายพันธุ์ การศึกษาความสามารถในการกระจายของรากลงนดิน ประโยชน์ในการป้องกันดินพังทลายและการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทั้งในพื้นที่โครงการและนอกพื้นที่ การนำใบหญ้าแฝกมาปรุงหลังคาการใช้ใบหญ้าแฝกในงานหัตถกรรม ฯลฯ

พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทำให้โครงการพัฒนาคลองคองเป็นแหล่งข้อมูลเรื่องหญ้าแฝกที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ที่เกิดจากการศึกษาอย่างจริงจังเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่ประโยชน์ของหญ้าแฝก และ

สนับสนุนการใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำให้ขยายผลไปราษฎรในทุกพื้นที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงศึกษาเรื่องการใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำจากเอกสารของธนาคารโลก โดยพระปรีชาสามารถและสายเนตอันยาวไกลได้พระราชทานมีพระราชดำรัสให้หน่วยงานราชการต่างๆ และภาคเอกชนมีหญ้าแฝกมาทดลองปลูกเพื่อป้องกันดินพังทลายความสนใจในเรื่องหญ้าแฝกจึงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทย ในต่างประเทศได้มีการเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้นจนกระทั่ง INTERNATIONAL EROSION CONTROL ASSOCIATION ได้ทูลเกล้าฯ ถวาย INTERNATIONAL MERIT AWARD แต่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อต้นปี ๒๕๓๖ ในฐานะที่ทรงเผยแพร่สนับสนุนหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำจนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

ชุมชนบ้านนวล คำภักดิ์ จังหวัด เชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีดินของภูมิภาคนี้ เกษตรหลวงอย่างชาง พื้นที่เดิมส่วนใหญ่ ปลูกข้าวโพดและไม้ผลเมืองหนาว แต่ทำแบบไร่เลื่อนลอยเมื่อประชากรมากขึ้น ความต้องการพื้นที่ทำกินก็เพิ่มมากขึ้น มีการใช้ทรัพยากรดินและน้ำอย่างฟุ่มเฟือยไม่คุ้มทุนและขาดการบริหารจัดการ จึงทำให้เกิดปัญหาดินเสื่อมโทรมและความแห้งแล้ง ใน ๒๕๔๑-๒๕๔๒ บ้านนวลและสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ได้ประสานงานกับกรมพัฒนาที่ดินในการจัดการระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ (เช่นบันไดแบบต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง) พื้นที่ที่มีความลาดชันเกิน ๓๕ เปอร์เซ็นต์ โดยแบ่งเป็น ๓ แปลง จำนวน ๑๖๕ ไร่ คือ

แปลง A จำนวน ๘๓ ไร่ แปลง B จำนวน ๒๖ ไร่ และแปลง C จำนวน ๕๖ ไร่ และให้ชาวบ้านนวลแต่ละจำนวน ๑๒๑ ครอบครัวเข้ามาทำกิน โดยแบ่งให้ครอบครัวละ ๑ ไร่ มีการปลูกชาอินทรีย์ ผัก ผลไม้ รวมทั้งสัตว์แคระ

ในการทำการเกษตร ชุมชนนวล ได้ร่วมมือกันอนุรักษ์การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เพื่อดำเนินการตามแนวพระราชดำรินในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ปรับปรุงดินเพื่อให้มีการผลิตพืช ผัก ผลไม้ด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ โดยมี หม่อมเจ้า กิศเดช วัชรวิ ประธาน มุลินีอธิบดีกรมหลวง ทรงเป็นประธานในการดำเนินงาน และกรมพัฒนาที่ดินได้สนับสนุนกล้าหญ้าแฝกจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ กกล้าเพื่อเริ่มในการนำหญ้าแฝกมาใช้ในพื้นที่ โดยให้หญ้าแฝกสายพันธุ์ญี่ปุ่น ๑๐๐,๐๐๐ กกล้า พันธุ์แม่แย จำนวน ๕๐,๐๐๐ กกล้า พันธุ์มอนไต จำนวน ๒๕,๐๐๐ กกล้า และพันธุ์ศรีลังกา จำนวน ๒๕,๐๐๐ กกล้า เป็นการ

เริ่มต้นจากนั้นได้มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดทุกปี

ในการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำรวมทั้งเพื่อการปรับปรุงบำรุงดินนั้น เกษตรกรได้มีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์หญ้าแฝก ๒ ทาง คือทางตรง เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ลดและชะลอการไหลของหน้าดิน ทางอ้อม คือการทำปุ๋ยหมักคลุมแปลงชาและผัก

หลังจากการดำเนินงาน พบว่าพื้นที่ที่มีการปลูกหญ้าแฝกสามารถลดปัญหาการชะล้างพังทลายของดินได้เป็นอย่างดี ดินมีความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น สามารถลดการให้น้ำแก่ต้นชาและพืชผักได้ อีกทั้งเกษตรกรยังมีความเข้าใจในการนำหญ้าแฝกมาใช้ทำปุ๋ยหมักเพื่อลดต้นทุนด้วย

- พื้นที่ราบ ให้ปลูกรอบแปลงปลูกในแปลงๆ ละ ๑-๒ แถว/แปลงพืชไร่ ให้ปลูกตามร่องสลับกับพืชไร่

ในการเก็บข้อมูลการศึกษาทดลอง

ทรงให้เก็บทั้งด้านการเจริญเติบโตของลำต้นและราก ความสามารถในการอนุรักษ์ความสมบูรณ์ของดินการเก็บความชื้นในดินและเรื่องพันธุ์หญ้าต่างๆ

ต่อมาทรงให้เห็นว่า **“...หญ้าแฝกมีประโยชน์ในการช่วยยึดดินไม่ให้พังทลาย ช่วยรักษาหน้าดิน ช่วยกักเก็บอินทรีย์วัตถุในดิน ใบอ่อนยังเป็นอาหารสัตว์ได้ด้วย...”**

พระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ทำให้เห็นชัดว่าแม้ “แฝก” จะเป็นเพียงต้นหญ้า แต่คุณค่ามหาศาล ดังความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าศึกษาพิจารณาให้ดีก็จะก่อให้เกิดปัญญาได้ หญ้ามันมีทั้งหญ้าที่เป็นวัชพืชซึ่งเป็นโทษ และหญ้าที่มีคุณอย่างหญ้าแฝกซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การอนุรักษ์ดินและน้ำ เพราะมีรากหยั่งลึกแผ่กระจายลงไปตรงๆ ทำให้อุ่นน้ำและยึดเหนี่ยวดินไว้ด้วยกัน และมีความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น สามารถลดการให้น้ำแก่ต้นชาและพืชผักได้ อีกทั้งเกษตรกรยังมีความเข้าใจในการนำหญ้าแฝกมาใช้ทำปุ๋ยหมักเพื่อลดต้นทุนด้วย” วันถัดมา ได้มีพระราชดำริเกี่ยวกับหญ้าแฝกอีกว่า

“... สิ่งที่ดีมีประโยชน์นั้นจะต้องใช้ให้ถูกต้องตามหลักวิชาและเหมาะสมกับสภาพการณ์ทั่วไปด้วย จึงจะได้ผลที่พึงประสงค์ อย่างเช่น การปลูกหญ้า

แฝกจะต้องปลูกให้ชิดติดกันเป็นแนว และวางแนวให้เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศ เป็นต้นว่า บนพื้นที่สูงจะต้องปลูกตามแนวขวางของความลาดชัน และร่องน้ำ บนพื้นที่ราบจะต้องปลูกรอบแปลงหรือปลูกตามร่องสลักกับพืชไร่ ในพื้นที่เก็บกักน้ำจะต้องปลูกเป็นแนวเหนือแหล่งน้ำ หลุมแฝกที่ปลูกโดยหลักวิธีดังนี้จะช่วยป้องกันการพังทลายของหน้าดิน รักษาความชุ่มชื้นในดิน เก็บกักตะกอนดินและสารพิษต่าง ๆ ไม่ให้ไหลลงแหล่งน้ำซึ่งจะอำนวยความสะดวกเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนการฟื้นฟูดินและป่าไม้ให้สมบูรณ์ขึ้น...

นอกจากนี้ยังทรงเน้นถึงความสำคัญของหญ้าแฝก เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ความตอนหนึ่งว่า

“...ให้ใช้หญ้าแฝกในการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน ฟื้นฟูดินให้มีความอุดมสมบูรณ์และแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรม ดำเนินการขยายพันธุ์ทำให้มีกล้าหญ้าแฝกเพียงพอด้วย ที่สำคัญต้องไม่ลืมหน้าที่ของหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำและเพื่อการรักษาดิน...”

การใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินที่เป็นดินที่ถูกชะล้างได้รับการสนับสนุน โดยการดำเนินงานในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอัน

เนื่องมาจากพระราชดำริทุกแห่ง และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอื่นๆ ทั่วประเทศ ด้วยความตระหนักถึงสภาพปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินอันเนื่องมาจากน้ำฝนที่ตกลงมาชะล้างหน้าดินทำให้ขาดสิ่งปกคลุมผิวดิน โดยดำเนินขยายไปพร้อมกันทั้ง การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม พร้อมขยายผลสู่เกษตรกรซึ่งสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ตามสภาพภูมิสังคม เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต

การใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นวิธีการที่ใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ เกษตรกรสามารถดำเนินการได้เอง ทั้งยังไม่ต้องการการดูแลรักษาหลังการปลูกมากนัก และประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าวิธีอื่นๆ อันสอดคล้องกับแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงคือการใช้ของที่มีอยู่ในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

การแก้ปัญหาการเน่าดินเปรี้ยว หรือ ดินพรุ

ลักษณะทางกายภาพของดินพรุ คือ พื้นที่ลุ่ม มีน้ำขัง ไส้ระบบอนุกรมวิธาน ทางปฐพีวิทยา ระบุว่า ดินพรุหมายถึง ดินที่มีอินทรีย์วัตถุสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นชั้นความหนอย่างน้อย ๕๐ เซนติเมตรขึ้นไป ส่วนน้ำที่ท่วมขังพรุอยู่นั้นเป็นน้ำจืดมีสภาพความเป็นกรดระหว่าง ๔.๕-๖.๐ อินทรีย์วัตถุที่ทับถมกันอยู่เป็นเวลานานและได้แปรสภาพเป็นดินอินทรีย์ (peat) นั้น มีสภาพเป็นอินทรีย์คาร์บอน (Organic Carbon) ที่มีความเป็นกรดกำมะถันสูง ส่งผลให้ทำการเพาะปลูกไม่ได้ การที่ป่าพรุถูกทำลายแผ้วถาง เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์เป็นสำคัญ

ในการแก้ปัญหาดินพรุหรือดินเปรี้ยวนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริให้ใช้กระบวนการที่ทรงเรียกว่า “แก้งดิน” หรือทำให้ดินโกรธ ซึ่งเริ่มต้น

จากการเร่งดินให้เป็นกรดจัด จนถึงขั้นที่ไม่สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจใดๆ ได้ โดยการทำให้ดินแห้งและเปื่อยสลายกัน เมื่อดินแห้งดินจะสัมผัสกับอากาศ ทำให้แก้งกำมะถันกลายเป็นออกไซด์ของเหล็กและซัลเฟต เมื่อทำให้ดินเปียก ซัลเฟตจะผสมกับน้ำกลายเป็นกรดอีกครั้ง จากนั้นจึงหาวิธีการปรับปรุงดินให้กลับมาใช้ประโยชน์ต่อไป

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ได้ดำเนินการสนองพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ด้วยเหตุผลดังสรุป ระหว่างวันที่ ๑๔ สิงหาคม-๓ ตุลาคม ๒๕๕๔ สรุปได้ว่า ด้วยเหตุที่พื้นที่จำนวนมากในจังหวัดนราธิวาสเป็นที่ลุ่มต่ำมีน้ำขังตลอดปีดินมีคุณภาพต่ำ ซึ่งพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๓ แสนไร่ เกษตรกรจำนวนมากไม่มีที่ทำกินแม้จะระบายน้ำออกจากพื้นที่หมดแล้วยังยากที่จะใช้

ประโยชน์ทางการเกษตรให้ได้ผล ทั้งนี้เนื่องจากดินมีสารประกอบไฟโรฟทำให้เกิดกรดกำมะถัน เมื่อดินแห้งทำให้ดินเปรี้ยวควรปรับปรุงดินให้ดีขึ้น ดังนั้น เห็นสมควรที่จะมีการปรับปรุงพัฒนาโดยให้มีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการศึกษาและพัฒนาพื้นที่พร้อมกันแบบผสมผสานและนำผลสำเร็จของโครงการไปเป็นแบบอย่างในการที่จะพัฒนาพื้นที่ดินพรุต่อไป

สำหรับช่วงเวลาในการทดลอง ได้พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๒๗ ระบุความว่า **“...ให้มีการทดลองทำดินให้เปรี้ยวจัด โดยการระบายน้ำให้แห้งและศึกษาวิธีการแก้ดินเปรี้ยวเพื่อนำผลไปแก้ปัญหาดินเปรี้ยวให้แก่ราษฎรที่มีปัญหาในเรื่องนี้ในเขตจังหวัดนครราชสีมา โดยให้ศึกษาทดลองในกำหนด ๒ ปี และพิธีทำการทดลองควรเป็นข่าว...”**

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษา ปรับปรุง และแก้ไขดินในพื้นที่พรุที่มีสภาพเปรี้ยวจัด ให้กลับเป็นดินที่สามารถเพาะปลูกได้ ด้วยการใช้ทุยฎีแก้งดิน ซึ่งผลจากการนำวิธีการแก้งดินมาใช้ที่บ้านโคกศิษย์โคกในพื้นที่ ๘๗๗ ไร่ เดิมนั้นไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ แต่เวลานี้สามารถเพิ่มผลผลิตจำนวน ๔๑-๕๐ ตัน

ต่อไ้ นำไปสู่ความพอกินและเหลือขาย และยังสามารถขยายผลการวิจัยการปรับปรุงดินเปรี้ยวไปยังพื้นที่ที่มีการชลประทานสมบูรณ์ เช่น บ้านโคกชุมหมก คลองบางเตย โคนกระท่อม และโคกยาง เป็นต้น อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปเขียนคู่มือการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวจัดเพื่อเป็นประโยชน์ในพื้นที่อื่นๆ ตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับพื้นที่ที่มีลักษณะเดียวกันด้วย

การแก้ปัญหาการแก้ปัญหาดินเค็ม

ดินเค็ม หมายถึง ดินที่มีเกลืออยู่ในปริมาณมาก มีความเป็นด่างสูง จนมีผลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช เกลือในดินเค็มของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นเกลือแกงที่อยู่ในรูปของโซเดียมคลอไรด์ สาเหตุที่ดินเค็ม ประการหนึ่งเกิดจากการสร้างอ่างเก็บน้ำบนพื้นที่ที่มีชั้นหินเกลืออยู่ใต้ดิน หรือการตัดไม้เพื่อ

ทำนาเกลือ ทำให้เกลือใต้ดินเกิดการละลายและกระจายสู่ผิวดินมากยิ่งขึ้น

สำหรับพื้นที่บริเวณชั้นเป็นที่ตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร มีสภาพดินเค็มเนื่องจากเดิมเป็นป่าโปร่ง คนตัดไม้เพื่อทำเป็นฟืนและใช้พื้นที่สำหรับทำเกษตรกรรมเป็นเหตุให้ป่าไม้ที่อยู่เหนือพื้นที่ถูกทำลายไปมากจึงไม่มีน้ำในหน้าแล้ง และน้ำไหลแรงในหน้าฝน ทำให้มีการชะล้าง หน้าดินบางลง และเกลือที่อยู่ข้างใต้จะขึ้นเป็นหย่อมๆ ส่วนศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จังหวัดจันทบุรี เกิดปัญหาดินเค็มเพราะน้ำทะเลขึ้นถึง

พระราชดำริในการแก้ปัญหาดินเค็ม ได้พระราชทานพระราชดำริให้ใช้ระบบ

ชลประทานในการล้างเกลือ ที่ยกค้ำวางบริเวณผิวดินและลำห้วย

โครงการตัวอย่างที่เป็นการสนองพระราชดำริเกี่ยวกับดินเค็ม ซึ่งมีอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น โครงการแก้ปัญหาดินเค็มบริเวณห้วยบ่อแดง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร ซึ่งมีการทำนาเกลือบริเวณลำห้วย ดังนั้น เพื่อป้องกันดินเค็ม ได้พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำเค็มและดินเค็มที่เกิดจากการทำนาเกลือสินเธาว์ โดยการขุดลอกแหล่งน้ำสาธารณะ สำหรับแนวยาว ๑๐ กิโลเมตร เพื่อขนย้ายคราบเกลือที่สะสมอยู่บนดินและทำการล้างดินใน...เพื่อให้เกลือเจือจางและราษฎรสามารถนำน้ำในลำน้ำไปใช้ในการเกษตรได้

พลังงานทดแทน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับพลังงานทดแทนมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยในภาคการเกษตรมีการใช้พลังงานเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิ เครื่องไถนา เครื่องสูบน้ำ เครื่องกลเรื่อ ดังนั้น พระองค์ได้ทรงคิดค้นพลังงานด้านอื่นๆ นอกจากน้ำมันเพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและสามารถผลิตพลังงานขึ้นมาใช้เองได้

โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา เป็นสถานที่ริเริ่มโครงการผลิตพลังงานทดแทน ได้แก่ โครงการผลิตเชื้อเพลิงอัดแท่ง (แกลบอัดแท่ง) โครงการผลิตแก๊สโซฮอล์ และโครงการบ้านพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อทดแทนพลังงานจากน้ำมันและเชื้อเพลิงอื่นๆ

โครงการผลิตเชื้อเพลิงอัดแท่ง (แกลบอัดแท่ง)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๘ ว่าควรมีการนำแกลบมาใช้งานให้เป็นประโยชน์ทั้งด้านการทำเป็นปุ๋ยสำหรับปรับปรุงสภาพดิน และทำเป็นเชื้อเพลิง ซึ่งจะช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ได้ซึ่งทางหนึ่ง ซึ่งโดยปกตินั้นหลังการสีข้าว จะได้แกลบซึ่งนิยมนำไปใช้เป็นอาหารสัตว์ และทำเป็นปุ๋ย หรือเชื้อเพลิงได้ตามความต้องการ การใช้แกลบเป็นเชื้อเพลิงนั้น จะพบว่ามีประสิทธิภาพสูง ทั้งนี้ ได้มีการทดลองนำแกลบมาอัดให้เป็นแท่งและแปรสภาพเป็นเชื้อเพลิงแท่งเมื่อปี ๒๕๒๓ โดยได้รับความร่วมมือในการวิจัยและค้นคว้าจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ในการนำแกลบที่ได้จากโรงสีข้าวตัวอย่างในสวนจิตรลดา มาทดลองใช้งาน

แกลบที่นำมาถูกเลือกใช้เฉพาะส่วนที่มีความชื้นไม่เกินร้อยละ ๑๐ ขึ้นตอนการผลิต เริ่มจากการซึบแกลบให้ไอน้ำผ่านลวก แล้วจะมีเครื่องทำน้ำที่บดแกลบให้ละเอียด และทำให้แน่นผ่านกระบอก โดยกระบอกจะถูกเผาด้วยเศษแกลบที่คั้นแล้วซึ่งมีความร้อนประมาณ ๒๕๐ - ๒๗๐ องศาเซลเซียส และเนื่องจากวัสดุแกลบประกอบด้วยสารเซลลูโลส ลิกนิน และคาร์โบไฮเดรต ดังนั้นเมื่อสารเซลลูโลสถูกความร้อนจากกระบอก สารเซลลูโลสจะหลอมละลายและเคลือบด้านนอกแท่งแกลบให้แข็ง ทำให้แกลบเกาะกันเป็นแท่ง

โครงการเกี่ยวกับน้ำมันแก๊สโซฮอล์

น้ำมันแก๊สโซฮอล์ หมายถึง น้ำมันเชื้อเพลิงที่ได้จากการผสมแอลกอฮอล์เข้ากับน้ำมันเบนซิน งานทดลองผลิตแก๊สโซฮอล์เริ่มขึ้นเมื่อปี ๒๕๒๘ จากพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ในคราวที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงตรวจเยี่ยมโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา โดยให้ทำการศึกษาต้นทุนการผลิตแอลกอฮอล์ (เอทิลแอลกอฮอล์หรือเอทานอล) จากช้อย เพื่อรองรับสถานการณ์ในอนาคตที่อาจจะเกิดภาวะน้ำมันขาดแคลนหรือราคาช้อยตกต่ำ

ทั้งนี้ การผลิตแอลกอฮอล์จากอ้อยตามพระราชดำริ เริ่มดำเนินการในอาคารโครงการค้นคว้าน้ำมันเชื้อเพลิงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๒๙ โดยสามารถผลิตเอทิลแอลกอฮอล์ความบริสุทธิ์ ๙๑% ได้ในอัตรา ๒.๘ ลิตรต่อชั่วโมง ต้นทุนการผลิต ๕๖.๒ บาทต่อลิตร ขณะที่เอทิลแอลกอฮอล์ความบริสุทธิ์ ๙๕% ซึ่งผลิตจากกากน้ำตาลของกรมสรรพสามิตจำหน่ายในราคาประมาณ ๒๕ บาทต่อลิตร

ได้ร่วมกับโครงการส่วนพระองค์ฯ ดำเนินการปรับปรุงคุณภาพของแอลกอฮอล์ที่ใช้เดิมรถยนต์ โดยให้โครงการฯ ส่งแอลกอฮอล์ ๙๕% ไปกลั่นซ้ำเป็นแอลกอฮอล์ ๙๙% ที่สถาบันวิจัยฯ แล้วนำกลับมาผสมกับเบนซินธรรมดาเป็นแก๊สโซฮอล์เดิมให้กับรถยนต์ของโครงการฯ ที่ใช้เบน.ซิน.เป็น.เชื้อเพลิง โดยสามารถเติมแก๊สโซฮอล์ได้จากสถานีบริการของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ที่ตั้งอยู่ในบริเวณโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ปัจจุบันโครงการแก๊สโซฮอล์ให้แอลกอฮอล์ ๙๙% ผสมกับแก๊สเบนซินธรรมดาในอัตราส่วน ๑:๙ และเติม corrosion inhibitor (สารเคมีประเภทอะมีนและคาร์บอนทรีอีย์) ๑๕ มิลลิกรัมต่อแก๊สโซฮอล์ ๑ ลิตร

นอกจากนั้น ในปี ๒๕๕๑ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกับโครงการส่วนพระองค์ฯ ดำเนินโครงการดีโซฮอล์ซึ่งนำไปใช้กับเครื่องยนต์ดีเซลด้วย

การนำอ้อยมาแปรรูปเป็นเอทานอลเพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทน นับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาในภาวะน้ำมันขาดแคลนที่อาจจะเกิดขึ้น ในกรณี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเงินทุนวิจัยในชั้นต้น เพื่อให้ใช้ในการดำเนินงานในการจัดสร้างอาคารและอุปกรณ์ต่างๆ จำนวน ๓๒๕,๕๐๐ บาท ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาเพื่อหาวิธีที่จะนำพลังงานดังกล่าวไปให้เกิดประโยชน์ต่อไป

โครงการเกี่ยวกับน้ำมันดีเซล

โครงการดีโซฮอล์ที่โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ได้เริ่มขึ้นเมื่อปี ๒๕๔๑ โดยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยร่วมกับโครงการส่วนพระองค์ฯ ทดลองผสมเอทานอลที่มีความบริสุทธิ์ร้อยละ ๙๕ กับน้ำมันดีเซลและสารอิมัลซิไฟเออร์ (เป็นสารที่มีคุณสมบัติทำให้แอลกอฮอล์กับน้ำมันดีเซลผสมเข้ากันได้โดยไม่แยกชั้น ประกอบด้วยสาร PEOPS และ SB ๔๐๓) ในอัตราส่วน ๑๔:๘๕:๑ ดีโซฮอล์ที่ได้สามารถนำไปใช้กับเครื่องยนต์ดีเซลสำหรับรถยนต์ที่ใช้เครื่องยนต์ดีเซล เช่น รถกระบะ และรถแทรกเตอร์ของโครงการส่วนพระองค์ฯ เป็นต้น ผลการทดลองพบว่าสามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงได้ดีพอสมควร ทั้งยังลดควันดำได้ปริมาณร้อยละ ๕๐

โครงการเกี่ยวกับน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์

โครงการพัฒนาพลังงานทดแทน เพื่อศึกษาหาแนวทางในการนำน้ำมันพืช โดยเฉพาะน้ำมันปาล์มมาใช้แทนน้ำมันดีเซลสำหรับเครื่องยนต์ดีเซล เริ่มต้นเมื่อปี ๒๕๒๔ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สร้างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขนาดเล็กขึ้นที่สหกรณ์นิคมฮาลิก จังหวัดกระบี่และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ขนาดเล็กกำลังผลิตวันละ ๑๑๐ ลิตร ขึ้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาหิกลองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

ต่อมา เมื่อปี ๒๕๔๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสรับสั่งให้กองงานส่วนพระองค์ฯ ดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้พร้อมในการดำเนินการทดลอง

นำน้ำมันปาล์มมาใช้กับเครื่องยนต์ดีเซลในช่วงเวลาที่มีผลผลิตปาล์มมากเกินความต้องการของตลาด ราคาน้ำมันปาล์มดิบมีราคาตกต่ำ เป็นผลใช้เกษตรกรเดือดร้อน

น้ำมันปาล์มกลิ่นบริสุทธิ์ (R.B.D. palm olein) เป็นน้ำมันที่สกัดจากผลปาล์มตามกรรมวิธีสะอาด ให้อาหารรับประทานได้ด้วย คุณสมบัติพิเศษนี้จึงนำมาใช้กับเครื่องยนต์ดีเซลที่มีระบบส่งน้ำมันเชื้อเพลิงและระบบฉีดน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีปั๊มและหัวฉีดน้ำมันหรือเพลิงที่ผลิตมาด้วยงานละเอียดจากผลการทดลองพบว่าไม่มีผลกระทบใดๆ ในทางลบกับเครื่องยนต์ดีเซล และน้ำมันปาล์มกลิ่นบริสุทธิ์ร้อยละ ๑๐๐ โดยปริมาตร

สามารถใช้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซลโดย ไม่ต้องผสมกับน้ำมันเชื้อเพลิงชนิดอื่น หรืออาจใช้ผสมกับน้ำมันดีเซลในสัดส่วนน้ำมันปาล์มต่อน้ำมันดีเซลน้อย ตั้งแต่ร้อยละ ๑.๐๑ ไปจนถึง ๑๐๐% ให้เช่นกัน

การทดลองใช้น้ำมันปาล์มกลิ่นบริสุทธิ์มาเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซล จึงเริ่มต้นดำเนินการตามพระราชดำริตั้งแต่เดือนกันยายน ๒๕๔๓ โดยเริ่มทดลองใช้กับรถยนต์เครื่องยนต์ดีเซลของกองงานสวนพระองค์ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

โครงการบ้านพลังงานแสงอาทิตย์

กระทรวงกลาโหม กรมการพลังงานทหาร ศูนย์การอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ และพัฒนาพลังงานทหาร ได้ร่วมกันจัดทำโครงการบ้านพลังงานแสงอาทิตย์ขึ้น เพื่อริเริ่มนำเอา หมายแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์เป็นปีที่ ๕๐ (พ.ศ. ๒๕๓๓) โดยให้ชื่อโครงการว่า “โครงการพัฒนาระบบผลิตพลังงานไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์เฉลิมพระเกียรติ”

โครงการเครื่องอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์

เมื่อปี ๒๕๓๔ ภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมกับสถาบันวิศวกรรมเกษตรสำหรับเมืองร้อน และกิ่งร้อน มหาวิทยาลัยไฮเซนไฮม์ ภาคเอกซเนสดาบันไอเซลเลน และบริษัทเทคโนโลยีเลอร์ ประเทศเยอรมนี ได้นำเงินอุดหนุนจากกระทรวงการพลังงานแสงอาทิตย์แบบอุโมงค์ลมร้อน (tunnel solar dryer) ซึ่งมีแผงรับความร้อนจากแสงอาทิตย์ และมีพัดลมเป็นตัวเป่าลมร้อนที่เกิดขึ้น เครื่องอบแห้งดังกล่าวสามารถนำไปใช้อบผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ เช่น เมล็ดธัญพืช เมล็ดถั่ว ผัก ผลไม้ พืชสมุนไพร ตลอดจนผลิตภัณฑ์เนื้อและผลิตภัณฑ์ประมงได้ ทั้งยังช่วยประหยัดพลังงานไฟฟ้าด้วย

โครงการบ้านพลังงานแสงอาทิตย์มีวัตถุประสงค์เพื่อปูพื้นฐานการอนุรักษ์พลังงานและนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์ เช่น ในการผลิตน้ำร้อน เป็นต้น ต่อมาพบว่าแบตเตอรี่ที่ใช้งานอยู่เสื่อมสภาพลง จึงมีการปรับปรุงแก้ไขระบบเซลล์แสงอาทิตย์ให้สามารถใช้งานได้ดีขึ้น โดยเชื่อมต่อกับระบบสายส่งของการไฟฟ้านครหลวง

กักเก็บลมสูบน้ำในโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา

โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา มีกังหันลมสูบน้ำจำนวน ๒ เครื่อง ติดตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าโครงการส่วนพระองค์ และบริเวณโรงเพาะเห็ด ขนาดความสูง ๑๘ เมตร ขนาดความกว้างของใบพัด ๒๐ ฟุต จำนวนใบพัด ๔๕ ใบ ปริมาณน้ำที่สูบน้ำได้ ๒,๐๐๐ - ๒๔,๐๐๐ ลิตรต่อชั่วโมง (ที่ความเร็วลม ๔-๓๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง) ท่อดูดและส่งน้ำมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๘ นิ้ว ปัจจุบันกังหันลมทั้ง ๒ เครื่องใช้สูบน้ำจากคลองรอบพระตำหนักเข้ามาที่บ่อเลี้ยงปลาชนิดด้านหน้าโครงการ และนำน้ำจากคลองมาใช้ในการอุปโภค ณ บริเวณโรงเพาะเห็ด

นอกจากนี้ ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๖ แห่ง ได้นำแนวพระราชดำริเกี่ยวกับพลังงานทดแทนมาใช้ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ด้วย ซึ่งแต่ละที่จะมีความแตกต่างกัน ดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้นำพลังงานทดแทนไปใช้งานสำคัญ ๔ ระบบ ดังนี้

- ระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์แบบกระแสตรง พร้อมหม้อถังสูง

มีการติดตั้งระบบสูบน้ำด้วยเซลล์แสงอาทิตย์แบบกระแสตรง พร้อมหม้อถังสูงในพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณลำห้วยน้ำโจน ซึ่งเดิมใช้ไฟฟ้าและเครื่องขุดตีเหล็กในการสูบน้ำ เพื่อเป็นการนำพลังงานสะอาดมาใช้ในพื้นที่โครงการ

- ระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์แบบกระแสสลับ พร้อมแบตเตอรี่

มีการติดตั้งระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์แบบกระแสสลับพร้อมแบตเตอรี่ ในพื้นที่แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่แห่งหนึ่ง จะทำงานช่วยการให้พลังงาน

ไฟฟ้าที่ถูกสะสมไว้ในแบตเตอรี่จากเซลล์แสงอาทิตย์โดยผ่านเครื่องแปลงกระแสไฟฟ้าในช่วงกลางวัน หรือใช้ไฟฟ้าจากแบตเตอรี่สูบน้ำเมื่อต้องการ โดยสามารถสูบน้ำได้วันละประมาณ ๔๕ ลูกบาศก์เมตร

- ระบบสูบน้ำด้วยกังหันลม

มีการนำกังหันลมสูบน้ำจำนวน ๓ ระบบ มาติดตั้งใน ๓ พื้นที่ คือ พื้นที่แปลงเกษตรบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยเจ๊ก ศูนย์ส่งเสริมพืชสวนบริเวณห้วยน้ำโจน และโครงการพืชอายุสั้นบริเวณห้วยน้ำโจน ระบบที่นำมาใช้กันแต่ละระบบประกอบด้วยกังหันลมและระบบส่งกำลังแบบเพื่องกังหันลมจะเริ่มทำงานที่ความเร็วลมประมาณ ๔ กิโลเมตรต่อชั่วโมง จะสูบน้ำไปเก็บไว้ในหม้อถังสูงที่ระยะห้วยน้ำประมาณ ๑๘ เมตร โดยสูบน้ำได้วันละประมาณ ๑๐-๒๐ ลูกบาศก์เมตร ขึ้นอยู่กับความเร็วลม จากนั้นจึงปล่อยน้ำจากหม้อถังสูงผ่านระบบหัวฉีดย่อยหรือน้ำหยด ให้กับแปลงเกษตรกรรม

- ระบบผลิตไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์เชื่อมต่อสายส่ง

มีการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์เชื่อมต่อสายส่งที่อาคารศูนย์ประชาสัมพันธ์ ในเวลากลางวัน เซลล์แสงอาทิตย์จะทำหน้าที่เปลี่ยนพลังงานแสงเป็นพลังงานไฟฟ้า กระแสตรง

ไฟฟ้ากระแสตรงที่ผลิตได้จะไหลผ่านเครื่องแปลงกระแสไฟฟ้าและถูกเปลี่ยนเป็นไฟฟ้ากระแสสลับที่มีแรงดัน ๒๒๐ โวลต์ และมีคุณสมบัติเหมือนกับกระแสไฟฟ้าในระบบไฟฟ้าที่มีอยู่เดิม

ดังนั้น กระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้จากระบบนี้ จึงสามารถใช้ได้กับเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีอยู่ทุกชนิด และในกรณีที่มีกระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้จากเซลล์แสงอาทิตย์มีมากกว่าความต้องการใช้ไฟฟ้าในขณะนั้น กระแสไฟฟ้าส่วนเกินจะถูกขายคืนเข้าในระบบสายส่งของการไฟฟ้า ในทางกลับกัน หากความต้องการใช้กระแสไฟฟ้าในขณะนั้นมีมากกว่ากระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้ กระแสไฟฟ้าส่วนที่ขาดจะถูกซื้อเสริมเข้ามาจากระบบสายส่งของการไฟฟ้า ตามปกติ การทำงานของระบบได้รับการออกแบบให้เป็นการทำงานแบบอัตโนมัติในแต่ละวัน จึงไม่ต้องมีการเปิด-ปิดระบบ

สำหรับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี ได้นำพลังงานทดแทนไปใช้งานสำคัญ ๔ ระบบ ดังนี้

- ระบบสูบน้ำบาดาลด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์

มีการติดตั้งระบบสูบน้ำบาดาลด้วยเซลล์แสงอาทิตย์ให้ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา

อ่าวคั้งกระเบนฯ ซึ่งขาดแคลนน้ำจืดเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคภายในศูนย์ฯ เนื่องจากน้ำที่ได้จากการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากคลองชลประทานที่อยู่ห่างไป ๙ กิโลเมตร มีความเป็นกรดสูงมาก จึงกักกรองน้ำก่อนส่งน้ำจนทำให้บางบริเวณมีการรั่วซึม ทำให้น้ำที่สูบได้ต้องผ่านระบบบำบัดน้ำและระบบกรองน้ำก่อนนำขึ้นไปเก็บไว้ในหอถังสูง เพื่อจ่ายน้ำให้อาคารต่างๆ ต่อไป

• **ระบบผลิตไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์เชื่อมต่อสายส่ง**

มีการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์เชื่อมต่อสายส่งที่อาคารหน่วยตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ ลัตว์น้ำ ในเวลาที่มีแสงอาทิตย์ เซลล์แสงอาทิตย์จะทำหน้าที่เปลี่ยนพลังงานไฟฟ้ากระแสตรง การทำงานเหมือนระบบที่ติดตั้ง ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

• **ระบบเติมอากาศลงบ่ออนุบาลปลาด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์**

เนื่องจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคั้งกระเบนฯ มีกิจกรรมสำคัญในด้านการประมง จึงมีบ่ออนุบาลเพาะเลี้ยงปลาจำนวนมาก และให้ใช้เครื่องแอร์คอมเพรสเซอร์ที่ใช้ไฟฟ้า ๒๒๐ โวลต์ สำหรับเป่าลมลงในบ่อ แต่ลมที่เป่าอาจมีมากเกินความจำเป็นโครงการฯ จึงได้นำระบบเติมอากาศลงบ่อ

อนุบาลปลาด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์มาติดตั้ง

ด้านศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอินทร์เนื่องจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส ได้มีการนำพลังงานทดแทนมาใช้ใน ๔ ระบบ ดังนี้

• **ระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์เพื่อปรับสภาพน้ำเบรียว**

มีการออกแบบระบบสูบน้ำด้วยเซลล์แสงอาทิตย์เพื่อปรับสภาพน้ำเบรียวให้เป็นน้ำจืด และนำไปติดตั้งใช้งานในศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ เนื่องจากเทคโนโลยีเดิมที่ใช้การสูบน้ำเพื่อปรับสภาพน้ำเบรียว

ให้เป็นน้ำจืดเป็นระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่ใช้ไฟฟ้า ๒๒๐ โวลต์ และเครื่องสูบน้ำขนาด ๓ แรงม้า สูบน้ำจากแหล่งน้ำขึ้นถึงผสมหินปูน ความสูงประมาณ ๑๕ เมตร จากนั้นจึงปล่อยน้ำที่ได้รับการบำบัดแล้วเข้าสู่แปลงเกษตรต่อไป ซึ่งระบบดังกล่าวมีข้อจำกัดเพราะใช้ได้เฉพาะในพื้นที่ที่มีไฟฟ้าเข้าถึงเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถขยายผลของเทคโนโลยีปรับปรุงคุณภาพน้ำไปสู่พื้นที่พรุที่ยังไม่มีระบบสายส่งไฟฟ้าได้

ระบบสูบน้ำด้วยเซลล์แสงอาทิตย์นี้ นอกจากจะมีประโยชน์ในการบำบัดน้ำเบรียวแล้ว ในช่วงที่ไม่ได้ใช้กระแสไฟฟ้าสำหรับสูบน้ำยังใช้กระแสไฟฟ้ากับแสงสว่างได้ด้วย

• **การปรับปรุงกักันลมสูบน้ำ**

ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริให้ติดตั้งระบบกักันลมสูบน้ำที่ผลิตภายในประเทศ เพื่อเป็นการทดลองประสิทธิภาพและตรวจวัดศักยภาพจำนวน ๔ ระบบ ขึ้นที่บ้านดอหลังอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส แต่ปัจจุบันกักันลมสูบน้ำดังกล่าวชำรุดและไม่ได้ใช้งานดังนั้น เพื่อให้การจัดเก็บข้อมูลของระบบสูบน้ำด้วยกักันลมมีความทันสมัย ชัดเจน จึงได้มีการติดตั้งอุปกรณ์วัดอัตราการไหลของน้ำแบบใช้รังสีอินฟราเรดซึ่งไม่ต้องตัดท่อน้ำ และอุปกรณ์รับที่ข้อมูลอัตโนมัติ ซึ่ง

จะบันทึกข้อมูลอัตราการสูบน้ำความเร็วลมและทิศทางลงในแผ่นบันทึกข้อมูล เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่อไป

• **ระบบผลิตไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์เชื่อมต่อสายส่ง**

มีการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์เชื่อมต่อสายส่งที่อาคารสำนักงาน การทำงานของระบบเหมือนระบบที่ติดตั้ง ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

• **โครงการการใช้น้ำมันปาล์มเพื่อเป็นเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องจักรกลการเกษตร**

โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มขนาดเล็กขึ้นเนื่องจากพระราชดำริเป็นกิจกรรมหนึ่งของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการใช้น้ำมันปาล์มสำหรับเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อเป็นเชื้อเพลิงแทนน้ำมันดีเซล และเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๔๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จ ทอดพระเนตรโครงการดังกล่าว ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๖ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้จัดทำ

โครงการวิจัยเพื่อนำไขมันปาล์มจากบ่อ บำบัดน้ำเสียมาผลิตเป็นไบโอดีเซล (เมทิล เอสเตอ์) เพื่อหาวิธีลดต้นทุนในการผลิต น้ำมันทดแทนน้ำมันดีเซล โดยจะทำการจัด สร้างอุปกรณ์การผลิตเมทิลเอสเตอ์แบบ แบบที่ขนาด ๒๐ ลิตรต่อกะ สำหรับวัดดูดิบ ใช้ไขมันปาล์มจากบ่อน้ำเสียซึ่งกลาย สภาพเป็นกรดไขมันบางส่วนแล้ว

หน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานสนอง พระราชดำริ ประกอบด้วยมูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงาน กปร. และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้จัดทำโครงการ รวม ๓ โครงการ

โครงการศึกษาการนำไขมันปาล์ม มาทดแทนน้ำมันดีเซลเพื่อใช้ในเครื่องจักรกลการเกษตรที่ภาควิชาการวิศวกรรม เครื่องกล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบ สมรรถนะและประสิทธิภาพการใช้งาน เครื่องจักรกลการเกษตร เพื่อใช้ไขมันปาล์ม ทดแทนน้ำมันดีเซลในสถานะต่างๆ

โครงการปรับปรุงโรงงานต้นแบบ สกัดน้ำมันปาล์มที่นิคมสหกรณ์อ่าวลึก โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายกำลัง การผลิตของโรงงานและบริหารงานในเชิง ธุรกิจให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ รวมทั้ง สามารถผลิตน้ำมันปาล์มเพื่อนำไปใช้เป็น เชื้อเพลิงแทนน้ำมันดีเซล ซึ่งสามารถผลิต

น้ำมันปาล์มดิบเกรด A ได้วันละ ๒ - ๗ ตัน และสามารถผลิตน้ำมันปาล์มดิบเกรด B จาก เมล็ดและเส้นใยปาล์มได้วันละ ๑-๑.๕ ตัน

โครงการวิจัยการผลิตเมทิล เอสเตอ์จากไขมันปาล์มในระบบบำบัด น้ำเสียของโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วัตถุประสงค์ ของโครงการนี้ เพื่อผลิตเมทิลเอสเตอ์ โดย การนำไขมันปาล์มที่เกิดขึ้นตามบ่อ บำบัดน้ำเสีย (waste) ของโรงงานสกัด น้ำมันปาล์มขนาดใหญ่ (โรงงานที่ใช้วิธี รมไอน้ำในการสกัดน้ำมันปาล์ม) ซึ่งเป็น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมาทำเป็นน้ำมัน เมทิลเอสเตอ์ เพื่อทดแทนน้ำมันดีเซล ซึ่งมี ราคาแพง

สำหรับโครงการทดสอบการใช้ไขมัน ปาล์มทดแทนน้ำมันดีเซลในเครื่องจักรกล เกษตรที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริให้มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ ดำเนินการโดยใช้วิธีการ ทดสอบหลายวิธีด้วยกันนั้น มีผลสรุป ดังนี้

น้ำมันปาล์มดิบ จากการทดสอบ เครื่องยนต์โดยใช้ไขมันปาล์มดิบเครื่องยนต์ สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง ๕๐๐ ชั่วโมง จะเกิดการสึกหรอของแหวนอัดของลูกสูบ และเครื่องยนต์หมดกำลัง โดยมีต้นทุน วัตถุดิบน้ำมันปาล์มดิบอยู่ที่ ๑๐ - ๒๐ บาท ต่อลิตร (ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและราคาน้ำมัน ของท้องตลาด)

น้ำมันปาล์มโอดีอิน (น้ำมันปาล์ม บริสุทธิ์) จากการทดสอบเครื่องยนต์ โดยใช้

น้ำมันปาล์มโอดีอิน สามารถใช้งานได้ย่ างต่อเนื่อง ๒,๐๐๐ ชั่วโมง จะเกิดการสึกหรอ ของแหวนอัดของลูกสูบ และเครื่องยนต์ หมดกำลัง โดยมีต้นทุนวัตถุดิบน้ำมันปาล์ม โอดีอิน ราคา ๓๐ บาทต่อลิตร

เมทิลเอสเตอ์ ไบโอดีเซล ประเภท หนึ่งที่ได้จากการทำปฏิกิริยาระหว่างน้ำมัน จากพืชและ/หรือไขมันสัตว์กับเมทิล แอลกอฮอล์ (เมทานอล) จากการทดสอบ เครื่องยนต์โดยใช้เมทิลเอสเตอ์ เครื่องยนต์ สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่องถึง ๓,๐๐๐ ชั่วโมง จะเกิดการสึกหรอของแหวนอัดของ ลูกสูบ และเครื่องยนต์หมดกำลัง โดย ต้นทุนการผลิตขึ้นอยู่กับราคาน้ำมันปาล์มดิบ ๑๐ - ๒๐ บาทต่อลิตร และค่าแอลกอฮอล์ ๔ บาทต่อลิตร

น้ำมันปาล์มดิบที่ลดความหนืด และลดกรด (de-gum และ de-acid) จาก การทดสอบเครื่องยนต์ โดยใช้ไขมันปาล์ม ดิบที่ de-gum และ de-acid เครื่องยนต์ สามารถใช้งานได้ต่อเนื่อง ๑,๒๐๐ ชั่วโมง และจะเกิดปัญหาอย่างเดียวกันคือ การสึกหรอของแหวนอัดของลูกสูบและ เครื่องยนต์หมดกำลัง โดยต้นทุนการผลิต ขึ้นอยู่กับราคาน้ำมันปาล์มดิบ ๑๐-๒๐ บาท ต่อลิตร และกรรมวิธีการ de-gum และ de-acid ราคา ๓ บาทต่อลิตร

อย่างไรก็ตาม ในแต่ละวิธีการทดสอบสามารถนำไปผสมกับน้ำมันดีเซลได้ เพราะจะช่วยยืดอายุการใช้งานของเครื่องยนต์ได้ดีกว่าการใช้ น้ำมันปาล์มดิบหรือน้ำมันไบโอดีเซลเพียงอย่างเดียว

ผลจากการศึกษาทดสอบ สามารถสรุปได้ว่าการใช้เมทิลเอสเทอร์ทดสอบเครื่องยนต์จะสามารถใช้งานได้นานที่สุด อย่างไรก็ตามการผลิตเมทิลเอสเทอร์ตามวิธีการดังกล่าวยังมีราคาสูง เนื่องจากต้นทุนการผลิตขึ้นอยู่กับราคาน้ำมันปาล์มดิบราคา ๑๐-๒๐ บาทต่อลิตร (ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและราคาน้ำมันของท้องตลาด) และค่าแอสทอยล์ ๔ บาทต่อลิตร ส่วนไบโอดีเซลประเภทอื่นๆ ก็มีต้นทุนการผลิตสูงเช่นกัน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อนำน้ำมันปาล์มจากปอบำบัดน้ำเสียมาผลิตเป็นไบโอดีเซล (เมทิลเอสเทอร์) เพื่อหาวิธีลดต้นทุนในการผลิตน้ำมันทดแทนน้ำมันดีเซลต่อไป

สำหรับประโยชน์ในการใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์นั้นจะช่วยเพิ่มกำลังแรงแบดให้กับเครื่องยนต์ เพิ่มการหล่อลื่น ทำให้เครื่องยนต์มีอายุการใช้งานได้นานทั้งยังช่วยลดมลพิษในไอเสียของเครื่องยนต์ ประการสำคัญได้ช่วยประหยัดเงินตราในการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิงดีเซลบางส่วนด้วย ขณะ

เดียวกันเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรไปพร้อมกันด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นทางเลือกใหม่ในการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง เพราะต้นปาล์มสามารถปลูกทดแทนได้ เป็นพลังงานหมุนเวียน แต่น้ำมันเชื้อเพลิงเป็นพลังงานสิ้นเปลือง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ มีงานด้านพลังงานทดแทน ๔ ระบบ เช่นกัน ได้แก่

- ระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์สำหรับเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

มีการติดตั้งระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์ ในพื้นที่ดำเนินการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นป่าและภูเขา ลึกทั้งเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สำคัญ แต่มีปัญหามาราคาแคลน้ำที่จะกระจายไปยังสวนป่าเพื่อให้สัตว์ป่าที่มีอยู่ประมาณ ๒๐๐ ตัว ได้ใช้บริโภค

ระบบสูบน้ำทำงานด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์ สูบน้ำได้วันละ ๔๐ ลูกบาศก์เมตร จากอ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้ที่ ๒ แล้วไปเก็บไว้ที่ถังสูงเพื่อส่งกระจายไปมอบพักภายในสวนอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าพื้นที่ ๕๒ ไร่

- ระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์สำหรับสถานีควบคุมไฟฟ้า

มีการติดตั้งระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์แทนระบบสูบน้ำเดิม ซึ่งระบบนี้จะทำงานเฉพาะในเวลากลางวัน โดยเครื่องสูบน้ำทำงานด้วยเซลล์แสงอาทิตย์สูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้ อย่างไม่ ๗ ไปเก็บไว้วันถึงขนาด ๒๐ ลูกบาศก์เมตร ที่มีอยู่เดิม

- เตาหนึ่งก่อนเชื้อเห็ดประสิทธิภาพสูง

เป็นเตาหนึ่งที่ประหยัดการใช้ไม้ฟืน โดยใช้วัสดุทนไฟที่เก็บความร้อนได้ดี เตานี้ใช้สำหรับนั่งก้อนเชื้อเห็ดที่อยู่ภายในกองพลาสติก เพื่อฆ่าเชื้อปนเปื้อนต่างๆ ก่อนที่จะนำไปเพาะ ประสิทธิภาพเชิงความร้อนของเตาประมาณร้อยละ ๓๑ และประหยัดไม้ฟืนได้ประมาณร้อยละ ๗๔ เมื่อเปรียบเทียบกับเตารูปแบบเดิมที่มีการให้อุณหภูมิ

- โตรคัทท์สาธารณะ ๒ เลขหมายด้วยระบบดาวเทียมและใช้เซลล์แสงอาทิตย์

โครงการฯ ได้นำโทรคัทท์สาธารณะระบบดาวเทียมและใช้เซลล์แสงอาทิตย์ มาติดตั้งที่บ้านปางน้ำโค้ง หมู่ที่ ๒ ตำบลเทพเสด็จ อำเภอศอขยสะแกก จังหวัดเชียงใหม่

ระบบดังกล่าวประกอบด้วยเซลล์แสงอาทิตย์ จานรับ-ส่งสัญญาณดาวเทียม เครื่องโทรคัทท์ และแบตเตอรี่ มีลักษณะการทำงานคือ เซลล์แสงอาทิตย์จะผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อประจุลงในแบตเตอรี่ ซึ่งใช้ไฟฟ้าสำหรับชุดรับ-ส่งสัญญาณดาวเทียม ทำให้ราษฎรในหมู่บ้านสามารถใช้ระบบโทรคัทท์นี้ได้ทั่วประเทศ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี มีการนำพลังงานทดแทนมาใช้ใน ๔ ระบบ ดังนี้

• ระบบสูบน้ำเพื่อทำระบบป่าเปียกด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์

ระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์นี้ จะทำงานในเวลากลางวันด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์ สูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำด้วยทรายได้ประมาณ ๕๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวันส่งผ่านท่อที่มีระยะยกน้ำสูง ๑๑๐ เมตร ขึ้นไปเก็บไว้ในถังคอนกรีตบนยอดเขาบ่อชิง สำหรับให้น้ำแก่พื้นที่ป่าไม้บนภูเขา โดยระบบดังกล่าวมีความสามารถในการสูบน้ำได้ถึง ๕,๑๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อปี

• ระบบสูบน้ำเพื่อการเกษตรด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์ ที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรรมราชชนนี และอ่างเก็บน้ำห้วยตะแบด

ระบบสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ในพื้นที่ที่พัฒนาแล้ว จำนวน ๒๔๐ ไร่ ของสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรรมราชชนนี และอ่างเก็บน้ำห้วยตะแบด จะทำงานด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์ในเวลากลางวัน สูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยตะแบดไปเก็บไว้ในสระน้ำทางด้านบนของสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรรมราชชนนี มีระยะยกน้ำสูง ๑๕ เมตร เพื่อปล่อยน้ำลงพื้นที่เกษตรด้วยแรงโน้มถ่วง ระบบนี้สามารถสูบน้ำได้วันละ ๑๔๐ ลูกบาศก์เมตร หรือปีละประมาณ ๕๗,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร และ

ไม่มีค่าใช้จ่ายค่าพลังงานรายวัน

• ระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์เพื่อการเกษตรที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรรมราชชนนี

ระบบสูบน้ำด้วยเซลล์แสงอาทิตย์จำนวน ๕ ระบบ ดังนี้ จัดอยู่ในบริเวณทฤษฎีใหม่ (น้ำฝน) ๑ ระบบ เพื่อสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำไปตามท่อด้วยแรงโน้มถ่วงผ่านหัวฉีดกระจายจ่ายน้ำไปใช้ในพื้นที่ซึ่งมีความต้องการใช้น้ำประมาณวันละ ๔ ลูกบาศก์เมตร อีก ๔ ระบบ สูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำไปเก็บในถังสูง แล้วส่งน้ำไปตามท่อด้วยแรงโน้มถ่วงผ่านหัวฉีดกระจายจ่ายน้ำเพื่อรดแปลงผัก ผลไม้ ไม้ดอก วันละ ๑๐๐ ลูกบาศก์เมตร เพื่อเสริมกับระบบสูบน้ำเครื่องยนต์ดีเซลเดิมที่สูบน้ำได้วันละ ๑๐๐ ลูกบาศก์เมตร

• ระบบสูบน้ำเพื่อการเกษตรด้วยไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์บริเวณทฤษฎีใหม่ (น้ำชลประทาน)

มีการติดตั้งระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ขนาด ๓๒๕ วัตต์ ประกอบด้วย แผงเซลล์แสงอาทิตย์ซิลิคอน ครอน ขนาด ๘๕ วัตต์ จำนวน ๕ แผง สามารถสูบน้ำได้ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ลิตรต่อวันวัดจุดประสงค์หลัก เพื่อนำไปใช้งานบริเวณแปลงเกษตรสาธิตทฤษฎีใหม่ด้วย

น้ำชลประทาน สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรรมราชชนนี และเพื่อการจัดสรรน้ำในการเพาะปลูก

ส่วนที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร อยู่ระหว่างการนำระบบพลังงานทดแทนเข้าไปใช้เช่นเดียวกับศูนย์อื่นๆ

จากพระราชดำริและพระวิริยะอุตสาหะ ในการที่จะหาพลังงานจากธรรมชาติมาทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิง โดยทรงริเริ่มในเรื่องน้ำมันแก๊สโซฮอล์ น้ำมันดีเซล และน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ จนเกิด

โรงงานสกัดน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ขนาดเล็กขึ้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานจังหวัดนครราชสีมา และได้มีการจัดสิทธิบัตร โดยนายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี เป็นผู้แทนพระองค์ยื่นสิทธิบัตร เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๔๔ ณกรมทรัพย์สินทางปัญญากระทรวงพาณิชย์ ในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งที่แสดงถึงการประดิษฐ์คือ “การใช้้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงเครื่องยนต์ดีเซล” สิทธิบัตรเลขที่ ๑๑๗๖๔

ปี ๒๕๔๕ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้จัดส่งผลงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปร่วมแสดงในงานนิทรรศการสิ่งประดิษฐ์นานาชาติชื่องาน “Brussels Eureka 2001” ณกรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นของพระองค์ ส่งผลให้ผลงานการคิดค้น ผลงานาคือ “ทฤษฎีใหม่” “โครงการฝนหลวง” และ “โครงการน้ำมันไบโอดีเซลอุตสาหกรรมจากน้ำมันปาล์ม” ได้รับเหรียญทองประกาศนียบัตรสดุดีเทิดพระเกียรติคุณพร้อมด้วยรางวัล ผลงานของพระองค์ล้วนเป็นผลงานการคิดค้นแนวใหม่ในการพัฒนาประเทศ นำมาซึ่งความปลาบปลื้มปิติยินดีแก่ประชาชนชาวไทยโดยถ้วนหน้า

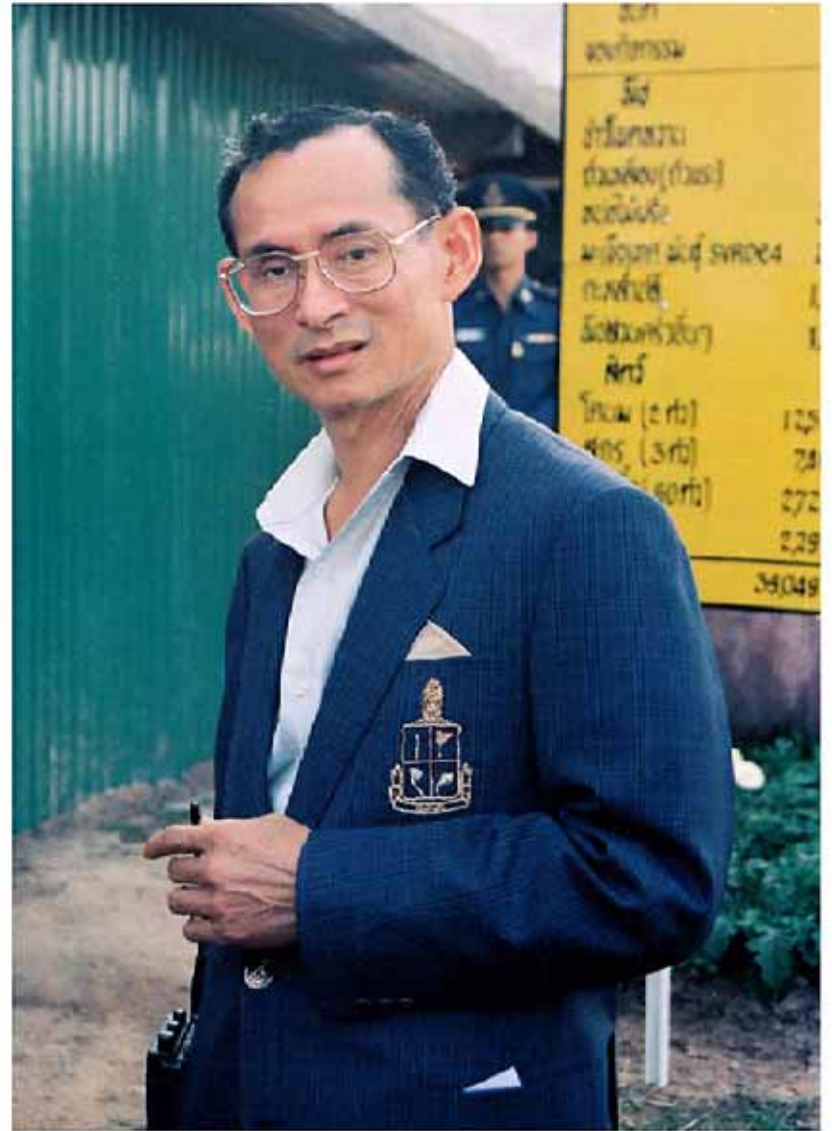

สำหรับเชื้อเพลิงอัดแท่งที่เกิดจากการแปรสภาพเป็นถ่านแกลบ นอกจากจะทำให้แกลบซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้มีประโยชน์เพิ่มขึ้นแล้ว ยังช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมด้วย

ส่วนหลังแสงอาทิตย์ที่มีกรรมมาใช้ในภาคเกษตรอย่างหนัก จากตัวอย่างการติดตั้งระบบเซลล์แสงอาทิตย์ที่บ้านพลังงานแสงอาทิตย์พบว่าทำให้ปริมาณกระแสไฟฟ้าที่ซื้อจากระบบสายส่งของการไฟฟ้าฯ ลดลงเท่ากับปริมาณกระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้จากระบบเซลล์แสงอาทิตย์ ซึ่งผลนั้นแสดงว่าจะ

สามารถช่วยลดการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ หรือถ่านหิน ในการผลิตกระแสไฟฟ้าลงได้ อันจะส่งผลให้มลพิษที่เกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงดังกล่าวลดลงได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ ยังประหยัดรายจ่ายเพราะไม่มีค่าใช้จ่ายด้านพลังงานรายวัน รวมทั้งสามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและซ่อมบำรุงไปได้ ตลอดจนไม่ก่อให้เกิดมลพิษแก่สิ่งแวดล้อม และไม่มีเสียงดังรบกวนซึ่งต่างจากเครื่องยนต์ดีเซลอีกด้วย

การพัฒนาส่งเสริมอาชีพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะลดภาระของเกษตรกรลง ขณะเดียวกันเกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีอาหารสมบูรณ์ มีรายได้และความเป็นอยู่ตลอดจนคุณภาพชีวิตที่ดี จาก

พระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใย เกษตรกรดังกล่าวได้นำมาสู่โครงการพัฒนาอาชีพเกษตรกรกรรมเป็นจำนวนมาก ด้วยจัดอุปกรณ์ปัจจัยหลักเพื่อผลิตอาหารสำหรับให้คนไทยบริโภค

ด้านเกษตรกรรม

ข้าว : อาหารหลักของคนไทย

เมื่อเอ่ยถึงข้าว คงไม่มีใครปฏิเสธในความเป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนในสังคมไทย เนื่องจากคนไทยมากกว่าร้อยละ ๘๐ บริโภคข้าวเป็นอาหารหลักถึงวันละ ๓ มื้อ

เก๋บัวทดลอง

จากความสำคัญของข้าว พระมหากษัตริย์ไทย นับแต่สมัยโบราณจนถึงยุครัตนโกสินทร์ ทรงให้ความสำคัญกับการ

ทำนาและการเพาะปลูกมาก โดยเฉพาะในรัชกาลปัจจุบัน ทรงสนพระราชหฤทัยทำการศึกษาทดลองมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๔ และตั้งแต่ปี ๒๕๐๕ เป็นต้นมา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเมล็ดพันธุ์ข้าวสวนหนึ่งที่เก็บเกี่ยวจากแปลงนาสาธิตจากโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ไปใช้ในการพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

และ ณ มณฑลพระราชพิธีท้องสนามหลวง
สำหรับพระราชพิธีที่ขมมงคลจรด
พระนังคัลแรกนาขวัญที่กล่าวถึงนี้ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูขึ้น เมื่อปี ๒๕๐๓ ซึ่ง
นอกจากจะเป็นผลดีต่อเกษตรกรรม และ
จิตใจของประชาชนแล้ว ยังนำมาซึ่งความ
เป็นสิริมงคลแก่พิธีอันวิจิตรบรรจง รวมทั้ง
ทำให้ชาวต่างประเทศได้เห็นประเพณีอันดี
งามของไทยด้วย

ในปีต่อมา คือ ๒๕๐๔ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้กรมวิชาการเกษตรนำพันธุ์
ข้าวต่างๆ มาปลูกทดลองในสวนจิตรลดา
และในปีแรกได้ทรงจับควายเหล็ก ทรง
หว่านข้าวและเกี่ยวข้าวด้วยพระองค์เอง ทรง
เข้าพระทัยถึงความยากลำบากของชาวนา
ดังปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสที่พระราชทาน
ไว้เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ความตอนหนึ่งว่า

*“...ข้าพเจ้ามีโอกาสได้ศึกษาและ
ทดลองทำนามานาน และทราบดีว่า
การทำนานั้น มีความยากลำบากเป็น
อุปสรรคอยู่มากพอสมควร จำเป็นต้องอาศัย
พันธุ์ข้าวที่ดี และต้องใช้วิธีการต่างๆ
ด้วย จึงจะได้ผลเป็นล่ำเป็นสัน อีก
ประการหนึ่ง ที่นานั้นเมื่อสิ้นฤดูทำนา
แล้วควรปลูกพืชอื่นๆบ้าง เพราะจะ
เพิ่มรายได้ให้อีกไม่น้อย ที่จะช่วยให้
ดินร่วน ช่วยเพิ่มปุ๋ยจากพืช ทำให้
ลักษณะเนื้อดินดีขึ้นเหมาะสำหรับจะทำ
นาในฤดูต่อไป...”*

ปีต่อๆ มา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้พระยาแรกนาทำพิธีหว่านข้าวลงที่แปลง
งานทดลองสวนจิตรลดาต่อจากพระราชพิธี
ที่ขมมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ณ
ท้องสนามหลวงด้วย

สำหรับพันธุ์ข้าวที่ทรงปลูกพระราชทาน
เพื่อนำไปแจกจ่ายให้พสกนิกรทั่วประเทศ
รับไปเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่การ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าวขาว
ดอกมะลิ ๑๐๕ สุพรรณบุรี ๑ ปทุมธานี ๑
พัทลุง หอมพิษณุโลก ๑ กข ๑๖ ดอกพยอม
และฉิวจัน ส่วนพันธุ์ข้าวที่พระราชทานให้
กรมวิชาการเกษตรไปใช้ในพระราชพิธี คือ
พันธุ์ข้าวดอกมะลิ ๑๐๕

พัฒนาพันธุ์ข้าว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้
พระราชทานพระราชดำริให้ก่อตั้งศูนย์
ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระ
ราชดำริขึ้น โดยยึดหลัก “ภูมิสังคม” มีการ
จำลองพื้นที่ของแต่ละภูมิภาคไว้เพื่อการ
พัฒนาให้เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ
สำหรับเกษตรกร และในการปลูกข้าวได้
คำนึงถึงความแตกต่างของพื้นที่เป็นสำคัญ
ดังตัวอย่าง พื้นที่ภาคใต้ ต้องใช้พันธุ์ข้าว
ที่ทนดินเปรี้ยว เป็นต้น

จากโรงสีลดขีดราคา สู่โรงสีหัวปล้องประชา

ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระราชดำริให้นำไปสู่การปฏิบัติในหมู่ เกษตรกร จะทรงทดลองปฏิบัติเป็นการ ทดสอบจนแน่พระราชหฤทัยก่อน ดังเช่น เรื่องโรงสีข้าว ซึ่งปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๑๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริให้บุคลากรและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องพิจารณาศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับ โรงสีข้าวและค่าใช้จ่ายในการสีข้าว จากนั้น จึงให้จัดตั้งโรงสีข้าวตัวอย่างขึ้นในบริเวณ สวนจิตรลดา โดยให้ดำเนินการในรูปแบบ

สหกรณ์ ทำการจัดซื้อข้าวเปลือกในราคา เป็นธรรมเพื่อให้สมาชิกสหกรณ์โรงสีข้าว ตัวอย่าง ได้บริโภคข้าวสารในราคาที่เหมาะสมรูปแบบโรงสีข้าวตัวอย่างดังกล่าวนี้ ต่อมา จึงได้มีการพัฒนาและใช้เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานของโรงสีข้าวขนาดเล็กใน พื้นที่ต่างๆ อีกหลายแห่ง เช่น โรงสีข้าวที่ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ นิคมสหกรณ์ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ โรงสีข้าวพระราชทานที่โรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก โรงสีข้าว เกษตรเบ็ดเสร็จตามพระราชดำริ ที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา และโรงสีข้าวพระราชทาน โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อัน เนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ทำการศึกษาพัฒนาและ ปรับปรุงเครื่องสีข้าวขนาดเล็กพระราชทาน ให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันใช้ประโยชน์ใน ขณะที่ดินหลายพื้นที่ เห็นเป็นหนทางหนึ่งในการลดการตัดไม้ทำลายป่า ตลอดจนเห็น ให้นำวัสดุเหลือใช้จากโรงสีมาก่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุด เมื่อปี ๒๕๒๐ ทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงบดแกลบขึ้น ในบริเวณใกล้เคียงกับโรงสีข้าวตัวอย่าง สวนจิตรลดา เพื่ออัดแกลบเป็นเชื้อเพลิง แห่งสำหรับใช้แทนถ่าน ทั้งยังได้ทดลอง ผสมแกลบบดกับผักตบชวา โดยทดลองนำ แกลบที่อัดแล้วไปเผาให้เป็นถ่าน ปรากฏว่า ผลิตภัณฑ์จากการทดลองเหล่านี้ เป็นที่ นิยมเป็นอย่างดี ส่งผลต่อความสำเร็จดัง พระราชประสงค์

เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๐ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน พระราชดำริถึงโรงสีข้าวว่า

“เมื่อตั้งโรงสี ปลูกข้าวเองบ้าง และไปซื้อข้าวจากเกษตรกรบ้าง นำมา สีและขายในราคาที่เหมาะสมเป็นในรูป สหกรณ์ที่ทำที่สวนจิตรลดาไม่ได้ใช้ ข้าวที่ปลูกในสวนจิตรลดาเพราะว่าข้าว ที่ปลูกในสวนจิตรลดาเอาไปทำพิธี แรกนาขวัญ ข้าวที่โรงสีนี้เป็นข้าวที่ไม่ ซื้อจากเกษตรกรโดยตรง โดยให้ราคาที่เหมาะสม เกษตรกรก็มีความสุข เพราะ ขายข้าวในราคาที่เหมาะสมและผู้บริโภค ก็ซื้อได้ในราคาถูกเพราะว่าไม่ต้องมี การขนส่งมากเกินไป ไม่ต้องมีคนกลาง มากเกินไปตกลงทั้งผู้ผลิตทั้งผู้บริโภค ก็มีความสุข”

ธนาคารข้าวเพื่อการพึ่งตนเอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงริเริ่มและพระราชทานพระราชดำริเรื่องธนาคารข้าว เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยเฉพาะให้มีข้าวเพียงพอแก่การบริโภคในครัวเรือน

การริเริ่มเรื่องธนาคารข้าวนี้ เกิดขึ้นในคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรชาวไทยภูเขา ในเขตตำบลจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ปี ๒๕๑๙ ในครั้งนั้นได้พระราชทานข้าวเปลือกจำนวนหนึ่งแก่ผู้ใหญ่บ้านหลาย

หมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นทุนริเริ่มกิจการธนาคารข้าว รวมทั้งได้พระราชทานหลักการและแนวทางการดำเนินงานธนาคารข้าวไว้อย่างละเอียด ซึ่งในระยะหลังได้ทำการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพของปัญหาและความจำเป็นที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้การจัดตั้งธนาคารข้าวประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง เป็นการตั้งพระราชประสงค์ที่จะให้ทางการเข้ามาให้ความช่วยเหลือ ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้เมื่อปี ๒๕๑๙ ความตอนหนึ่งว่า

“...ให้มีคณะกรรมการควบคุมที่คัดเลือกจากราษฎรในหมู่บ้านเป็นผู้เก็บรักษาพิจารณาจำนวนข้าวที่จะให้ยืมและรับข้าวคืน ตลอดจนจัดทำบัญชีทำการของธนาคารข้าว ราษฎรที่ต้องการข้าวไปใช้บริโภคในยามจำเป็นให้ลงบัญชียืมข้าวไปใช้จำนวนหนึ่งเมื่อสามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้แล้ว ก็นำมาคืนธนาคาร พร้อมด้วยดอกเบี้ยจำนวนเล็กน้อยตามแต่ตกลงกัน ซึ่งข้าวที่เป็นดอกเบี้ยดังกล่าวก็จะเก็บรวมไว้ในธนาคารและถือเป็นสมบัติของส่วนรวม...”

ธนาคารข้าวนอกจากจะเป็นแหล่งอาหารสำรองของหมู่บ้านโดยตรงแล้ว ยังสร้างรากฐานการพัฒนา คือ สร้างความสามัคคีในชุมชน เป็นโรงเรียนที่ดีในการสร้างให้เกิดการเรียนรู้และการแก้ปัญหา ตลอดจนได้สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างภาวะผู้นำและความร่วมมือในชุมชน

นอกจากนั้น ทรงตระหนักว่า ชาวนาขาดอำนาจต่อรอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการซื้อขายข้าว จึงมีพระบรมราโชบายสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันจัดตั้งหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรขึ้น ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๑๙ ความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าจะแก้ปัญหา ก็จะต้องแก้จุดนี้ต้องแก้ด้วยการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มผู้บริโภคเหมือนกันแล้วก็ไปติดต่อกับกลุ่มผู้ผลิต โดยที่ไปตกลงกันและอาจจะต้องดึงหรือไปตกลงกับโรงสีให้แม่จะได้ไม่ต้องผ่านมือหลายมือ ถ้าทุกคนที่บริโภคข้าวตั้งตัวเป็นกลุ่มแล้ว ก็ไปซื้อข้าวเปลือกแล้วก็ไปพยายามสีเองหรือให้ผู้แทนของตัวเองก็ผ่านมือเพียงที่ผู้ผลิตผู้สีและผู้บริโภคก็แก้ปัญหา(คนกลาง) อันนี้ลงไป”

พืชกาฝากพื้น

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมพื้นที่ต่างๆ ของภาคเหนือ ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง มีพื้นที่ทำกินน้อย ชาวเขาเร่ร่อนวางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย เคลื่อนย้ายไปตามที่ต่างๆ โดยเฉพาะชาวเขาบางกลุ่มนิยมปลูกฝิ่นเพื่อการค้า ซึ่งในสมัยก่อนการค้าฝิ่นยังไม่มีกฎหมายห้ามการผลิตและจำหน่าย ประกอบกับการลักลอบแปรรูปฝิ่นเป็นยาเสพติดร้ายแรงเพื่อมอมเมาเยาวชนของชาติ ทำให้การปลูกฝิ่นเป็นอาชีพ

ที่ทำรายได้อย่างมาก ด้วยพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใยว่าการปลูกฝิ่นจะเป็นปัญหาร้ายแรงของประเทศและของโลก จึงทรงริเริ่มดำเนินงานโครงการหลวง เพื่อพัฒนาชาวเขาตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ ทรงให้ความสำคัญกับงานค้นคว้าวิจัยพืชเมืองหนาวทดแทนฝิ่น ก่อให้เกิดสถานีทดลองเกษตรหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขึ้นหลายแห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ ๕ จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง แม่ฮ่องสอน และพะเยา

กาแฟดีเยี่ยม

พืชที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำมาปลูกทดแทนฝิ่นมีหลายชนิดหนึ่งในจำนวนนั้น คือ กาแฟ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้ เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๑๗ ความตอนหนึ่งว่า

“... แต่ก่อนเขาปลูกฝิ่น เขาไปพูดจายี้แจงชักชวนให้เขามาปลูกกาแฟแทน กระเหรี่ยงไม่เคยปลูกกาแฟมาก่อนเลย ยังดีที่กาแฟมีตายเสียหายแต่ก็ยังเหลืออยู่หนึ่งต้นนั้น ต้องถือว่าเป็น

ความก้าวหน้าสำหรับกระเหรี่ยง” และทรงแนะนำให้หาหนทางว่า *“ทำอย่างไรกาแฟจึงจะเหลืออยู่มากกว่าหนึ่งต้น”*

ต่อมามูลนิธิโครงการหลวงได้พัฒนาวิจัย และส่งเสริมการผลิตกาแฟอาราบิก้าโดยเมื่อปี ๒๕๔๔ มีพื้นที่ปลูก ๔,๓๐๐ ไร่ จำนวนต้นกาแฟ ๑.๗ ล้านต้น มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๒,๑๑๙ ราย ผลิตกาแฟกะลาได้ ๔๑,๒๔๔ กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่ารายได้ ๒.๓ ล้านบาท

ลูกท้อ...ทำเงิน

หม่อมเจ้าภีษเดช รัชฎี องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวงได้เคยทรงบันทึกเรื่องลูกท้อไว้ในหนังสือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและโครงการหลวง ความตอนหนึ่งว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับรดพระที่วังไปบ้านแม้วต๋อยนุ้ยใกล้พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์และได้ทอดพระเนตรต้นท้อ (Feach) ที่แม้เอากิ่งพันธุ์ดีมาต่อกับต้นตอพื้นเมืองตามโครงการแต่ปีก่อน และมีรับสั่งถามเจ้าของว่าปลูกมีเงินได้เงินเท่าไร และเก็บที่ในเมือง (ลูกเล็ก) ขายได้ที่บาท ก็ทรงทราบว่าเป็นกับที่ในเมืองทำเงินให้เกษตรกรเท่าๆ กัน..”

“ถ้าท้อลูกนี้ดู ยังทำเงินให้เกษตรกรได้ดีเท่านี้แล้ว เราก็ควรจะเปลี่ยนยอดให้ออกลูกมาเป็นท้อใหญ่ๆ หวานฉ่ำ สีชมพู เรื่อตั้งกับแก้วสาวโหมหวานจิ๋ว เมื่อรายได้จากท้อและผลไม้อื่นสูงกว่ามันแล้ว มันก็จะสาบสูญไปเองตามธรรมชาติไม่ต้องใช้กำลังผลักดันแต่อย่างใด”

จากการดำเนินงานพัฒนาชาวเขามากกว่า ๓๘ ปี ปัจจุบันพื้นที่ที่เคยเต็มไปด้วยยอดอกผืน จึงกลายเป็นผืนดินที่สร้างมูลค่าผลผลิตเกษตรอย่างมากมาย เป็นแหล่งผลิตผลไม้ พืชผักเมืองหนาวหลายชนิด พืชที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ บัวผ้อ พลัม พืช

สาลี สตอเบอร์รี่ อะโวกาโด และเสาวรส ตามข้อมูลในรายงานด้านการพัฒนามูลนิธิโครงการหลวง ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๘ ระบุว่ามีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๒,๕๙๔ ราย พื้นที่ปลูก ๑๘,๙๓๕ ไร่ ได้ผลผลิตรวม ๔๖๐,๕๗๐ กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่ารายได้ ๙.๘ ล้านบาท ช่วยให้คนไทยไม่ต้องสูญเสียเงินเพื่อการนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศ ในทางตรงกันข้ามกลับสามารถผลิตไว้บริโภคตามฤดูกาลได้เอง เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชาวเขา ทำให้เกษตรกรภาคเหนือมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

พืชสับรายได้ การพัฒนาพันธุ์พืช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้มีการศึกษาทดลองเพาะปลูกพืชและพัฒนาพันธุ์ที่เหมาะสมกับภูมิประเทศ ภูมิอากาศของแต่ละท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผลผลิตอันจะส่งผลต่อรายได้ที่เพิ่มขึ้นของราษฎร

งานพัฒนาเกษตรกรรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร เป็นแห่งหนึ่งที่มีการศึกษาทดลอง พัฒนาพันธุ์พืชที่

เหมาะสมกับพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะชาวเขานิยม พันธุ์ข้าวเหนียวที่ปลูกได้ผลผลิตดี ได้แก่ พันธุ์ กข ๑๖ พันธุ์ สกลนคร และพันธุ์สุพรรณบุรี ๓๐ ส่วนข้าวที่ใช้ในท้องถิ่นนิยมปลูกกันเช่น ข้าวไร่เขียว และแม่จัน เป็นต้น สำหรับพันธุ์ข้าวเจ้าที่ปลูกได้ผลดี คือ ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ซึ่งสามารถจำหน่ายผลผลิตเป็นรายได้หลักของเกษตรกร นอกจากนี้ ยังค้นพบด้วยว่าสามารถปลูกไม้ผลบางชนิดได้ เช่น ส้มจี๋วพันธุ์ นพ.๑

ลำไยพันธุ์อู๊ดอ และเงาะโรงเรียน เป็นต้น ทำให้ราษฎรภาคอีสานมีผลไม้ต่างถิ่นบริโภคมิใช่เพียงเท่านั้น หากแต่ไม่ยั้งต้น เช่น ยางพาราที่ปลูกได้ดีในภาคใต้ สามารถค้นพบพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับใช้ปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย ได้แก่ PR 225 RRIM 600 และ GT 1 ซึ่งให้ผลผลิตน้ำยางเทียบเท่ากับยางทางภาคใต้

งานพัฒนาพันธุ์ข้าวโพดหวานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการทำระบบทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด “ฉัตรทอง ๒-๙ เอฟ๑” จากแปลงทดลองในสวนจิตรลดาให้ไปทดลองปลูกกันนั้น ปรากฏว่าให้ผลผลิต ๑,๓๔๔ กิโลกรัมต่อไร่ และมีรสชาติดี

งานพัฒนาที่ดินของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ดำเนินการปรับปรุงดินเปรี้ยวจัดที่ปลูกพืชไม่ได้ผล ให้กลายเป็นดินที่มีค่าความเป็นกรดลดน้อยลงจนสามารถปลูกพืชได้หลายชนิด ได้แก่

- ฝรั่งพันธุ์กลมลาฮีและพันธุ์แป้นสีทอง ใช้วิธีปลูกยาวของคูน้ำจะได้ผลผลิตประมาณ ๕๒๐-๕๔๐ กิโลกรัมต่อไร่

- มะพร้าวแก้วหอม ที่มีารปลูกแบบยกร่อง จะได้มะพร้าวไร่ละ ๙,๐๐๐ ผลต่อปี
- พืชหมุนเวียน ได้แก่ ข้าวโพดฝักอ่อน พันธุ์เชียงใหม่ ๙๖ เกษตรศาสตร์ ๑ และพันธุ์ลูกผสม ได้ผลผลิต ๑,๕๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ ยังเขียวพันธุ์กำแพงแสน ๑,๒ ใช้น้ำ ๖๐ มล.๑ และใช้น้ำ ๓๖ ได้ผลผลิต ๒๒๒ กิโลกรัมต่อไร่

ดังนั้น เกษตรกรทางภาคใต้ นอกจากจะมีอาชีพปลูกยางพาราเป็นหลักแล้วยังสามารถปลูกไม้ผล พืชไร่ไว้เป็นพืชเสริมเพิ่มรายได้ และเป็นการปรับปรุงบำรุงดินให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

พิภพปลอดสารพิษ...ชีวิตปลอดภัย

ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรกรมวิทย์ฯ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ได้โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณเขตวิถีสวนสังวราภรณ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นสถานศึกษาที่เป็นผู้นำด้านเกษตรกรรมชาติ ได้ทำการวิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์ธรรมชาติ เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อเผยแพร่สู่เกษตรกรและผู้สนใจ นับเป็นก้าวใหม่ของวงการ จึงเป็นที่คาดหวังว่า ในอนาคตจะมีความ

ต้องการเมล็ดพันธุ์เกษตรกรรมมากขึ้น ประการสำคัญ เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนิน ณ ศูนย์ฝึกอบรมเยาวชนเกษตรวิถีสวนสังวราภรณ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๑ ได้มีพระราชกระแสรับสั่ง ความตอนหนึ่งว่า **“การนำพันธุ์ใหม่หรือพันธุ์ต่างประเทศต้องระวังเรื่องโรค ถ้าเกิดโรคแล้วเกิดความเสียหายมากและขาดทุนการนำพันธุ์ต่างประเทศมาราคาสูงไม่ควรพึ่งพา”**

แนวทางในการปฏิบัติงานมีดังนี้

- ส่งเสริมการปลูกพืชพันธุ์พื้นเมืองที่ตลาดต้องการ
- ทดลองเปรียบเทียบพันธุ์ต่างประเทศและพันธุ์พื้นเมือง
- ศึกษาทดลองเรื่องโรคของพันธุ์พืชต่างประเทศ
- ทดลองผสมพันธุ์ระหว่างแดงไทยและแดงแคนตาลูป

จากแนวทางการปฏิบัติงานดังกล่าว ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรวมวิถึฐานสังวรวารามมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ได้เริ่มทำงานปรับปรุงพันธุ์พืชวงศ์แตง ซึ่งเป็นพืชผักที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและนับจากปี ๒๕๓๖ เป็นต้นมา ได้เริ่มปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ ๑๖๖ ในการทดลองผสมพันธุ์

ระหว่างแดงไทยและแดงแคนตาลูปโดยมีการทดลองปลูก คัดเลือกพันธุ์ ผลผสมพันธุ์เพื่อเพิ่มลักษณะที่ดี แล้วทำการสกัดสายพันธุ์แท้ ต่อมาจึงเกิดแนวคิดในการปรับปรุงพันธุ์พืชผักชนิดอื่นๆ ที่เกษตรกรในบริเวณพื้นที่ที่รพช.วัดญาณสังวรารามฯ นิยมปลูกและจำเป็นต้องซื้อจากใช้เป็นประจำ ได้แก่ ถั่วฝักยาว แ่ง ฟักทอง มะเขือเปราะ ข้าวโพด ถั่วลิสง และพันธุ์ดอกไม้ชนิดต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ปลูกเพื่อล่อแมลงและเพื่อการควบคุมศัตรูพืชในระบบเกษตรธรรมชาติ เช่น บานชื่น ดาวกระจาย คอสมอส ดอกเทียน และผักบุ้งฝรั่ง เป็นต้น ในการปรับปรุงพันธุ์พืชทุกชนิดนั้นได้ใช้วิธีการเพาะปลูกแบบเกษตรธรรมชาติ ทำให้ได้พืชผักปลอดสารพิษที่สามารถนำไปบริโภคได้อย่างปลอดภัย

หมูปวยกับพืช...เพิ่มคุณค่าพัฒนาถักถัก

"ค่าใช้จ่าย" เป็นเรื่องที่เกษตรกรต้องคำนึงถึงไม่ว่าต้นทุนด้านเทคโนโลยี หมูปวยเคมี เครีจิงจักร เครีจิงมิก และสารเคมีต่างๆ ดังนั้น เทคนิควิถีการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เหมาะสมหนึ่ง จึงมุ่งสู่การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ โดยทรงเน้นการลดค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูกลงให้เหลือน้อยที่สุด ปัจจัยสำคัญคือ การปลูกพืชหมุนเวียน เช่น ข้าวโพด และพืชตระกูลถั่วต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ถั่วพุ่ม ถั่วเขียว ถั่วลิสง โสนอัฟริกัน หรือปอเทือง เนื่องจากพืชเหล่านี้ นอกจากจะเก็บเกี่ยวเมล็ดขายได้เงินแล้ว ยังสามารถไถกลับคลุกรวมกับ

ดินเป็นการเพิ่มอินทรียวัตถุให้เกิดขึ้น ทั้งยังมีแร่ธาตุในโตรเจนที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชด้วย ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ยและปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพงลงได้ อีกทั้งการปลูกพืชหมุนเวียนยังเป็นการพักดินจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ดินได้รับการฟื้นฟูชั้นจะส่งผลดีในระยะยาว และเมื่อดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ก็จะช่วยให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตที่สูงขึ้น มิใช่เพียงเท่านั้น หากแต่การหมุนเวียนพืชยังส่งผลให้มีอาหารที่จะนำไปบริโภคหรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้อย่างหลากหลายอีกด้วย

ปลูกพืชสวน...นาอินป่า

ในช่วงเวลา ๔๐ ปีที่ผ่านมา การเร่งรัดพัฒนาการเกษตรแบบเพิ่มปริมาณการผลิตได้ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติไปเป็นอันมาก โดยเฉพาะป่าไม้ที่มีสภาพเสื่อมโทรม เนื่องจากถูกร้างรกรากบุกทำลายเพื่อใช้ที่ดินสำหรับการเพาะปลูก ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบตามมามากมาย กล่าวคือต้นน้ำลำธารขาดความชุ่มชื้น แหล่งน้ำที่เคยมีน้ำกลับเหือดแห้ง หน้าดินถูกชะล้างเพราะไม่มีรากไม้คอยเกาะยึดไว้ ภาวะน้ำหลากน้ำท่วมทวีความรุนแรงมากขึ้นเพราะไม่มีต้นไม้คอยซับน้ำ และสภาพที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือในพื้นที่ภาคเหนือที่จะเกิดปรากฏการณ์น้ำป่าไหลหลากเป็นประจำทุกปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความจำเป็นในการทำนาอินของ

ราษฎรและความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพึ่งพา เน้นหมายถึงความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันระหว่างธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ แนวพระราชดำริป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง จึงถูกนำมาใช้และได้สร้างสรรคประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ การปลูกพืชสวนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมไม่ว่าจะเป็นสวนส้ม สวนลิ้นจี่ หรือสวนลำไย นอกจากจะให้มีผลผลิตที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทำให้ราษฎรมีรายได้แล้ว ยังได้ประโยชน์อย่างอื่น ๔ คือ เป็นพืชสวนปกคลุมดิน ลดการชะล้างหน้าดิน ช่วยชะลอน้ำหลากในฤดูฝน และลดผลกระทบอุบัติภัยทางธรรมชาติไม่ให้เกิดความรุนแรงหรือก่อความเสียหายแก่ราษฎรอีกด้วย

ปลูกพืชแซมยาง

ในระยะแรกๆ ของการปลูกยางพารา นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ทดลองปลูกพืชแซมระหว่างต้นยางด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวที่ผลผลิตอื่นๆ ระหว่างที่รอให้ต้นยางเจริญเติบโตจนถึงเวลาที่กรีดยางได้อย่างดี ตัวอย่างในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ได้ส่งเสริมให้ราษฎรปลูกส้มแปะระดแซมยางหรือมะเขือแครงแซมยาง เพื่อให้ราษฎรมีรายได้อย่างต่อเนื่อง และในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา ได้มีการทดลองปลูกสละเนินวงแซมยาง ซึ่งให้ผลผลิตต่อไร่ประมาณ ๒๐ กิโลกรัมต่อปี

ทฤษฎีใหม่...ประโยชน์สุขทั่วไทย

หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาสภาพปัญหาด้านการเกษตร ส่วนใหญ่ของประเทศ ทรงได้ข้อมูลสำหรับนำมาวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนา ต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริเพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ แก่เกษตรกรที่มีที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยทรงให้ชื่อว่า **“ทฤษฎีใหม่”** ดังพระราชดำรัสอธิบาย เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๗ ว่า

“ทฤษฎีใหม่ เป็นวิธีการเพื่อการพออยู่พอกิน โดยเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีเป้าหมายการพัฒนาคนให้พออยู่พอกิน และสามารถพึ่งตนเองได้เป็นอันดับแรก”

จากสภาพพื้นที่ดินที่มีการเพาะปลูกแบบทำนาอย่างเดียว และจำเป็นต้องอาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูก ซึ่งเมื่อเกิดภาวะ

ฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วงขาดแคลนน้ำ ทำให้พืชผลไร่นาเสียหาย เกือบเกี่ยวไม่ได้ เกษตรกรไม่มีข้าวสำหรับบริโภค ไม่มีรายได้และไม่มีอาหาร คิดว่าคิดหาวิธีทำการเกษตรที่จะมีน้ำใช้ ในการเพาะปลูกอย่างพอเพียง มีผลผลิตที่พอเลี้ยงครอบครัว พึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่การที่ทรงคิดค้นวิธีการบริหารจัดการดินและน้ำอย่างถูกวิธี และเกิดประโยชน์สูงสุดในรูปของเกษตร **“ทฤษฎีใหม่”** ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ ความตอนหนึ่งว่า

“ทฤษฎีใหม่มีมิได้เป็นการแจกจ่ายที่ดิน เป็นที่ดินของประชาชนเอง เรื่องนี้เริ่มต้นที่จังหวัดสระบุรี... ไม่ได้ไปดูตำรา ไม่ได้ค้นตำรา แต่ค้นในความคิดฝันในจินตนาการ...”

การวางแผนที่สมบูรณ์แบบตามทฤษฎีใหม่ มี ๓ ขั้นตอน

ในขั้นต้น มีการจัดแบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน จึงโดยเฉลี่ยแล้ว เกษตรกรไทยจะมีเนื้อที่เพาะประมาณ ๑๐-๑๕ ไร่ ให้ดำเนินการดังนี้

ส่วนที่ ๑ พื้นที่กักเก็บน้ำ (ประมาณร้อยละ ๓๐) ส่วนนี้มีประมาณ ๓ ไร่ ขุดเป็นสระน้ำ ขนาดกว้าง ๕๕ เมตร ยาว ๗๑ เมตร ลึก ๕ เมตร ซึ่งจะสามารถกักเก็บน้ำได้ ๑๙,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ในช่วงฤดูแล้ง ปริมาณน้ำต่ำสุดในสระคงเหลือประมาณ ๒,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร น้ำจากสระนั้นนอกจากจะให้แก่แปลงข้าว ถั่วเหลือง ถั่วเขียว และพืชผักต่างๆ แล้ว ยังใช้เลี้ยงปลาในสระที่เป็นแหล่งอาหารโปรตีน และเลี้ยงสัตว์อื่น เช่น ไก่ เป็ด และสุกร เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแนวทางการคำนวณไว้ว่า ต้องมีน้ำ ๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ต่อการเพาะปลูก ๑ ไร่

ส่วนที่ ๒ พื้นที่ปลูกข้าว (ประมาณร้อยละ ๓๐)

พื้นที่ที่แบ่งไว้ จะให้ผลผลิตข้าวพอเพียงกับการบริโภคในครัวเรือน ซึ่งเกณฑ์เฉลี่ยเกษตรกร ๑ คน จะบริโภคข้าวประมาณ ๒๐๐ กิโลกรัมต่อปี

หลังการทำนาก็สามารถใช้พื้นที่เดียวกับปลูกพืชอื่นเพื่อเป็นรายได้เสริมได้อีก เช่น ข้าวโพด ถั่วเขียว ถั่วเหลืองและถั่วหรั่ง เป็นต้น

ส่วนที่ ๓ พืชที่ปลูกพืชไร่ ไม้ผล และพืชผัก (ประมาณร้อยละ ๓๐) สามารถปลูกทั้งไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ไม้ทำเชื้อเพลิง ไม้สร้างบ้าน พืชผัก พืชไร่ พืช

สมุนไพร ฯลฯ เพื่อการบริโภคและใช้สอยได้อย่างพอเพียง หากเหลือจากการบริโภคก็นำไปจำหน่ายเป็นรายได้ต่อไป

ส่วนที่ ๔ ที่อยู่อาศัย (ประมาณร้อยละ ๑๐) ส่วนนี้จะประกอบด้วย บ้านพัก และโรงเรือนสำหรับเลี้ยงสัตว์ ทั้งพืชบริโภคในครัวเรือนและเพื่อเพิ่มรายได้

“โดยวิธีการขุดบ่อน้ำ เพื่อใช้น้ำนั้นมาทำการเพาะปลูกตามทฤษฎีใหม่...หลักมีว่า แบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งเป็นที่สำหรับปลูกข้าว อีกส่วนหนึ่งสำหรับปลูกพืชไร่ พืชสวน และก็มีที่สำหรับขุดสระน้ำ ดำเนินการไปแล้ว ทำอย่างธรรมดาอย่างชาวบ้าน ในที่สุดได้ข้าวและได้ผัก ขายข้าวกับผักก็มีกำไร ๒ หมื่นบาทต่อปี หมายความว่าโครงการนี้ใช้งานได้...”

ทฤษฎีใหม่: การจัดการดินและน้ำเพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหาร

แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาจังหวัดสระบุรี มีพื้นที่ ๑.๕ ไร่ เป็นสระน้ำ ๒.๕ ไร่ นาข้าว ๕.๕ ไร่ พืชผสมผสาน ๕ ไร่ และที่อยู่อาศัยอีก ๒ ไร่ โดยมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นแปลงสาธิตให้เกษตรกรหรือราษฎรที่สนใจได้เข้ามาศึกษาวิธีการปฏิบัติให้เห็นจริง จนกระทั่งปัจจุบันมีการขยายผลไปสู่พื้นที่ราษฎรแล้วจำนวนหลายราย

สำหรับพื้นที่แบ่งแล้งอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงริเริ่มทฤษฎีใหม่ ที่ตำบลคู่มៅ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่แห่งนี้แห้งแล้งมาก ปลูกข้าวโดยอาศัยเฉพาะน้ำฝนและน้ำค้างเวลากลางคืนเท่านั้น ข้าวจึงมีเมล็ดลีบแห้ง พื้นที่หนึ่งไร่ ได้ข้าวเพียง ๑๐ ถึง ๑๕

หลังจากพระราชทานพระราชดำริการบริหารจัดการดินและน้ำ โดยใช้หลักการตามทฤษฎีใหม่ ทำให้ในฤดูแล้งหรือเมื่อเกิดภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานานจะมีน้ำที่สำรองไว้ในสระในไร่นาสำหรับนำไปใช้เพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ฯลฯ ทำให้แปลงเกษตรของราษฎร มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้หลากหลาย ทั้งพืชผัก ไก่ เป็ด สุกรและปลา ซึ่งเป็นแหล่งอาหารในครัวเรือนอย่างเพียงพอและมีคุณภาพ

เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับการขยายพื้นที่เกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ความตอนหนึ่งว่า

“...ทฤษฎีใหม่นี้จะขยายขึ้นไปได้อาจจะทั่วประเทศแต่ต้องช้าๆ เพราะที่ต้องสิ้นเปลือง สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายไม่น้อยๆ แต่ว่าค่อยๆ ทำ และเมื่อทำแล้วก็นึกว่าเป็นวิธีการสิ้นเปลืองอย่างหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีกินแบบตามอัตภาพ คือ อาจไม่รวยมาก แต่ก็พอกินไม่อดยาก ฉะนั้นก็นึกว่า ทฤษฎีใหม่นี้คงมีประโยชน์ แต่ต้องทำด้วยความระมัดระวัง...”

การดำเนินงานตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ ถึงปัจจุบัน มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๕๓,๑ ราย โดยเกษตรกรเหล่านี้สามารถปลูกข้าวได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ๔๐ ถึงต่อไร่ และในฤดูแล้งยังสามารถปลูกพืชหมุนเวียนได้แก่ ข้าวโพด กล้วยเตอรักัส ถั่วลิสง กระเทียม พืชมอง ฯลฯ สำหรับบริโภคและเหลือขายเป็นรายได้อีกประมาณ ๕๖,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับอัตรากษของเกษตรกรว่าจะขยันมากหรือน้อย ถ้าขยันมากจะได้รับประโยชน์มาก แต่อย่างน้อยที่สุดทุกครัวเรือนจะมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องต้องอพยพเคลื่อนย้ายไปหางานรับจ้างในเมือง

การดำเนินตามแนวพระราชดำริ **“ทฤษฎีใหม่”** นั้น เมื่อเกษตรกรเข้าใจหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นต้นขั้นเป็นขั้นที่ ๑ จนได้ผลแล้ว จะพบว่าสามารถ

พัฒนาตนเองไปสู่ขั้นพออยู่พอกินได้ ทั้งสามารถคัดรายจ่ายลงเกือบทั้งหมด มีอิสระจากสภาพปัจจัยภายนอก และเพื่อให้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ให้เริ่มดำเนินการในขั้นที่ ๒ ดังที่ได้พระราชทานพระราชดำรัสไว้ความตอนหนึ่งว่า **“ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือสหกรณ์ ร่วมแรงในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศรัทธาเพื่อให้พอมีกินใช้ ช่วยให้สังคมดีขึ้นพร้อมๆ กัน ไม่รวยคนเดียว”**

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ จะก่อให้เกิดความร่วมมือทั้งในการผลิตและการขายผลผลิต อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่โดยรวม มีสวัสดิการที่ดี ทั้งยามปกติ ยามป่วยไข้ มีพัฒนาการด้านการศึกษา โดยสมาชิกในชุมชนเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาทั้งปวง ถ้าสามารถผ่านจากขั้นที่ ๒ ก็จะสามารถก้าวขึ้นสู่ขั้นที่ ๓ ได้ ในขั้นนี้จะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้ เมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ ความตอนหนึ่งว่า

“เมื่อดำเนินการขั้นที่ ๒ แล้วเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่ ๓ ต่อไป คือ ร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงาน ตั้งและบริหารโรงสี ตั้งและบริหารร้านสหกรณ์ ช่วยกันลงทุน ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งไม่ได้ทำอาชีพเกษตรกรรมอย่างเดียว”

จากการประเมินผลโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อปี ๒๕๔๗ พบว่า ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการจะมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนเบื้องต้น ประมาณ ๑๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท และต้องมีการใช้จ่ายในการจ้างใด ค่าจ้างแรงงานอีกส่วนหนึ่ง แต่เมื่อเกษตรกรทำการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เลี้ยงปลาแล้ว เกษตรกรจะมีรายได้สุทธิจากแปลงทฤษฎีใหม่เฉลี่ยครัวเรือนละ ๔๖,๐๐๐ บาท โดยครัวเรือนตัวอย่างที่อุดรระน้ำในช่วงปีที่ ๑-๓ จะมีรายได้ประมาณ ๓๗,๐๐๐ บาทต่อปี ต่อมาช่วงปีที่ ๔-๖ จะมีรายได้ ๔๑,๐๐๐ บาทต่อปี ช่วงปีที่ ๖-๙ จะมีรายได้ ๔๕,๐๐๐ บาทต่อปี และช่วง ๑๐ ปีขึ้นไปจะมีรายได้ถึงปีละ ๕๔,๐๐๐ บาท

จึงเห็นได้ว่านอกจากเกษตรกรจะมีผลผลิตข้าว พืชผัก ผลไม้ ปลา หนุ เป็ด ไก่ ไว้บริโภคอย่างเพียงพอไม่ครัวเรือนเป็นการลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารแล้ว ยังมีผลผลิตเหลือสำหรับจำหน่ายเป็นรายได้ของครอบครัวได้อีก ซึ่งหมายความว่าเกษตรกรสามารถพึ่งตนเอง ชุมชนตนเองทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืนนั่นเอง

ผู้สนใจในการผลิตนม นานาชาติประสงค์
เพื่อการค้าไหม ดังมีพระราชดำริและนำ
เกษตรกรรมโคนมหนึ่งว่า

“การเลี้ยงโคนมและกิจการโคนม
เป็นกิจการที่ต้องศึกษามาก และเกี่ยว
ข้องกับวิชาการหลายด้าน วิชาการ
โดยตรงคือวิชาการปศุสัตว์ การเลี้ยง
โคนมให้สมบูรณ์ แข็งแรง ให้ผลิตนมได้
มากที่สุด ต่อไปต้องหาทางรักษานมให้
สดจนถึงตลาด คือ สุบริโภคนวิธีที่จะให้
นมมีคุณภาพดีคืออาศัยวิชาความรู้
ด้านอื่นนอกจากการปศุสัตว์ด้วย และ
สิ่งที่จะขาดไม่ได้ ต้องมีความสามัคคี
เกษตรกรแต่ละคนมีความสำคัญ ถ้า
ปฏิบัติดีก็จะได้รับประโยชน์ การตั้ง

เป็นกลุ่มสหกรณ์ สมาชิกแต่ละคนมี
ความสำคัญว่าสมาชิกทำตนไม่ตรงตาม
จุดประสงค์ของสหกรณ์ก็เท่ากับทรยศ
ต่อตัวเอง ความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน
และต่อตัวเองเป็นสิ่งสำคัญ เป็นหัวใจ
ของการอยู่เป็นสหกรณ์ และสหกรณ์
เป็นทางออกที่จะปฏิบัติในอาชีพเลี้ยง
โคนมได้ เพราะการเลี้ยงโคนมต้องมี
กำลังร่วมกันผลิตได้ดีจำหน่ายได้ดีความ
ร่วมมือกับใช้ความรู้ทางวิชาการเผื่อแผ่
กัน ไม่ใช่เฉพาะวิชาการปศุสัตว์เท่านั้น
ที่จะทำให้อาชีพโคนมสำเร็จ ต้องสนใจ
ในด้านวิชาการความรู้ในการจำหน่าย
ด้วย จึงจะมีความสำเร็จได้”

ด้านปศุสัตว์

โคนม อาชีพพระราชทาน

นอกจากเรื่องของการกสิกรรมแล้ว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังได้
พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโคนม
หลายโครงการ ทั้งทรงศึกษาทดลองและ
ทรงริเริ่มโครงการใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาด้าน
การผลิตและการตลาด เริ่มจากการที่ทรง
ทดลองเลี้ยงโคนมในบริเวณสวนจิตรลดา ที่
กรมปศุสัตว์และนายนิคม ไรวา น้อมเกล้าฯ
ถวายโคพันธุ์ ๒ ตัว เมื่อปี ๒๕๐๕ ซึ่งได้
ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันเรียกว่า “ฟาร์ม
โคนมสาธิตสวนจิตรลดา”

โรงงานนมผงสวนดุสิต

หลังจากมีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม
เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดภาวะน้ำนมล้นตลาด
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ปัญหาด้วยการสร้าง
“โรงงานนมผงสวนดุสิต” ขึ้นเมื่อปี ๒๕๑๒
ในโอกาสเดียวกันนี้ให้สร้าง “ศูนย์รวมนม
สวนจิตรลดา” ควบคู่ไปด้วย แต่ภายหลัง
ได้แยกกิจการออกจากโรงงานนมผงสวนดุสิต
เมื่อปี ๒๕๑๖

การดำเนินงานด้านนี้ มีพระราช
ประสงค์เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรและ

โรงงานหนองโพ...สร้างอาชีพหลายรายได้ให้เกษตรกร

เมื่อปี ๒๕๑๕ ได้มีการขยายแบบโรงงานนมผงสวนดุสิตไปก่อสร้างโรงงานหนองโพ ขึ้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาฯ รับสหกรณ์โคนมหนองโพไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมชมกิจการพร้อมทั้งพระราชทานกษัตริย์ไม้มะลิโคนมอยู่เสมอ โดยเมื่อปี ๒๕๒๗ ได้มีการจัดตั้ง “โรงงาน

เมล็ดสวนดุสิต” ตามมาด้วยการจัดตั้ง “โรงงานเนยแข็งสวนจิตรลดา” เมื่อปี ๒๕๒๗ นอกจากนี้ ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนมในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อีกหลายแห่งที่กระจายอยู่ทุกภูมิภาคในประทศ เช่น ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา

ห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี และโครงการศูนย์รวมนมสดถาวรีวิจัยทดลองพันธุ์ลูกผสม (โรงเรียนกฎหมาย เป็นต้น

ปัจจุบันประเทศไทยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม รวม ๑๑,๘๘๓ ครัวเรือนทั่ว โคนมเพศเมีย รวม ๓๕๕,๒๕๖ ตัว ปริมาณน้ำนมที่ผลิตได้ในปี ๒๕๕๕ ประมาณ ๖๖๐,๓๐๐ ตัน เฉลี่ยวันละ ๑,๕๓๑ ตัน มีความต้องการบริโภคน้ำนมปีละประมาณ ๑,๒๐๐,๐๐๐ ตัน

การเลี้ยงโคนม จัดเป็นอาชีพที่มีอนาคตและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างมาก มิใช่เพียงจะช่วยสร้างอาชีพที่มีความมั่นคงให้เกษตรกรและชาวไทยได้บริโภคอาหารคุณภาพในราคาถูกเท่านั้น หากแต่ยังช่วยลดการนำเข้าน้ำนมจากต่างประเทศ ทำให้ลดการสูญเสียเงินตราออกนอกประเทศได้เป็นจำนวนมาก

ศูนย์กลางขึ้นมา เช่น จัดให้กรมปศุสัตว์ เป็นศูนย์รวม ใครจะสมทบธนาคารโค และกระบือ ก็ไม่จำเป็นต้องนำโคหรือ กระบือไปมอบให้ ลาจบริจาคในรูปของ เงิน...”

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ว่าโคและกระบือ จะยังคงมีความสำคัญต่อเกษตรกรใน ชนบทอย่างมาก เพราะเป็นปัจจัยสำคัญใน การประกอบอาชีพทางการเกษตร แต่ก็เป็นที่ ประจักษ์ชัดว่ามีจำนวนโคและกระบือ พื้นเมืองภายในประเทศลดลงอย่างมาก

ดังนั้น เพื่อสนองพระราชดำริในการดำเนิน งานตามโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และ เกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ จึง มีการรวบรวมพันธุ์โค-กระบือพื้นเมืองเพื่อ ผลิตลูกและขยายพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพดี ส่วนรับให้เกษตรกรนำไปใช้ในงานอาชีพ โดย ในการบริหารจัดการโครงการ ได้สนับสนุน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแล สัตว์ของธนาคารโค-กระบือด้วย ทั้งนี้ เพื่อ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนสืบไป

ธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง ธนาคาร โค-กระบือขึ้น ดังที่ได้พระราชทานคำอธิบาย ไว้ในพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศ เมื่อวัน พุธมงคลในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๓๓ ณ บริเวณโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ความตอนหนึ่งว่า

“...ธนาคารโค-กระบือ ก็คือ การ รวบรวมโคและกระบือ โดยมีบัญชี ควบคุม ดูแล รักษาแจกจ่าย ให้ยืม เพื่อ

ใช้ประโยชน์ในการเกษตร และเพิ่ม ปริมาณโคและกระบือตามหลักการของ ธนาคาร...ปัจจุบันมีความคิดแต่จะใช้ เครื่องกลไคเป็นเครื่องทุ่นแรงในกิจการ เกษตร แต่เมื่อราคาน้ำมันเชื้อเพลิงแพง ขึ้น ...จำเป็นต้องหันมาพึ่งแรงงานจาก สัตว์ที่เคยใช้อยู่ก่อน ...ก็ปรากฏว่ามี ปัญหา มาก เพราะชาวนาไม่มีเงินซื้อ โคและกระบือมาเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน ...การตั้งธนาคารโค-กระบือก็มีใช้ว่าตั้ง โรงขึ้นมาเก็บโคหรือกระบือ เพียงแต่มี

การพัฒนาตำบลปลูสัตว์ ในโครงการหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้ส่งเสริมและการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูง โดยให้กรมปศุสัตว์จัดหน่วยสัตวแพทย์ต่างๆ ไปพระราชทานให้ราษฎรในหลายๆ หมู่บ้านได้เลี้ยงและขยายพันธุ์ เช่น ไก่ สุกร กระบือ และแพะ เป็นต้นทรงเห็นว่าในพื้นที่ทำการเพาะปลูกควรเลี้ยงสัตว์ควบคู่กันไปด้วย เพราะนอกจากสัตว์จะเป็นอาหารโปรตีนที่สำคัญแล้ว เกษตรกรยังสามารถนำสิ่งเหลือทิ้งจากการเพาะปลูก ไปใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์ และนำมูลสัตว์ไปปรับปรุงบำรุงดินเป็นการช่วยเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตรให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นการอนุรักษ์ดิน และลดการใช้สารเคมีในพื้นที่ดินน้ำลำธารด้วย

ในส่วนของเกษตรกรบนพื้นที่ราบสูงส่วนใหญ่มีความต้องการใช้สัตว์เลี้ยงในการประกอบพิธีกรรมอยู่แล้ว แม้จะมีหลายชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกัน แต่ทุกชนเผ่ามีความจำเป็นต้องใช้สัตว์เลี้ยงอย่างใดก็ตามในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูงจำเป็นต้องคำนึงถึงข้อจำกัดต่างๆ จึงต้องทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสัตว์พันธุ์พื้นเมือง เช่น ไก่พื้นเมืองภาคเหนือ ได้แก่ ไก่ชื้อฟ้า ไก่ฟ้าหลวง และไก่แม่ฮ่องสอน และ

สุกรพื้นเมือง เป็นต้น มีการคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์สัตว์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่แล้วขยายพันธุ์ และนำคอกส่งเสริมแพะแพร์ สุราษฎร์ราษฎรไทยภูเขาในรูปฟาร์มสาธิต ให้เกษตรกรเห็นเป็นตัวอย่าง ตลอดจนใช้เป็นแหล่งถ่ายทอดเทคโนโลยี และเผยแพร่พันธุ์สัตว์ในหมู่สมาชิก ทำให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่ม มีความช่วยเหลือร่วมมือกันในกลุ่มชน

ผลจากการดำเนินงานทำให้เกษตรกรชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ มีอาหารโปรตีนบริโภคในครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีรายได้เสริมสำหรับครอบครัว ทำให้เกิดความร่วมมือกับทางราชการในการสร้างความเป็นปึกแผ่นเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติสืบไป

การส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ โครงการอันเนื่องมาจากพระ ราชดำริ

การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำแม่อาวฯ โครงการนี้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดลำพูน ห่างจากที่ว่าการอำเภอป่าซาง ๗.๑ กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๑๒๗,๓๔๔ ไร่ ๓ งาน ๓๐ ตารางวา อำเภอป่าซาง ๒๓ หมู่บ้าน อำเภอบ้านโฮ่ง ๑ หมู่บ้าน และกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง ๓

หมู่บ้าน รวม ๒๗ หมู่บ้าน มีราษฎรอาศัยและทำกินในเขตพื้นที่โครงการ ๕,๖๕๒ ครัวเรือน ๒๐,๐๔๖ คน

โครงการได้ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร ไก่พื้นเมือง และเป็ดเทศ เป็นต้น ราษฎรที่มีเกษตรกรได้รับการส่งเสริมพันธุ์สัตว์ไปแล้ว ๖๔๐ ครัวเรือน จำนวนโค ๒๕๐ ตัว สัตว์ปีก ๔,๙๐๐ ตัว สุกร ๑๒๐ ตัว และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีกในโรงเรียนเพื่อเป็นอาหารกลางวันของนักเรียน ๑๖ แห่ง ๔๓๐ ตัว มีการฝึกอบรมให้ความรู้ ให้บริการผสมเทียม โค กระบือ และส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์ด้วย ราษฎรได้รับการพัฒนาอาชีพ มีอาหารการกินและมีรายได้ดีขึ้น ส่งผลให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่และสภาพสังคมโดยรวมดีขึ้นเป็นลำดับ จนสามารถพึ่งตนเองได้ตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การพัฒนาส่งเสริมอาชีพปศุสัตว์ในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ ได้เริ่มการพัฒนาส่งเสริมอาชีพปศุสัตว์มาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๓๗ ทั้งนี้ ได้พิจารณาความเหมาะสมตามสภาพภูมิประเทศและความต้องการของเกษตรกร โดยได้ดำเนินการไปพร้อมกับการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อเกื้อกูลต่อการเพาะปลูกและช่วยลดรายจ่ายของเกษตรกร

รูปแบบการส่งเสริมแบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ

ระยะสั้น ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีก เช่น เป็ดเทศ เป็ดไข่ และไก่พื้นเมือง เป็นต้น ทั้งเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและเป็นแหล่งจำหน่ายพันธุ์สัตว์ปีกในพื้นที่ อันเป็นการสร้างรายได้เสริมแก่ครอบครัว ได้ส่งเสริมเกษตรกรแล้ว ๕,๑๒๐ ราย จำนวนสัตว์ปีก ๑๗๐,๓๒๐ ตัว

ระยะกลาง ส่งเสริมการเลี้ยงแพะเพื่อเป็นรายได้เสริมแก่เกษตรกร ๑๕๐ ราย จำนวนแพะ ๕๑๐ ตัว มีเงื่อนไขให้เกษตรกรส่งคืนลูกให้โครงการ

ระยะยาว ส่งเสริมการเลี้ยงโคนม โคนม เพื่อเป็นอาชีพหลัก ในกรณีที่มีการอนุรักษ์พันธุ์โคพื้นเมืองภาคใต้หรือโคชนบริการผสมเทียมน้ำเชื้อโคชนทำให้เกษตรกรได้ลูกโคที่มีราคาสูงกว่าโคทั่วไป ทั้งยังมีการส่งเสริมให้เยี่ยมแม่โคเพื่อการผลิตลูกด้วย มีเกษตรกร ๔๖๓ ราย ได้รับแม่โคแล้ว ๖๓๓ ตัว

ด้านการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม เริ่มเมื่อปี ๒๕๔๐ ในพื้นที่อำเภอรัตนพิบูลย์และอำเภอลานสกา มีเกษตรกร ๔๒ ราย โคนมจำนวน ๒๑๐ ตัว ผลผลิตน้ำนมวันละ ๑,๒๓๕ กิโลกรัม ส่งน้ำนมจำหน่ายที่จังหวัดพัทลุง นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์เพื่อจำหน่าย

ให้กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ โคชนในพื้นที่ เกษตรกรยังสามารถตัดหญ้าจำหน่ายเป็นรายได้ของครอบครัวด้วย มีไข่เพียงเท่านั้น หากแต่ยังมีบริการสำรวจโรคสัตว์ ให้บริการด้านสุขภาพสัตว์ และมีอบรมให้ความรู้ ทำให้สัตว์เลี้ยงของเกษตรกรมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์

ปัจจุบัน การส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังเน้นเชิงธุรกิจมากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคพื้นเมือง แพะและอนุรักษ์ปรับปรุงพันธุ์กระบือ รวมทั้งส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีก การปลูกพืชอาหารสัตว์ การให้ความรู้เกษตรกรด้านการจัดการเลี้ยงดู และการดูแลรักษาสุขภาพสัตว์ให้ดีขึ้น โดยคัดเลือกกลุ่มเกษตรกรเข้าร่วมดำเนินการ เพื่อเพิ่มผลผลิตปศุสัตว์รองรับอุตสาหกรรมและการแปรรูปอาหารในอนาคต

โครงการหมู่บ้านปศุสัตว์-เกษตรมูบะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “โครงการหมู่บ้านปศุสัตว์-เกษตรมูบะ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้น โดยให้ปรับปรุงพื้นที่พรุที่มีสภาพเป็นกรดจัดให้มีคุณภาพดีขึ้น สามารถใช้ประโยชน์ได้ และส่งเสริมให้ราษฎรประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลัก ทำการเกษตรเป็นอาชีพรอง โดยการจัดสรรพื้นที่ให้สมาชิกครอบครัวละ ๑๕ ไร่ ในจำนวนนี้จัดเป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรครอบครัวละ ๓ ไร่ พร้อมจัดหาน้ำให้ทำการเพาะปลูกได้ตลอดปี ส่วนพื้นที่อีก ๑๒ ไร่ จัดเป็นพื้นที่ส่วนรวมของหมู่บ้าน โดยปรับปรุงเป็นทุ่งหญ้าที่สมบูรณ์ เพื่อให้สมาชิกได้ใช้เลี้ยงสัตว์ เนื่องจากสมาชิกมีรายได้หลักจากการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โคน

กระบือ แพะ สัตว์ปีก ไก่พื้นเมืองและเป็ดเทศ ราษฎรรายได้เสริมได้จากการทำการเกษตร ทั้งนี้สมาชิกจะมีสิทธิ์ทำกินในพื้นที่ยี่สิบสองไร่ ตามกฎระเบียบของหมู่บ้านที่กำหนดไว้ตั้งแต่ปี ๒๕๒๗

ทางโครงการฯ ได้ดำเนินการบุกเบิกปรับปรุงพื้นที่ จัดทำแปลงหญ้า จัดตั้งศูนย์สาธิตการเลี้ยงสัตว์ ก่อสร้างคอกสัตว์โค แพะ ไก่ เป็ดเทศ และทำการฝึกอบรมเกษตรกร เพื่อให้มีความรู้เรื่องการเลี้ยงสัตว์และการป้องกันโรคระบาดสัตว์ รวมถึงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์สู่เกษตรกรเพื่อเพิ่มรายได้ ปรับปรุงแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์ของหมู่บ้าน และให้บริการด้านการสุขภาพสัตว์ มีการจัดวัดขึ้นป้องกันโรคภัยพลาณี และให้บริการผสมพันธุ์สัตว์

ผลการดำเนินงานโครงการฯ ทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อผลิตอาหารโปรตีนสำหรับบริโภคในครัวเรือน ทั้งมีความพยายามพัฒนาพันธุ์สัตว์ให้มีความผูกพันและมีการจำหน่ายขยายพันธุ์สัตว์สู่ท้องถิ่น นอกจากนี้ดินยังได้รับการปรับปรุงคุณภาพให้สมบูรณ์ขึ้น เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นดินได้อย่างเต็มที่ ซึ่งในที่สุดได้ก่อให้เกิดความรักและหวงแหนแผ่นดินที่อยู่อาศัยอีกด้วย

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วย บางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระ- ราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้กำหนดพื้นที่โครงการฯ เป็นเขตพัฒนาอาชีพเสริม เขตพัฒนาการเกษตร เขตอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า ให้สอดคล้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสม และได้ให้การส่งเสริมพัฒนาอาชีพด้านปศุสัตว์ในโครงการฯ ด้วยการจัดตั้งศูนย์พัฒนาปศุสัตว์ ขึ้นในพื้นที่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลกกชุม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร เพื่อสาธิตการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร เป็ดเทศ และไก่พื้นเมือง หรือไก่ลูกผสม ให้เกษตรกรได้เห็นรูปแบบการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิดและนำกลับไปปฏิบัติกับสัตว์เลี้ยงของตนเอง รวมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับให้เข้ามาศึกษา

หาความรู้เพิ่มเติมได้ โดยมีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อยู่ประจำศูนย์ฯ

นอกจากนั้น ยังมีบริการผสมเทียม โค-กระบือ พัฒนาสุขภาพสัตว์ และบริการแก้ไขปัญหาด้านการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอดงหลวงและอำเภอดงคำชะอีด้วย

ผลการดำเนินงาน ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรเป็นอเนกอนันต์ ทำให้ราษฎรสามารถเปลี่ยนฐานะจาก “ยากจน” เป็น “พออยู่ พอกิน” มีที่อยู่อาศัย มีที่ดินทำกินที่มีความสะดวกสบายทั้งด้านความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ โดยมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นเป็น ๓๒,๓๒๕.๘๘ บาทต่อครัวเรือนต่อปี อันเป็นรากฐานเพื่อการพัฒนาให้มีความ “อยู่ดี กินดี” ในอนาคตต่อไป

โครงการศูนย์พัฒนาปศุสัตว์ตาม พระราชดำริ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

จุดเริ่มต้นของโครงการฯ มาจากพระราชทานพระราชดำริให้กรมทหารราบที่ ๑๒ รักษาพระองค์ จังหวัดชลบุรี ดำเนินการทดลองปลูกไม้ผลเมืองหนาว เพื่อสาธิตและเผยแพร่แก่เกษตรกร บริเวณหลักกิโลเมตรที่ ๒ ถนนด่านซ้าย บ้านเดิน ตำบลด่านซ้าย จังหวัดเลย ต่อมา ทรงเห็นว่าบริเวณข้างเคียงเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ ประมาณ ๑,๒๐๐ ไร่ จึงให้กรมปศุสัตว์

ดำเนินการสำรวจพื้นที่ เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์ศึกษาพัฒนาการเกษตร โดยเน้นทางด้าน การเลี้ยงสัตว์ การบำรุงและขยายพันธุ์สัตว์ พร้อมกันไปกับกาปลูกพืช เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในตำบลด่านซ้ายและเขตใกล้เคียง ได้พระราชทานชื่อศูนย์ฯ แห่งนี้ว่า “โครงการศูนย์พัฒนาปศุสัตว์ตามพระราชดำริ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย” เพื่อให้เป็นศูนย์สำหรับส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงสัตว์ เป็นสถานที่ฝึกอบรมและเผยแพร่ความรู้ด้านปศุสัตว์แก่เกษตรกร สาธิตการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับการทำการเกษตรผสมผสาน บริการพันธุ์พืชอาหารสัตว์ ให้การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม และสร้างแหล่งอาหารโปรตีนในพื้นที่ หรือหากจะพัฒนาให้เป็นอาชีพหลักเลี้ยงสัตว์ในเชิงธุรกิจก็ได้

กิจกรรมการพัฒนาด้านปศุสัตว์ของโครงการฯ ในบริเวณที่ตั้งศูนย์ ได้แก่ การสาธิตการเลี้ยงสัตว์ การผลิตลูกไก่พื้นเมือง เป็ดเทศ และการปลูกและบำรุงรักษาไม้ผล เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่ให้บริการเกษตรกร ได้แก่ การฝึกอบรมให้มีความรู้ด้านการเลี้ยงและการป้องกันโรคสัตว์ การสนับสนุนพันธุ์สัตว์ที่ผลิตได้จากโครงการฯ เพื่อให้เกษตรกรเป็นทุนเริ่มต้นโดยนำไปเลี้ยงที่บ้าน พร้อมกันนั้นได้ให้ยารสมุนไพรสุขภาพสัตว์ ในระยะแรก รวมทั้งการให้วัคซีน เวทอินท์ และบริการพัฒนาสุขภาพสัตว์ ปรับปรุง

พันธุ์สัตว์ของเกษตรกร ตลอดจนติดตามให้คำแนะนำ แก้ไขปัญหาด้านการเลี้ยงสัตว์ โดยคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ ปีละประมาณ ๑๐๐ คน

ผลการดำเนินงานตามโครงการฯ ที่ผ่านมา ได้ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรด้านการเลี้ยงสัตว์แล้วไม่น้อยกว่า ๓,๐๐๐ ราย สนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ในโรงเรียนมากกว่า ๑๐๐ โรงเรียน และให้การสนับสนุนพันธุ์มีผล เป็นแหล่งบริการวิชาการเกษตร เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากแก่ประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกรและโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการฯ ได้มีอาหารโปรตีน

บริโภคและมีรายได้จากการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ ทั้งที่ยังเป็นอาชีพหลักและที่ทำเป็นอาชีพเสริม

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริบนงานพัฒนาต้นมูลสัตว์

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๒ แห่ง ได้ศึกษาวิจัยการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับ สภาพพื้นที่ทั้ง ๒ ศูนย์ฯ ด้วย ทั้งนี้ ได้มีการขยายพันธุ์สัตว์นำออกส่งเสริมเผยแพร่สู่เกษตรกร สาธิตและฝึกอบรมเกษตรกรด้านการเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้มีความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์อย่างถูกต้อง

ผลจากการดำเนินงานช่วยให้เกษตรกรในบริเวณรอบศูนย์มีอาหารโปรตีนบริโภคเพิ่มขึ้น มีรายได้เสริมให้กับครอบครัว และมีคุณภาพชีวิตตลอดจนความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเป็นลำดับ

ต้นปรม

ปลา อาหารหลักของคนไทย

การประมงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะ “ปลา” ซึ่งเป็นอาหารหลักที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ชนชาติไทย ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ความตอนหนึ่งว่า

“...เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว...”

จวบจนปัจจุบัน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นประโยชน์และ

ให้ความสำคัญพระราชทานฤกษ์ในกิจการประมงเป็นอย่างมาก

จากพระวิสัยทัศน์และสายพระเนตรที่เล็งเห็นการณ์ไกลว่า ปลาและสัตว์น้ำเป็นอาหารโปรตีนที่สำคัญของประชาชนซึ่งจะขาดเสียมิได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอบเทศที่ได้มาจากเมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย มาทดลองเลี้ยงในบ่อปลาสวนจิตรลดา ตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ เนื่องจากทรงเห็นว่าเป็นปลาที่เลี้ยงง่ายและ

ขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว ต่อมาได้พระราชทานลูกปลาหมอบเทศที่ทรงเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์แก่กำนันและผู้ใหญ่บ้านทั่วพระราชอาณาจักรที่เข้าเฝ้าฯ เพื่อให้นำไปแพร่พันธุ์ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ส่งผลให้ปลาหมอบเทศกลายเป็นปลาที่ชาวบ้านทั่วไปรู้จักคุ้นเคยนับแต่เวลานั้นเป็นต้นมา

ปลาซึ่งเป็นที่รู้จักกันในเวลาต่อมาอีกชนิดหนึ่ง คือ ปลานิล เนื่องจากเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๐๔ เจ้าฟ้าชายอากิฮิโตะ ขณะดำรงพระอิสริยยศมกุฎราชกุมารแห่งประเทศญี่ปุ่น ได้ทูลเกล้าฯ ถวายลูกปลาตระกูลเดียวกับปลาหมอบเทศ จำนวน ๕๐ ตัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้เลี้ยงไว้ที่บ่อปลาสวนจิตรลดา ปรากฏว่าปลาชนิดนี้เจริญเติบโตเร็ว มีความทนทาน ขยายพันธุ์รวดเร็วและแพร่พันธุ์ง่าย จากเดิมให้ชุด

บ่อเพิ่มขึ้นอีก ๖ บ่อ และทรงย้ายปลาด้วยพระองค์เองเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๐๔ ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อปลานิลนี้ว่า “ปลานิล” เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๐๕ ได้พระราชทานพันธุ์ปลา ๑๐,๐๐๐ ตัว จากบ่อปลาสวนจิตรลดา ให้กรมประมงนำไปเลี้ยงและขยายพันธุ์ที่สถานีประมงของจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อแจกจ่ายให้ประชาชนต่อไป

หลังจากนั้น ปลานิลเข้ามาแทนปลาหมอบเทศ และกลายเป็นปลาเศรษฐกิจที่สำคัญของคนไทยซึ่งเกษตรกรจำนวนมาก จากทุกภูมิภาคสามารถยี่ดการเพาะเลี้ยงปลานิลจำหน่ายเป็นอาชีพได้ ปัจจุบันปลานิลเป็นปลาที่คนทั่วไปรู้จักและใช้บริโภค สมดังพระราชประสงค์ที่ให้จะได้ประชาชนมีอาหารโปรตีนบริโภคกันอย่างทั่วถึง

คังกระเบน : ตัวแบบการพัฒนา นิเวศประมงชายฝั่ง

กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์น้ำอ่าว
คังกระเบนด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม
การพัฒนาในระยะเริ่มแรกในปี ๒๕๓๐
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ ให้ความสำคัญส่งเสริม
ราษฎรเลี้ยงกุ้งทะเลแบบกึ่งพัฒนา จำนวน
๑๑๓ ครอบครัว ในพื้นที่ป่าชายเลน
เสื่อมโทรมจำนวน ๗๒๕ ไร่ ซึ่งในเวลานั้น
ยังไม่สามารถฟื้นฟูได้รอบอ่าวคุ้งกระเบนจน
กระทั่งปี ๒๕๔๒ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าว
คุ้งกระเบนฯ ได้พัฒนากาลเลี้ยงกุ้งทะเลได้

รอบอ่าวคุ้งกระเบนด้วยระบบชลประทานน้ำ
เค็ม มีสมาชิกผู้เลี้ยงกุ้งทะเล ๑๙๗ ราย มี
พื้นที่ดำเนินการ ๑,๐๐๕ ไร่ และได้มีการ
รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์
น้ำอ่าวคุ้งกระเบนด้วยระบบชลประทานน้ำ
เค็มขึ้น เพื่อร่วมกันบริหารและพัฒนาระบบ
ชลประทานน้ำเค็ม ทำให้กิจกรรมการเลี้ยง
กุ้งทะเลเกิดความยั่งยืน และดำเนินการได้
อย่างต่อเนื่อง สามารถผลิตกุ้งทะเลได้เฉลี่ย
๕๐๑ เมตริกตันต่อปี มีมูลค่าเฉลี่ย ๗๕
ล้านบาทต่อปี

การประมงชายฝั่ง ศูนย์ศึกษา
การพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ได้ร่วมกับ
ประชาชนดำเนินการอนุรักษ์ป่าชายเลน
และหญ้าทะเลบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน และ
ร่วมกันปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้งแบริ้ว
กุ้งกุลาดำ ปลาชะพงขาว และปูม้า จำนวน
๒๐ ล้านตัวต่อปี ตลอดจนดำเนินการจัดตั้ง
กลุ่มประมงพื้นบ้านเพื่อปรับเปลี่ยนเครื่อง
มือประมงที่ไม่ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำ ยัง
ผลให้ชาวประมงขนาดเล็กสามารถจับสัตว์
น้ำ เช่น กุ้งแบริ้ว และปูม้า เป็นต้น ได้
เพิ่มมากขึ้น

การแปรรูปผลผลิตการประมง ได้
มีการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกรผลิตสินค้าพื้นเมือง กะปิและ
น้ำปลา เพื่อบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้
เสริม ตลอดจนได้จัดสร้างร้านค้าจำหน่าย
สินค้าแม่บ้านท่องเที่ยว ปัจจุบันมีกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกรที่ผลิตกะปิและน้ำปลา จำนวน
๑๖ กลุ่ม สมาชิก ๓๕๗ คน ร้านจำหน่าย
สินค้า จำนวน ๑ ร้าน ณ ตำบลคลองขุด
อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ทำให้มีรายได้
ประมาณ ๒,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ บาทต่อ
ครัวเรือนต่อปี

การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร
ธรรมชาติอย่างยั่งยืน ได้ดำเนินการ
ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์ป่าชายเลนรอบอ่าวคุ้งกระเบน
จำนวน ๖๑๐ ไร่ เพื่อใช้ป่าชายเลนเป็นตัว
บำบัดคุณภาพน้ำจากการเลี้ยงกุ้งทะเล
ตลอดจนอนุรักษ์ป่าบก จำนวน ๑๑,๓๗๐ ไร่
พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกป่า
ชายเลนเพิ่มเติมด้านหลังแปลงนาทุ่งและ
บริเวณอ่าวคุ้งกระเบน จนปัจจุบันมีพื้นที่
ปลูกป่าชายเลนแล้วประมาณ ๕๑๒ ไร่ทำให้
ป่าชายเลนรอบอ่าวคุ้งกระเบน จำนวน
๑,๑๒๒ ไร่ คืนสภาพเป็นป่าชายเลนที่
สมบูรณ์ของจังหวัดจันทบุรี ทั้งยังได้ดำเนิน
การส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกการมีส่วน
ร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนด้วยสะพาน

ทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนใน
รูปแบบ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต”

การท่องเที่ยวเชิงพัฒนา การจัดทำ
สะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน
และสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเฉลิมพระเกียรติ
๒ รบาทพระชนมพรรษา เป็นการสนับสนุน
การศึกษาสูงงาน ทำให้เกิดการศึกษาสูงงาน
ในรูปแบบ “การท่องเที่ยวเชิงพัฒนา” ตั้ง
ปรากฏสถิติผู้เข้าไปศึกษาสูงงานและท่องเที่ยว
ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ
ไม่น้อยกว่า ๒๐๐,๐๐๐ รายต่อปี ทั้งยังมี
แนวโน้มว่าจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี นับ
เป็นผลดีอย่างยิ่งที่ก่อให้เกิดกิจการกระจาย
รายได้สู่ราษฎรในพื้นที่โครงการฯ ด้วย

ปลาร้อยไห้ :
ตำนานแห่งบ้านป่าตาดัมบอ

ตำนาน “ปลาร้อยไห้” เป็นเรื่องที่บอก
กล่าวเล่าขานถึงพระเมตตาที่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีต่อพสกนิกรผู้ยากไร้
เริ่มต้นเรื่องเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม
๒๕๓๖ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้เสด็จพระราชดำเนินบ้านทุ่งเค็ง หมู่ที่ ๔
ตำบลประแสงชะวอ อำเภอสายบุรี ระหว่าง
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎร
ได้มีพระราชปฏิสันถารกับเหล่าผู้นำศาสนา
ผู้นำท้องถิ่นและราษฎรทั่วไปที่เฝ้าฯ รับเสด็จ
เมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาถึงกลุ่ม
เลี้ยงปลากะพง ให้มีผู้นำปลากะพงมา

ทูลเกล้าฯ ถวาย ในขณะที่เสด็จพระราชดำเนิน
ไปได้เพียงหนึ่งก้าว เมื่อทอดพระเนตรเห็น
ปลาที่อีกกลุ่มหนึ่งนำมากถวาย แตกต่างจาก
กลุ่มที่ผ่านมาแล้วโดยสิ้นเชิง จึงมีพระราช
ดำรัสกับ นายอุเจียง สะแลแม ผู้นำปลามา
ถวายว่า

**“ทำไมปลากะพงกลุ่มนี้จึงตัวเล็ก
และสีดำนี้อะเล่า”**

เมื่อได้ฟังรับสั่งถาม นายอุเจียงสะแลแม
ไม่ยอมพูดจาอะไร เอาแต่ร้องไห้ น้ำตาไหล
พรากๆ ป่นเสียงสะอื้น สักครู่หนึ่ง จึงกราบ
บังคมทูลผ่านล่ามว่า

“ปลากะพงที่เลี้ยงไว้ในคลอง
ปาดาศิมอ เกือบ ๖ เดือน เจอน้ำเสีย ที่ไหล
มาจากพรวนเจาะ ทำให้ตายเกือบหมด
เหลือปลาที่รอดตายเพียงเท่านั้น จึงนำมา
ทุลกแล้ว ถวายในวันนี้”

หลังจากทราบถึงเหตุผลแล้ว นาย
อุเช็ง สะแลแม ยังได้ถวายภาพถ่ายปลา
ตายลอยขาวอยู่เต็มกระชังให้พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตร

ด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยมไปด้วย
พระเมตตาที่ฉายออกทางสายพระเนตร
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีรับสั่ง
ปลอบโยนมายัง อุเช็ง สะแลแม จากนั้นทรง
เสียดินแดนเจ้าหน้าที่ยุทธพรหม และประมง
จังหวัดโมกข์ให้ เที่ยงพรหมสาเหตุที่ทำให้
เกิดเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวขึ้น
พร้อมกันนั้นแผนกที่ในพระหัตถ์ก็ถูกกางออก
เพื่อทอดพระเนตรตำแหน่งที่เกิดปัญหา

เจ้าหน้าที่ได้ถวายรายงานว่า คลอง
ปาดาศิมอเป็นคลองที่เป็นร่องน้ำสำหรับ
ระบายน้ำที่ท่วมขังจากพรวนเจาะ จังหวัด
นราธิวาส ลงสู่ทะเล เมื่อมีฝนตกหนัก ซึ่งน้ำ
จากพรวนเจาะนั้นเป็นน้ำเปรี้ยวจากป่าพรุ
มีความเป็นกรดเข้มข้นมาก เมื่อปลากะพง
ที่เลี้ยงไว้ถูกน้ำที่มีความเข้มข้นต่างกันอย่าง
กะทันหัน จึงขาดอากาศหายใจและตายใน
ที่สุด ซึ่งเรื่องเหล่านี้ชาวบ้านทราบดี แต่ก็ยังมี
ผู้ยอมเสี่ยง เนื่องจากชาวบ้านปาดาศิมอ

มีอาชีพประมงชายฝั่งด้วยเรืออ่าวและขนาด
เล็ก แต่ละปีพวกเขาจะได้ผลผลิตเพียงเล็กน้อย การเลี้ยงปลากะพง จึงเป็นอาชีพเสริม
ที่จำเป็นต้องทำ แม้จะมีความเสี่ยงสูงจาก
ปัญหาดังกล่าวก็ตาม

เมื่อทรงรับทราบสาเหตุ จึงมีพระราช
ดำริให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้งศูนย์ศึกษา
การพัฒนาทฤษฎีของชนเมืองมาจากพระ
ราชดำริ ไปหาแนวทางให้ความช่วยเหลือ
อย่างเร่งด่วน และให้มาถวายรายงาน
แนวทางแก้ไข ณ พระตำหนักทักษิณราช
นิเวศน์ในคืนนั้น เพื่อพระองค์จะได้มี
พระราชวินิจฉัย และจากการที่พระองค์มี
พระราชดำรัสว่า “ปลาร่องให้” ในคืนนั้น ได้
นำมาสู่โครงการช่วยเหลือผู้ได้รับความ
เดือดร้อน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดย
ในส่วนของผู้ที่ยังต้องการเลี้ยงปลากะพงอยู่
ทรงให้เจ้าหน้าที่จัดหาพันธุ์ และแนะนำให้
ราษฎรปลากะพงขนาดใหญ่ยกเลี้ยงแทน ซึ่ง
ใช้เวลาไม่นานนัก เพื่อให้สามารถจับขายได้
ก่อนน้ำจะท่วมพรวนเจาะ ทั้งยังทรงให้
ทดลองใช้ถุงพลาสติกขนาดใหญ่ นุ่มกระชัง
ปลากะพง เมื่อได้รับการแจ้งประสานว่า
ชลประทานจะปล่อยน้ำเสีย รวมไปถึงให้ใช้
เครื่องปั๊มอากาศช่วยเหลือให้ออกซิเจนแก่
ปลาด้วย

ต่อมา ในปี ๒๕๓๗ พระองค์ได้มี
พระราชดำริให้กรมชลประทานหยุดปล่อยคลอง

บางยาคาด เพื่อป้องกันน้ำเปรี้ยวจากพรวน
เจาะที่จะระบายผ่านประตูระบายน้ำ
ไม่แก่นเขารามา และให้รับน้ำจืดจากคลอง
กอดดอ ให้ผสมกับน้ำเค็มกลายเป็นน้ำกร่อย
สำหรับใช้เลี้ยงปลากะพงได้อย่างถาวร

แม้ในระยะหลัง พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว จะมีได้เสด็จแปรพระราชฐาน
ไปประทับ ณ พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์
แต่ทุกครั้งที่มีสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม
ราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงงานที่
หมู่บ้านปาดาศิมอ จะได้รับคำกราบบังคม
ทูลว่า “ฝากความระลึกถึงพระเจ้าอยู่หัว”

พร้อมของฝากที่ถวายอยู่เป็นประจำทุกปี
มิได้ขาด นั่นคือ “ปลากะพงขาว” เพื่อเป็น
สิ่งแทนความจงรักภักดีและความสำนึกใน
พระมหากรุณาธิคุณต่อ “พระเจ้าอยู่หัว”
ของพวกเขา

การจัดการประมงในศูนย์ศึกษาการ พัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ ทั้ง ๖ แห่ง มีการส่งเสริม
สนับสนุนด้านการประมงไปพร้อมกับการ
เกษตร กล่าวคือ มีโครงการสาธิตการ

เลี้ยงปลาในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานิน
ชอนอินเนื่องมาจากพระราชดำริ ในศูนย์
ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ มีการศึกษา
ทดลอง วิจัย และพัฒนา “การจัดการ
ทรัพยากรชายฝั่งด้านประมงและการ
เกษตรแบบยั่งยืน” ด้านศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระ
ราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้พระราชทานพระราชดำริให้พิจารณาจัด
ทำกิจกรรมขุดบ่อเลี้ยงปลาขึ้น เพื่อช่วยให้
ราษฎรมารวมกลุ่มดำเนินการในลักษณะ

สหกรณ์เลี้ยงปลา ซึ่งนำไปสู่กิจกรรมต่อเนื่อง
ได้แก่ การผลิตพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อนำไปปล่อย
ลงในแหล่งน้ำและแจกจ่ายให้เกษตรกร การ
ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์
น้ำ การเพิ่มผลผลิตการประมงในแหล่งน้ำ
การประมงในโรงเบียด การฝึกอบรมเผยแพร่
ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงปลาและ
สัตว์น้ำ และการติดตามและแนะนำส่งเสริม
การเลี้ยงสัตว์น้ำแก่เกษตรกร

สำหรับที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพ
หองอินเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้
ดำเนินงานสนองพระราชดำริด้านการประมง
ได้แก่ การสำรวจความหลากหลายของสัตว์
น้ำชนิดต่างๆ การศึกษาหาวิธีเลี้ยงปลาที่
เหมาะสมกับสภาพแหล่งน้ำในเขตพื้นที่ การ
ส่งเสริมและเผยแพร่การเลี้ยงปลาผ่านการ
ทดลอง วิจัย เพื่อเพิ่มอาหารโปรตีนให้แก่
เกษตรกร การผลิตพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อนำไป
ปล่อยลงในแหล่งน้ำและแจกจ่ายให้
เกษตรกร การส่งเสริมและการพัฒนาอาชีพ
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ผลการดำเนินงาน ทำให้มีการพัฒนา
ด้านการประมงมีความหลากหลาย ซึ่งช่วย
ให้เกษตรกรรู้จักเลือกเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำ
ชนิดต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพ
ภูมิประเทศ ทำให้มีอาหารโปรตีนสำหรับ
บริโภคอย่างพอเพียง และได้ยังมีส่วนที่
เหลือไว้จำหน่ายเป็นรายได้เสริมด้วย

การจัดการประมงในโครงการอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ

ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราช
ดำริได้มีการส่งเสริมด้านการประมง
กิจกรรมหนึ่งในหลายๆ กิจกรรมทั้งนี้เพื่อ
ให้ประชาชนมีอาหารโปรตีนไว้บริโภค และ
เพื่อเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว ดังจะเห็น
ได้จาก โครงการพัฒนาประมงในพื้นที่ลุ่มน้ำ
ปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด
นครศรีธรรมราช มีการพัฒนาการเพาะเลี้ยง
สัตว์น้ำ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีการ
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ที่ทำให้เกษตรกรมีวิธีการ
ดูแลและเลี้ยงสัตว์น้ำได้อย่างถูกวิธีไม่ส่งผล
เสียต่อสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับในอ่างเก็บ
น้ำห้วยลาน ของโครงการพัฒนาพื้นที่
ห้วยลานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด
เชียงใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้
พระราชทานพระราชดำริให้ทำการแพร่พันธุ์
ปลา เพื่อขยายพันธุ์แจกจ่ายราษฎร ดำเนิน
การในรูปของอาสาสมัครผู้เลี้ยงปลา และให้
ดำเนินการจัดตั้งสถานีประมงขนาดย่อมใน

พื้นที่ โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด
แผนงานให้สอดคล้องกับความต้องการพัฒนา
ด้านอื่นๆ ด้วย

โครงการพัฒนาเบ็ดเสร็จลุ่มน้ำสาขา
แม่ปิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด
เชียงใหม่เป็นอีกหนึ่งโครงการที่ได้ดำเนินงาน
สนองพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนา
ด้านการประมงและโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่ม
น้ำแม่ฮกอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัด
ลำพูน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้
พระราชทานพระราชดำริให้จังหวัดลำพูน
และสำนักงานประมงจังหวัด สนับสนุนการ
เลี้ยงปลาในกระชัง บริเวณอ่างเก็บน้ำแม่วัง
ล้าน รวมไปถึงให้การส่งเสริมและพัฒนา
อาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำด้วย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโครงการ
ส่งเสริมและสาธิตการเลี้ยงปลาในเขตพื้นที่
อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ และ
โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทราย
ตอนบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด
มุกดาหาร เป็นต้น

แม้แต่บริเวณหัวพระตำหนักทักษิณ
ราชินีเวศน์ จังหวัดนราธิวาส พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้กรมประมงพิจารณาจัดหา
พันธุ์ปลามาเพาะเลี้ยงในรูปของโครงการ
สาธิตและเพาะพันธุ์ปลา

พระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ

พระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแก่ พระเจ้าวรวงศ์เธอ ทมพรเจ้าจักรพันธ์ เทัญศิริ จักรพันธ์ ณ อยุธยา พงศวาทย์ สมจิตพรตนา วันพุธที่ ๙ มกราคม ๒๕๒๘ แสดงให้เห็นว่า ในกาลให้ความช่วยเหลือราษฎรนั้น ทดมของถึงผลที่จะเชื่อมโยงไปสู่อาชีพด้วย

“...การพัฒนาอาชีพ ให้พิจารณาจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรทำกินตามเหมาะสมที่ราษฎรจะสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ โดยการปลูกข้าวไร่บริโภค และปลูกพืชไร่หมุนเวียน

ใบไม้แต่ละปี รวมทั้งให้มีการปลูกป่าไม้โตเร็ว เพื่อการอุตสาหกรรมเผาถ่าน เป็นอาชีพที่จะเป็นรายได้ให้ราษฎรอีกประการหนึ่งด้วย...”

แม้ในเรื่องการบำบัดน้ำเสียที่ใช้ผักตบชวาช่วยในเรื่องการกรองน้ำเสีย ซึ่งนอกจากจะได้ประโยชน์ในทางตรงแล้วยังได้ประโยชน์ในทางอ้อมอีกด้วย ดังพระราชดำริที่ได้ พระราชทานกับนายช่างชลประทานในการเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรบริเวณหนองสนม จังหวัดสกลนคร ความตอนหนึ่งว่า

“...นี้แสดงให้เห็นว่า มันมีผล มีประสิทธิภาพ เพราะว่าน้ำที่ออกจากที่นี่ได้ผลแล้วสำหรับผักตบชวา นี่ ถ้าโตเต็มที่แล้วต้องมีเวร มีเจ้าหน้าที่มาเก็บออกในเวลาที่ถูกต้อง แล้วก็นำไปทำปุ๋ยหมัก แล้วก็ทำก๋วนอัดแห้ง ไม่ต้องไปหาแกลบด้วย ...”

นอกจากนั้น ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนา ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพราษฎรในพื้นที่ด้วยเสมอ ดังเช่นทรงแนะนำศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จังหวัดสกลนคร เกี่ยวกับการทำอุตสาหกรรมจากต้นไผ่ ความตอนหนึ่งว่า

“...ทางไผ่ ทำอุตสาหกรรมเป็นครัวเรือน ใช้ไม่ได้จำนวนมาก ในศูนย์

ศึกษา นี้ ควรรวบรวมพันธุ์ไม้และปลูกไผ่ในสภาพพื้นที่ต่างๆ กัน ถ้าเลือกเฉพาะสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมปลูกแล้วที่อื่นๆ ไม่ทราบ ลองปลูกดูว่าจะได้ผลในสภาพใดบ้าง ต้องพยายามปลูกไม้ต่างๆ ในสภาพพื้นที่ต่างๆ ปลูกทุกลักษณะดิน ปลูกเป็นส่วนๆ อาจไม่ได้อยู่ในเขตของป่าไม้ ทวีรปลูกในที่ที่อื่นด้วยเพื่อเป็นตัวอย่าง ... ไม้ไผ่ถ้าปลูกได้ จะช่วยในการปรับปรุงดิน และไปทำประโยชน์ในการอุตสาหกรรมและอย่างอื่นด้วย...”

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยทราย ต.อนน ๑ และ ๒ จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๓๒ นอกจากจะได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ และการส่งเสริมการเพาะปลูกแล้ว ยังได้พระราชทานพระราชดำริกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้วยสรุปได้ว่า

“...ควรส่งเสริมการปลูกต้นกก ปลูกต้นมือ สำหรับเป็นวัตถุดิบในการใช้สานเสื่อ หรือปลูกบัวเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้พิเศษ เนื่องจากการทำนาอย่างเดียวในพื้นที่ไม่กี่ไร่คงไม่เพียงพอสำหรับแต่ละครอบครัว จำเป็นต้องมีอาชีพเสริม...”

ตัวอย่างของความสำเริง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้สนองพระราชดำริในการส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพหลัก ดังตัวอย่างของความสำเร็จส่วนหนึ่ง ดังต่อไปนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่

การทำผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก

บ้านหนองแฝก หมู่ ๖ ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การจักสานไม้ไผ่และหวาย

บ้านปางกอง หมู่ ๕ ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การทำผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา

บ้านหนองแฝก หมู่ ๔ ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การประดิษฐ์ดอกไม้จากแป้ง

บ้านโป่งสามัคคี หมู่ ๖ ตำบลป่าเมี่ยงอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

การทอผ้าฝ้ายแกมไหม

บ้านนาแก หมู่ ๑๐ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

การทอผ้าไหมมัดหมี่ด้วยกี่พื้นเมือง

บ้านนาแก หมู่ ๑๐ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

การทำผลิตภัณฑ์จากเส้นใยพืช (ใบเตย)

เช่น กระเป๋า ที่รองจาน รองแก้ว หมอน และหมวก เป็นต้น ณ บ้านม่วง หมู่ ๙ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

การทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ

เช่น ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ ผ้าลายมัดหมี่สีธรรมชาติ และผ้าขาวม้า เป็นต้น ณ บ้านนาแก หมู่ ๕ ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

การทำเครื่องเรือนไม้ไม่เฟอร์นิเจอร์

เช่น เครื่องครัว ไม้โม่ เครื่องแต่งของใส่มีด และของชำร่วย

การทำดอกไม้จากเส้นใยพืช

บ้านนาแก หมู่ ๕ ตำบลนาหัวป้อ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด นราธิวาส

การทำผลิตภัณฑ์จากกระดาษ
บ้านดอนขลุ่ย 7 ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง
จังหวัดนราธิวาส

การทำผลิตภัณฑ์จากใบตอง เช่น กระเปาะ
รูงนาง เป็นต้น
บ้านละโธ หมู่ที่ 2 ตำบลศรีบรรพต อำเภอ
ศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

การทำผลิตภัณฑ์จากใบลาน
บ้านท่าแพ หมู่ 2 ตำบลละลุอ อำเภอเมือง
จังหวัดนราธิวาส

การทำผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ เช่น ผ้าขาวม้า
และผ้าเช็ดหน้า เป็นต้น
บ้านเขาผาคา หมู่ที่ 5 ตำบลละลุอ อำเภอ
เมือง จังหวัดนราธิวาส

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด เพชรบุรี

การส่งเสริมการเจียรไนพลอย
บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ
จังหวัดเพชรบุรี

ด้านการสหกรณ์

หมู่บ้านหุบกะพง... หมู่บ้านสหกรณ์
แห่งแรก

การพัฒนาที่เน้นให้ประชาชนรู้จัก
การช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
เป็นหลักการสำคัญของการสหกรณ์ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนำหลักการ
สหกรณ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา
อาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ราษฎร
ของพระองค์ อาจกล่าวได้ว่าวิธีการสหกรณ์
เริ่มต้นมาตั้งแต่ครั้งที่มีการจัดตั้งหมู่บ้าน
หุบกะพง ในรูปแบบของ “หมู่บ้านสหกรณ์”
เนื่องจากได้ใช้หลักการ วิธีการ ชุมชนกรรม
ของสหกรณ์เข้ามาทำการพัฒนาทั้งด้าน

เศรษฐกิจและสังคมทำให้หมู่บ้านที่หุบกะพง
เป็นหมู่บ้านตัวอย่างในโครงการพระราชดำริ
ที่มีการจัดการในรูปแบบของสหกรณ์ที่สมบูรณ์
แบบแห่งแรกในประเทศไทย

ความหมายของคำว่า “สหกรณ์”
ปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสที่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ผู้นำ
สหกรณ์ทั่วประเทศ เมื่อครั้งเข้าเฝ้าทูล
ละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาสุโขทัย
สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม
๒๕๓๖ ความตอนหนึ่งว่า

“คำว่า ‘สนกรณ’ แปลว่า การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่าจะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านการทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม งานที่ทำด้วยร่างกาย ถ้าแต่ละคนทำก็เกิดผลขึ้นมาได้ เช่น การเพาะปลูกก็มีผลขึ้นมา สามารถที่จะใช้ผลนั้นในด้านการบริโภค คือ เอาไปรับประทาน หรือเอาไปไว้ใช้หรือเอาไปจำหน่าย เพื่อให้มีรายได้ เลี้ยงชีพได้ แต่ถ้าแต่ละคนทำไปโดยลำพังแต่ละคน งานที่ทำนั้นผลอาจไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย และอาจจะไม่พอเพียงในการเลี้ยงตัวเอง ทำให้มีความเดือดร้อน ฉะนั้น จะต้องร่วมกัน แม้ในขั้นที่ทำในครอบครัวก็ต้องช่วยกัน ทุกคนในครอบครัวก็ช่วยกันทำงานทำการเพื่อที่จะเลี้ยงครอบครัว ให้มีชีวิตอยู่ได้ แต่ว่าถ้าร่วมกัน หลาย ๆ คน เป็นกลุ่มเป็นก้อน ก็สามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถ มีผลได้มากขึ้น”

ส่วนจุดสำคัญของสนกรณ ได้พระราชทานพระราชดำริส แก่คณะผู้นำสนกรณการเกษตรและสนกรณนิคมเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ ณ ศาลาศาลาชัย สวนจิตรลดา ความตอนหนึ่งว่า

“...จุดสำคัญของสนกรณ คือ ความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งกันและกัน ไว้ใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าสรุปก็ขอสรุปในคำที่พูดกันมาก ชอบพูดกันว่า ผู้ที่จะอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน ก็ต้องสามัคคี คำนี้มาเสมอคำว่าสามัคคี สามัคคีก็แปลว่าพร้อมเพรียง ถ้าไม่พร้อมเพรียงกัน กิจการก็ไม่ก้าวหน้า คือกิจการไม่เดินไปตามที่ต้องการ แล้วก็ถ้ากิจการไม่เดินไปตามที่ต้องการ กิจการล้มเราเป็นส่วนหนึ่งของกิจการเราก็ล้มเหมือนกัน ฉะนั้นคำว่าสามัคคีคือความพร้อมเพรียง เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินสนกรณ...”

จากพระราชดำริส ที่พระราชทานแก่กรรมการสนกรณการเกษตร สนกรณนิคม และสนกรณประมง เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๔ ณ ปะรำพิธี สวนจิตรลดา ทรงชี้ให้เห็นถึงความเป็นเจ้าของสนกรณของเกษตรกรความตอนหนึ่งว่า

“...การสนกรณนั้นเป็นของเกษตรกร อยู่ที่เกษตรกร อยู่ที่ว่าความตั้งใจของเกษตรกรเป็นอย่างไรไม่ใช่การตั้งใจของฝ่ายรัฐบาล ที่จะสั่งให้ประชาชนทำอย่างนี้ทำอย่างนั้น ผลประโยชน์โดยแท้เป็นของเกษตรกรผู้ที่

เป็นสมาชิกสนกรณ ไม่ใช่เป็นนโยบายที่ทางรัฐบาลจะสั่งบงการโก้ๆ ไปให้ชาวบ้าน ชาวนา ชาวไร่ทำ เป็นเรื่องของความเป็นอยู่ซึ่งเกษตรกรผู้เป็นสมาชิก จะสร้างด้วยตนเองได้ นโยบายเป็นของตัวเอง นโยบายเป็นของเกษตรกร ฉะนั้น การที่มาชุมนุมกัน ผลสำเร็จที่จะได้ไปจากการประชุมสำคัญที่สุด ก็คือได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ที่ได้ผ่านมาและช่วยกันทำ อันนี้เป็นข้อที่สำคัญมากในเรื่องของสนกรณ...”

ไม่ว่าจะเป็นสหกรณ์ประเภท สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์บริการ หรือ สหกรณ์เครดิตยูเนียน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าล้วนเป็นสหกรณ์ที่แตกต่างประสงค์ คือ มีความประสงค์ที่ไม่ใช่อย่างเดียว ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๒๔ ณ ศาลาสุโขทัย สวนจิตรลดา ความตอนว่า

“...สหกรณ์นี้มีสหกรณ์หลายชนิด นอกจากที่ท่านเป็นผู้แทน คือเป็นสหกรณ์ในด้านธุรกิจก็มีในทางการเงินก็มี คือ สหกรณ์นี้ก็เป็นหลักที่ใช้ในสหกรณ์แต่ละชนิด แต่ละชนิดก็ต้องปฏิบัติทุกด้าน อย่างสหกรณ์การเกษตรนั้นก็ต้องปฏิบัติในด้านการจำหน่าย ก็กลายเป็นสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเงินการค้าเหมือนกัน และก็เป็สหกรณ์ในด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือนด้วย ฉะนั้นสหกรณ์นี้ตามธรรมชาติใส่ชื่อไว้ว่าสหกรณ์การเกษตรเป็นต้น แต่ทั้งหมดสหกรณ์ย่อมเป็นสหกรณ์ที่เรียกว่าสหกรณ์เนกประสงค์ทั้งนั้น คำว่าเนกประสงค์ก็หมายความว่ามีความประสงค์ที่ไม่ใช่อย่างเดียวน เป็นสหกรณ์การทำงานร่วมกันด้วยจุดประสงค์หลายอย่าง หรือจะว่าด้วยจุดประสงค์ที่ครบ

ถ้วนในการดำรงชีวิตของแต่ละคน...”

ในการดำเนินกิจการสหกรณ์ของเกษตรกร ปรากฏว่ามีหลายแห่งประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ เช่น สหกรณ์การเกษตรทุ่งสีเปะสังข์จำกัด จังหวัดปัตตานี สหกรณ์เกษตรห้วยบางทรายตอนบนอำเภอตงหลวง จังหวัดมุกดาหาร โครงการสหกรณ์สันกำแพง ตำบลบ้านสหกรณ์กิ่งอำเภอแม่เอน จังหวัดเชียงใหม่ สหกรณ์ประมงคู่งกระเบน จำกัด จังหวัดจันทบุรี สหกรณ์ไฟฟ้าโครงการห้วยหม้อย จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

วิริยอุตสาหพัฒนา จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น โดยกิจการสหกรณ์ ได้มีส่วนเสริมช่วยให้สมาชิกสามารถเพิ่มพูนรายได้ นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามหลักการสหกรณ์ที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันนำไปสู่ความสุข ความเจริญร่วมกัน ดังพระราชโองการในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ เนื่องในโอกาสวันสหกรณ์ ความตอนหนึ่งว่า

“...สหกรณ์ในธรรมชาติของข้าพเจ้า คือการกระทำกรงานร่วมกัน มนุษย์เรา

ตั้งแต่เกิดจนตาย ย่อมต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น เริ่มตั้งแต่ครอบครัวญาติพี่น้อง ไปจนถึงเพื่อนฝูงผู้ร่วมงาน กล่าวอีกอย่างว่า เราอยู่คนเดียวไม่ได้ ต้องอยู่ในสังคม จึงเป็นไปไม่ได้ที่เราจะเจริญรุ่งเรืองอยู่แต่เพียงผู้เดียว โดยที่คนในสังคมเดียวกันลำบากเดือดร้อน ดังนั้น หลักสำคัญที่สุดของสหกรณ์ทุกประเภท ควรจะเป็นดังนี้

๑. ความเมตตากรุณา ความต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข ความสำเร็จช่วยเหลือกันเท่าที่จะทำได้

๒. ความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อกัน
๓. ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในระหว่างสมาชิก ไม่มีการถือเอาถือเอา ต่างมุ่งประโยชน์ต่อสหกรณ์ อันเป็นผลประโยชน์ของทุกคน

๔. ความรู้ทางวิชาการที่จะต้องส่งเสริมในทุกกรณี

ถ้าเป็นตามนี้ได้ ข้าพเจ้าคิดว่า สหกรณ์ของไทย คงจะเจริญคุดหน้าและเป็นเครื่องนำความสุข มาสู่ประชาชน ทั้งหลายโดยทั่วกัน..."

จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเมตตาและห่วงใยพลกนิกรของพระองค์ในทุกลด้าน ไม่ว่าจะเป็ชีวิตความเป็นอยู่ การอาชีพ หรือคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยทรงชี้ให้เห็นว่า

"...เศรษฐกิจของเราขึ้นอยู่กับ การเกษตรมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว รายได้ของประเทศที่ได้มาใช้สร้างความสำเร็จด้านต่างๆ เป็นรายได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่าความเจริญของประเทศต้องอาศัยความเจริญของการเกษตรเป็นสำคัญ และงานทุกๆ ฝ่ายจะดำเนินก้าวหน้าไปได้ก็เพราะการเกษตรของเราเจริญ"

ทรงแนะนำให้นักวิชาการเกษตรสังเกตว่า

"...เกษตรกรกรมย่อยเป็นไปหรือดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นวงจร และเป็นส่วนหนึ่งของวงจรธรรมชาติ ซึ่งมีการเกิดสืบเนื่องทดแทนกันอย่างพิสดารจากปัจจัยอย่างหนึ่ง เช่น พันธุ์พืช เมื่อได้อาศัยปัจจัยอื่นๆ มีดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น เข้าปรุงแต่ง ทำให้เกษตรกรได้พืชผลขึ้นมา พืชผลที่ได้มานั้นเมื่อนำไปบริโภคเป็นอาหาร ทำให้ได้พลังงานมาทำงาน เมื่อนำออกจำหน่ายก็ทำให้เกิดผลทางเศรษฐกิจขึ้น ทั้งแก่ผู้ซื้อและผู้ผลิต..เห็นได้ว่าแม้เพียงงานเกษตรอย่างเดียวจึงจำเป็นต้องเกี่ยวพันกับงานต่างๆ กับเหตุปัจจัยต่างๆ มากมายหลายรอบช่วย ทั้งต้องเกี่ยวพันอาศัยกันอย่างถูกต้องสมดุลด้วยจึงจะช่วยให้งานดำเนินต่อเนื่องและเจริญมั่นคงได้..."

จากพระราชวินิจฉัยอันลึกซึ้งด้วยพระปรีชาญาณ พระองค์จึงทรงนำพาคนไทยและสังคมไทย ผ่านพ้นวิกฤตแห่งความยากจน แร้นแค้นมาได้ อีกทั้งได้พระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้เป็นเครื่องนำทางชีวิตของทุกคนเพื่อจะได้ประสบกับความสุข ความเจริญอันยั่งยืนร่วมกันตลอดไป

“...ที่ตั้งศูนย์ศึกษานี้เพื่อประสงค์สำคัญยิ่ง ๒ ทาง คือ ทางหนึ่งก็คือเป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึงว่าทุกสิ่งทุกอย่างทุกด้านของชีวิตประชาชน ที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอะไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่จะสามารถที่จะหาวิธีการจะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ...”

“...เมื่อดำเนินการทดลองเป็นผลสำเร็จแล้ว จึงจัดแสดงสาธิตผลการทดลองวิจัยภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาในทำนองพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นการยืนยันว่า งานศึกษาการพัฒนาทุกงานที่สาธิตให้ประชาชนนั้นสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลจริง...”

“...เป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่คนทุกระดับสามารถที่จะมาดู จะว่าเป็นโรงเรียนก็ไม่ใช่ แต่ว่าเป็นที่มาดูมาศึกษาก็ได้คือเป็นทัศนศึกษา พานักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยก็ตาม หรือไม่ใช่ นักเรียน เป็นข้าราชการทุกชั้น ตั้งแต่ชั้นผู้น้อยมาจนถึงชั้นผู้ใหญ่ ทุกระดับทุกอย่าง คือหมายความว่าทุกหน้าที่สามารถมาดูในแห่งเดียวกัน วิธีการที่จะพัฒนาในสาขาต่างๆ ของวิชาการ อันนี้เท่ากับเป็นเหมือนที่พิพิธภัณฑ์ที่จะมาดูอะไร มีวิชาการใดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา...”

ตั้งนั้น จึงพระราชทานพระราชดำริให้ข้าราชการจากส่วนราชการต่างๆ ที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน ดังพระราชดำริข้อความตอนหนึ่งว่า

“...ตามธรรมดา แต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ของตน แต่ว่าอาจจะมีการถือว่า เป็นศูนย์ของตนเอง คนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านหน่วยงานการส่งเสริมการ

ศึกษามาอยู่ด้วยกัน นั่นก็หมายความว่าประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายถึงว่าที่สำคัญปลายทางคือประชาชนที่ได้รับประโยชน์และต้นทุนของผู้เป็นเจ้าของน้ำที่จะให้ประโยชน์...”

เมื่อศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นแหล่งรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม จึงต้องบูรณาการงานที่เกี่ยวข้องกัน เชื่อมโยงกัน เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ดังพระราชดำริข้อความตอนหนึ่งว่า

“...งานทุกด้านทุกสิ่งมีความสัมพันธ์ และเกี่ยวเนื่องกันอยู่ทั่วไปทั้งหมด จึงจำเป็นต้องรู้จักร่วมมือ ประสานประโยชน์กับทุกฝ่าย ทุกคน อย่างละเอียดฉลาด ด้วยความเป็นมิตรและเมตตาปรองดองกัน...”

ในการบูรณาการงานด้านต่างๆ นั้น ทรงให้คำหนึ่งถึง

“...พื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อนทั้งสิ้น ถ้าพื้นฐานไม่ดีหรือคลอนแคลนบกพร่องแล้ว ที่จะเพิ่มเติมเสริมต่อให้เจริญดีขึ้นไปอีกนั้น ยากนักที่จะทำได้ จึงควรเข้าใจให้แจ่มชัดว่า นอกจากจะมุ่งสร้างความเจริญแล้ว ยังจะต้องพยายามรักษาพื้นฐานให้มั่นคง ไม่บกพร่องพร้อมๆ กันไปด้วย”

นอกจากนั้น ยังทรงมองถึงปัญหา และสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ ทั้งในเรื่องศักยภาพและข้อจำกัดต่างๆ ทั้งในด้านภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมวิทยา ซึ่งมีความแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถนำแบบแผนการพัฒนาที่ตายตัวมาใช้กับทุกพื้นที่ ทุกชุมชนและทุกสถานการณ์ได้ ดังมีพระราชดำรัสแนะว่า

“การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยาคือนิสัยใจคอของคนเรา”

จึงทรงชี้ให้เห็นว่า **“...พื้นที่ของศูนย์ศึกษาทุกแห่งก็คือ การย่อส่วนภูมิประเทศของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน แล้วทำการศึกษากการพัฒนาด้วยเกษตรกรรมสาขาต่างๆ”**

ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของ **“พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต”** หรือ **“พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตที่ใครๆ จะมาดูว่าทำอะไรกัน”**

“จุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาฯ ก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะแต่ละท้องที่สภาพพื้นที่อากาศและประชาชนในท้องที่ต่างๆ กันก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน”

๖ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ๖ การกิจ

จากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนา การจัดการ และการแก้ปัญหาต่างๆ จะเห็นได้ว่า ล้วนเป็นงานที่มีการบูรณาการทั้งสิ้น เนื่องจากทรงให้ความสำคัญกับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องนั้นๆ แม้จะเป็นเรื่องปลีกย่อย นอกจากไม่ทรงมองข้ามแล้ว ยังทรงให้ความสำคัญ โดยทรงใช้หลักการมองอย่างองค์รวม และเป็นอันเป็นตอน ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ทั้ง ๖ แห่ง ได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งมีลักษณะปัญหาแตกต่างกัน จึงมีเนื้อหาที่เห็นเป็นรูปธรรมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมด้วย ศูนย์ศึกษาการพัฒนา เหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้แก่ประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม อันจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ สามารถแก้ปัญหาที่ตนประสบและนำวิชาการความรู้ที่ได้รับการ

ถ่ายทอดไปประกอบอาชีพในทางที่จะพึ่งตนเองต่อไปได้

รูปแบบและการกิจของศูนย์ศึกษาการพัฒนา ในแต่ละพื้นที่ มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหา ศักยภาพ และความต้องการของราษฎรในพื้นที่ ดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา : การกิจหลัก คือการศึกษา การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันได้แก่ ป่าไม้ ดิน และน้ำ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอินเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส : การกิจหลัก คือการศึกษา วิจัย พัฒนาสภาพดินเปรี้ยวที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ ให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรกรรมได้อีก

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาจุกกระบอง
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด
จันทบุรี : ภารกิจหลัก เพื่อศึกษา วิจัย
ทดลอง และสาธิตการพัฒนา อุนริกษ์และ
ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด
สกลนคร : ภารกิจหลัก คือการพัฒนา
ระบบชลประทาน พัฒนาระบบการปลูกพืช
เศรษฐกิจ การศึกษาระบบนิเวศวิทยาของป่า
การปรับปรุงบำรุงดิน พัฒนาและส่งเสริม
ด้านปศุสัตว์และประมง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด
เชียงใหม่ : ภารกิจหลัก คือการศึกษา
ทดลอง แสวงหารูปแบบในการพัฒนาพื้นที่
บริเวณต้นน้ำลำธารของภาคเหนือ เพื่อ
เป็นต้นแบบในการพัฒนาลุ่มน้ำอื่นๆ ใน
ภูมิภาค โดยใช้ระบบชลประทานซ้ำเสริม

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด
เพชรบุรี : ภารกิจหลักเพื่อฟื้นฟูและพัฒนา
ด้านป่าไม้โอเอซิสประมง ศึกษารูปแบบการ
พัฒนาเกษตรกรรมที่เหมาะสมควบคู่ไปกับ

การอนุรักษ์และปลูกป่า โดยให้ราษฎรที่
บุกรุกที่โดยมิชอบ เข้าร่วมในกิจกรรมของ
โครงการเพื่อร่วมพัฒนา อุนริกษ์ และใช้
ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างถูกต้องและ
เกื้อกูลกันระหว่างคนกับธรรมชาติ

นอกจากศูนย์ศึกษาการพัฒนา ทั้ง
๖ แห่งแล้ว บางศูนย์ศึกษาการพัฒนา ยังมี
มีศูนย์สาขที่ตั้งอยู่ตามที่ตั้งต่างๆ ด้วย โดยทุก
แห่งให้การพัฒนาในลักษณะบูรณาการงาน
ที่เชื่อมโยง สอดคล้องเข้าด้วยกันอย่างเป็น
ระบบ

จากการดำเนินการมากกว่า ๒๐ ปี ศูนย์
ศึกษาการพัฒนา ทั้ง ๖ แห่ง และศูนย์
สาขาต่างๆ มีผลงานการศึกษา ทดลอง และ
วิจัย เป็นองค์ความรู้ที่หน่วยงานต่างๆ และ
ประชาชนผู้สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้
ดังตารางข้างล่างนี้

สำหรับองค์ความรู้สำคัญๆ และ
ผลสำเร็จที่เห็นเป็นรูปธรรมของศูนย์ศึกษา
การพัฒนา แต่ละแห่งนั้น มีดังนี้

ประเภท	สาขาการศึกษา ทดลองและวิจัย	จำนวนเรื่อง เอกสารศูนย์ศึกษาการพัฒนา ทั้ง ๖ แห่ง						
		ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้	รวม	
๑	การพัฒนาเกษตรกรรม (พืช)	๕๒	๓๓	๑	๗๔	๒	๒๐๒	๒๑๑
๒	การพัฒนา ไร่ปลูกและบำรุงดิน	๒๑	๕๑	๕	๓๒	๑๒	๒๓๓	๑๗๓
๓	การพัฒนาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	๒๐	๑๒	๕๕	๕๕	๗	๕๖	๑๐๕
๔	การพัฒนาปศุสัตว์และโคหม	๑๘	๓๒	๐	๗	๑๑	๓	๖๒
๕	การพัฒนาป่าไม้	๑๑	๓๗	๒	๑๑	๒	๑	๗๐
๖	การพัฒนาและอนุรักษ์สัตว์ป่า	๑	๗	๐	๐	๑๐	๐	๑๘
๗	การพัฒนาและควบคุมโรคติดต่อ	๐	๑๓	๐	๐	๐	๐	๑๓
๘	การพัฒนาแหล่งน้ำ	๑	๓	๑	๐	๐	๐	๕
๙	การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม	๐	๐	๒	๐	๐	๐	๒
รวม		๑๒๔	๑๘๘	๕๙	๑๖๑	๔๖	๒๑	๖๓๙

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส : ปาพรุเสื่อมโทรม สละมดินเปรี้ยว แก่ล้างดินอย่างเดียว พัฒนายั่งยืน

มีการศึกษาทดลองหลายวิธีการ ในอันที่จะแก้ปัญหา ดินเปรี้ยว หรือดินทรุ ซึ่งมีอยู่มากในภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดนราธิวาส ดินเปรี้ยว เป็นดินที่มีอินทรีย์วัตถุทับถมกันอยู่มาก จนเป็นชั้นหนา และมักมีน้ำท่วมซึ่งทำให้มีสภาพเป็นกรดกำมะถันไม่สามารถใช้ทำการเพาะปลูกได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระวิริยะหาวิธี การแก้ปัญหาเพื่อให้ราษฎรสามารถนำดินดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกให้ได้ ในที่สุดทรงค้นพบวิธีที่ทรงเรียกว่า “แก่ล้างดิน”

การ “แก่ล้างดิน” คือการเร่งปฏิกิริยาทางเคมีของดินที่มีแอมะถันหรือสารประกอบโพไรท์ โดยทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกัน เนื่องจากเมื่อดินแห้ง ดินจะล้มผลกับอากาศ ทำให้แอมะถันกลายเป็นออกไซด์ของเหล็กและซัลเฟต และเมื่อกลับมาทำให้ดินเปียก ซัลเฟตจะผสมกับน้ำกลายเป็นกรดอีกครั้ง เมื่อดินถูกแก่ล้างสลับ

ไปสลับมา จนกลายเป็นดินที่เปรี้ยวหรือกรดจัดแล้ว จึงให้หาทางแก้ปัญหาความเป็นกรดจัดของดินโดยวิธีการต่างๆ

จากการศึกษาทดลองหลายวิธี ในที่สุดก็พบว่าวิธีที่ดีที่สุดได้แก่ การใช้น้ำชะล้างดินควบคู่กับการใช้ปูนขาว รวมทั้งการควบคุมระดับน้ำใต้ดินให้อยู่ลึกไม่เกิน ๑ เมตร เพื่อป้องกันไม่ให้แอมะถันที่อยู่ในดินชั้นล่างล้มผลกับอากาศ เพราะมีชั้นนั้นแล้วจะปล่อยกรดกำมะถันออกมา เมื่อกุดกำมะถันลดน้อยลง ดินจะเปรี้ยวน้อยลงตามไปด้วย ทำให้สามารถใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกได้

ผลจากการศึกษาทดลองในที่นี้ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ โดยเฉพาะการปลูกข้าว ปรากฏว่า ผลผลิตในปี ๒๕๔๔ ได้รับเฉลี่ย ๔๐-๕๐ ตันต่อไร่ จากอดีตผลผลิตเฉลี่ยไม่เกิน ๑๐ ตันต่อไร่ ต่อมาได้ทำการขยายผลสำเร็จของการศึกษาทดลองไปยังหมู่บ้านรอบศูนย์ จำนวน ๑๔ หมู่บ้าน และได้ขยายต่อไปยังพื้นที่ใกล้เคียงด้วย

หนึ่งในหมู่บ้านขยายผลที่เป็นตัวอย่างความสำเร็จ ได้แก่ กรณีของนายบุญมี วงศ์เชื่อนแก้ว เกษตรกรหมู่ที่ ๔ ตำบลโฆษิต อำเภอสากไบบ จังหวัดนราธิวาส

นายบุญมี เดิมมีอาชีพทำฟาร์มรับจ้าง เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน ๖ ไร่ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านปศุสัตว์-เกษตรโมโระ ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมขัง สภาพดินเปรี้ยวจัด ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้เข้าไปจัดระบบพัฒนาที่ดิน โดยการขุดร่อง และจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร พร้อมกับเลี้ยงปลาควบคู่ไปด้วย เพื่อให้การใช้พื้นที่เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งได้ปรับปรุงบำรุงดินและน้ำ โดยใช้วัสดุปรับปรุงดิน เช่น นินปูนฝุ่น และปุ๋ยคอก เป็นต้น ทำให้นายบุญมีสามารถปลูกผักผลไม้ลงในพื้นที่ ๕ ไร่ ๒ งาน เช่น มะเขือเจ้าพระยา ผักคะน้า ผักกะจ้อน ผรั่งแป้นสีทอง ละครุดพันธุ์ไข่ห่าน กล้วยหอม มะนาว และกระเทียม เป็นต้น ตลอดจนได้เลี้ยงเบ็ดเตล็ด ปลาบิลดา ปลา

นิลแดง ปลาตะเพียนขาว และปลาบ้า ไว้ในบ่อน้ำด้วย ทำให้นายบุญมีฯ มีรายได้เฉลี่ย ๑๒๖,๐๐๐ บาท ต่อปี

เกษตรกรอีกรายหนึ่ง คือ นาย **อาหะมะ ตาโ๊ะ** ตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่ทำการเกษตร ๘ ไร่ เดิมเป็นพื้นที่ทำนา แต่ต้องประสบกับปัญหาเรื่องดินเปรี้ยวจัด ทำให้ผลผลิตที่ได้รับมีน้อย ต่อมา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้เข้าไปดำเนินการจัดระบบการพัฒนาที่ดิน โดยการขุดยกร่อง และขุดแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร รวมทั้งการปรับปรุงบำรุงดิน โดยใช้หินปูนฝุ่นควบคู่กับการใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยคอก เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร นอกจากนี้ ยังได้ปลูกพืช

แบบผสมผสาน ทั้งไม้ผล ผักกิมโบ พืชยืนต้นตามฤดูกาล เช่น กล้วย มังคุด กล้วย มะพร้าว น้ำหอม ผักคะน้า และผักบุ้ง เป็นต้น และยังเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โค ไก่ และเป็ด รวมทั้งเลี้ยงปลาในแหล่งน้ำ

ผลผลิตที่ใช้บริโภคภายในครัวเรือน เมื่อเหลือจึงจำหน่ายมีรายได้เฉลี่ยประมาณ ๖๐,๐๐๐ บาทต่อปี

แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมีพระราชดำริให้แก่ไร่ปัญหาดินเปรี้ยวเพื่อการเพาะปลูก แต่ขณะเดียวกัน พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริให้ลงวนรักษาป่าพรุไว้ด้วย เพื่อคงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีพื้นที่ ๕๖,๙๐๘ ไร่

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี : พื้นที่ฟูและจัดการทรัพยากรชายฝั่ง จากยอดเขาสู่ทะเล

หน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมกันศึกษาทดลอง วิจัย เพื่อหารูปแบบการพัฒนาและจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งเป็นการพัฒนาพื้นที่จากยอดเขาสู่ท้องทะเล เพื่อสนองพระราชดำริ ในอันที่จะช่วยกันรักษาสมดุลของระบบนิเวศแบบบูรณาการ และส่งเสริมการพัฒนาอาชีพทางการเกษตรในพื้นที่รอยต่อระหว่างเชิงเขากับป่าชายเลน เช่น การพัฒนาป่าไม้ การทำการเกษตร ปศุสัตว์ เกษตรอุตสาหกรรม และการประมง เป็นต้น

นอกจากจะฟื้นฟูป่าชายเลนบริเวณอ่าวคุ้งกระเบนแล้ว ยังได้ทำการพัฒนาพื้นที่ฟูอาชีพประมง ในรูปแบบผสมผสานด้วย โดยได้ทำการพัฒนาในเรื่องอาชีพไปพร้อมกับการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้วยการส่งเสริม

การเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบปิด มีการสร้างบ่อเก็บตะกอนเลน และปลูกป่าชายเลนหลังแปลงนากุ้งของตนเอง เพื่อช่วยดูดและใช้ธาตุอาหารที่ปล่อยมากับน้ำทิ้ง รวมทั้งมีการจัดทำระบบชลประทานน้ำเค็ม โดยจัดระบบน้ำทะเลที่ใช้เลี้ยงกุ้งทะเลแยกออกจากระบบน้ำที่ผ่านการเลี้ยงกุ้งทะเล เพื่อรองรับการขยายตัวของพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเล ขณะเดียวกันเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคกุ้งทะเลอันอาจเกิดขึ้นได้ด้วย

มิใช่เพียงเท่านั้น หากแต่ยังมีการใช้วิถีธรรมชาติแก้ปัญหาธรรมชาติในลักษณะต่างๆ อีก เช่น การส่งเสริมให้ราษฎรเลี้ยงหอยนางรมแบบธรรมชาติตามบริเวณคลองน้ำที่จากบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เพื่อหอยนางรม

จะได้ใช้แหล่งกักตุนที่มาจากบ่อเลี้ยงกุ้งเป็นอาหารซึ่งจะทำให้ปริมาณแมลงกักตุนลดลงก่อนที่น้ำทิ้งจะไหลลงสู่อ่างคังกระเบน ทั้งนี้รวมไปถึงการสร้างแปลงพืชมัธยพัชร์ให้เกษตรกรในอ่างคังกระเบน เพื่อให้เกิดการแพร่ขยายพันธุ์ลูกหอยด้วย ปริมาณหอยที่เพิ่มขึ้นจะบริโภคแมลงกักตุนที่เกิดจากราคาอาหารอันอุดมสมบูรณ์ของกิจกรรมการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ทำให้แหล่งกักตุนที่อยู่ในแหล่งน้ำของอ่างคังกระเบนมีปริมาณไม่มากเกินไป

ผลจากการดำเนินการดังกล่าว ทำให้สามารถฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศชายฝั่งให้ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ดังจะเห็นได้ว่าได้เกิดการฟื้นตัวของหญ้าทะเลซึ่งเป็นอาหารของพะยูน ประกอบกับน้ำใน

บริเวณอ่างคังกระเบนสะอาดไม่ปนเปื้อนพะยูนจึงกลับมาหากินในอ่างคังกระเบนอีกครั้งในปี ๒๕๔๗ หลังจากที่มีผู้พบพะยูนครั้งสุดท้ายเมื่อปี ๒๕๓๓ นอกจากนี้ ป้าชายเลนรอบอ่างคังกระเบนประมาณ ๑,๑๒๒ ไร่ ที่ได้รับการฟื้นฟูจนมีความสมบูรณ์ ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาดูงานและท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่มีผู้มาเยี่ยมชมปีละมากกว่า ๒๐๐,๐๐๐ คน

ในด้านการส่งเสริมอาชีพ สามารถช่วยให้การประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งทะเลมีความยั่งยืน ทำให้เกษตรกรในพื้นที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก ๑๑๓ ราย เป็น ๑๙๗ ราย สร้างผลผลิตเฉลี่ยปีละ ๔๐๑ ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณปีละ ๕๕ ล้านบาท

นายดำรง เสนาะสรรค์ เกษตรกร อยู่บ้านหมู่ที่ ๗ ตำบลสนามชัย อำเภอ นายายอาม จังหวัดจันทบุรี เป็นหนึ่งในจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่างคังกระเบนฯ โดยได้รับการจัดสรรพื้นที่ให้จำนวน ๑๐ ไร่ และได้รับการส่งเสริมให้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลด้วยระบบชลประทานน้ำดื่ม หลังจากปรับพื้นที่แล้ว ได้ขุดบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ จำนวน ๓ บ่อ โดย ๒ บ่อ ขนาดบ่อละประมาณ ๒ ไร่ สำหรับไว้เลี้ยงกุ้ง อีก ๑ บ่อ สำหรับไว้ทิ้งเลนจากการเลี้ยงกุ้ง ๒ บ่อแรก เพื่อที่จะได้ไม่ต้องทิ้งเลนลงทะเล

แต่กลับนำเลนดังกล่าวมาทำปุ๋ยหมักและนำมาใช้ในการปลูกผักสวนครัว นับเป็นแบบอย่างของการเลี้ยงกุ้งแบบรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกจากไม่ทิ้งของเสียลงทะเลแล้ว ยังเป็นการป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรคในกุ้งอีกด้วย

ปัจจุบัน นายดำรงฯ มีรายได้หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว ประมาณ ๓๓๐,๐๐๐ บาทต่อปี

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาบึงพานอ้นเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด ลพบุรี : สร้างน้ำ เพิ่มป่า พัฒนาชีวิตที่พอเพียง

ที่นี่เป็นต้นแบบงานบูรณาการด้านการศึกษากการพัฒนาและแก้ปัญหาด้านการเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ชัดเจน เนื่องจากพื้นที่เดิมเป็นทุ่งนาแล้ง ปานหมีดินสภาพดินทุกระต่างและพังทลายรวมทั้งมีเกลือจากใต้ดินขึ้นมากบนพื้นผิวเป็นหย่อมๆ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาทำไร่โดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ทำให้ประสบความขาดแคลนน้ำทั้งเพื่อการบริโภคและอุปโภค จนต้องอพยพย้ายถิ่นด้วยเหตุนี้ในการศึกษาทดลอง จึงต้องหารูปแบบการพัฒนาการเกษตรด้านต่างๆ เพื่อทำการเผยแพร่ขยาย

ผลต่อไป ทั้งการเพาะปลูก การประมง และการปศุสัตว์ ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ตลอดจนการพัฒนาที่ดิน การชลประทาน การทำฝายเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่า และคืนความชุ่มชื้นให้แก่ผืนดิน

ความร่วมมือร่วมใจของหน่วยงานต่างๆ ที่บูรณาการแผนงานเข้าด้วยกัน ส่งผลให้ปัจจุบันมีอ่างเก็บน้ำอยู่ทั่วประเทศถึง ๑๐ แห่ง ป่าต้นน้ำที่เคยแห้งกลับชุ่มชื้น ดินทรายที่ขุดปลูกพืชผักและต้นไม้ไม่ได้กลับปลูกข้าว ผัก พืชไร่ ไม้ผล ไม้ดอก ยางพารา ฯลฯ ได้ โดยเกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้หลายรูปแบบ ทั้งเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ การเลี้ยงปลา และการเลี้ยงสัตว์ มีไข่เพียงเท่านั้น หากแต่ยังได้ส่งเสริมให้เกษตรกรแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่ผลิตได้ในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและสนับสนุนการทำกิจกรรมอุตสาหกรรมในครัวเรือน เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย ทำให้เกษตรกรที่เคยยากจนมีรายได้เพียงพอไม่ที่ร้อยบาท กลับมีรายได้มากขึ้นเป็น ๕๕,๐๐๐-๘๐,๐๐๐ บาทต่อปี และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอมีพอกิน ประการสำคัญทำให้อัตราการย้ายถิ่นออกไปทำงานนอกพื้นที่ลดน้อยลง เพราะเกษตรกรสามารถดำรงชีวิตที่พอเพียงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

นายเสงี่ยม วงศ์สีดา หนึ่งในเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ชลประทาน ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อบริหารจัดการน้ำ ยืนยันได้ถึงการมีน้ำใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ นายเสงี่ยมฯ ได้ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์เพื่อขยายในพื้นที่ ๑๐ ไร่จากทั้งหมด ๑๒ ไร่ ไร่หนึ่งๆ จะได้รายได้ประมาณ ๒๕,๐๐๐ บาท ส่วนแนวทางในการบริหารจัดการน้ำ นายเสงี่ยมฯ เล่าว่า

“เราตกลงกันในกลุ่มว่า เราต้องการใช้น้ำอย่างไร ถ้ามีการปลูกผักหรือแปลงหญ้าเราจะใช้น้ำอย่างไร เราก็มาตกลงกันในกลุ่ม ถ้าสมมติว่าขนิบกับเราก็มีการปรับเงินในส่วนที่ปรับ เราก็เอามาบริหารในกลุ่ม ถ้าใครอยากได้น้ำก็มาขอทางประธาน ทางคณะกรรมการ แล้วผมก็ทำหน้าที่สื่อถึงศูนย์ศึกษาฯ กับบริหารกันเอง”

ด้าน นายละมัย วงศ์ศรีสุข เกษตรกรที่ทำการเกษตรในพื้นที่เกษตรน้ำฝน แม้จะไม่ได้ใช้น้ำชลประทาน แต่ก็ได้จุดสระเก็บกักน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภคและทำการเกษตร เล่าว่า

“แต่ก่อน เมฆามีกะเบาคนละใบกับแฟนมาอยู่ที่เขตใว้ที่นี่ พอผมมาอยู่ ๒ ปีผมก็มีรายได้เพิ่มขึ้นมาก ผมปลูกกะเพรา โหระพา แมงลัก เป็นพืชหมุนเวียน ถึงหน้าน้ำก็ทำนา ทำนาก็ได้ข้าวพอสมควร อะไรก็ขายได้ ผลผลิตทุกอย่าง อย่างลิ้นจี่ ผมขายได้วันละ ๒๐๐ กว่าบาท บางวันก็ได้ ๓๐๐-๔๐๐ บาท แต่ละวันไม่ขาด วันละ ๒๐๐ กว่าบาท ความเป็นอยู่ก็สบายดี เมื่อกี้ใจ แต่ก่อนผมก็เคยทำงานก็ไม่มีเหมือนมาเป็นเกษตรกร ...”

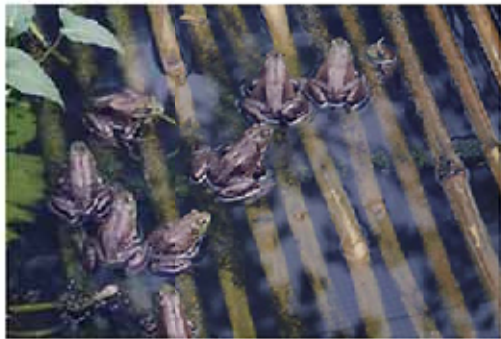

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ : ต้นทางคือป่าไม้ ปลายทางคือประมง ระหว่างทางคือ เกษตรผสม

พื้นที่ก่อนที่จะมีการจัดตั้งเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แห่งนี้แต่เดิมมีการตัดไม้ทำลายป่ากันอย่างมาก จนเมื่อฝนตกลงมา น้ำได้ไหลป่าอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เพราะไม่มีสิ่งกีดขวาง ครั้นถึงหน้าแล้ง ร่องน้ำในหุบเขาก็ขาดน้ำ ทำให้เกษตรกรก็ไม่มีน้ำกินน้ำใช้ และไม่มีน้ำทำการเพาะปลูก จึงนำมาสู่การจัดการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยฮ่องไคร้ ด้วยการปลูกป่าเสริม และการก่อสร้างฝายต้นน้ำลำธารกระจายไปทั่วพื้นที่ เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับป่าและระบบนิเวศป่าไม้ รวมไปถึงการควบคุมและป้องกันไฟป่าด้วย

วิธีการดังกล่าว ได้ทำให้ผืนป่ามีต้นไม้เพิ่มขึ้น และทำให้โครงสร้างของป่าเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ จากเดิมที่มีสภาพเป็นป่าเต็งรังเสื่อมโทรม กลับได้รับการฟื้นฟูสภาพและพัฒนาเป็นป่าเบญจพรรณเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสภาพป่าเต็งรังเดิมมีร้อยละ ๕๑.๐๐ ของพื้นที่ ปัจจุบันมีเพียงร้อยละ ๒๒.๑๒ ส่วนป่าเบญจพรรณ ที่เดิมมีร้อยละ ๑๖.๕๕ ปัจจุบันได้เพิ่มจำนวนเป็นร้อยละ ๔๕.๔๕ ความชื้นสัมพัทธ์ในพื้นที่สูงขึ้น อุณหภูมิโดยเฉลี่ยลดลงจากเดิม ดินมีความชุ่มชื้นมากขึ้น ซึ่กักน้ำได้ดีและอุ้มน้ำไว้ได้มากเกิดการระเหยของน้ำจากพื้นดินลดลง นอกจากนี้ ยังพบว่าปริมาณน้ำฝนที่ตกในเขตพื้นที่

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ มีปริมาณมากกว่าเดิม และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเกือบทุกปี

การที่ป่าอุดมสมบูรณ์ขึ้นนี้ ทำให้ร่องห้วยธรรมชาติที่เคยแห้งแล้งในช่วงฤดูแล้งมีน้ำไหลในลำห้วยเป็นระยะเวลายาวนานขึ้น และบางร่องห้วยมีน้ำไหลตลอดปี โดยปริมาณน้ำดังกล่าวไหลสู่พื้นที่ตอนล่างทำให้ราษฎรหมู่บ้านรอบศูนย์ มีน้ำที่มีคุณภาพดีใช้ในการอุปโภคบริโภค และมีน้ำใช้ในการเกษตรได้ตลอดปี

ผลลัพธ์ของการพัฒนาที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนที่สุด ในระยะ ๔๐ ปีที่ผ่านมาคือ ปรากฏว่าไม่เกิดไฟไหม้ป่าอีกเลย และมีกล้วยไม้ท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งจำนวนสัตว์ป่าหลากสายชนิดได้เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะการเข้ามาอยู่อาศัยและหากินของนกยูงไทย ทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าระบบนิเวศได้ฟื้นตัวจากการที่ผืนป่ากลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดังเดิมนั่นเอง

นอกจากนี้ ยังเป็นต้นแบบของการขยายผลการทำฝายต้นน้ำลำธารไปสู่พื้นที่ในจังหวัดอื่นๆ ที่มีปัญหาป่าเสื่อมโทรม ด้วยโดยมีผู้นำชุมชนและราษฎรให้ความสนใจเข้ามาศึกษาดูงานทางด้านการทำฝายต้นน้ำลำธารโดยตรง รวมทั้งได้ขอเข้าร่วมการฝึกอบรมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธารของศูนย์ฯ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปจัดทำฝายต้นน้ำลำธารในพื้นที่ของตนต่อไปด้วย

ในเรื่องการขยายผลนี้ **นายก่องเงิน ตาถาวรธณ** เกษตรกรชาวบ้านโป่งน้ำ เล่าให้ฟังว่า เมื่อปี ๒๕๓๗ ที่บ้านโป่งน้ำขาดแคลนน้ำมาก วัวล้มตายเป็นร้อยตัว หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม กรมป่าไม้ จึงได้นำราษฎรไปดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เพื่อให้เห็นตัวอย่างว่าเมื่อก่อน พื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เคยแห้งแล้งกันดารเหมือนกัน แต่ด้วยพระราชดำริในพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ทำฝ่ายชะลอความชุ่มชื้นรูปแบบต่างๆ ส่งผลให้ประมาณ ๑๐ ปีต่อมาพื้นที่น้ำยสองโครักกลับมีน้ำอุดมสมบูรณ์

จากการดูงานครั้งนั้น ราษฎรได้ช่วยกันสร้างฝายโดยใช้ไม้และวัสดุที่หาได้จากป่า โดยไม่ต้องลงทุนแต่อย่างใด เพียงแต่ลงแรงเท่านั้น ผลปรากฏว่ามีผล หลังฤดูฝนเป็นแรมเดือน น้ำในลำห้วยยังคงมีอยู่

สำหรับการพัฒนาอาชีพ นาย โกลินทร์ เสงี่ยม เป็นหนึ่งตัวอย่างของความสำเ็จ นายโกลินทร์ จบการศึกษาระดับ ปวช. เขาเปลี่ยนจากการเป็นลูกจ้างในบริษัทแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ มาประกอบอาชีพการเกษตร บนพื้นที่จำนวน ๒๐ ไร่ เขาได้เข้าไปดูกิจกรรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ เมื่อปี ๒๕๓๗ ต่อมาได้เข้ารับการอบรมเรื่องการทำเลี้ยงวัว หลังจากนั้น ทางศูนย์ฯ ได้มอบวัวตัวผู้ให้จำนวน ๔ ตัว จึงได้รวมกลุ่มและช่วยกันดูแล โดยทางศูนย์ฯ ด้ราคาไว้เป็นเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท ให้ผ่อนชำระเป็นรายปี ปีละ ๕,๐๐๐ บาท จากความสนใจด้านปศุสัตว์ นายโกลินทร์ฯ ด้เข้ารับการอบรมเรื่องการทำเลี้ยงหมูป่า และได้รับหมูป่ามาจากศูนย์ฯ ๔ ตัว จึงได้รวมกลุ่มและช่วยกันดูแล ล่วงถึงปี ๒๕๔๖ เขาเริ่มขายลูกวัว แล้วนำเงินไป

ซื้อหมูป่าเพิ่มเติมอีก ๗ ตัว เพื่อเก็บไว้เป็นแม่พันธุ์

จากการรวมกลุ่มอาชีพการเลี้ยงหมูป่าดังกล่าว ต่อมาเขาได้เขียนโครงการเพื่อขอรับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับหมูป่า เพื่อศึกษาเรื่องสายพันธุ์อาหาร และการตลาด โดยมีนักวิชาการเข้ามาช่วยเหลือ กลุ่มสามารถสร้างตลาดให้แก่ตัวเอง โดยได้เข้าพื้นที่จำนวน ๓ ไร่ เปิดเป็นร้านอาหารจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหมูป่า เช่น หมูขอ หมูรมควัน ไส้กรอกเยอร์มัน และผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งสมาชิกทุกคนล้วนผ่านการอบรมจากที่มีในหลายสาขา เช่น การปลูกผักกางมุ้ง การ

เลี้ยงไก่ การเลี้ยงหมูป่า และการแปรรูปอาหาร เป็นต้น โดยให้สมาชิกหมุนเวียนกันดูแลร้านค้า เฉพาะรายได้จากการเลี้ยงหมูป่าและแปรรูปจำหน่าย นายโกลินทร์ฯ ด้รับปีละประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

นายโกลินทร์ฯ ด้นำความรู้ที่ด้รับมาใช้ในการประกอบอาชีพส่วนตัวด้านอื่นอีก ได้แก่ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับซึ่งทำรายได้ที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่าย ประมาณเดือนละ ๓๐,๐๐๐-๔๐,๐๐๐ บาท และยังรับจัดสวนเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา อีกด้วย

นายโกลินทร์ฯ นับเป็นเกษตรกรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จจากการนำความรู้ที่ด้รับมาพัฒนาอาชีพของตนเองและเพื่อนบ้าน จนสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเป็นส่วนรวม

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี : พื้นดิน คืนป่า พัฒนาคุณภาพชีวิต

เดิมเป็นพื้นที่ที่ราษฎรได้อพยพเข้ามาอาศัยทำกินโดยการบุกเบิกแผ้วถางป่าทำการเกษตรอย่างผิดวิธี ทำให้หน้าดินถูกชะล้างความอุดมสมบูรณ์ไปหมด ดินกลายเป็นทรายและดินดานที่ไม่มีแร่ธาตุที่เป็นประโยชน์ ความสมดุลทางธรรมชาติถูกทำลาย เกิดภาวะแห้งแล้ง ความแห้งแล้งของพื้นที่แผ้วถางเป็นวงกว้าง

ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้พัฒนาพื้นที่แห่งนี้ให้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมด้วยการปลูกป่าและจัดหาแหล่งน้ำ โดยจัดให้ราษฎรที่ทำกินอยู่เดิมได้มีส่วนร่วมในการ

รักษาป่าไม้และรับประโยชน์จากป่าไม้ควบคู่ไปกับการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างเหมาะสม และหน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมกันสนองพระราชดำริ ด้วยการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการปลูกป่า ฟื้นฟู และบำรุงรักษาป่าไม้ รวมทั้งสร้างฝายชะลอน้ำในช่องเขา พัฒนาแหล่ง

น้ำด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำและระบบชลประทานโดยเฉพาะการส่งน้ำแบบ "ภูเขาป่า" ตลอดจนทำการพัฒนาดินด้วยการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และวางระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ด้วยการทดลองปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำรูปแบบต่างๆ ฯลฯ

การดำเนินงานดังกล่าวเห็นผลเป็นรูปธรรม นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ เป็นต้นมากล่าวคือ นอกจากไม่มีไฟป่าเกิดขึ้นแล้ว ยังได้พบเห็ดโคน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความชุ่มชื้นและความหลากหลายทางชีวภาพด้วย

จำเขียน สร้อยสม อดีตข้าราชการทหารเรือ เป็นหนึ่งในบรรดาเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมโครงการทำเกษตรในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ โดยภาระแนะนำของคณะทำงานขยายผลและถ่ายทอดเทคโนโลยีของศูนย์ฯ จำเขียนฯ ได้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และได้นำผลการศึกษาอบรมนั้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันทำให้สามารถพลิกฟื้นผืนดินจำนวน ๑๕ ไร่ ซึ่งเดิมอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมเป็นทรายอัดแน่นไร้ความอุดมสมบูรณ์ จนกลายเป็นพื้นที่ใช้ทำการเพาะปลูกได้ ภายใน ๓ ปี

ผลผลิตที่ได้รับมีทั้งจากพืชไร่พืชสวน โดยทำการปลูกพืชผัก-สมุนไพร เพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน เมื่อเหลือจึงนำออกจำหน่าย ได้แก่ ข้าว ตะไคร้พริก ผักบุ้ง มะเขือ กะเพรา โหระพา แดงกวา และฟักทอง สำหรับผลไม้ยืนต้นมีมะม่วงพันธุ์ต่างๆ ขนุน มะพร้าว ลำไย ลิ้นจี่ กล้วย และมะละกอ เป็นต้น โดยเฉพาะมะพร้าว มะละกอ และกล้วย มีผลผลิตให้ได้ออกจำหน่ายได้ทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังปลูกไม้ใช้สอยไว้ด้วย เช่น ปลูกสะเดา ไว้สำหรับทำสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช และปลูกไม้ตง ไม้รวก ไม้จักสาน เป็นต้น ส่วนการทำนา มีพื้นที่ไว้ปลูกข้าวจำนวน ๕ ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ ๒๕๐ กิโลกรัมต่อปี โดยใช้ปุ๋ยพืชสดหว่านแล้วไถกลบ มีการใช้ปุ๋ยคอกเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน มิใช่พึ่งพาสารเคมี หากแต่จำเขียนฯ ยังทำการประมงและเลี้ยงสัตว์ โดยเลี้ยงปลาชนิดต่างๆ จำนวน ๒ บ่อ

กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้จำเขียนฯ มีรายได้ทั้งรายวัน และรายสัปดาห์ คิดเป็นรายได้ต่อเดือนประมาณ ๑๕,๐๐๐ บาท และเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ในปัจจุบันไร่นาของจำเขียนฯ ได้กลายเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของเกษตรกรไทยทั่วประเทศ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งชาวต่างประเทศด้วย

ศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร : เชื้อสัมพันธ์โมตรักกับเพื่อนบ้าน

“ศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร” เป็นการนำผลสำเร็จจากการศึกษาทดลอง วิจัย ที่ดำเนินการในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ไปใช้ประโยชน์ในรูปของการพัฒนาต่อยอดโดยไม่ต้องลองผิดลองถูกอีก ศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรดังกล่าวนี้ เป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้น คือ โครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรช่วยเหลือหน่วยข้าว(หลัก

๒๒) นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) เมื่อปี ๒๕๓๗ ตามที่ นายโกสอน พมวิหาน อดีตประธานประเทศลาว สปป.ลาว มีอักษรสาส์นกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานโครงการ ในลักษณะเช่นเดียวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อัน จังหวัดเชียงใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีรับสั่งเกี่ยวกับการพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระดำริ ให้แก่

ประเทศ สปป.ลาว เมื่อปี ๒๕๓๗ ความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้ามีประเทศ ๒ ประเทศอยู่ติดกัน จะหนีจากกันก็หนีไม่พ้น จารีด ประเพณีวัฒนธรรมก็ใกล้เคียงกันเหลือเกิน แต่คนที่อยู่อย่างนี้ ถ้าไม่คบกันเป็นเพื่อนจะเป็นไปได้อย่างไร ตรงกันข้าม แทนที่จะแข่งขัน จะเกิดกันอะไรกัน นโยบายที่ดีคือควรจะปรับสภาพให้เท่าเทียมกัน มันถึงจะเป็นเพื่อนและความปรกติสุขก็จะเกิดขึ้น...”

การดำเนินงานในระยะแรก ฝ่ายไทยได้สนับสนุนวางระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบชลประทาน จัดทำแปลงสาธิตสนับสนุนปัจจัยการผลิตและขยายผลการ

พัฒนา ชุดละน้ำประจำไร่นา ตลอดจนให้ความรู้ ดูแลส่งเสริม และนำทางวิชาการและฝึกอบรมแรงงานในประเทศไทย ในส่วนของฝ่ายลาว ได้ร่วมเสริมสร้างการพัฒนาด้วยการก่อสร้างถนนสู่โครงการขยายเขตไฟฟ้า จัดเจ้าหน้าที่/ทีมงานประจำศูนย์ดำเนินการบริหารจัดการ สาธิต ปักอบรมผลิตพันธุ์สัตว์พันธุ์ปลา จัดหาอาหารสัตว์อาหารปลาบางส่วน ให้บริการพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์แก่เกษตรกร จัดระบบคลองส่งน้ำและคลองข่อยเข้าสู่พื้นที่นา รวมทั้งซ่อมแซมคอกสัตว์และอาคารสำนักงานอย่างต่อเนื่อง

ความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายได้ทำให้การดำเนินงานพัฒนาของศูนย์ฯ มีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ จนเห็นภาพการ

เปลี่ยนแปลงเป็นรูปธรรม แตกต่างไปจากสภาพปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เมื่อครั้งชาวบ้านยังไม่มีไฟฟ้า ถนนสาธารณะปกติที่ดี ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และขาดการส่งเสริมด้านวิชาการเกษตร ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ

จากการประเมินผลของสำนักงาน กปร. เมื่อปี ๒๕๔๔ พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่โครงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จากการที่ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นจากเดิม ๓๒ ถึงต่อไร่เป็น ๔๖ ถึงต่อไร่ เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มจาก ๖,๙๗๑ บาท ต่อครัวเรือนต่อปีในปี ๒๕๓๖ เป็น ๕๖,๖๔๙ บาทต่อครัวเรือนต่อปีในปี ๒๕๔๔ เท่ากับมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิมถึง ๘ เท่า ก่อให้

เกิดการขยายตัวของประชากรและครัวเรือนเพิ่มขึ้นมีการรวมกลุ่มทางสังคมมากขึ้น เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างกัน นำไปสู่การได้รับประโยชน์ร่วมกันในชุมชน ซึ่งส่งผลให้สังคมเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ

นอกจากนี้ การสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซอนและระบบชลประทานตลอดจนการส่งเสริมแหล่งน้ำขนาดเล็ก ส่งผลให้ชาวบ้านมีผลผลิตทางการเกษตรและมีรายได้สูงขึ้น และยังเกิดประโยชน์ทางอ้อมอีกทางหนึ่ง คือทำให้น้ำตกตาดซอน ซึ่งเป็นพื้นที่รับน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยซอนมีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้น กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่ง ช่วยส่งเสริมรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการ: หลายพื้นที่ หลากพลกระทบ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายโครงการเป็นการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในเชิงพื้นที่ อย่างกรณีพื้นที่ดินน้ำหรือลุ่มน้ำ จึงมีพื้นที่กว้างขวางครอบคลุมพื้นที่เขตปกครองหลายอำเภอ หลายจังหวัด ส่งผลให้มีหลายกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ และมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นโครงการที่ต้องดำเนินการในลักษณะของการบูรณาการ ดังจะยกมากล่าวพอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ๓ จังหวัด ๑๓ อำเภอ ๕๙๙ หมู่บ้าน

เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาหรือการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ โดยยึดสภาพพื้นที่และปัญหาของพื้นที่เป็นหลักในการวางแผนทางในการแก้ปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาอย่างครอบคลุมในทุกๆ ด้านให้กับพื้นที่ โดยไม่คำนึงถึงเส้นแบ่งเขตการปกครอง

พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ที่ได้พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑.๙ ล้านไร่ หรือประมาณ ๓,๑๘๓.๘๙ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ ๓ จังหวัด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง รวม ๑๓ อำเภอ ๘๕ ตำบล ๕๑๙ หมู่บ้าน มีประชากร ๑๒๘,๘๘๔ ครัวเรือน จำนวน ๘๐๖,๓๒๓ คน

เนื่องจากลุ่มน้ำปากพนังครอบคลุมพื้นที่ในหลายจังหวัด จึงมีสภาพปัญหาศักยภาพ และความต้องการในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันทำให้โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ เป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่ การดำเนินงานต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการกำหนดปัญหาและแนวทางการแก้ไข

ในอดีต ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง มีปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อทำสวนยางพารา เมื่อไม่มีป่าไม้ที่จะทำหน้าที่ดูดซับน้ำ ทำให้เกิดการกัดเซาะของดินและไหลมาเติมในแม่น้ำปากพนังและลำน้ำสาขา ทำให้ลำน้ำธรรมชาติมีปริมาณลดลงเรื่อยๆ จนถึงจุดวิกฤตที่ส่งผลให้สภาพน้ำจืดในลุ่มน้ำปากพนังที่เคยมีอยู่ปีละ ๙ เดือน ลดลง

เพียงปีละ ๓ เดือน ทั้งยังเกิดปัญหาความรุนแรงของอุทกภัย และปัญหาการไหลบ่าของน้ำเค็ม และสภาพดินเปรี้ยว ส่งผลกระทบต่อการเกษตรอย่างรุนแรง นอกจากนั้น การทำนาถุ้ง ได้นำไปสู่ความขัดแย้งในการแย่งชิงการใช้ทรัพยากรอีกด้วย

การแก้ปัญหาที่ดำเนินการมาแต่ปี ๒๕๓๘ จนถึงปี ๒๕๔๘ ปรากฏผลที่เห็นเป็นรูปธรรม คือ

- ป้องกันน้ำเค็มจากทะเลที่จะไหลเข้าไปในแม่น้ำปากพนังและลำน้ำสาขาได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้มีน้ำจืดสำหรับใช้เพื่ออุปโภคบริโภคและการเกษตรตลอดทั้งปี

- สามารถลดพื้นที่น้ำท่วมและขุ่นระยะเวลาในการระบายน้ำท่วมออกจากพื้นที่ที่เกิดอุทกภัย ชั่วขณะเท่าปัญหาน้ำท่วมทั้งพื้นที่เกษตรกรรมใน ๓ อำเภอ คือ อำเภอปากพนัง เขียวใหญ่ และหัวไทร

- มีแหล่งน้ำดิบสำหรับผลิตน้ำประปาเพื่ออุปโภคบริโภคให้แก่ราษฎรในเขตอำเภอปากพนัง ซึ่งแต่เดิมประสบปัญหาน้ำประปามีรสกร่อยและมีกลิ่นเหม็น นอกจากนี้ ยังสามารถขยายระบบประปาในเขตอำเภอเขียวใหญ่และหัวไทร ปัจจุบันโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ ได้ส่งน้ำเพื่อผลิตน้ำประปาในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล รวม ๖ แห่ง ได้แก่ บางจาก เขียวใหญ่ ปากพนัง บ่อลือ ชะอวด และหัวไทร

- การเก็บกักน้ำในลำน้ำปากพนังและลำน้ำสาขาส่งผลให้ระดับน้ำใต้ดินสูงขึ้นทำให้ราษฎรได้รับประโยชน์จากการใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นในเขตอำเภอเขียวใหญ่ชะอวด ปากพนัง หัวไทร และเฉลิมพระเกียรติ จำนวน ๖๒,๑๙๓ ครัวเรือน มีน้ำใช้อุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี

- การควบคุมระดับน้ำในทิว สามารถช่วยลดปัญหาการเกิดดินเปรี้ยว น้ำเน่าเสียตลอดจนไฟไหม้ป่าหญ้าได้

- การแบ่งเขตน้ำจืดและน้ำเค็ม ช่วยบริหารจัดการความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำกับเกษตรกรกลุ่มที่ใช้น้ำจืดทำการเกษตร ช่วยลดปัญหามลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการที่น้ำเค็มทำควมเสียหายให้แก่พื้นที่นาข้าว ทำให้เกษตรกร

สามารถขยายการปลูกข้าวในพื้นที่ปลูกข้าว นาปรังได้จากการปลูกข้าวนาปรังปี ๒๕๓๘/๓๙ มีพื้นที่ ๓๑,๙๑๖ ไร่ เพิ่มขึ้นเป็น ๑๔๓,๔๙๗ ไร่ ในปี ๒๕๔๖/๔๗ นอกจากนี้ ผลผลิตต่อไร่เพิ่มสูงขึ้น กล่าวคือ จาก ๓๑๔ กิโลกรัมต่อไร่ ในปี ๒๕๓๖/๓๗ เป็น ๔๘๘ กิโลกรัมต่อไร่ ในปี ๒๕๔๖/๔๗

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่ราษฎรในเขตลุ่มน้ำปากพนัง โดยเฉพาะเกษตรกรที่เปลี่ยนอาชีพทำนาทำเกษตรผสมผสานเป็นต้น ซึ่งในปี ๒๕๔๖ มีพื้นที่เกษตรผสมผสานเพิ่มขึ้นเป็น ๖๔,๑๘๓ ไร่

ครอบครัวของสุปราณีและโสภณ สุขเกษม ราษฎรบ้านบางศาลา หมู่ที่ ๖ ตำบลบางศาลา อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตัวอย่างของเกษตรกรที่เปลี่ยนอาชีพจากการทำนาทำเกษตรผสมผสานและประสบความสำเร็จ ซึ่งแต่

เดิมครอบครัวนี้เลี้ยงกุ้งมา ๖ ปี แต่ต้องประสบกับการขาดทุนเนื่องจากโรคระบาดของกุ้งจึงเลิกเลี้ยงและคิดเปลี่ยนอาชีพเป็นเวลาเดียวกันกับที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ ได้เข้ามาแนะนำส่งเสริมเมื่อปี ๒๕๔๔ แต่เนื่องจากดินมีสภาพเค็มจัดและได้ทิ้งผืนดินให้รกร้างมานาน หน่วยงานพัฒนาที่ดินได้ให้คำแนะนำ ความรู้ และวิธีการปรับปรุงบำรุงดินอย่างต่อเนื่อง ใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ ปี จึงสามารถปลูกพืชได้ในปี ๒๕๔๖

ปัจจุบัน ครอบครัวของสุปราณีและโสภณทำการเกษตรผสมผสานแบบเกษตรอินทรีย์ มีรายได้ในปี ๒๕๔๖ ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ต่อมาในปี ๒๕๔๗ มีรายได้ประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท โดยมีรายได้หลักจากการขายผลชมพู ซึ่งมีชื่อเสียงในความหวาน กรอบ และปลอดภัยจากสารพิษ

**โครงการพัฒนาเมล็ดเสร็จลุ่มน้ำ
สาบแก้วปงฉิมเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดเชียงใหม่ : อรุณย์-พิบูล-
พัฒนเกษตรอู่กุล ปรโยธน์ ๓ เขต**

เป็นอีกโครงการหนึ่งของการพัฒนาเชิงบูรณาการ โดยพื้นที่การดำเนินการอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเ็อง จังหวัดลำพูน บนเนื้อที่ประมาณ ๒๗๙,๕๐๑ ไร่ ๖ ไร่ ๓ งาน ดำเนินโครงการมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๐ ในเบื้องต้นมีการกำหนดแนวเขตการพัฒนาออกเป็น ๓ เขต ได้แก่

พื้นที่ตอนบน ให้เป็นเขตต้นน้ำลำธาร นำมราษฎรเข้าไปบุกเบิก และเร่งฟื้นฟูสภาพป่า

พื้นที่ตอนกลาง เป็นพื้นที่ตามแนวเชิงเขา ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านต่างๆ การกำหนดแนวพื้นที่จะช่วยในการป้องกันการบุกรุกป่าต้นน้ำลำธาร เนื่องจากพื้นที่ตามแนวเชิงเขามีความแห้งแล้งอยู่มาก และราษฎรขาดน้ำในการเพาะปลูก

พื้นที่ตอนล่างเป็นเขตที่ได้รับประโยชน์จากชลประทานมากที่สุด จากฝ่ายทดน้ำขนาดเล็ก โดยให้กรมชลประทานร่วมกับกรมพัฒนาที่ดินพิจารณาสำรวจและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และวางระบบส่งน้ำในพื้นที่ไร่นาแบบต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่รกร้างว่างเปล่า มีการจัดสรรที่ดินเป็นลักษณะสัมปทานรูปแบบพิเศษ โดยให้เช่าพื้นที่ทำกินคล้ายการดำเนินงานในรูปแบบนิคม โดยให้จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และกองทัพภาคที่ ๓ ร่วมกันรับผิดชอบ

ความจำเป็นของโครงการฯ มิใช่เพียงส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และ

ต้นน้ำลำธารเท่านั้น หากแต่ยังสนับสนุนต่อการพัฒนาทางการเกษตรอีกด้วย โดยเกษตรกรสามารถขยายพื้นที่การปลูกลำไยมากขึ้นถึง ๑ ใน ๓ ของพื้นที่ปลูกลำไยทั้งอำเภอจอมทอง และประชากรในโครงการฯ ๙ ใน ๑๐ สามารถใช้พื้นที่ดินในการทำการเกษตรได้เต็มพื้นที่ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประเมินผล ในปี ๒๕๔๐ ราษฎรในพื้นที่โครงการร้อยละ ๕๖.๓๐ เห็นว่าตนเองมีฐานะดีขึ้นพอสมควร ร้อยละ ๑๐.๖๓ ตอบว่าดีขึ้นมาก และร้อยละ ๑๘.๑๑ และ ๑.๕๗ ตอบว่าฐานะทางเศรษฐกิจลดลง และลดลงมากตามลำดับ

บ ว ร : ร่วมแรงร่วมใจ วิถีไทยพัฒนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้นำบ้าน วัด ราชการ/โรงเรียน สถาบันหลักของสังคมไทยที่เป็นสายใยยึดเหนี่ยวชุมชนหมู่บ้านมาแต่อดีตกาลซึ่งก่อให้เกิดการเกื้อกูลสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่อย่างสันติสุขมาอย่างช้านาน มาใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาในระดับชุมชน ในลักษณะ ๓ ประสาน เพื่อร่วมมือบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

หลักการ "บวร" นี้ ได้นำไปใช้ในโครงการพัฒนาพื้นที่รอบบริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ที่เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและชุมชน โดยเป็นสถานที่ทดลองและสาธิตทฤษฎีใหม่แห่งแรกในประเทศไทย โครงการวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพระอารามหลวงประจำรัชกาลพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก่อสร้างเมื่อปี ๒๕๓๘ มีพระราชดำริให้เป็นวัดตัวอย่างของวัดขนาดเล็กในชุมชนเมือง เน้นความเรียบง่าย ประหยัด และประโยชน์ใช้สอยสูงสุด เพื่อเป็นศูนย์รวมแห่งความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชน ทั้งด้านจิตใจและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รวมทั้งเป็นแบบอย่างในการประสานความร่วมมือในลักษณะ ๓ ประสานคือ กุล สัมพันธ ซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่อย่างสันติสุข นอกจากนี้ ยังมีโครงการห้วยองคตอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำนวยของปรีช จังหวัด

กาญจนบุรี ที่ได้นำเอาหลัก “บวร” มาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้มีการฟื้นฟูสภาพป่า จัดสรรที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน และสาธารณูปโภคขั้นส่วนกลาง เพื่อให้ราษฎรกว่า ๘๐๐ ครัวเรือนมีที่ทำกิน โดยมีวัดเป็นสถานกลางในการเชื่อมโยงราชการและประชาชน เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ โดยภาครัฐจะสนับสนุนในด้านงบประมาณ ในขณะที่โรงเรียนทำหน้าทีประสานความรู้ที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพทางด้านเกษตร

โครงการห้วยองคตฯ : ๓ ประสาน

๑. สัมพันธ

เริ่มต้นโครงการในปี ๒๕๓๓ โดยได้พระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ตามลำน้ำสาขาต่างๆ ของห้วยองคต เพิน ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะด้านป่าไม้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

ประชาชน ให้ดำเนินการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และการทำมาหากินควบคู่ไปกับการพัฒนาและฟื้นฟูสภาพป่าไม้ ให้ราษฎรได้อาศัยอาศัยทำกินร่วมกับการคงอยู่ของธรรมชาติอย่างเกื้อหนุนกัน ด้านการจัดระเบียบชุมชน ให้ดำเนินการจัดนาที่ดินเพื่อนำมาวางแผนและจัดทำเป็นโครงการเพื่อพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนในบริเวณพื้นที่เป้าหมาย หลักการดำเนินงานตามแนวคิด “บวร” ให้ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตไทยด้วยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย โดยเฉพาะ ๓ สถานบันหลัก คือ บ้าน วัด และราชการ/โรงเรียน และในทางปฏิบัติได้มีหน่วยงาน

เอกชนแห่งหนึ่งได้เข้ามาสนับสนุนภาคดำเนิน
อีกแรงหนึ่งด้วย

จากการประเมินผลในระดับชุมชนโดยใช้การวัดดัชนีคุณภาพชีวิตของคน (HDI) พบว่า ในภาพรวม ประชาชนในพื้นที่โครงการฯ ช่วงระหว่างปี ๒๕๓๕-๒๕๓๙ มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยในปี ๒๕๓๕ มีค่าดัชนี ๐.๓๙๕ คือมีคุณภาพชีวิตระดับต่ำ และเพิ่มมาเป็น ๐.๕๔๙ ในปี ๒๕๓๙ คือมีคุณภาพชีวิตระดับกลาง และเพิ่มมาเป็น ๐.๘๕๒ ในปี ๒๕๓๙ คือมีคุณภาพชีวิตระดับกลางค่อนข้างสูง

สำหรับดัชนีคุณภาพชีวิตของคน จำแนกตามด้านต่างๆ ในภาพรวม ปรากฏ

ว่าด้านรายได้ ด้านความมั่นคงของที่อยู่อาศัย/ที่ทำกิน ด้านการคมนาคม ด้านไฟฟ้าและด้านการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงจากคุณภาพชีวิตจากคุณภาพชีวิตระดับต่ำเป็นระดับกลาง ส่วนด้านน้ำดื่ม/น้ำใช้ มีการเปลี่ยนแปลงจากคุณภาพชีวิตระดับกลางเป็นระดับสูง และด้านการสาธารณสุขมีการเปลี่ยนแปลงจากคุณภาพชีวิตระดับต่ำเป็นระดับสูง ซึ่งเป็นภาระชีวิตที่ส่งผลกระทบต่อโครงการห้วยของคตฯ ทำให้ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในประเด็นรายได้ ระบบสาธารณูปโภค และระบบสาธารณสุข

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีลักษณะการบริหารจัดการเชิงบูรณาการอื่นๆ

นอกเหนือจากโครงการฯ ต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ยังมีการบริหารจัดการเชิงบูรณาการแล้ว ยังมีโครงการคั่นเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ ที่มีการบริหารจัดการเชิงบูรณาการอีกหลายแห่ง ดังนี้:

- โครงการพัฒนาพื้นที่รอบวัดญาณสังวรารามอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้อ จังหวัดชลบุรี
- โครงการพัฒนาชุมชนแม่ข่ายปากอ้ออันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้อ (ปากอ้อชลสิทธิ์) จังหวัดสระบุรี

- โครงการพัฒนาพื้นที่รับประโยชน์จากการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำยางชุม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

- โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่าอุทยานีอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้อ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

- โครงการป้องกันและแก้ปัญหาอุทกภัยเทศบาลนวมินและวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โครงการป้องกันและแก้ปัญหาอุทกภัยจังหวัดเพชรบุรี

- โครงการพัฒนาพื้นที่รับน้ำโครงการเขื่อนคลองท่าด่านอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้อ (ขุนด่านปราการชล) จังหวัดนครนายก

- โครงการศึกษาทดลองการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครนายก

- โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ในพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด (ภาคตะวันออก) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- โครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าและพัฒนาคุณภาพชีวิตบ้านนาสิริ จังหวัดเชียงใหม่

- โครงการเขื่อนแก่งหินอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดพิษณุโลก

- โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมจังหวัดชุมพร

- โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำบางนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

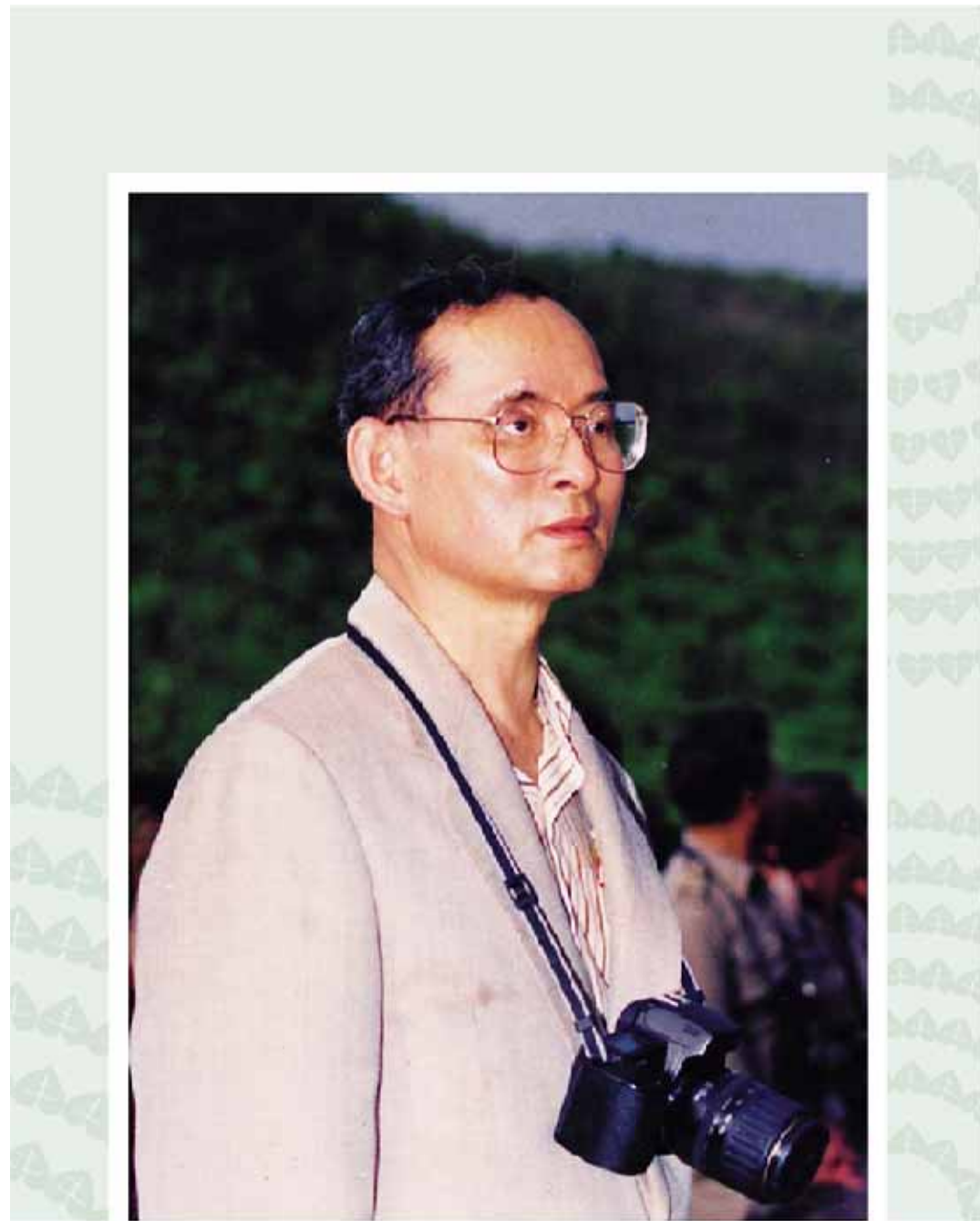
- โครงการพัฒนาพื้นที่บ้านชโยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

- โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดปัตตานี อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

- โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำลำพะยั้ง (ตอนบน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดกาฬสินธุ์ ฯลฯ

จากแนวพระราชดำริในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ ชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา การวางแผน การบริหารจัดการ หรือการแก้ปัญหาใดก็ตาม หากต้องการให้ประสบผลสำเร็จโดยแท้จริง จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งกว้างรอบด้าน เพราะแต่ละปัจจัยมีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบ การบูรณาการจะช่วยให้การวางแผนครอบคลุมทุกด้าน และทำให้การแก้ปัญหา มีความรอบคอบได้ผลสัมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เศรษฐกิจพอเพียง : การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

ความบังเอิญจากสุนทรพจน์ที่นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวถวายสดุดีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการพัฒนามนุษย์ในการอภิปรายของคณะผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูง เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ กระทรวงการต่างประเทศ ในโอกาสที่เดินทางมาทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการ

พัฒนามนุษย์” หรือ UNDP Human Development Lifetime Achievement Award ขึ้นเป็นรางวัลชิ้นแรกที่โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ JNDP ได้จัดทำขึ้นเพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในระดับนานาชาติต่องานด้านการ

พัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังความที่ว่า “...หากการพัฒนาคนภายใต้แนวทางการพัฒนาคนขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงอุทิศพระวรกายทรงงานโดยไม่มีรู้สึกเหน็ดเหนื่อย ไม่เลือกเชื้อชาติ วรรณะ และศาสนา ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของพระองค์ ทำให้นาถาภประเทศนี้ตัวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การเดินสายกลาง รางวัลความสำเร็จสูงสุดครั้งนี้เป็นการจุดประกาย

แนวคิดการพัฒนาแบบใหม่สู่นานาชาติ...”
อีกทั้งได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญว่า “...หากการพัฒนาคนหมายถึงการให้ลำดับความสำคัญประชาชนเป็นอันดับแรก ไม่มีสิ่งอื่นใดอีกแล้วที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าการพัฒนาคนภายใต้แนวทางการพัฒนาคนขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว...”
ทั้งนี้ ด้วยความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ และพระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญนับเริ่มตั้งแต่วาระที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๗ ซึ่งเป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระปฐมราชโองการแก่ประชาชนไทยว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”**

คัมภีร์จริง ก่อนถึงวันที่หลายประเทศในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ อันเกิดจากพัฒนาการของระบบทุนนิยม ได้ชานรับการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานไว้ในประเทศไทยได้, เคยจัดประชุมนานาชาติ

ระดับรัฐมนตรี เพื่อเผยแพร่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาแล้วในช่วงปี ๒๕๔๖ และปี ๒๕๔๗ ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมประชุมจากนานาชาติอย่างมาก โดยเฉพาะในการเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหมู่บ้านเกษตรกรรมตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ มีอาชีพ และรายได้ที่มั่นคง

ในการประชุมนานาชาติระดับรัฐมนตรีดังกล่าว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงชี้ให้ผู้เข้าประชุมเข้าใจหลักการสำคัญของเศรษฐกิจ

การซื้อขายจะเป็นกลุ่ม ซึ่งหมายถึงว่ามีค่าใช้จ่ายน้อยลง และใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยต้องคำนึงว่าจะต้องมีการควบคุมงบประมาณรายจ่ายในระดับหมู่บ้าน และชุมชนอย่างเป็นระบบและพอเพียง ซึ่งหมายถึงว่าจะต้องมีความสมดุล ระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา...”

จากการบริโภคที่ไร้ขีดจำกัดสู่ความพอเพียง

วิกฤตทางเศรษฐกิจเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๖ ทำให้คนไทยได้หันกลับมาทบทวนพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ให้ตั้งแต่ปี ๒๕๑๗

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชปรารภกับฝ่ายราชการว่าเป็นหน้าที่ของทางราชการที่จะต้องนำความทุกข์สงมาให้แก่ประชาชน ดังที่ได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่คณะนักศึกษาคณะวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๑๖ ณ ตำบลกู่พิงนคราชนิเวศน์ความตชนหนึ่งว่า

“...ประชาชนที่อยู่ในเมืองไทยนี้ บางทีก็ขาดความรู้ ขาดความสามารถ ขาดกำลังทั้งทางวิชา ทั้งทางเงินที่จะ

พอเพียง ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้ในที่ประชุม เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๗ ความตอนหนึ่งว่า

“...แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการแก้ปัญหาทั้งในเมืองใหญ่และในชนบท คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงมิได้หมายความว่า จะต้องใช้ชีวิตอย่างขัดสนและตระหนี่ และไม่ได้หมายความว่า จะต้องปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ แต่สามารถเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกได้โดยการจัดตั้งเป็นสหกรณ์ ซึ่งทำให้เป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองมากขึ้น เนื่องจากระบบ

สร้างตนเอง จึงต้องให้เขาอาศัยทาง
ราชการที่จะมาจัดมาให้ก้าวหน้าได้จะนับ
ทางราชการมีหน้าที่อันหนักที่จะจัดให้
บ้านเมืองก้าวหน้า ถ้าประชาชนไม่มี
ความสุข ไม่มีควมก้าวหน้า ประเทศ
ก็จะอยู่ไม่ได้ เพราะว่าคุณความรุ่นวายจะ
ตามเข้ามา ...”

นอกจากนั้น ยังได้พระราชทาน
พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนม
พรรษา เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๗ ณ ศาลา
ดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ใต้
เป็นอนุสติวิธีให้คนไทยต้องเป็นกังวลว่าจะ

ไม่สามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้
ทัดเทียมประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชีย
ด้วยกันได้ ดังความตอนหนึ่งว่า

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขาจะ
ว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่า
เมืองไทยไม่มีสิ่งที่น่าสนใจ แต่เราอยู่พอ
มีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความ
ปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พอกอยู่พอกิน
มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน
ตั้งเปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่
แบบพอกอยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรือง
อย่างยอด แต่ว่ามีควมพอกอยู่พอกิน มี

ความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ
ถ้าเรารักษาความพอกอยู่พอกินนี้ได้ เรา
ก็จะยอดยิ่งขาดได้...”

การที่ทรงห่วงใยเช่นนี้ เนื่องจาก
พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยม
ราษฎรในทุกพื้นที่ทั่วประเทศด้วยพระองค์
เอง ทำให้ทรงทราบถึงความทุกข์ยากที่
ประชาชนกำลังประสบอยู่ ขณะเดียวกัน
ทรงเห็นว่าในทุกพื้นที่มีทุนทางสังคมที่จะมา
มาช่วยเสริมสร้างฐานะความเป็นอยู่ของ
ประชาชนได้ หากคนในพื้นที่รู้จักที่จะอยู่กับ
สิ่งแวดล้อมโดยไม่ทำลายธรรมชาติ ขณะ

เดียวกันทางการต้องให้การสนับสนุน
เกษตรกรในการทำกิจกรรมอย่างจริงจัง
พระองค์ยังไม่ทรงเห็นด้วยหากจะทำการ
ส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นด้านหลัก
ตั้งพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่
ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้า เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๘
ความตอนหนึ่งว่า

“...ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม
ในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงไป กล่าว
คือ การทุ่มเทสร้างเครื่องจักรอันก้าวหน้า
และมีประสิทธิภาพสูงนั้นใช้ในการผลิต

ทำให้ผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น รวดเร็วและมากมาย จนอาจถึงขั้น ฟูมเฟื่อย พร้อมกันนั้นก็ทำให้คนว่าง งานลงเพราะถูกเครื่องจักรกลแย่งไปทำ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากตกต่ำทาง เศรษฐกิจขึ้น เพราะคนที่ว่างงานยากจน ลงและผู้ผลิตก็ขาดทุนเพราะสินค้าขาย ไม่ออก จึงน่าจะจะต้องคิดแปลงแนวคิด แนวปฏิบัติในการส่งเสริมความเจริญ ด้านอุตสาหกรรมไปบ้าง ให้สมดุลกับ ด้านอื่น ๆ เพื่อความอยู่รอด...”

ในระยะแรกของการเสด็จฯ ไปทรง เยี่ยมเยียนราษฎร พระองค์ทรงแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้าให้กับราษฎรในหลายด้าน ทั้ง ด้านการแพทย์ สาธารณสุข การศึกษา และ การทำมาหากินของราษฎร เป็นต้น โดยเฉพาะในด้านการเกษตรนั้น ทรงศึกษา ค้นคว้า ทดลอง เป็นการส่วนพระองค์ เพื่อ แสวงหาแนวทางที่ถูกต้อง ด้วยความ ครอบคลุมเพื่อให้เหมาะสมกับราษฎรใน แต่ละพื้นที่และแต่ละช่วงเวลา โดยมุ่งสู่ ประโยชน์สุขของราษฎรเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้ ทรง อาศัยหลักการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของ คุณธรรม ความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรม หลัก วิชา ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีที่เหมาะสม กับภูมิปัญญาไทย เป็นแนวทางในการ

พัฒนาและแก้ไขทรงเห็นที่ต้นเหตุของปัญหา เพื่อให้เป็นพื้นฐานอันมั่นคงในการเสริม สร้างประโยชน์สุขแก่พสกนิกรทุกหมู่เหล่า ทั่วประเทศ

จากกล่าวได้ว่าวิฤตทางเศรษฐกิจที่ เกิดขึ้นเมื่อปี ๒๕๔๐ ได้สร้างโอกาสให้ ประเทศไทยหันมาสู่แนวทางที่ถูกต้องใน การแก้ปัญหา ด้วยปรากฏว่าได้เกิดกลุ่มนัก คิดและนักปฏิบัติ จากหลายหน่วยงานและ หลายสาขาอาชีพ ทั้งในระดับที่ดูขานเรียก ว่า “รากหญ้า” และส่วนกลาง หันมาให้ความ สนใจศึกษาค้นคว้าเพื่อทำ ความ เข้าใจกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งใน เเงอกรอบคิดทางทฤษฎี และเพื่อใช้เป็น แนวทางประกอบการนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่ง ต่อมา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือ สศช. หน่วยงานหลักในการวางแผนพัฒนาประเทศ ได้สรุปนิยามความหมายของเศรษฐกิจพอ เพียง และเชิญมาเป็นปรัชญาแม่บทในการ จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง ชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) เพื่อ ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับและทุกภาค ส่วนของสังคม มีความเข้าใจในหลักปรัชญา จะได้นำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการ ดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ อันจะนำไปสู่การ

พัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน เพื่อให้ประชาชน อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข สังคมมีความเข้มแข็ง และประเทศชาติมีความมั่นคง ในที่สุด

แนวคิดหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะ การพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อ

โลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอ ประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความ จำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัว ที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง ภายนอก และภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความ ระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการ ต่างๆ มาใช้ ในการวางแผนและการ ดำเนินการทุกขั้นตอนและเกี่ยวเนื่องกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจ ให้มีสำนึกใน คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มี ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและ ความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อม ต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลก ภายนอก ได้เป็นอย่างดี”

เศรษฐกิจพอเพียง จึงมีหลากหลาย บริบท มิใช่เพียงด้านเศรษฐกิจเท่านั้น หาก แต่ยังรวมไปถึงความมั่นคงทางด้านสังคมโดย เฉพาะด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้วย กล่าวคือ ในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ

พอเพียง จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการในทุกขั้นตอน ในด้านศาสนา เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ในด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียง จะต้องอาศัยการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้เกิดสมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอก

แนวทางการบริหารประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในปีที่ประเทศไทยประสบวิกฤตทางเศรษฐกิจนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ความตอนหนึ่งว่า

“...การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอ

กิน แบบพอมีพอกินนั่น หมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ไม่มีพ้อเพียงกับตัวเอง...”

“...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปทำให้ กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แต่ครึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะมีสัก เศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็แก้ไขได้...”

และเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ทรงเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าพอเพียง ความตอนหนึ่งว่า

“...คำว่าพอเพียง มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพ้อสำหรับใช้ของเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพ้อมีพอกิน...พ้อมีพอกินนี้ ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...”

“...พ้อเพียงนี้ก็มี ความหมายว่า มีกินมีอยู่ ไม่พุ่มพวย ไม่หุงหาก็ได้ แต่พ้อพ้อ แม้บางอย่างอาจจะพุ่มพวย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...”

และทรงให้คติเตือนใจว่า “...คนเรา ถ้าพอใจในความต้องการ ก็มีความโลกน้อย เมื่อมีความโลกน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อัน

นี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไร ต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

นอกจากนั้นได้ชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วย ๓ หลัก คือ

- **ความพอประมาณ** มีการประเมินกำลังของประเทศ มิใช่ลดพื้นที่ทำการเกษตร เพื่อรับไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม ทั้งๆ ที่กำลังสำคัญของประเทศยังคงเป็นด้านการเกษตร

- **การใช้เหตุใช้ผล** ต้องคำนึงถึงความเป็นจริงว่าทุกประเทศมิใช่จะต้องเติบโตเหมือนกัน แต่ถ้าประเทศเล็กๆ สามารถเลือกพัฒนาได้อย่างเหมาะสม สามารถเป็นที่ ๑ ของโลกได้ โดยยกตัวอย่างว่าคนไทยเคยเป็นแชมป์มวยโลกในบางรุ่นมาแล้ว

- **การมีภูมิคุ้มกัน** โดยส่งเสริมให้มีการออม ทั้งทรัพย์สินและทรัพยากร เช่น น้ำ ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มว่าจะเกิดสงครามการแย่งน้ำ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องออมน้ำไว้ในเขื่อน

ในมุมมองของเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา มองว่า ไร่ชาขุนนิคม บริเวณนิคม และเสรีนิคม เป็นตัวเดียวกัน และกำลังนำพาโลกไปสู่จุดวิกฤต ซึ่งจะต้องใช้เศรษฐกิจพอ

เพียงเข้ามาเยียวยา เศรษฐกิจพอเพียงจึงมิใช่เพียงเป็นทางออกของประเทศไทย หากแต่ยังเป็นทางออกของชาวโลกด้วย ดังจะเห็นได้ว่าเวลานี้ องค์การสหประชาชาติ ได้เดิหน้าเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง โดยแปลแนวพระราชดำริหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นภาษาอังกฤษ เตรียมแจกจ่ายให้ประเทศสมาชิก ทั้งยังได้เชิญนายสุเมรตันติเวชกุล ไปบรรยายหลายครั้ง

ในสังคมที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกัน ทั้งยังมีความเมตตากรุณาต่อกันเป็นพื้นฐานอย่างสังคมไทยอันแนบชิด เศรษฐกิจพอเพียง เป็นทางออกในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ในขณะนี้ได้เหมาะสมที่สุด

ทฤษฎีใหม่ : ระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริสำหรับเกษตรกร

เมื่อประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ นั้นรัฐบาลในขณะนั้นได้น้อมนำแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” มาดำเนินการส่งเสริมขยายผล เพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ว่างจากภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยกลับคืนสู่ภูมิลำเนาเพื่อทำการเกษตรกรรม ให้สามารถเลี้ยงชีพและมีความพออยู่พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ จึงนับเป็นความโชคดีที่พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริ การเกษตรทฤษฎีใหม่ไว้ ก่อนที่ประเทศไทย จะประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ทำให้ คนไทยสามารถพึ่งตัวได้ในเวลาไม่นานนัก สำหรับที่มาของทฤษฎีใหม่นั้น เริ่ม ต้นจากการทำเกษตรกรรมในระดับครัว เรือนของเกษตรกรรายย่อยที่มีที่ดินทำกิน ขนาดเล็ก ประมาณ ๑๕ ไร่ เพื่อให้พออยู่ พอกิน โดยการพึ่งตนเองให้ได้ก่อนที่จะ พังทลายไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในระดับที่ สูงขึ้นต่อไป

พื้นที่แห่งแรกที่ใช้เป็นสถานที่ทดลอง ทฤษฎีใหม่ ขึ้นเป็นศาสตร์แห่งวิถีไทยนี้ คือ วัดมงคลชัยพัฒนา อำเภอลำลูกกา จังหวัดลพบุรี บนเนื้อที่ ๓๒ ไร่ ซึ่งประสบ ความสำเร็จอย่างยิ่ง เพราะมีไฮ้เพียงสามไร่ เปลี่ยนจากแปลงทดลองมาสู่แปลงสาธิตใน รูปของสหวิทยาการหลากหลายสาขาวิชาจน มีผู้นำแบบอย่างที่ได้เรียนรู้จากที่นี่ไป ดำเนินการตามและต่างประสบผลสำเร็จ เป็นที่ประจักษ์เท่านั้น หากแต่ยังได้พลิกฟื้น วิถีเกษตรชาวไทย ชัมซ้อมโยงไปสู่การฟื้นฟู

อยู่หัว ทรงเน้นอยู่ที่ตัวราษฎร มิใช่ราชการ แต่ราชการต้องให้ความช่วยเหลือ ดังพระ ราชดำริที่พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๖ ความตอนหนึ่งว่า

“...ให้วัด โรงเรียน ราชการ และ มูลนิธิ ร่วมกัน โครงการนี้เป็นโครงการ ที่สามารถนึกกำลัง ต้องไม่ลงทุนมากนัก ทำเหมือนชาวบ้านทำ ขอมให้เสียไปบ้าง ถ้าลงทุนทำมากไป หลวงจะทำได้ แต่ ชาวบ้านทำไม่ได้”

น้ำพระราชหฤทัยอันงดงามเช่นนี้ นี้เอง คือสิ่งที่ถูกพสกนิกรไทยทั่วประเทศไว้กับ พระมหากษัตริย์พระองค์นี้อย่างมั่นคง และ ด้วยความจงรักภักดีอย่างเปี่ยมล้นและหา ที่สุดมิได้

ด้วยพระวิริยะในการศึกษา ทดลอง เพื่อนำทฤษฎีใหม่ไปช่วยแก้ปัญหาด้าน การเกษตรของราษฎร ทำให้พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพบว่า ถ้ามีการ จัดการที่เหมาะสม สามารถนำทฤษฎีใหม่ ไปประยุกต์ใช้ทำการเกษตรในพื้นที่ดินเปรี้ยว ซึ่งพบอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลของ ประเทศไทยบริเวณภาคกลางภาคตะวันออก และภาคใต้ ได้ด้วย โดยได้พระราชทานพระ ราชดำริให้ทำเกษตรหลวง ในโครงการศึกษา ทดลองการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ ณ บ้านหนองคันจาม

กลับมารองวิถีไทยที่มีบ้านวัด โรงเรียน หรือ “บวร” เป็นแกนหลักของชุมชนดั้งเดิมด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ พระราชทานพระราชดำริถึงโครงการนี้ เมื่อ วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ ความตอนหนึ่งว่า

“...โครงการนี้ใช้เงินของมูลนิธิช่วย พัฒนาส่วนหนึ่ง ใช้เงินของราชการส่วน หนึ่ง ...โครงการนี้ใช้งานได้เมื่อใช้งานได้ ก็ขยายโครงการ “ทฤษฎีใหม่” นี้ โดยให้ ทำที่อื่น...”

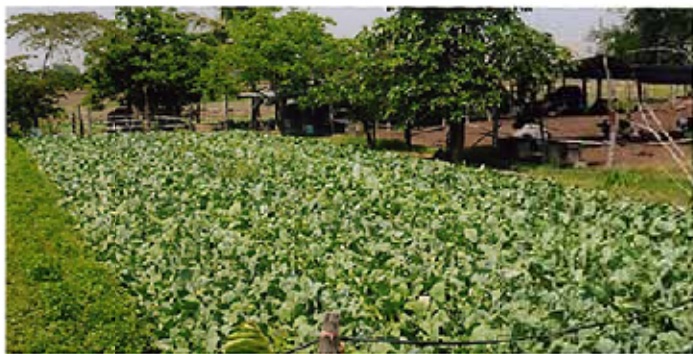
จุดสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้า

อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจอย่างมาก

โครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอีกโครงการหนึ่ง นอกเหนือจากแปลงสาธิตทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๖ แห่ง ที่ได้จัดให้มีพื้นที่สาธิตทฤษฎีใหม่ ซึ่งจากผลการทดลองพบว่า เมืองไทยมีความหวังที่จะพัฒนาให้อยู่ได้ ด้วยข้อพิจารณาว่าขนาดที่ดินที่แห้งแล้งขาดแคลนน้ำหรือแล้งซ้ำซากอย่างบ้านแดนสามัคคี อำเภอเขาวง ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเกษตรได้ด้วยการบริหารจัดการน้ำและที่ดินเพื่อการเกษตรตามแนวพระราชดำริใหม่แล้วพื้นที่อื่นแม้หรือจะพัฒนาให้นำมาใช้ประโยชน์ในการเกษตรไม่ได้

การศึกษาเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ทำทฤษฎีใหม่ ในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน ๑๐๑ ครัวเรือน ซึ่งดำเนินการโดย สำนักงาน กปร. มีผลทางวิชาการยืนยันแน่ชัดว่า “ปฏิบัติแบบเดียวกับทฤษฎีใหม่จะอยู่ดีมีกินมากขึ้น” และ “ทฤษฎีใหม่จะทำความเจริญให้แก่ประเทศได้” กล่าวโดยสรุป ดังนี้

- มีน้ำไว้เพื่อการเกษตรอย่างเพียงพอตลอดปี
- มีข้าวไว้บริโภคทุกครัวเรือนอย่างเพียงพอ
- มีพืช ผัก ผลไม้ เบ็ด โถ่ ฯลฯ ไว้บริโภคและเหลือขาย
- มีรายได้สูงกว่าเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ไม่ได้ทำทฤษฎีใหม่
- เศรษฐกิจในครอบครัวดีขึ้น

- มีงานทำตลอดปี
  - ลดการย้ายถิ่นไปทำงานนอกพื้นที่ ทำให้ครอบครัวอบอุ่นที่ได้อยู่กับพร้อมหน้าและไม่เพิ่มปัญหาทางสังคม
  - อยู่ด้วยการพึ่งตนเองได้
  - มีรายได้สุทธิโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ ๒๕,๗๐๐ บาท ต่อปี
- ผลที่จะได้รับจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ หากประมวลจากพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานไว้ในโอกาสต่างๆ อาจสรุปได้ ๓ ประการ ดังนี้
- ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่

ขีดภาพในระดับที่ประหยัดไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- ในหน้าแล้งที่มีน้ำน้อย สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักเลี้ยงปลาหรืออื่นๆ แม้แต่ข้าว สามารถปลูกได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทานระบบใหญ่
- ปีที่มีฝนตกตามฤดูกาลตลอดปี ทฤษฎีนี้สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้ อีกทั้งในกรณีที่เกิดอุทกภัยสามารภที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยไม่ต้องพึ่งทางราชการมากเกินไป เป็นการประหยัดงบประมาณ

เศรษฐกิจพอเพียง : หลักในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้ที่อยู่นอกภาคเกษตรกรรม

ผู้ที่อยู่นอกภาคเกษตรกรรม ไม่ว่าจะอยู่ในอาชีพใด สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญา มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี โดยดำเนินวิถีชีวิตแบบไทย ที่อยู่แต่พอดี ไม่ฟุ้งเฟ้ออย่างไร้ประโยชน์ ไม่ยึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตั้งอยู่บนหลักของการ “รู้ รัก สามัคคี” ไม่หลงไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ โดยไม่คำนึงถึงเหตุและผล รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริง มีความรักความเมตตาที่จะช่วยสังคมให้พ้นจากภัยพิบัติ และรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่า เพื่อจัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอม มุ่งสู่การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

สำหรับผู้ที่อยู่ในภาคธุรกิจ สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเห็นเป็นรูปธรรมได้ ทั้งจะช่วยให้มีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นการเตรียมความพร้อมไว้รับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นในระยะ

ใกล้หรือระยะไกล ส่งผลให้มีมาตรการป้องกันความเสี่ยงที่รอบคอบและรัดกุม เพราะเศรษฐกิจพอเพียงมิได้เป็นเศรษฐกิจระบบปิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับใคร มิได้หันหลังให้กับกระแสโลกาภิวัตน์ และมีได้ปฏิเสธการเป็นหนี้ มิได้ห้ามการกู้ยืมเพื่อการลงทุนหรือขยายกิจการ เพียงแต่เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวมิให้เกิดความเสียหายจนเกินไปได้แก่ การไม่ประมาท ไม่โลภมาก จนเกินไป ไม่แสวงหากำไรจนเกินควร ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ไม่เบียดเบียนประโยชน์ของสังคม และรู้จักใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์อย่างชาญฉลาด รู้เท่าทันที่จะเลือกรับเฉพาะสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยในระยะยาว ซึ่งทุกวันนี้ มีธุรกิจจำนวนมิใช่น้อยที่ประสบความสำเร็จจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นฐานรากของการพัฒนาในแนวทางสร้างสรรค์ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การที่ต้อง การให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุขพอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่า สิ้นได้ด้วยตนเอง...”

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : แนวคิดพื้นฐานสู่ดัชนีความสุขแห่งชาติ

จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นในเรื่องความสุข ที่เกิดจากความพอมีพอกินของทุกคน มิได้ทรงเน้นไปที่เงินรายได้ ซึ่งในปัจจุบันสังคมโลกกำลังหันมาให้ความสนใจกับการวัดผลการพัฒนาประเทศจาก ดัชนีความสุขแห่งชาติ หรือ GNH = Gross National Happiness แทนการวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวม หรือ GNP = Gross National Product สำหรับประเทศไทย การพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๑๑ มีเป้าประสงค์อยู่ที่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

โดยมีหลักในการพัฒนาว่า แนวคิด “เป็นสุข” หรือ “ความอยู่เย็นเป็นสุข” เป็นคานิยมร่วมของการดำรงชีวิต

การพัฒนาสังคมไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

องค์ประกอบ ๒ ระดับ ของความอยู่เย็นเป็นสุข ได้แก่

- ความอยู่เย็นเป็นสุขของคนและครอบครัว
- ปัจจัยที่เชื่อให้เกิดความสุขประกอบด้วย การรักษาคุณภาพของการ

อยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ การบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ระบบเศรษฐกิจที่สมดุลและเป็นธรรม สังคมสงบสุข มีชุมชนและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแก่คนไทย นั้น เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก มีจุดเริ่มต้นที่การฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมความสามัคคีของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็น

ปกติสุข นอกจากนั้น ด้วยเหตุที่ความพอเพียงเป็นแนวคิดพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของไทยก่อนที่จะถูกระบบทุนนิยมเข้ามาทำลาย การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกลับมาสู่สังคมไทย เพื่อให้ชนบทสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง และเป็นพื้นฐานสำคัญของเศรษฐกิจไทย จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ประเทศไทยรอดพ้นจากความหายนะทางเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดขึ้นได้ศึกษาในสภาคด

ความพอดีที่ยั่งยืนไปกินมิติของเศรษฐกิจศาสตร์

การพัฒนาแนวคิดและแนวปฏิบัติที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวนี้ แบ่งเป็นประเด็นหลักทางวิชาการได้ ๕ ข้อ ได้แก่

- เปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นเป็นหลัก แล้วค่อยๆ ขยายตัวในลักษณะของการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอก

- เปลี่ยนระบบกลไกการทำงาน ใช้กระบวนการ ๓ ขั้นตอนโดยลำดับ คือ ทฤษฎีใหม่ จากระดับจุลภาค คือ ครัวเรือน ไปสู่ระดับมหภาค คือ สังคมส่วนรวม

- เปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์เป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์ของเกษตรกรที่มีต่อองค์กรภาครัฐ และองค์การภายนอกจากการให้และถวาย มาเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบพันธมิตร ที่เน้นการ

ทำงานแบบมีสวนร่วมเรียนรู้ร่วมกัน ใช้เหตุผลและความรู้ในการตัดสินใจ

- เปลี่ยนเป้าหมายในการพัฒนาสังคม จากการแข่งขันรายได้และความมั่งคั่งเป็นตัวเงิน มาเป็นการสร้างความพอเพียงและความมั่นคงของบุคคล ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

- เปลี่ยนอุดมการณ์แห่งความคิดทางเศรษฐศาสตร์ จากการแข่งขันเพื่อสูงสุดในการได้รับเพิ่มขึ้นของแต่ละบุคคล มาเป็นการสร้างความสุขและความพอใจจากการให้ผู้อื่นบ้าง เป็นความสุขที่เกิดจากความมีเมตตากรุณา และการแบ่งปันความสุขร่วมกันในสังคม

หลักการพึ่งตนเอง ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่เป็นเพียงแนวทางการดำเนินงานที่ช่วยสร้างสถานะทางเศรษฐกิจในทุกระดับไว้เท่านั้น หากแต่ครอบคลุมไปถึงทุกด้าน บนหลักการพึ่งตนเองใน ๕ ประการ ดังนี้

- ด้านจิตใจ ดังกระแสพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า **“บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะ**

ปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...”

- ด้านสังคม ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า **“...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกัน ไม่ลดหลั่น ...งานทั้งหมดเป็นงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนกัน...”**

- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรงให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า **“...ถ้ารักษาสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกว่าอยู่ได้ อีกหลายร้อยปี ถึงเวลานั้นลูกหลานของเรา ก็อาจจะทวีคูณแก้ปัญหาต่อไป...”**

- ด้านเทคโนโลยี ทรงให้แยกแยะเทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่ซึ่งมีทั้งดีและไม่ดีโดยอาศัยฐานแห่งภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ และสังคมไทย ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า **“...การเสริมสร้างสิ่งที่**

ชาวบ้านชาวชนบทขาดแคลนและต้องการ คือความรู้ในด้านเกษตรกรรม โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งที่เหมาะสม...”

อย่างไรก็ตาม ทรงให้แง่คิดไว้ด้วยว่า

- “...การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปแบบหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา...”
- ด้านเศรษฐกิจทรงให้มุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และทรงให้ยึดหลัก พออยู่พอกิน พอใช้ และให้สามารถอยู่ด้วยตัวเองในระดับเบื้องต้น ดังที่ทรงชี้ให้เห็นถึงเหตุผลว่า **“...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัว**

เองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุขพอมีพอกิน เป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปก็ คือให้มีเกียรติว่าอินได้ด้วยตนเอง...”

รางวัล “กษัตริย์นักพัฒนา” จาก “มูลนิธิวิธัสวัฑ” (the World Food Prize Foundation)

ด้วยเวลาอันยาวนานตลอดช่วงแห่งการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจที่เป็นไปเพื่อยังประโยชน์สุขให้แก่ราษฎร และยังคงความเจริญอันยั่งยืนแก่ประเทศไทยมาโดยตลอด ซึ่งนอกจากองค์การสหประชาชาติ จะสรรเสริญสดุดี ด้วยการถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แล้ว

พระองค์แล้ว **"มูลนิธิ เวิร์ลฟู้ด"** (The World Food Prize Foundation) ได้ถวาย **"รางวัล เกียรติยศ ดร.นอร์แมน อี บอร์ล็อก"** ประจำปี ๒๕๔๙ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะกษัตริย์นักพัฒนา ผู้ทรงอุทิศพระองค์เพื่อป้องกันความอดอยากของประชาชน ในโอกาสพิเศษครบรอบ ๒๐ ปีของมูลนิธิ ทามกลางสักขีพยานที่เป็นตัวแทนจากประเทศต่างๆ มากกว่า ๖๕ ประเทศ

นายเคนเนธ เอ็ม คิวินน์ ประธานมูลนิธิ กล่าวในพิธีประกาศผลรางวัลดังกล่าวว่า

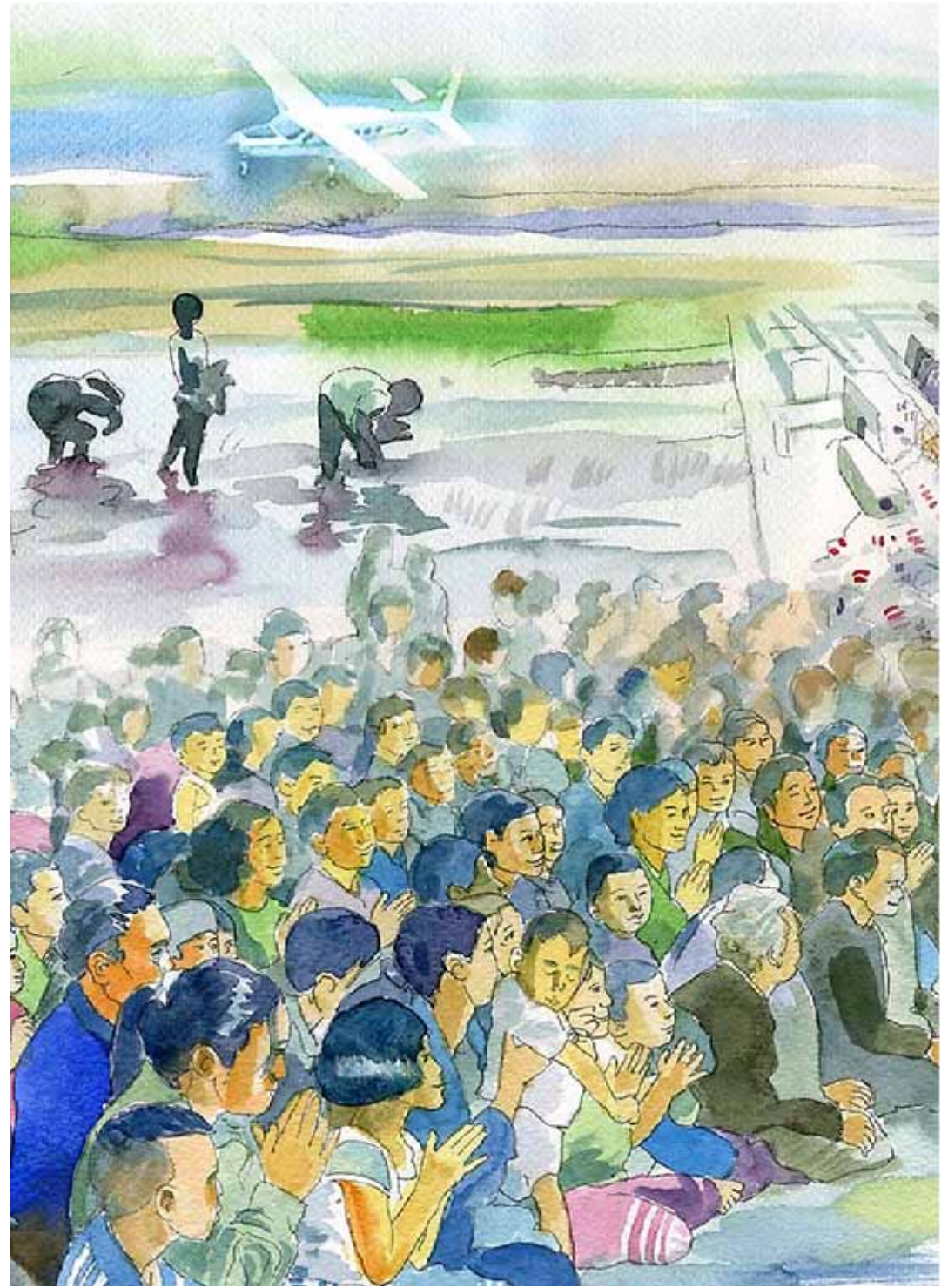
"นับจากทรงขึ้นครองราชย์เมื่อปี ๑๙๔๖ (พ.ศ. ๒๔๘๙) เป็นต้นมา กษัตริย์ภูมิพลทรงแสดงให้เห็นชัดเจนว่าไม่เคยเปลี่ยนความตั้งใจพระทัยในการทำให้ราษฎรของพระองค์มีความเป็นอยู่ที่ดี และทรงห่วงใยลึกถึงถึงการมีอาหารที่เพียงพอและถูกสุขลักษณะ"

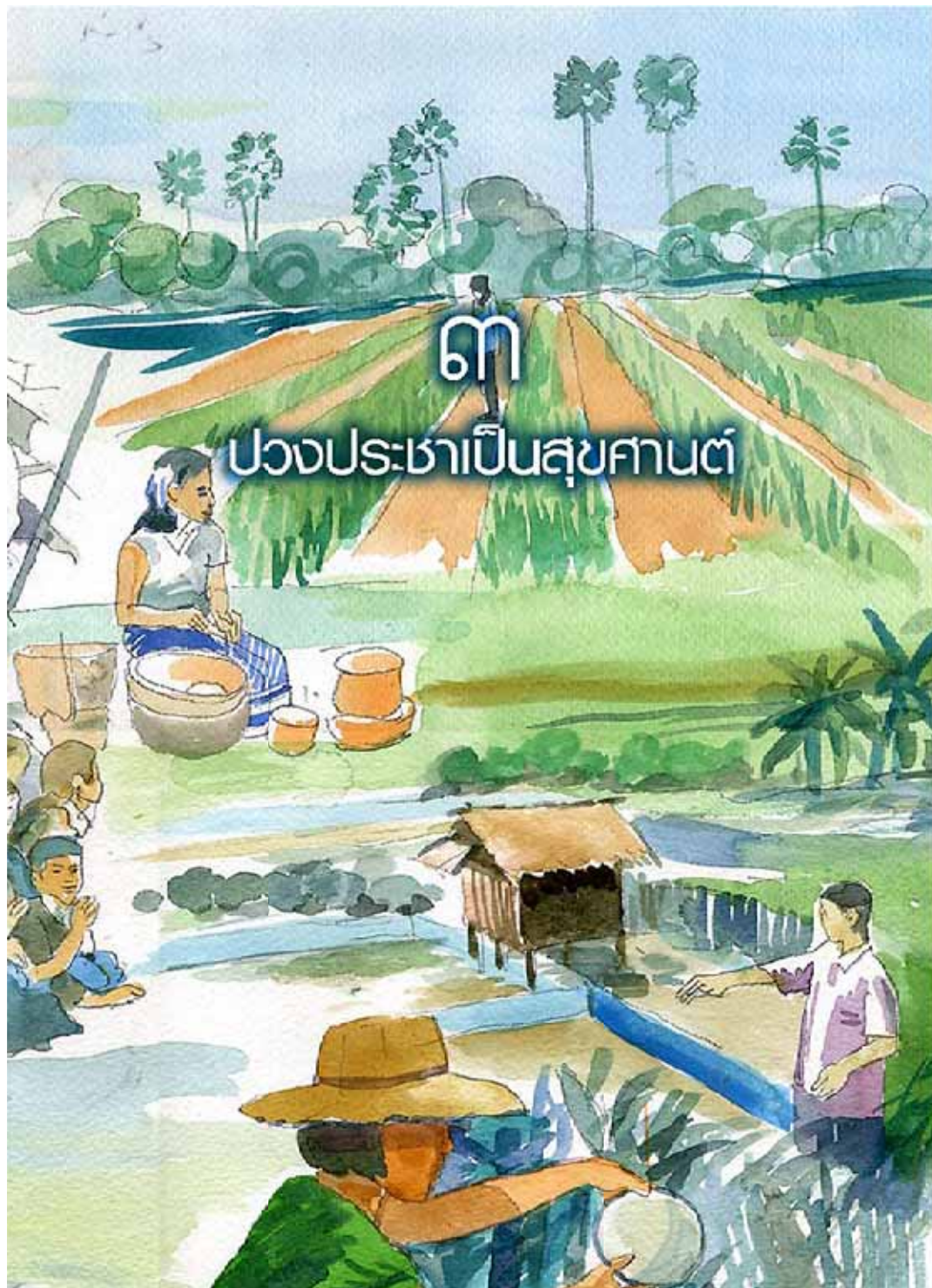
นายเคนเนธ เอ็ม คิวินน์ ได้ชี้ให้เห็นด้วยว่าความตั้งใจพระทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องนี้ สะท้อนผ่านโครงการพระราชดำริต่างๆ มากกว่า ๒,๐๐๐ โครงการที่พระราชทานแก่ชาวไทย โดยโครงการแรกเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี ๑๙๕๖ (พ.ศ. ๒๔๙๙) ซึ่งโครงการต่างๆ เหล่านี้ มีทั้งการส่งเสริม

เกษตรกรรมขนาดเล็ก แนะนำเทคโนโลยีใหม่สำหรับใช้ในการเกษตร การพัฒนาแหล่งน้ำ รวมไปถึงการส่งเสริมสุขภาพของเด็กา ป้องกันโรคขาดสารไอโอดีน และส่งเสริมการศึกษา ฯลฯ และยังกล่าวด้วยว่าเมื่อต้นปีที่ผ่านมานี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของประเทศไทย ทรงรับรางวัลพระมหากษัตริย์นักพัฒนา หรือ "Development King" จากองค์การสหประชาชาติมาแล้ว

คนไทยจึงเป็นคนโชคดีอย่างที่สุด ด้วยเหตุนี้ สมควรที่คนไทยจะตั้งจิตอธิษฐานพระมหากรุณาธิคุณ ด้วยการปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำพาประเทศไทยให้รอดพ้นจากวิกฤตทุกด้านที่กำลังเผชิญอยู่เพราะ **"เศรษฐกิจพอเพียง"** จะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ต่อเมื่อคนมี **"ความพอดีของตน"**

ปวงประชาเป็นสุขสานต์

กระบวนการพัฒนามนุษย์ ตามวิถีชีวิตไทยนั้น มีลักษณะเป็นองค์รวม เพราะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นมีการส่งต่อสืบต่อกันมาโดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบทุกระบบทุกระดับ เป็นหนึ่งเดียว การเรียนรู้ที่ได้รับไม่ว่าจะเป็นในภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ หรือประสบการณ์ทั้งโดยตรงและทางอ้อมนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคน

ด้วยความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากความรู้ ที่ผ่านการปฏิบัติจนเห็นผลและเกิดความประจักษ์แจ้ง คือปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการพัฒนาการที่ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า **ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ** กล่าวคือจากความรู้ นำสู่การปฏิบัติ จนเกิดความประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั่วประเทศ จะเห็นได้จากความเปลี่ยนแปลงในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้น แนวความคิด วิสัยทัศน์ ทักษะคติในการประกอบสัมมาอาชีพที่เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพลังผลักดันสำคัญ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานความอยู่ดีมีสุขให้ ด้วยการส่งเสริมด้านการศึกษา การอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม การแพทย์และการสาธารณสุข การคมนาคม และการสื่อสาร การสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม

ตลอดจนการจัดหาพลังงานทดแทนเพื่อใช้สำหรับการเกษตรกรรมเพื่อลดต้นทุนเป็นต้น สิ่งที่ได้พระราชทานเหล่านี้ได้ช่วยให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลความเจริญที่เคยมีชีวิตอยู่อย่างยากจนข้นแค้น ทั้งต้องเผชิญกับโรคภัยไข้เจ็บ และมีสภาพการครองชีพที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ได้มีโอกาส “พึ่งพาอาศัยปาก” มีกินมีใช้อย่าง “พอเพียง” จนก้าวสู่ความเป็นผู้มีฐานะอันมั่นคงอย่างยั่งยืน จากความยั่งยืนนั้นเพียงของตนเองจึงกล่าวได้ว่า “ปวงประชาเป็นสุขสานต์”

ภาพความสำเร็จของผู้ที่นำแนวทางพระราชดำริไปปฏิบัติอย่างจริงจัง มิได้เห็นทั่วทุกภูมิภาค ทั้งจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ตั้งอยู่ในภาคต่างๆ และจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริบางโครงการ

นางกัญญา ตาสุนิรินทร์ เป็นหนึ่งของผู้ที่มีโอกาสได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจนเกิดปัญญาสู่ประจักษ์ เธอเข้ามาศึกษาในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ เริ่มต้นจากการดูแลแปลงผักในหน่วยงานการทดสอบพืช และการเพาะเลี้ยงเห็ด จากนั้นได้เข้ารับการอบรมกับอาจารย์จากประเทศ

จีนที่เข้ามาสอนตามโครงการระหว่างประเทศ มีการอบรมเรื่องเห็ดหลินจือ เห็ดนางฟ้า เห็ดหัวลิง และเห็ดหอม

จากความรู้ที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับเห็ดมา นางกัญญาจึงได้เริ่มนำวิธีการเพาะเห็ดกลับมาทำที่บ้าน สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ เลี้ยงครอบครัวได้เป็นอย่างดี จากวันนั้นจนจบวันนี้ ชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

"นับเป็นความโชคดีเมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ ตั้งแต่มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เข้ามาในปี ๒๕๒๖ ซึ่งตอนนั้นฐานะทางบ้านค่อนข้างยากจน ไม่มีรายได้พอไปทำงานในศูนย์ศึกษา ได้ค่าจ้างวันละ

๕๐ บาท แต่พ่อก็ส่งลูกเรียนได้ถึง ๓ คน ความประทับใจกับศูนย์ศึกษาฯ จึงเกิดขึ้นนับตั้งแต่วันนั้น เพราะถ้าไม่มีศูนย์ศึกษาฯ พ่อก็ไม่ได้ทำงานตรงนั้น พวกเราก็ไม่มีวันนี้ พ่อตนเองเรียนจบ ม.๖ ก็ได้ไปทำงานในศูนย์ศึกษาฯ และพยายามเก็บเกี่ยวความรู้ที่ได้รับจากการทำงานให้มากที่สุด เพื่อเอามาใช้ประโยชน์ทั้งกับตนเองและเพื่อนบ้านของเรา ให้เขาได้มีโอกาสเรียนรู้นะเหมือนกับเรา

ชีวิตเปลี่ยนไปมาก คือ จากสภาพที่ต้องกัดก้อนเกลือกิน พ่อแม่ไม่มีเงินที่ทำการมีเพียงแค่พื้นที่ปลูกบ้าน ของทุกอย่างก็ต้องซื้อ ถ้าพ่อไม่ได้เข้าไปทำงานที่โครงการของ

พ่อหลวงก็คงจะล้มตาข้าปากไม่ได้เหมือนวันนี้"

นายบุญญ เตศคำ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และเพาะเห็ดในเห็นที่ทั้งหมด ๔ ไร่ เราสามารถสร้างรายได้จากการขายเห็ดขอนขาว ราคา กิโลกรัมละ ๕๐ บาท ซึ่งจะเก็บขายได้ทุกวัน ประมาณวันละ ๔๐๐ บาท ขายหมูป่าได้ราคาตัวละ ๕,๐๐๐ บาท โดยทางศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผู้ลงทุนให้กับกลุ่มเกษตรกรจำนวน ๔ ตัว สามารถนำมาผสมพันธุ์จนเวลานี้ได้ลูกถึง ๑๔ ตัว

นอกจากภารกิจดังกล่าวแล้ว ยังได้ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้และมีอาชีพที่เหมาะสม และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

นายดำรง เสนาะสวรรค์ เกษตรกรที่ครั้งหนึ่งเคยอยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง รับจ้างไปในพื้นที่ต่างๆ ทำให้รายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว แต่เมื่อได้เข้าร่วมโครงการ และได้รับพื้นที่จำนวน ๑๐ ไร่ ซึ่งเป็นป่าชายเลนเสื่อมโทรม เขาก็ได้เริ่มต้นการเลี้ยงกุ้งทะเลด้วยระบบชลประทานน้ำเค็มที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเขาได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ในทุกขั้นตอน

จากที่ต้องทำงานห่างไกลครอบครัว มีรายได้ไม่พอใช้จ่าย ในตอนนี้รายได้ต่อปีเฉลี่ยประมาณ ๓๗๐,๐๐๐ บาท เลี้ยงครอบครัวได้อย่างมีความสุข

“ตอนนี้ชีวิตดีขึ้นจากที่เบียดเบียนเงินกินหมดไป อาชีพนี้สามารถส่งลูกเรียนจบทุกคน ชีวิตที่เคยลำบาก ต้องเร่รอนไปรับจ้างตามที่ต่างๆ ก็ไม่ต้องเร่รอน อยู่กับครอบครัวเป็นสิ่งที่มีความสุข ผมใช้ชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง เลี้ยงปลา ปลูกข้าว เลี้ยงกุ้งพอกินไม่อดอยาก ...ผมรู้สึกปลื้มใจมากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เข้ามาช่วยเหลือ อยากตอบแทนพระองค์ ด้วยการเป็นคนดี ไม่ทำชั่ว และจะเป็นเกษตรกร

จนชั่วลูกชั่วหลาน อยากให้ท่านอายุยืนยาว อยู่กับเกษตรกรตลอดไป และอยากขอบคุณศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ที่เข้ามาดูแลทั้งช่วยตรวจสอบคุณภาพดิน น้ำ ทักษะกุ้ง ดูแลทุกอย่าง”

พื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินชื่อนั้นเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจะเชิงเตา มีลักษณะเป็นดินทราย ซึ่งเกิดจากการชะล้างพังทลายหน้าดิน ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีการบุกป่าที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ยุคาลิปตัสติดต่อกันเป็นเวลานานทำให้ดินแปรสภาพเป็นดินทราย ส่งผลให้การปลูกพืชให้ผลผลิตต่ำและเมื่อมีการปรับปรุงบำรุงดินทำให้ดินสามารถนำมาเพาะปลูกได้เช่นเคย

นายสุทัศน์ สว่างศรี เกษตรกรที่ร่วมบุกเบิก เล่าว่า สมัยก่อนดินดีมาก ปลูกพืชไม่ต้องใช้น้ำ ปลูกพริก ฟักทอง ข้าวได้ผลดีมาก เมื่อนานวันเข้าฝนตกน้ำไหลมาชะล้างหน้าดินเรื่อยๆ ดินก็เริ่มเสื่อมโทรม ปลูกพืชไม่ได้ และกลายเป็นดินทราย

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินชื่อนฯ ได้เข้าไปช่วยเหลือด้วยการปรับปรุงดิน ด้วยการปลูกพืชคลุมดิน เช่น ถั่ว ถั่วแดง ถั่วพัว จากนั้นก็ไถกลบกลายเป็นปุ๋ยพืชสด ใช้เวลากว่า ๕ ปี เขาเล่าว่าดินดีขึ้น ธาตุในดินเพิ่มขึ้น ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น และมีคุณภาพ

“ปรับปรุงดินทำมา ๕ ปี แล้ว ดินในที่ของผมมันมีปุ๋ยขึ้น พอเอาดินปุ๋ยจากตระกูลถั่ว หรือปุ๋ยหมักใส่ก่อน ก็ใช้ปุ๋ยเคมีน้อยลงปกติใช้ ๑๐๐ กิโล หรือ ๑๕๐ กิโล เราใช้แค่

๕๐ กิโล สำหรับวิธีการปรับปรุงดิน จะทำโดยลงแปลงลีดแรก ๒ ไร่ ปุ๋ยหมัก ๒ ตันต่อไร่ ลีดที่ลงปุ๋ยน้ำจากหีข ๒ ไร่ ลีดที่สามปุ๋ยน้ำจากสัตว์ ๒ ไร่ ลีดที่เหลือไม่ทำอะไรเลย แล้วก็ใช้ปุ๋ยพืชสดอีกลีดครึ่งหนึ่ง และที่ให้ผลดีที่สุดคือ หีขคลุมดิน รองลงมาก็ปุ๋ยหมักแต่ต้นทุนสูง รองลงมาปุ๋ยหมักจากสัตว์ ถ้าปุ๋ยน้ำนี้ได้สุติกับปุ๋ยตลาดกับปุ๋ยเม็ด ปุ๋ยเคมีปุ๋ยเคมีแพงกว่าคือ หยอดหนเดียว แต่ปุ๋ยน้ำมีอัตราใช้แค่ครั้ง ๔ วัน ครั้ง ๑๐ วันครั้งตลอดไป นี่ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินชื่อนฯ เขาคิดไว้แล้ว ว่าทดลองทำก็เสี่ยงก็ไม่เป็นไร เป็นประสบการณ์กับตัวเองดีมาก”

“พวกเขา มีวาสนามากเลย ที่ได้มาเป็นสมาชิกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัด

เพชรบุรี พวกเขามีบุญมากที่เป็นลูกของ
โมหลวง”

คำสาปภพที่ออกจากใจของเกษตรกร
ที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกของศูนย์
ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทำให้ชีวิต
ความเป็นอยู่เปลี่ยนไป จากพื้นที่ทำกินที่
เคยแห้งแล้ง ทำการเกษตรกรรมไม่ได้ผล
กลับกลายเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์สามารถ
ปลูกพืชได้หลายชนิด ด้วยพระมหากรุณา
ธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้
พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์
ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ขึ้น

นายสำรอง แดงพลับ ผู้เคยรับจ้าง
ทำงานในโรงงานลับประดที่จังหวัดเพชรบุรี
และได้ปลูกอ้อยและลับประด ในพื้นที่กว่า
๑๐๐ ไร่ มีรายได้ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท
ปัจจุบันหันมาทำเกษตรผสมผสานมีรายได้

มากกว่าเดิม หลังจากที่ได้รับการอบรมที่
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ เมื่อปี
๒๕๔๔ นายสำรองเล่าให้ฟังว่า

“ปลูกไม้ผลละเคาะกันไปในพื้นที่
๓๐ ไร่ มีทั้งขมูม กระท้อน มะม่วง ส้ม ฝรั่ง
มะพร้าว ถั่วฝักยาว พืชผักที่มีถิ่นทวน แดงกว่า
มะเขือเทศ จะอม จะอมปลูกไว้หลังบ้าน
ประมาณ ๕๐๐-๖๐๐ ต้น ในคลองก็ทำ
ถ่างเลี้ยงปลาจุก ข้างบนเลี้ยงกบ มีการทำ
ปุ๋ยหมัก ซึ่งทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วย
ทรายฯ ให้วัสดุดีบ เช่น กากอ้อย มูลไก่ รวม
ทั้งหมดไม่มีต้นทุนที่ขลุกชนิดด้วย ผมสบายใจ
ตั้งแต่ปี ๒๕๔๕๒๕๔๖ เงินทองไม่เคยขาด
แต่ว่ามันไม่มีมาก แต่เราก็ไม่ต้องไปยืมเขา
ใช้เท่านั้นเอง อยู่ได้สบาย ศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาห้วยทรายฯ เข้ามาดูแลตลอด”

ปัจจุบันนายสำรอง มีรายได้ต่อปีมาก
กว่า ๒๐๐,๐๐๐ บาท ชีวิตครอบครัวมี
ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้ทุกวัน ชีวิตมี
ความสุข มีกินมีใช้ เขาก็ดูแลสวนกับพืชผัก
ด้วยความขยันและตั้งใจจึงมีชีวิตที่สดใส

“การทำเกษตรดีกว่าการไปทำงาน
นอกร้าน สบายใจไม่ต้องมีเจ้ากนายมาคอย
คุม เเน่ใจเรากินพูด รายได้ดีมีเก็บทุกวัน
ข้าวก็ไม่ต้องไปซื้อพอกิน ไม่ต้องไปกู้ยืมเงิน
เขา เมื่อต้องการน้ำ ทางศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาห้วยทรายฯ ก็มาช่วยขุดสระน้ำให้หรือ
มาขายน้ำให้ จะเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ทางศูนย์
ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ก็มากคอยให้
คำแนะนำ

พวกเราถือว่าสนนามากเลย ที่ได้มาเป็น
สมาชิกศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ

พวกเรามีบุญมากที่เป็นลูกของโมหลวง ที่
ให้พวกเราช่วยกันปลูกอ้อยปลูกไม้ เราไม่
ต้องไปซื้อเขา”

กลับมาที่ทางใต้อีกครั้ง นางไชวศิริ
บัวเพชร เกษตรกรแบบผสมผสาน ที่ได้
ผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ
ปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัด
นครศรีธรรมราช เธอเล่าว่า มีที่ดินทั้งหมด ๑๐
ไร่ ในอดีตใช้ทำนาข้าวทั้งหมด แต่รายได้ไม่
พอเพียง ต้องทำอย่างอื่นเสริมจึงเริ่มเปลี่ยน
มาทำเกษตรแบบผสมผสานเมื่อปี ๒๕๓๙
ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงที่โครงการพัฒนาพื้นที่
ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดนครศรีธรรมราชเข้าสู่พื้นที่แล้ว

การที่ตัดสินใจเปลี่ยนมาปลูกผัก
เนื่องจากเห็นว่า

“...ทำมาได้ปีละ ๒ ครั้ง แต่ปลูกผักสามารถปลูกหมุนเวียนได้ตลอด นอกจากปลูกผักแล้วก็เลี้ยงปลาในร่องสวน เช่น ปลาช่อน เป็นต้น ปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ ถึงเวลาก็กินบ้าง ขายบ้าง.. ปัจจุบันเปลี่ยนจากปลูกผักสวนครัวมาเป็นส้มโอ ๑๐๐ ต้น บินหนึ่งเก็บ ๒ ครั้ง หรือ ๓ ครั้ง เป็นรุ่นๆ เฉลี่ยทั้งปีรายได้อยู่ประมาณ ๗๐,๐๐๐-๘๐,๐๐๐ บาทถึงต้นทุ้มจะสูงแต่ตัวเฉลี่ยแล้วไม่ขาดทุน การดูแลใช้ยาฆ่าแมลงชีวภาพ...”

สภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดคือ

“...เมื่อก่อนที่น้ำท่วมในที่นี้จะท่วมเป็นเดือนๆ ในช่วงเดือนพฤศจิกายนเดือนธันวาคมตั้งแต่โครงการปากพองเข้ามาทำให้น้ำที่เคยท่วมในพื้นที่ลดลง และมีเจ้าหน้าที่มาช่วยยกร่อง ปรับพื้นที่ดินไว้ แนะนำวิธีการปลูก และจัดหาพันธุ์ไม้มาให้ อย่างที่

สวนนี้จะปลูกส้มโอพันธุ์ทองดีทั้งหมด เมื่อถึงเวลาที่ได้ผลผลิต สามารถเก็บขายได้ ก็จะมีพ่อค้าเข้ามารับซื้อถึงที่สวน...

เทคนิคพิเศษที่ทำให้สวนของเราได้ผลผลิตดีกว่าคนอื่น ๆ ก็คือ การใส่ปุ๋ยแกลที่แตกต่างไปจากสวนคนอื่น โดยทางโครงการ มีการอบรมอะไรก็จะเข้าไปร่วมอบรม แล้วนำกลับมาใช้ภายในสวน...”

นายกิจวัฒน์ ณ นคร ผู้ประสบกับปัญหาอันเกิดจากน้ำท่วมใหญ่ ก่อนที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพองอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะเข้ามาช่วยเหลือ ในปี ๒๕๓๐ - ๒๕๓๑ ครั้งนั้นดินไม่ ไทยหมด

“...เมื่อก่อนทำนาปรัง ระบบน้ำไม่ค่อยดีบางปีก็ได้ผลดีบางปีก็เสียหายช่วงแล้งพอประสบปัญหาปีที่เกิดภัยแล้ง เลยเปลี่ยนมาปลูกส้มโอ เพราะราคาตลาดดีกว่าและเหมาะสมกับดินทางแถบนี้ด้วย พันธุ์ที่ปลูก

ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ทองดีมีชาวน้ำผึ้งบ้าง แต่จะเป็นทองดีจะร้อยละ ๙๐

ผมมีเนื้อที่ในการทำเกษตรทั้งหมด ๑๑ ไร่ มีส้มโอประมาณ ๔๐๐ ต้น ผลผลิตที่ได้จะไม่พร้อมกัน มันเป็นรุ่นๆ ช่วงเดือนที่เก็บได้จะอยู่เดือนพฤศจิกายน และเดือนธันวาคมรุ่นหนึ่ง ส่วนอีกรุ่นหนึ่งจะเป็นรุ่นพฤษภาคมไม่ค่อยเยอะช่วงเดือนเมษายนและพฤษภาคม ปีหนึ่งๆ จะออก ๒ รุ่น รุ่นใหญ่จะได้เงินประมาณ แสกกว่าบาท ส่วนรุ่นทวายจะได้ประมาณ ๓-๔ หมื่นต่อปี ส่วนใหญ่พ่อค้าแม่ค้าจะเข้ามารับซื้อในสวน แล้วตั้งราคาเป็นเกรด เกษตรกรต่างคนต่างขายยังไม่มีการรวมกลุ่มกัน ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาอยู่ประมาณปีละ ๑๐,๐๐๐ บาท มีการใช้ยาฆ่าแมลงปีละ ๔ ครั้ง และ

ใช้ปุ๋ยคอกจากชีวีร์ โดยเป็นวัวที่เลี้ยงไว้ในพื้นที่ ๕-๖ ตัว เก็บชีวีร์เอาไว้ใช้ และภายหลังจากที่มีโครงการสามารถระบายน้ำท่วมได้ดีทำให้ระดับน้ำลดเร็วเวลาที่ฝนตกหนักๆ ซึ่งช่วยแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี”

นายสมพร พูนสวัสดิ์ เจ้าของที่นาทุ่งเดิมบนพื้นที่ ๑๒ ไร่ แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาทำเกษตรผสมผสานผสมผสานคือ ไม้แปลกดินปลูกส้มโออบขุบอบสระปลูกพริกแปกและไม้ประดับปลา พื้นที่นี้มี ๒ แปลงที่ใช้ในการทำเกษตรส้มโอที่ปลูกในพื้นที่ร่องแปลงที่ ๑ มี ๘๐ ต้น ส่วนในแปลงที่ ๒ มีอยู่ ๓๐๐ ต้น นายสมพร เล่าว่า

“เมื่อก่อนพื้นที่นี้เป็นนาทุ่ง ดังนั้น เมื่อเปลี่ยนจากการทำนาทุ่งมาทำแปลงเกษตร

จึงต้องมีการปรับสภาพดินโดยอาศัยหมอดิน มาช่วยปรับปรุง ชั้นตอนก็เริ่มจากการปรับ โครงสร้าง คือยกร่องแล้วใช้วัสดุปรับปรุง คือ ยิบซั่ม ให้ยิบซั่มล้างความเค็มออกประมาณ ๒-๓ ครั้ง เพราะความเค็มในดินตกประมาณ ๒-๓ เดซิเบล ฉ่ำน้ำกว่าเกิน ๒ เมื่อโซร่ พีซ จะหยุดชะงักการเจริญเติบโต เมื่อความเค็ม เหลือประมาณ ๑ กวาๆ ความเค็มระดับนี้ ทำให้พืชสามารถปลูกได้ น้ำได้มาจาก ระบบคลองชลประทาน ส่วนพื้นที่ลุ่มโหลที่มี อยู่ทางหน่วยงานราชการจัดมาให้ รสชาติ ของส้มโอที่นี่จะแปลกกว่าที่อื่นซึ่งอาจจะ เป็นเพราะความเค็มของดินที่ช่วยให้รสชาติ ของส้มโอมีรสชาติเฉพาะตัว อย่างส้มโอที่ หมู่บ้านเสวิมาน พื้นที่บึงทิมสยาม จะต้อง ส่งเข้าสำนักพระราชวัง ซึ่งรสชาติที่ได้จะ เหมือนกับที่นครชัยศรีทุกอย่าง...”

นายสมพรฯ ยังได้ปลูกนญาแฝกไว้ ป้องกันตลิ่งพังด้วย และผลพลอยได้อีก ประการหนึ่งคือ

“... ใบบนของนญาแฝกมาคลุมโคนส้ม หนญาแฝกจะมีเชื้อจุลินทรีย์อยู่ และมันจะ เสริมกับ ทด ๑, ๒ และ ๓ ที่เขาจะเอาให้ ชาวบ้านใช้ทำปุ๋ยหมัก และปุ๋ยน้ำ ถ้าหาก เราไม่ใช้นญาแฝกจะทำให้จุลินทรีย์ในดิน ขยายเร็ว เพราะว่าเชื้อทุกอย่างที่เดิมเชื้อ ของพดที่เก็บมานั้นมันมาจากนญาแฝกช่วง

แรกๆ ชาวบ้านมองเขินว่า มันรก ก็ได้หมอดิน ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ อธิบายถึงประโยชน์ ของนญาแฝก ชาวบ้านก็เริ่มยอมรับ

ประโยชน์ที่ได้จากนญาแฝกอีกอย่าง คือ ตอนนี้ใช้ทำเป็นโครงการอาหารกลางวัน ให้กับเด็กนักเรียน โดยการขายกล้านญาแฝก กล้าละ ๑๐ สตางค์ แต่ถ้าบางที่ขนส่งให้ด้วย ราคากล้าจะอยู่ที่ต้นละ ๑๕ สตางค์ เมื่อ ขายได้เงินก็เอามาให้เด็กนักเรียนเพื่อเป็น ค่าอาหารกลางวัน”

นายสนั่น ล้นสำโรง เกษตรกรทฤษฎี ใหม่ ในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัด มงคลชัยพัฒนาศ จังหัดสระบุรี ซึ่งอยู่ใน พื้นที่เื่อมมาประมาณ ๒๕ ปี มีพื้นที่ทำการ เกษตรทั้งหมดมากกว่า ๓๐ ไร่ แบ่งพื้นที่

การเกษตรออกเป็นโซนคือปลูกข้าวโพด ๑๕ ไร่ ปลูกผัก ๕ ไร่ มะม่วง ๕ ไร่ นอกนั้นเป็น พริก มะเขือเทศ และลิ้นมังกร รวมทั้งมีการ เลี้ยงไก่แบบธรรมชาติ ทำให้มีรายได้เฉลี่ยปี ละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

การที่มีโครงการขยายผลทฤษฎีใหม่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เข้า มาทำให้มีน้ำสมบูรณ์ เพราะน้ำที่ใช้ในการ เกษตรมาจากน้ำของโครงการชลประทานที่ ส่งน้ำขึ้นไปยังอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว แล้ว จึงระบายส่งมายังบ่อของเกษตรกร ในการ จัดระบบการบริหารจัดการน้ำนั้น มีการรวม กลุ่มเกษตรกรประมาณ ๑๕ คน เวียนกัน สูบน้ำไปบ่อ ตามคำแนะนำของทางการ น้ำ ที่ได้มาจากห้วยหินขาวที่ส่งลงมาตามท่อ ทั้ง

แต่ปี ๒๕๕๓ เป็นต้นมา ยังไม่มีค่าใช้จ่าย อะไร แต่ต่อไปคงจะเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่า บำรุงรักษาเครื่องหรือท่อที่ชำรุดบ้าง ซึ่งท่อ ส่งน้ำด้านนี้จะไม่ใช่ไฟ แต่ใช้แรงดันน้ำใน ฝั่งของน้ำซึ่งท่อจะมีขนาดเล็ก

นายสนั่นฯ เล่าให้ฟังว่า “เมื่อโครงการสาธิตทฤษฎีใหม่ที่วัด มงคลเข้ามา ก็เริ่มจากการไปศึกษาอบรม ทำ ให้สภาพของดินในพื้นที่เกษตรดีขึ้นกว่า เดิม พยายามที่จะใช้ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก มาปรับปรุงดินและพยายามที่จะหลีกเลี่ยง สารเคมีต่างๆ มีการทำน้ำหมักเข้ามาใช้

ผมรู้สึกดีใจที่มีในหลวงท่านได้นำ โครงการนี้มา ก็คิดว่าครอบครัวของผมหรือ คนที่เข้าร่วมกลุ่ม มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่า

เดิมมาก ถ้าไม่มีโครงการนี้ครอบครัวก็คงจะไม่มีอะไร ถ้าไม่มีน้ำ ไม่มีโครงการนี้ก็คงทำการเกษตรไม่ได้ เป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างที่สุด ที่โครงการในหลวงเข้ามาที่วัดมงคล จึงเป็นผลให้เกษตรกรแถวนี้ได้รับประโยชน์ร่วมกัน"

นายสมบุญ จามากุล มีที่ดินเพื่อทำการเกษตรในโครงการขยายผลทฤษฎีใหม่จำนวน ๑๑ ไร่ นอกนั้นมีมีการทำไร่ข้าวโพดที่ตำบลอ้อเหล็ก ประมาณ ๔๐ ไร่ ที่อำเภอแก่งคอยและอำเภอศรีเทพ ส่วนพื้นที่ใน

อำเภอเฉลิมพระเกียรตินี้ใช้สำหรับปลูกชะอมและไม่ไผ่เลี้ยง คือ จะขายห่อ ขายต่อ เพื่อเอาไปทำพันธุ์(ไม้) โดยแบ่งพื้นที่การปลูกเป็นชะอมและไม่ไผ่เลี้ยงประเภทละไร่เศษๆ ที่เหลือปลูกมะม่วง

"...ตั้งแต่เข้าร่วมโครงการฯ รายได้ดีกว่าแต่ก่อนมาก เมื่อก่อนรายได้วันต่อวันไม่ค่อยมี แต่เดี๋ยวนี้ จะมีรายได้จากการขายชะอมแก้วเฉลี่ยเดือนละประมาณ ๕,๐๐๐-๖,๐๐๐ บาท โดยมีค่าใช้จ่ายประมาณ ๒,๐๐๐ บาท เป็นค่าน้ำยและค่ายาฆ่าแมลง

จากน้ำหมักชีวภาพ เพิ่งเริ่มทำมาประมาณ ๑ ปี ที่เลือกปลูกชะอมกับไม่เลี้ยงเพราะใช้แรงงานน้อย หลังจากร่วมโครงการมีรายได้ประมาณ ปีละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท"

น้ำที่ได้จากการบริหารจัดการน้ำโครงการขยายผลทฤษฎีใหม่ ๆ นั้นที่ส่งผลดีเพราะต้องการน้ำเมื่อไรก็ได้ วิธีการรดน้ำในพื้นที่เกษตรก็จะใช้สปริงเกอร์ อาจจะ ๒ วันครั้งระยะเวลาที่ใช้ก็ประมาณ ๔ ชั่วโมง เวลานี้กำลังรวมกลุ่มเกษตรกรรูดน้ำเข้าสระเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำเข้าสระซึ่งทางโครงการจะคิดเป็นจำนวนไร่ๆ ละ ๒๐๐ บาทต่อปี

นายสมบุญ จามากุล รู้สึกซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์คุณเป็นอย่างยิ่ง

"ผมว่าพระเจ้าอยู่หัวท่านมองการณ์ไกล เมื่อมีโครงการนี้ขึ้นมาทำให้เราอยู่ดีกินดีขึ้น ทุกคนก็พูดกันเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่มีโครงการนี้เราก็แย่ เพราะทุกคนก็ได้น้ำนี่แหละที่ช่วยเยอะ พวกเราก็ดีใจและขอบพระคุณที่ได้ให้โครงการ ให้ราษฎรได้อยู่ดีกินดี"

เหนือ ใต้ ตะวันออก ตะวันตก ล้วนได้รับพระมหากษัตริย์คุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อีสานดินแดนกันดารที่ซึ่งไม่สามารถผลิตผลผลิตได้อย่างเต็มที่ ได้รับพระมหากษัตริย์คุณ ดังเช่น

นายประชิด ศรีเสน เกษตรกรผู้อยู่ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำลำพะยั้ง (ตอนบน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดกาฬสินธุ์ เขาได้นำแนวทฤษฎีใหม่ไปดำเนินการในพื้นที่ของตน ซึ่งมีทั้งหมด ๑๕ ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ทำนา ๑๑ ไร่ ปลูกไม้ผลพืชผัก ๑ ไร่ ๓ งาน ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ๑ งาน และสระเก็บกักน้ำ ๒ ไร่

เดิมนั้น นายประชิดฯ ปลูกข้าวอย่างเดียว ใช้พื้นที่ ๒๐ ไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย ๒๗๓ กิโลกรัมต่อไร่ มีรายได้หลังจากหักค่าใช้จ่าย

แล้ว ๒,๖๐๐ บาท เป็นรายได้ปีละครั้ง ต่อมาเมื่อนำแนวทฤษฎีใหม่มาก็ใช้เมื่อปี ๒๕๔๐ นายประชิดฯ ได้จัดแบ่งพื้นที่เพื่อทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยลดพื้นที่ปลูกข้าวจาก ๒๐ ไร่ เหลือเพียง ๑๑ ไร่ แต่ปรากฏว่ากลับมีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยลำดับ กล่าวคือในปี ๒๕๔๐ ได้ผลผลิตเฉลี่ย ๓๕๕ กิโลกรัมต่อไร่ และในปี ๒๕๔๓/๔๔ ได้ผลผลิตเฉลี่ย ๖๓๐ กิโลกรัมต่อไร่ มีรายได้เฉพาะจากการปลูกข้าวหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว ๔๔,๐๑๐ บาท หากนับรวมถึงรายได้จากการเลี้ยงไก่

พื้นเมือง เลี้ยงปลาใน ปลาตะเพียน ปลูกพืชผัก มะม่วง ฝรั่ง ขนุน กระเทียม กุ้งลิสง ข้าวโพดหวานและกล้วยน้ำว้าด้วยแล้ว หลังจากหักค่าใช้จ่าย รวมมีรายได้ ๘๔,๖๓๐ บาท ทั้งนี้ ยังไม่ได้รวมผลผลิตของพืชที่ปลูกไว้กินไว้ใช้ โดยไม่ได้คิดเป็นตัวเงิน เช่น มะขวิด มะนาว มะขม มะพร้าว แค และน้อยหน่า เป็นต้น และยังไม่ได้รวมโค ๕ ตัว ซึ่งสามารถขายได้เมื่อจำเป็น ตลอดจนรายได้เล็กๆ น้อยๆ จากการจักสานกระติบ ซึ่ง

เป็นกิจกรรมยามว่าง

นายเคน เมื่อศรี เกษตรกรบ้านอุดมศิลป์ มีอาชีพทำนาพื้นที่ทำนา ๑๓ ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผลพืชผัก ๒ ไร่ สระเก็บน้ำ ๒ ไร่ และเป็นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ๒ งาน ก่อนหน้านั้น นายเคนทำนาในพื้นที่ ๑๗ ไร่ และปลูกข้าวแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อนำแนวทฤษฎีใหม่มาก็ใช้ ได้ลดพื้นที่ปลูกข้าวลงเหลือ ๑๓ ไร่ แต่ผลผลิตต่อไร่กลับเพิ่มขึ้นทุกปีเช่นกัน เพราะนอกจากได้มาจากสระเก็บน้ำ

ประจำไร่นาแล้ว ยังได้รับน้ำชลประทาน จากโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำต่ำพะยั้ง (ตอนบน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อีกด้วย ดังนั้น นอกจากท่านา นายเคนฯ ได้ปลูกพืช ผัก ไม้ผล เลี้ยงปลานิลและปลาตะเพียน เลี้ยงโคและไก่พื้นเมือง อีกด้วย ทำให้เมื่อปี ๒๕๔๗/๔๘ มีรายได้หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว ประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาท

นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร เกษตรทฤษฎีใหม่ ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม โดยปีหนึ่งจะท่วมประมาณ ๒-๓ ครั้ง มีผลต่อพืชไร่ ไม่มีผลผลิต ทำให้ไม่มีรายได้ แต่

เมื่อโครงการพัฒนาพื้นที่หนองใหญ่ตามพระราชดำริ (แม่โจ้รังธรรมชาติ) จังหวัดชุมพร เกิดขึ้นเพื่อบรรเทาปัญหาที่ท่วมให้แก่ประชาชนในจังหวัดชุมพร

“พ่อในหลวงมาช่วยทำแก้มลิงนะก็ดี ขึ้นมากปลูกกะเพรา ผักกาด มะกูด ถั่วฝักยาว ซึ่งตอนนี้ถั่วเป็นที่ต้องการของตลาดมาก ตอนนี้ก็โลกวิ่งละ ๒๐ บาท พื้นที่ ๑๐ ไร่ จะมีทั้งปลูกผัก เลี้ยงปลาหมอบ มีใช้ทั้งกินและขาย แล้วยังเลี้ยงไก่เอาใช้กินมือและขาย ปัจจุบันก็พอขายได้ ๓ เกวียน บนพื้นที่ ๕ ไร่ ซึ่งดีกว่าเมื่อก่อนได้แค่ ๕๐ ถึง

หมื่นบาทได้ ๕,๐๐๐-๓,๐๐๐ บาทต่อปี แต่ตอนนี้ได้ ๔๐,๐๐๐ บาท ความประทับใจที่มีต่อพระองค์ ผมซาบซึ้งอย่างมากถ้าสามารถทราบพระบาทตรงนี้ได้ก็จะทราบเลยรู้สึกซาบซึ้งอย่างที่สุดแล้ว”

จากตัวอย่างที่ยกมา จะเห็นได้ว่าราษฎรที่ได้รับการพัฒนาส่งเสริมจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ไม่ว่าจะเป็นโครงการลักษณะใด

ในภูมิภาคไหน ล้วนมีโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้น เป็นที่ประจักษ์ได้ทั่วกัน นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา ความจงรักภักดี ความสมัครสมานสามัคคี และทรงเป็น “พลังแห่งแผ่นดิน” ที่นำทางปวงประชา เป็นสุสานต์ ตลอด ๔ พทวรรษแห่งการพัฒนาทรงเป็นเอ็งกว่าสิ่งใดในโลกที่ประทับอยู่กลางใจพลกนิกรชาวไทยไปจนนิรันดร์

คณะกรรมการจัดทำบัญชีอธิบดีพรเกียรติ
“๘๐ พรรษา ปวงประชาเป็นสุขคนดี”

ที่ปรึกษา

๑. นายสมทล พันธ์มณี	เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๒. นายเฉลิมเกียรติ แสงวิเศษ	รองเลขาธิการ
๓. นายปรกรณ์ สัตยาศิริ	รองเลขาธิการ
๔. นางสาวศิริโรจน์ บุญทอง	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนา
๕. นายสุวัฒน์ เพทอาภัย	ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการ
๖. นายไกรวิทย์ เพ่งวานิชย์	ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการ
๗. น.ส.จิรพันธุ์ ทวีวงศ์	ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการ

บรรณาธิการ

๑. นายสุวัฒน์ เพทอาภัย	ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการ
๒. นายรัชชัย สุวิทย์สัมฤทธิ์	ผู้อำนวยการกองประชาสัมพันธ์
๓. นายประสาท พาศิริ	ผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศ
๔. นางศศิธร ปาณิกบุตร	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔๓
๕. นายดำรงชัย คุ้มสงวน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔๓
๖. นางสาวศศิธร ดันคำแดง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔๓
๗. นางสาวสมลักษณ์ รุมนาค	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔๓

คณะทำงาน

๑. นางสาวกมลวรรณ ฮาระพุทธ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔๓
๒. นายปริญญวัฒน์ วีระอภากร	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔๓
๓. นายจรชัย ฤทธิรงค์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔๓
๔. นางวิไล หมอถขุน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๖๐
๕. นายภาณุชัย พุดพิงศ์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๖๐
๖. นางสาวนิ้อง เปรณประเสริฐ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๖๐
๗. นางสาวสิริวิภา กลิ่นละมุน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๕

๘. นางสาวฉัตรดิน บุญเกิด	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๕
๙. นายอิทธิพล วนบุษ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๕
๑๐. นางสาวน้ำฝน ศาสตรพิรุทธิ์	นิติกร ๔
๑๑. นางสาวอริญญา นาคพรรณ	พนักงานราชการ

ช่างภาพและคัดสรรภาพ

๑. นายวิชาญ อีระสืบสกุล	ช่างภาพ ๖
๒. นางเมญจรัตน์ อัครหลวงศรี	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๕
๓. นายทวีศักดิ์ เป้นคุ้มญาติ	ลูกมีช่าง
๔. นายพิสิทธิ์ วิเชียรหสพร	ช่างภาพ
๕. นางสาวธัญวรรณ เทียมเงิน	ช่างภาพ

จัดทำโดย

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

๘๔ ทำเนียบรัฐบาล ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๐-๖๔๙๓-๑๙๙

โทรสาร ๐-๒๒๘๐-๖๕๐๖

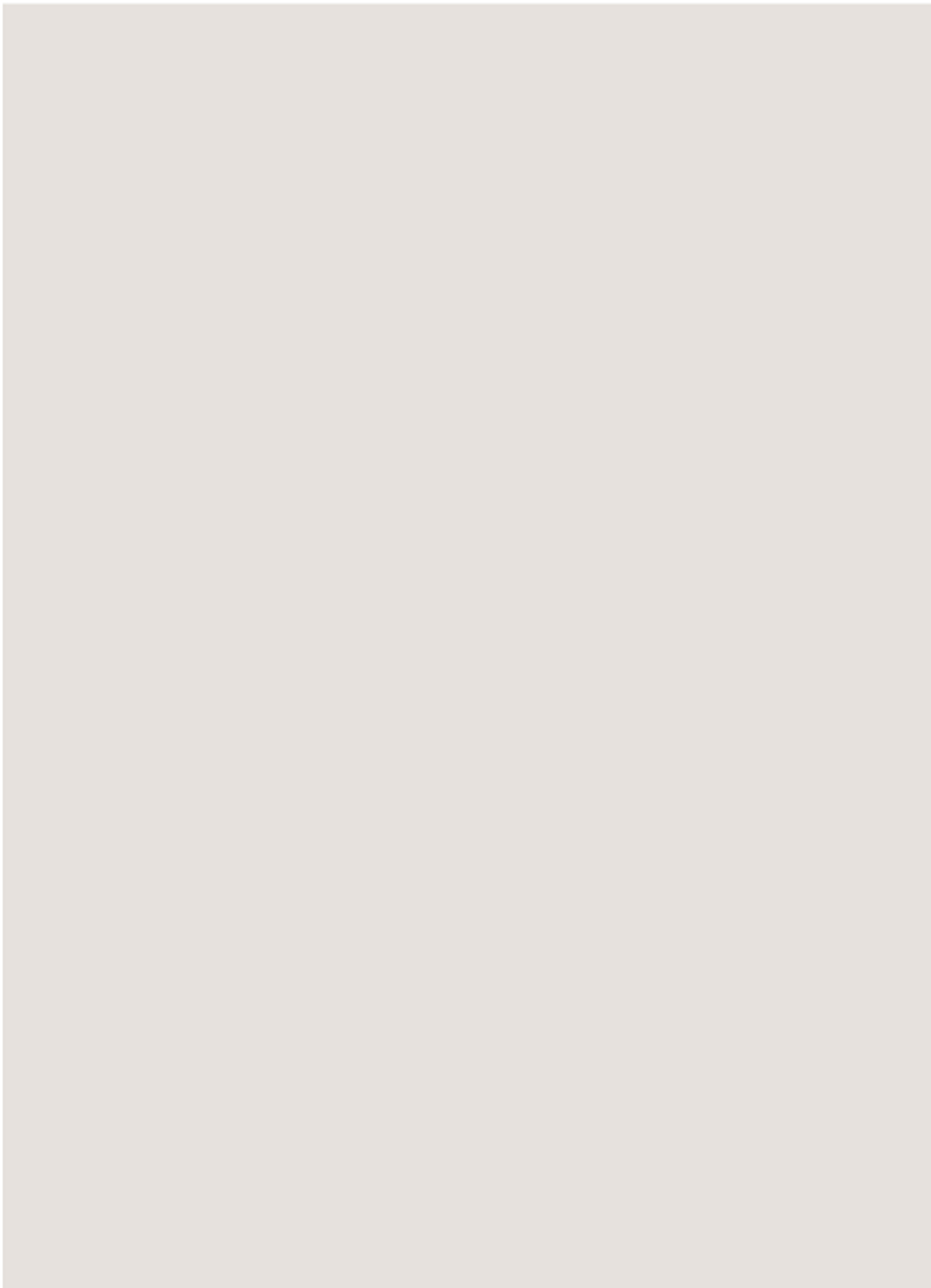
ผู้ดำเนินการ กองประชาสัมพันธ์ สำนักงาน กปร.

เลขที่หนังสือ ISBN

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๐

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ดำเนินการโดย บริษัท พี สเกล จำกัด

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ
(สำนักงาน กส.น.)
เลขที่ ๓๖๓ ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๖๐
โทร. + ๖๖๖ ๓๐๔-๖๐๐ โทรสาร + ๖๖๖ ๓๐๔-๖๐๐
www.rop.go.th